

ОУН
в 1941 році

Документи
Частина 2

ЧАСТИНА 2

№ 84

Зі стенограми конференції ОУН (С.Бандери) у Львові

18-19 липня 1941 р.

ПРО МЕНШИНИ В УКРАЇНІ

П.Головко: Щодо поглядів п.Гупала, я погоджуюся. Це наші запеклі вороги. Тому, що в них є ненависть до української культури. Уважають, що ця культура видумана, їх треба так усунути, як казав п.Гупало. Просто пересилити їх, а щодо тих кордонів, які мали пересунутися, я не погоджуюся. Від [19]30 року, коли українці відчули страшний момент колгоспу, почали переїздити до Москви і Ленінграду. Тому, що ці міста були краще матеріально забезпечені. Там було багато фабрик і заводів, легше було [дбати] про заробіток. В тому часі Київ дуже голодував. Кількість українців в Москві і Ленінграді дуже росла. Я думаю, що ця справа мусить бути поставлена по-німецьки. Переселити їх на Україну. Там є велика кількість української інтелігенції.

Дон і Кубань: ще за царя переселявали там найбільш революційний елемент. Вони змалку ставали військовиками. 80% кубанців почуває себе українцями. Ще за царя хотіли їх зрусифікувати. 60-70% говорить з них по-українськи. А в містах головна російська мова.

Є там багато жидів, які потоптали українську культуру. Мені важко говорити, що зробити з ними там. Перше – треба заложити українські школи, освідомлювати цих українців, пригадати їм, що їх корінь походить із Хортиці. Опісля прилучити до України.

В справі кавказців: Кавказці ставляться дуже прихильно до українців. Радо гостять українців в себе. Українці їх теж люблять. На Кавказі є багато українців. В [19]33 році багато людей переселявали на Сибір і Казахстан. Там около 600.000 українців. Зелений клин – це куток України.

п.Левицький:

Наша організація має в проєкті створити там малу Українську державу. Справа вірменів: китайці вірменів не люблять, вони по містах чистять чоботи.

Найбільший вплив на українську культуру має московська культура. За совітів спеціально великий вплив.

п.Ленкавський: щодо Кубані, [то] там були козаки і іногородці. Більшовики використали боротьбу класів.

п.Гупало: Під час колективізації найбільший опір ставили козаки.

Козаки [не] мали ніяких прав. В [19]33 році дали їм полекші [пра]ва. Болгари і греки шкоди не принесли.

Левицький: Скажіть дещо про молдаван.

п.Головко: З молдаванами біди великої не буде.

п.Гупало: Добре було би, якби нам віддали райони, заселені українцями.

Головне, багато всюди є жидів. В центрах спеціально. Не дозволити їм там жити. Вести політику на виселення. Вони будуть самі втікати. А, мо[же], виділити їм якісь міста, про Бердичів.

п.Ленкавський: Охарактеризуйте мені жидів.

п.Головко: Жиди є дуже нахабні. Не можна було сказати: “жид”. З ними треба поступити дуже остро. В центрі не можна держати рішучо. Мусимо їх покінчити.

п.Левицький: В Німеччині жиди мають арійський параграф. Для нас більш цікава є ця справа в Генерал-губернаторстві. Там назначено кожного жиди. Кожний жид мусів бути зареєстрований в віроісповідній громаді. Їх усували з деяких міст, приміром, з Кракова, а переміщували до інших, приміром, до Варшави, призначували їм гета, які обмуровували мурами. Вони мають кіно, театри, але не мають, що їсти.

Молоді, здібні до праці, ідуть до праці. Частину треба знищити. Хоч і тепер є вже дещо знищено...^{*} Факт є, що деякі влізли в українську кров, багато женилися з українками. В Німеччині є різні пів-жиди, чверть-жиди, але в нас так бути не може. Німець, що жениться з жидівкою, стає жидом.

п.Головко: На Україні супружжя з жидівками є головно в містах. Жидівки виходили заміж за українців для вигідного життя, коли українці банкрутували – вони розводилися. Жиди з українками добре навіть жили. Мені дуже подобається німецький погляд.

п.Гупало: В нас є багато працівників жидів, яких навіть поважають, є і такі, які вихрестилися до революції.

п.Ленкавський: Це треба розглядати індивідуально.

п.Левицький: Німці спеціалістів використовують. В Кракові є 5 жидів, що не но[сять] опасок за те, що добрі сили. Мені здається, що німецький спосіб жидівської справи нам не дуже підходить. Мусимо індивідуально розглядати поодинокі випадки.

п.Ленкавський: Відносно жидів приймемо всі методи, які підуть їм на знищення, щодо московського питання, це справа дуже складна. Вичищення території є дуже важне. Скажіть дещо про білорусів. Мені здається, що це дуже примітивний нарід.

п.Левицький: Чи білоруси можуть створити якусь силу, чи можна на

---

^{*} Крапки у тексті.

них числити як на союзника?

п.Гупало: В спілці з Україною буде така сила.

п.Головко: Сусіднє положення вимагає деякого заінтересування білорусами. Думаю, що треба до них зблизитися.

п.Гупало: Білорусь слаба як мілітарна сила, але вони борються за свою незалежність. Вони втратили багато жертв. Тому помагаймо їм. Білорус не піде на союз з москалями.

п.Левицький: З'ясуйте, які сили маємо на Україні на сході. Який стан стрічаємо тепер на Україні.

п.Головко: На Україні багато учительства, багато агрономів.

п.Гупало: Загалом багато фахових сил.

п.Ленкавський: Треба відшукати директора Биченка. Сьогодні мусимо сходуни кінчити.

Продовження засідання в дні 19.7.1941

п.Ленкавський: Про нашв конференцію знають мельниківці.

п.Стефаник: Я сказав, що відбулася конференція, а що вони з цього зробили – я за це не відповідаю.

п.Ленкавський: Вчора ми обговорили справу меншин.

п.Стефаник: Відносно поляків, ми мусимо бути певні, що їх не засимілюємо. А між росіянами є багато таких, що ставляться до українців прихильно. Між ними є менш розвинено почуття фашизму.

п.Ленкавський: Треба розрізняти шари москалів. На Україні є багато поляків, що вже засимілювалися. Прийняли нашу культуру.

п.Стефаник: Зважте, на Україні є 50% росіян. Коли підемо проти них, відразу війною, то буде справа скомплікована. Треба переселювати. Українці не вміють підходити до справи асиміляції.

п.Ленкавський: В початках мусимо мати головні лінії. Мусимо обговорити організацію праці.

п.Левицький: Справа балтійських народів: співпраця з ними потрібна як з майбутніми союзниками. Співпраця була тяжка, багато їх є скалічених, треба було відповідної праці, щоби звести їх до того, як ми стоїмо. Співпрацюємо з литовцями, латишцями. На чолі литовського руху стоять “литовські активісти”. На чолі стоїть посол Скіпа*. Тепер у в'язниці. Литовці по звільненні лит[овської] держави від більшовиків вибрали його президентом. Латиші мають “Перкунхрус”, ця організація має націоналістичні основи і світогляд. Має впливи серед молоді і робітників. З естонським урядом маємо зв'язки. З ними найслабший зв'язок.

Проблема співпраці з білорусами є дуже тяжка. Бо вони стають на ноги. Тут треба говорити про поміч. Ми вибили багато друків і їм послали. З емігрантами організують курси помочі білорусам. Між нами існує

* Шкірна.

конфлікт територіальний. Білоруси мають претензії до Чигирини*. Під час берестейського миру нами признано його. Вони це пам'ятають.

Грузини: З ними була сердечна співпраця. Тепер маємо контакт з грузинами**.

З ними співпрацюємо.

Азербайджан: Організація “Мусуватисти”, на чолі Еміль Резу Зоба. Тепер є в Туреччині. Він дуже спритний чоловік. Співпрацюють з Туреччиною.

Маємо зв'язок з Туркестаном.

Стефаник: В Грузії є дуже сильний нац[іоналістичний] рух. Треба зав'язати з ними контакт.

п.Головко: Грузія – це вітчизна Сталіна. Вони мали великі полекші. Були толеровані, не було арештів.

СПРАВА ЛІТЕРАТУРНОГО ЖУРНАЛУ

п.Головко: Майже все намічене після плану все виконано, крім деяких статей. Пр[иміром] критика Маркса і Енгельса, хроніка міста Львова. Ми намітили дати Хвильового, Фальківського, Чупринку, Пачовського – поезії. Цей письменник найкраще себе тримав. Всюди говорили, що він націоналіст. Думаю вмістити деякі портрети: Коновальця, Петлюри, ще замовлю Косинки, Леська, Чупринки, Фальківського. В понеділок все буде готове до друку. Все те, що від мене залежало і було в моїй силі, я зробив. Я задумував дати уривок [з] “Вальдшнепів”, але тепер думаю дати цілість. В I-шій томі половину, а в II-му – другу половину. Буде мати формат книги. Треба, щоб цей журнал був відмінний, тому думаю дати портрети письменників.

п.Ленкавський: Що зі статтею Шевченка?

п.Пристапа: Я статтю скінчила.

п.Ленкавський: Для контролю треба мені знати, де хто працює.

Присутні подали свої адреси.

СПРАВА МЕЛЬНИКІВСЬКОЇ ДИВЕРСІЇ

п.Стефаник: Ми дивилися, як наших найкращих, що клали свої голови, сьогодні провід ОУН прийшов до нас як двоякий провід – бандерівці й мельниківці. Наслідки з того двоякі. Зовнішнього характеру: що німецькі відповідальні чинники трактують нас, як націю незрілу – заборонюється пропагувати ідею українського націоналізму. Ми можемо сподіватися, що цей розлам проводу був з німецьких чинників, що йдуть по лінії німецьких чинників і хочуть конкуренції і боротьби. Це має страшні наслідки для України. Зневіра, апатія, що ОУН несе розлам, таке є серед українського населення.

---

* Чернігова.

** Далі одне речення нерозбірливе.

проф.Ленкавський: Деякі люди визнають провідником інж.Мельника, але він ним не є. Всі чесні націоналісти й українці підпорядковуються проводові Бандери. Між нами і мельниківцями немає ідеологічної різниці, а є різниця між провідниками. Українці зі сходу можуть іти як націоналісти, не бандерівці, ані не мельниківці.

п.Стефаник: Через цей розлам нищиться великий капітал. Капітал жертв, які гинули по в'язницях. Чи кров бандерівців і мельниківців, не пли[в]ла по в'язницях? Історія України домагається від нас скорого з'єднання, і не можемо дивитися, на яких ми посадах. Мусимо конечно діяти до з'єднання. Бо ми – члени організації, а не провідника. Зі сторони Бандери є охочі піти [на] поєднання. І ми все будемо ставити справу конечно до поєднання. Коли провід не годиться, то треба піти з долини.

П.*: Хто був вчора в семінарі, що виступав під прізвисьмом Орлюк, казав? Що німці є нашими ворогами й треба готувати проти них зброю. Війна з німцями є неминуча тому, що вони хотять на Україні Скоропадського.

П.*: Боротьба, що відбулася тепер тут, вона поширилася й на сході. Цю справу треба брати дуже поважно. Питання це розв'язати можна так, що треба післати людей до мельниківців. В Києві є організація ОУН, можливо, що й там створиться третя група з новим провідником. В 1939 р. був провідником Мельник. На Україні люди знали Коновальця. Коли б ми післали людей на Велику Україну, треба казати, що організація з проводом, а не називати імен. Треба конечно, бо прим[іром], поїду до Києва [і] сам не знаю, що маю говорити.

П.*: Йдуть такі розмови, що Стецька забрали, тому він сюди не приїхав. Є теж поголоски, що з'їзд в Празі не відбувся, скажіть ясно, що взагалі є з провідниками. Який є погляд німців на цю справу.

Проф.Ленкавський: Добре, що ця справа так ясно вийшла. Та справа нищить нашу роботу. Яка різниця між нами і мельниківцями? Найважливіше – це тактика боротьби і метод боротьби. Мельниківці повстали наслідком довшого процесу тому, що в організацію ОУН вкралися елементи неоднорідні. Чистка проходила рідко. Організація повстала ще в часах визвольної боротьби. Між січ[овими] стрільцями були коло Білої Церкви, велися розмови. Договорилися до того, щоби вести роботу військову не тільки зі зброєю. Це примінено в УВО. Мали завдання зберігати збройну силу. В Галичині був стан окупації. В [19]20 році зібрався штаб України. Ждали, коли Антанта вирішить справу України. Організувалася підпільна мілітарна сила.

В [19]23 році рішення амбасадорів. Краєва команда стала так, що польської окупації не визнавала. Казали, до праці не ставитися. До сойму

* Пропуск прізвища у тексті.

людей не давали. Бойкотували конскрипцію в [19]23 році. Поляки почали кольонізацію, кольоністів палили. Рада випала в користь Польщі. Тоді ситуація змінилася, маса людей попала в зневіру. Все було приготоване до боротьби. Прийшла перша ревізія напрямних. Треба було перевести великі кадри до легальної роботи. Люди почали переходити в різні політичні організації. Таємничо заложено у Львові університет. Тоді поставлено головну увагу на те, щоби будувати державу в державі: 1. Економічно; 2. Творити культурне життя. В цих напрямках ведено роботу. Створено чисто легальні товариства. Ця концепція не видержала, бо кооперація, напр[иклад], пішла під контроль польського закону. В Польщі дипломату українського університету не признавали. Студенти не мали праці, за кордоном признавали цей університет. В [19]25 р. мусили цей університет зліквідувати. Тоді в члени організації увійшли люди військові. В другому періоді увійшли люди, що організували громадське життя. Після подій на Східних землях* було страшне замішання серед українців-галичан. Повстали радянськості настрої. Підносилися голоси: за Збручем є Українська держава, краще бути всім в радянській державі, ніж [під] польською окупацією. Тоді виникла потреба ясно поставити справу. Тоді одна частина УВО вийшла поза границі організації. В членах організації лишилися люди, що хотіли боротися за суверенну Українську державу. Дальший етап такий, що тоді прийшли удари від поліції, процеси за діяльність. Тоді робота притихла. Між членами були непорозуміння і дискусії, чи вільно працювати в редакції “Громадського голосу”** і інше. Про це були різні думки. В [19]23 р. почала виходити “Заграва”***, що висувала революційну програму, та висуває концепцію будувати Україну. Думки, голошені “Загравою”, були пропаговані у “Віснику”****, який в міжчасі починає виходити. Його з захопленням читали, там дописував Донцов. Це була перша програма українських націоналістів. Тоді повстають гуртки загравістів, вістниківців. Це творилося в краю і за кордоном. Цей стан триває до

---

* Йдеться про політику українізації в УСРР.

** Громадський голос” – популярний місячник, згодом двотижневик (1906-1909) і тижневик (з 1910), друкований орган Української радикальної партії. Виходив у Львові. В різний час редагувався В.Будзинським, І.Франком, М.Павликом, Л.Мартовичем, І.Макухом, П.Волосенком, Д.Катамасом, О.Назаруком, О.Павлівим, М.Стахівим. Газета друкувалася до вересня 1939 р.

*** ”Заграва” – двотижневик, друкований орган Української партії національної роботи. Мав яскраве націоналістичне спрямування, виходив у Львові в 1923-1924 рр. Головний редактор Д.Донцов.

**** ”Вісник” – місячник літератури, науки, культури, мистецтва, громадського життя. Часопис яскраво вираженого націоналістичного спрямування, видавався у Львові (1933-1939 рр.) за редакцією Д.Донцова. “Вісник” відіграв вагомую роль у формуванні світоглядних засад західноукраїнського громадянства.

[19]27/28 року. Тут, в Галичині, получилися гуртки націоналістичної молоді. На еміграції получилися в легії українських націоналістів. Там були головно придніпрянци. В [19]29 р. був Конгрес українських націоналістів*. Створено нову програму. На тому конгресі УВО, СНМ і Легії української націоналістичної молоді. Тоді повстає ОУН. Справа злиття було актом і фактом довершеним. Але справа різних думок не змінилася, були різні люди та різні погляди. Були різні розбіжності, були різні скристалізовані думки. Бо коли приходилося рішати якусь справу, то рішали після того, як привикли. Від [19]29 року поступила дальше програма націоналістична. Натиск поліції ішов так, що в рядах організації могли лишитися люди, що були рішені на все. Всі, що ввійшли через припадок в члени, віддалилися. Деякі входили в партію УНДО**, що стояла на засадах української державности. Провід, що був за границею, висунув таку концепцію. Ставити вимоги до поляків мали ундівці, а ми з підпілля мали натискати. Мали давати легальних громадян, ця концепція викликала серед краювого проводу спротив, тому що коли від окупаційної влади дістаються привілеї, тоді тратиться боєвість. Люди стаються угодові. На цьому тлі були великі розбіжності. Робота стала революційною. Революційну роботу можна робити там, де є жорстока влада окупаційна. Люди з еміграції почали займатися спекуляціями, що могли довести до небезпеки скривлення лінії. Кілька людей намагалися взяти в свої руки організацію: це був Барановський і Сенік. Тоді почалися політичні інтриги. Ця тенденція була дуже виразна. Неможливо було говорити з самим полковником Коновальцем. Його ізолювали. Опісля події в Роттердамі***, вбито полковника Коновальця. Силою технічних зв'язків влада опинилася в руках Сеніка і Барановського. Конгрес мав вибрати нового провідника. Сенік сказав, що полковник Коновалець

* Конгрес українських націоналістів 1929 р. – установчий конгрес ОУН, що відбувся у Відні 28.1-3.2.1929 рр. Конгрес засвідчив об'єднання низки дрібних націоналістичних груп у єдину організацію, обрав Провід українських націоналістів у складі 9 осіб на чолі з полковником Є.Коновальцем, затвердив статут ОУН і головні політичні засади діяльності ОУН.

** УНДО – Українське національно-демократичне об'єднання – найбільша українська політична партія міжвоєнної Польщі. Виникла 11.07.1925 р. після об'єднання Української трудової партії, Української партії народної роботи і волинської групи Української парламентської репрезентації. Очолювали УНДО Д.Левицький, а з 1938 р. – В.Мудрий. Партія об'єднувала 3/4 політичного активу української Галичини, мала представників у польському Сеймі та Сенаті. У вересні 1939 р. УНДО саморозпустилася. Повновило роботу об'єднання в 1947 р. на еміграції.

*Події в Роттердамі – йдеться про вбивство агентом НКВС Валюхом (П.Судоплатов) провідника ОУН Є.Коновальця, що сталося 23.V.1938 р. у Роттердамі (Голландія).

лишив завіщання, в якому наступником назначив інж.Мельника. Конференція в Данцігу* – [ні] свідків, ані документів на підтвердження цього бажання пол[ковника] Коновальця не було. Внедовзі польська поліція дізнавалася про багато справ, що діялися за кордоном. Виходило з цього, що хтось зраджує. Було підозріння проти Барановського. Інж.Мельникові висунули бажання усунути людей, що провокують. В [19]39 році скликано з'їзд представників з еміграції і краю**. Цей з'їзд уважав себе конгресом. Вкоротці вибухла війна. Тюрми опорожнилися. Більшість людей пішла на еміграцію, тоді зібрали матеріали, та показалося, що Барановський був провокатором. З цим звернувся актив до Мельника, щоби цей усунув Барановського. Добитися до Мельника було дуже тяжко. Відбулися збори активу, був краєвий провідник. Рішено: ми зриваємо з клікою, що всадалися в проводі. Жадаємо, щоби полковник Мельник оперся на активі. З цим поїхав до Риму Бандера. Неможливо було з Мельником говорити. Ми хотіли залишити пол[ковника] Мельника при собі, тому зробили велику рекляму, а хотіли виключити людей, що шкодили. В кінцевій розмові, яку я мав з інж[енером] Мельником, він мені у всьому признавав рацію, але висновки наші були різні. З почуттям повної відновідальности, можу ствердити, що полк[овник] Мельник, може, добрий військовий, але провідник не добрий, коли він не міг зробити чистки двох людей. З нашого боку зроблено все, що можна було зробити. Неможливо було перевести цього всередині організації. В тайні це було від лютого [19]40 року. Скликано роз'ємну комісію, в ній був проф. Ленкавський від Бандери, а від Мельника – Сенік. Роз'ємці мали погодити обі сторони. Від Бандери вимоги малі, Мельник відкинув. Вони хотіли застрашити гестапом. Тоді зроблено з боку Мельника так, що справу витягнуто на яв. Домівку в Кракові захопили мельниківці. Ми відступили. Огірчення серед громадянства. Ще були три спроби погодитися з Мельником. Бандера підписав, що Мельника визнає провідником. Мельник сказав, що з того нічого не буде.

---

* Конференція в Данцігу – після загибелі Є.Коновальця Я.Барановський (референт зв'язку ПУН із західноукраїнськими землями), оголосив, що покійний керівник ОУН передав йому свій усний заповіт, яким головою ПУН, у випадку своєї смерті, називав полковника А.Мельника. На початку жовтня 1938 р. А.Мельник нелегально виїхав до “вільного міста” Данціга (зараз Гданськ), де 11 жовтня 1938 р. відбулася конференція т.зв. “вужчого Проводу Українських Націоналістів” у якій взяли участь Я.Барановський, О.Сенік, Р.Ярий, А.Мельник. Останній того ж дня склав присягу як голова ПУН. Події в Данцігу викликали обурення Крайової Екзекутиви ОУН в Західній Україні через те, що крайовики виступали категорично проти кандидатури А.Мельника.

** Скликано з'їзд із представників еміграції і краю – йдеться про II Великий Збір ОУН у Римі (27.08.1939) на якому А.Мельника затвердили в якості голови ПУН і обрали головою ОУН, надавши йому титул “вождя” й надзвичайно широкі повноваження. Учасні у Зборі не змогли взяти окремі представники Західної України, через що крайовики відмовилися визнати його легітимність.

Письмо доручено йому. Щоб довести все до ладу, скликано конгрес, на який прибули представники загарбаних земель і еміграції. До Мельника вистосувано письмо, в яким його виключено з організації. Він до цієї пори уважає себе провідником. Тактично мельниківці кажуть, що ми хочемо угоди, а бандерівці не хочуть. Так не є! Маємо до діла з людьми, що хочуть влади, а не праці, будуть все використовувати кон'юнктуру. Німці кажуть, щоби піти з Мельником згідно з його оточенням, яке є на услугах гестапо.

П. Стефаник: Виходить з цього, що є непорозуміння персональне. Сеніка знаю з Америки, його тактика там була спрашна. Така людина, як він, і без доказів не може бути членом організації. Барановський мав брата провокатора. У Львові є Гайвас. Справу треба поставити так, навіть як є люди найкращі, але як через них є розвал – їх треба викинути. Треба поговорити з Гайвасом, поставити домагання і скінчити розлам. Ми всі є за згодою. Я стою по стороні провідника Бандери.

Др. Курчманович: Треба, щоби люди зі Східних земель забирали в цій справі голос.

Проф. Куцало: Мельник на конгресі був виключений з організації. На Великій Україні є майже невідомі прізвища і Мельника і Бандери. Ми є слабкі, щоби виступати проти німців. Цікаво, яка мета цього виступу? Бандерівці повинні піти на деякі уступки, тому що це принесе більше користі. Німці, вкінці, можуть сказати, що ми не доросли до того, щоби мати владу в Україні, коли є такий розлам в організації. Смішні сварки. Німці це можуть використати – це прямо провокація. Хто ж визволив нас від большевиків – німці. Нарід буде вітати німців. Моя думка така, коли б було поєднання, то з двох провідників вибрати цього, що має більший авторитет в народі та в німецькій команді. Бо можуть німці наставити Скоропадського. Є теж можливість, що на Східній Україні може знайтися ще й третій чоловік, що може взяти владу в свої руки.

П...*: Відомо Вам, що недавно відбулася рада старшої генерації. Вони стоять по стороні Бандери й пропонують змусити Мельника приступити до організації ОУН – це домагання поставили від українського народу. Вислано делегацію до німців. Митрополит написав до Мельника листа, але відповіді не дістав. Отже, це є група людей, що є поза організацією, і коли треба щось робити, вони мовчать. В організації є багато членів – а за групою спекулянтів ніхто не йде. Спекулянти приїхали по владу. Це не є для нас партнери, вони повинні приїхати до нас. Цікаво, що вони під словом “годитися” хочуть, щоби їм підпорядкуватися.

Др. Курчманович: В роздолі є не тільки персональні причини, це не є догми. Група Мельника – це дрібнобуржуазна група, що використовує

---

* Прізвище відсутнє.

кон'юнктуру. Персональні причини – це Сенік і Барановський, але і в основі ми чужі собі. Це використовувачі, спекулюють на українській справі. Хто ми, а хто вони, бачать всі. Ми ж перші, що почали роботу. Вони приїхали з паспортами й хочуть захопити владу. Їх місце там, де є безпечно. Їх воля є шкідницька, вони розбивають єдиний фронт. На Сході, напевно, вирине нова група, ми злиємося з ними. Тоді шкідники будуть змушені уступити. Про згоду, кажете, що це вимога народу. Якого народу? Головне є активісти, ми, організація ОУН, боремося за волю, а вони покупщики нації. Нарід іде за тим, хто робить, і ми підемо за тим, що буде робити. Ми німців не зле знаємо, коли німці з нами не рахуються, знаємо тому, що уважають нас силою. А зі справжньою силою таки будуть рахуватися. Чую про провокації, це є можливе, але це є другорядне. Нам одне – ми хочемо Україну! Вся наша робота спрямована на те, щоби здобути самостійну Україну! Ми віримо, що справжній провідник вийде зі Східних земель!

До порозуміння не може прийти. Організація ОУН виросла в західному українському середовищі. І в Мельника є люди, які думають, що вони служать справі. Українську державу можемо збудувати тільки на засадах, які держали би українську владу. Цей конфлікт, маючи персональне тло, має теж більші різниці. Може, наша тактика була заделікатна. Це, може, було причиною, що Мельник приєднав собі членів. Мельник і його прибічники, будучи в Римі, хотіли створити Українську державу. По розпаді Польщі не дали ніяких вказівок членам. Тільки той актив, що вийшов з польських в'язниць, почав організувати. Мельниківці дали приказ очікувати й збирати сили. Пізніше прибічники Мельника почали виговорювати різні дурниці, щоби захитати славу організації. І ввели нас в дуже прикру ситуацію. Є там теж люди і чесні. Важне – ми не боремося за особи, ми боремося за Україну. Ідемо по правилу програми. Якщо так говорилося, що є амбіції персональні, значить, що вони до порозуміння не дійдуть. Знаємо, що наші засади є правильні. Ми звиваємо актив організації до праці. Ми не маємо причини говорити, що виступаємо проти німців. Не можемо числитися з думкою поодиноких людей. Не ведемо агітації проти німців, бо ж вони ще не сказали, що окупувають Україну. Ми гарантії, що потрактують нас так, як ми хочемо. Ми визволили себе, не тільки німці. Наша боротьба захитала московську імперію. Це, що українці боролися в підпіллі, помагало німцям. Я сам бажав би собі, щоби прийшли до порозуміння. Інж. Мельник був членом ОУН, був на чолі католицької акції молоді – Мельник – це людина того покрою, як деякі люди, що були в Польщі і Франції. Наша організація є правильна, коли ми згуртуємо наш рух під один прапор, тоді немає страху, що хтось нас може побороти. На Сході є все, що нашій роботі є потрібно – є там 24 млн українців, а це є велика сила.

П...*: Хто з Бандерою лишився там? Бандери тут нема, нема тут жодних інших провідників, хто зі старшин є там і хто переговорює з німцями. Я є проти того, щоби в теперішній хвили не виявити провідника, але все таки справу треба вести [від] імені організації.

П.Ривак: Після виступу друзів нема вже що багато говорити, те, що хотіли знати, знаємо, Стецько був і не інформував про це, що зайшло. Ми повинні піти за організацією ОУН, яка прогресивно бореться під проводом Бандери. Ми й багато людей зі східних областей, будемо боротися так, як і почали. На Україні будемо говорити про організацію ОУН і про провід, що керує цією організацією. Тепер мені ясно, що Мельник і його група – це група жалюгідна. Знаю, на якій політичній платформі ми це покінчимо. Про мельниківців і Мельника не буде великої розмови. Боротьба ОУН під проводом Бандери дає конкретну роботу. Треба взятися до роботи – фактами будемо говорити. Постанови конгресу дають гасла, які мають революційну підмогу.

...*: Жаль нам, що скорше нам цього не сказали. Це було помилкою, але на сході про це все не можна говорити. Можемо говорити про всі партії, не йде нам якраз про провідника, але йде нам про людину, що щось робить. Бандера багато працював, наша організація вела й організувала мольдь в більшій мірі. На сході є люди, які про це все знають, але їх політична думка не є сформована. Не можемо ділити на схід і захід – ми ж є одним народом.

...*: Після сьгоднішнього говорення не може бути ніякого підпорядкування. Буде, напевно, уряд, що створиться, але ми не можемо чекати, щоби нам його щось створив. Ми не можемо бути залежні від уряду.

п. Стефаник: Тепер все є ясне. На сході України є різні ступні українців. В зв'язку з провідником Мельником я підозріваю, що мав біля себе як прибічників своїх

Др. Курчманович: Полк[овник] Коновалець був дуже противний тому, щоби його проголошували вождем. А людина, що опинилася на чолі руху безпідставно, має великі претензії. Вождь стає вождем, коли його признає нарід. Наша організація побудована на тім, що ми не видвигаємо Бандери як вождя, але як провідника руху. Бо він є нами вибраний. Що тепер підчеркуємо його ім'я – не ми, а вони винні. Ми боремося за тип людини. Дуже можливо, що вони, не маючи революції в собі, примажуться до наших гасел. В часі розколу між меншовиками з більшовиками була теж різниця між людьми. Коли ми і мельниківці голосимо ті самі гасла, ми з тими гаслами ідемо вперед, а вони їдуть автами, хочуть влади і посад. Годжуся з тим, що робота мельниківців на сході є шкідлива і невігідна. Їм не досить

* Прізвище не вказане.

** Одне слово нерозбірливе.

можливості жити. Ми пішли би навіть на компроміс, дали би йому становище. Нам одне – хочемо України. Наш підхід до справи найменше підходить для німців. Вони рахуються з нами, на всякий випадок ми все таки революційна сила, що буде потрібна Німеччині. Вірять, що як буде треба, створимо оборону проти Москви.

п.Штикало: Як тільки я перейшов кордон, бачив летючки “Гайль Гітлер” і “Слава Мельникові”. Отже, ясно, що треба і нам подати прізвища. Треба в одверті карти грати. Східні землі були свідками різних чисток. Так теж Гітлер стріляв своїх робітників. Треба писати на письмах – ОУН під проводом Степана Бандери. Коли Мельника толерувати – наступає дезорієнтація. Думаю, що треба конечно видрукувати постанови другого конгресу*, важне, щоби всі були зорієнтовані. Конечні є брошурки, що були видані в Кракові, треба їх ще раз видрукувати. Треба замітити, що митр[ополит] А.Шептицький поступив як державник, підписав установленій владі, впливав на інж. Мельника, щоби цей підпорядкувався. При нашій балакучості мусимо грати в одверті карти. Німців не ошукаємо. Гітлер, прим[іром], казав, що їх соціалістичної партії не вдалося вдержати в тайні. Ми не можемо підлещуватися німцям, вони мусять з нами числитися, не знають, що буде завтра. Якщо думають, що українці[є] масою, з якою можна робити, що вони хочуть, то вони помилилися.

...**: Ми співпрацюємо з німцями, так як вони шанують нашу самостійність. В розвалі більшовизму є теж наша заслуга. Нам треба нести всюди нотку, що ми стоїмо на праві суверенности, можемо працювати з ними, якщо вони не стануть поперек українському народові. Вони знають, що большевиків мілітарною силою не скоро можна знищити й що головне – є наша революція.

проф. Гуцало: Після виступу др. Курчмановича мені цілком ясна справа з Мельником. Коли справа стоїть: бути чи не бути, тоді байдуже, хто буде провідником. Провідником і вождем може бути цей, що виправдає себе на ділі.

п. Стефаник: Я працював серед українців з великої України. Ви зробили, на мою думку, велику помилку, що не вияснили цього всего. Ви не поінформували нас про те все, що діялося. Якщо справа стоїть так, я за організацію ОУН під проводом Бандери. Я є за тим, щоби устійнити ці справи. Отже, як ми маємо поступати з мельниківцями. Я ставлю таке домагання, щоби цю справу якнайдокладніше вияснити. Можемо мене

---

* Видрукувати постанови другого конгресу – йдеться про Другий Великий Збір, проведений ОУН(Б) у квітні 1941 р. в Кракові. Краківський збір оголосив незаконним Римський збір 1939 р., вибрав С.Бандеру головою ОУН і прийняв програму, основні засади якої нагадували програму 1929 р. Проведення Великого Збору у Кракові остаточно оформило розкол між двома гілками ОУН.

** Прізвище не вказане.

уважати мельниківцем, а я ним ніколи не буду.

...*: Все мені говорили що я до останнього часу чув, що принципіальної різниці між нами немає. Я до останнього часу не знав, що Мельник не є членом організації. Тому ми хотіли, щоби це питання в'яснити. Цікаве є [те], хто поїде до Києва. Є конечність, щоби керівник поїхав до Києва й занявся роботою. З того, що ми вислухали, не може бути ніяких розмов. Чому ми до сьогодні цього не знали. Про Мельника говорять різні історії. Одні кажуть – добрий Мельник, інші – Бандера. На Україну не може піти дві партії. Треба їх знищити найбільш радикальним середником.

П...*: Я прибула до Львова в [19]39 р. По півроку роботи до мене з'явилися люди – студенти з організації, дали мені доручення, й я їх виконувала. Я не була поінформована про розлам. Я роботу робила в ім'я прогресивної революційної сили. В останні місяці я мусила ночувати поза домом. Почало мене переслідувати НКВД. Вони чекали на двох представників, що мали приїхати. Представники не прийшли.

Дуже я здивована, коли почула інформації, що є такі розпорешення. Я з Легендою про це говорила. Не допустити ніколи їх на схід, бо це наша загибель. Можливо, що вони вже є на Україні? Сила організації Бандери знищить мельниківців, яка несе нещастя. Треба поінформувати тих про це, що поїхали на схід. Треба зостановитися, не попадати в розпуку та підійти до цієї справи наступним фронтом і вжити всего, що тільки можна вжити. Це непорозуміння виглядає так, що боротьба йде за владу. Одначе так не є.

...*: Все-таки те, що зайшло, буде дезорієнтувати масу. Цей конфлікт зачався від персональних непорозумінь. Суд, що відбувся над Барановським**, нагромадив дуже багато доказів проти нього. Барановський дав наказ, щоби організацію розв'язати. Правдивим кроком було би те, якби усунули Барановського й Сеника. Слідство, що було в Німеччині** доказало, що провокаторство було відоме. Мельник не вірив в це. Але повинен був хоч завісити діяльність тих двох людей. Полк[овник] Мельник поступав не як провідник. Людина, що запродала багато людей, находилася ще в організації. Доказом були цілі ряди провокації. Документи, які знайдено в польському уряді, провіряли довірені адвокати й ствердили, що то за документи. Мельниківці виправдували його, як могли.

...*: Німці не спішать дати нам влади. Проголошення їх заскочило. Ми стоїмо на становищі, що йдемо за українську владу.

* Прізвище не вказане.

** Очевидно йдеться про слідство і заочний суд над членом ПУН Я.Барановським, проведені прихильниками Бандери. На цьому суді, зокрема, широко використовувалися документи буцімто польської поліції, з яких слідує, що Я.Барановський – агент польських органів безпеки.

Проф.Ленкавський: Ми не говорили про ці всі справи, бо думали, що ті, що мають зв'язки, про все знають. Те, що ми робимо, буде українську силу. Були вагання, що маємо робити. В підпіллі є члени, що борються за самостійну Україну, тому мусимо сягати владу, щоби історично задокументувати факт. Німці питали, чому ми цього не увгіднили з ними. Ми боремося за самостійну Україну, отже, проголошувати протекторату не будемо. На те, щоби німці були вдоволені. Вони вдоволені з тих, що їм послушні. Наше гасло "Воля людині" має велике попертя у інших народів. Це, що ми зробили, це є завершення факту права. Це є політичний капітал. Цей факт для німців менше вигідний. Мельниківці кажуть, що це не є серйозна річ, німці запросили Сеника до Берліна, і він там ходить з почесною вартою. Звернулись теж до Бандери, щоби приїхав до Кракова на певні розмови. Тепер є на розмові в Берліні і теж має почесну варту. Не хочемо перетягати струни. Певне рішення буде з моментом зайняття Києва. Будуть, напевно, різні спроби нас ослабити. На еміграції був натиск на організацію, і деякі люди пішли на відпочинок. Не все є на пострах. Мельниківці поширюють дуже фантастичні вісті. Дуже часто уживають різних, панічних вісток. Ще будуть різні потягнення німців, але з цього не можемо робити паніки. Мусимо організувати масу. Маємо ворогів поляків і москалів. З Німеччиною війни не приготовляємо, ані революції не організуємо, бо це глупа справа. Німці дали багато жертв, щоби знищити Москву. За це будемо платити – ціна буде залежати від нашої сили. Німці теж не знають, як поставитися. Коли вони тут приїжджали, бачили велике піднесення серед українців, тому не роблять ніяких кроків.

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.9. – Арк.1-12. Копія. Машинопис.

№ 85

Політична заява ОУН (С.Бандери) про невизнання Німеччиною проголошення української державності та утворення уряду у Львові 30 червня 1941 р.

Берлін

21 липня 1941 р.

Щодо становища у Львові

I. Факти і причини.

1. Проголошення відновлення української державності 30 червня

Проф.Ленкавський: Ми не говорили про ці всі справи, бо думали, що ті, що мають зв'язки, про все знають. Те, що ми робимо, буде українську силу. Були вагання, що маємо робити. В підпіллі є члени, що борються за самостійну Україну, тому мусимо сягати владу, щоби історично задокументувати факт. Німці питали, чому ми цього не увгіднили з ними. Ми боремося за самостійну Україну, отже, проголошувати протекторату не будемо. На те, щоби німці були вдоволені. Вони вдоволені з тих, що їм послушні. Наше гасло "Воля людині" має велике попертя у інших народів. Це, що ми зробили, це є завершення факту права. Це є політичний капітал. Цей факт для німців менше вигідний. Мельниківці кажуть, що це не є серйозна річ, німці запросили Сеника до Берліна, і він там ходить з почесною вартою. Звернулись теж до Бандери, щоби приїхав до Кракова на певні розмови. Тепер є на розмові в Берліні і теж має почесну варту. Не хочемо перетягати струни. Певне рішення буде з моментом зайняття Києва. Будуть, напевно, різні спроби нас ослабити. На еміграції був натиск на організацію, і деякі люди пішли на відпочинок. Не все є на пострах. Мельниківці поширюють дуже фантастичні вісті. Дуже часто уживають різних, панічних вісток. Ще будуть різні потягнення німців, але з цього не можемо робити паніки. Мусимо організувати масу. Маємо ворогів поляків і москалів. З Німеччиною війни не приготовляємо, ані революції не організуємо, бо це глупа справа. Німці дали багато жертв, щоби знищити Москву. За це будемо платити – ціна буде залежати від нашої сили. Німці теж не знають, як поставитися. Коли вони тут приїжджали, бачили велике піднесення серед українців, тому не роблять ніяких кроків.

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.9. – Арк.1-12. Копія. Машинопис.

№ 85

Політична заява ОУН (С.Бандери) про невизнання Німеччиною проголошення української державності та утворення уряду у Львові 30 червня 1941 р.

Берлін

21 липня 1941 р.

Щодо становища у Львові

I. Факти і причини.

1. Проголошення відновлення української державності 30 червня

1941 р. у Львові стало уже історичним фактом, який стане одною із славних традицій українського народу. Так само, як державні акти від 22 січня 1918 року в Києві і від 1 листопада 1918 у Львові стали символом української визвольної війни 1917-1921 рр., так і Акт від 30.6.1941 стане символом сучасної визвольної боротьби української нації.

Український народ в ході своєї багатолітньої боротьби проти Москви за відновлення національної Української держави приніс тисячі і тисячі жертв. Львівський національний Акт стане першим результатом боротьби завдяки підтримці переможного німецького вермахту. Цей факт ніколи не може бути стертим з історії боротьби українського народу проти одвічного ворога Москви та більшовизму.

2. Проголошення відновлення української державності без створення уряду стало б порожньою декларацією. Український уряд - це доказ існування Української держави.

Українська державність була проголошена не лише у Львові; державна влада створювалась усюди в країні, де лише було ліквідовано московський режим, в деяких місцевостях навіть раніше, ніж у Львові. Це підтверджує прагнення українського народу до власного державного суверенітету.

Як наслідок встановлення державної влади у селах, містах, районах та областях було перебрання українцями усього управління.

Те ж відбулось і у Львові.

3. Під московською окупацією в Україні існував єдиний носій політичного волевиявлення українського народу - Організація Українських Націоналістів - ОУН - з її організаційним проводом та мережею.

При відновленні держави тим самим можна було застосувати два методи: організація державного життя зверху і одночасно знизу. Уряд розпочав з організації усього життя в країні, побудивши обласні управління до діяльності, координуючи їх роботу та спрямовуючи їх. Урядом було організовано управління, господарство, міліцію, охорону здоров'я, все, що було необхідно українському народу, а також німецькій окупаційній армії на самому початку.

Чому ж тоді через непризнання праці українському уряду послаблювати ентузіазм до праці та охоту до відбудови українських народних мас, які в цілій країні ширилися через лозунги самостійної Української держави, яка діяла б у тісній співпраці з Німеччиною?

4. Які відгуки мало створення уряду у Львові по країні, свідчать збори по всіх місцевостях Західної України, на яких українське населення безумовно віддало себе в розпорядження українському уряду.

Далі послідує зіставлення про цей відгомін.

Проголошення української державності, а також існування українського уряду робить позитивний вплив на українців в Червоній армії і в регіоні потойбіч ріки Дніпра, які тепер не лише усвідомлюють, проти кого, а й за кого і чому вони мають боротися, коли піднімуть зброю проти Москви.

Проголошення українського уряду недійсним може створити негативне враження на ще не звільнених українських територіях.

Слід теж врахувати, що проголошення української державності і створення уряду у Львові уже відомі українській еміграції в Америці, і вона буде дуже розчарована, якщо б цей факт втратив силу, що у наслідку може викликати зворотну політичну реакцію.

5. Хоча ОУН і створила уряд, її членами зайняті лише деякі урядові пости, більшість керівників виконавчих структур не члени ОУН, а фахівці, або відомі українські політичні особистості. Уряд має підтримку таких авторитетів, як митрополит уніатської церкви граф Шептицький, архієпископ православної церкви Полікарп, колишній президент Національної ради Західної України д-р Кость Левицький та ін.

Носій українського державного мислення ОУН, яка поклялася до життя уряду у Львові, була завжди вираженням ворогом Москви і Польщі і завжди представляла на противагу іншим політичним поглядам свою зовнішньополітичну концепцію дружби, співпраці і союзу з Німеччиною.

Удар проти уряду, тим самим проти ОУН стане, отже, ударом по зовнішньополітичній концепції, яку ОУН представляла перед українським народом і представляє далі. Це безсумнівний факт, що ОУН в ході здійснення цієї концепції уже до війни теперішньої, а також до війни з Радянським Союзом, принесла великі жертви задля співпраці з Німеччиною.

Цей удар по українському уряді буде трактуватися українським народом як ворожий акт німецького райху проти ідеї української державності. Якщо Німеччина потребує чесних і вірних союзників, то таким союзником стане Україна, але лише як незалежна держава.

6. Позиція Німеччини по відношенню до Української держави є принципово позитивною. Вичікуюча позиція зумовлена лише тактичними моментами, а також непевністю розстановки сил в Рад[янській] Україні. Цей факт допускає можливість, щоб здійснені українські факти в майбутньому були визнані німецькою стороною, вони, на нашу думку, будуть підтверджені дійсністю в цілій Україні. Тому не слід в жодному випадку проголошувати заперечення уряду. Спонтанний

---

* Так у документі.

розвиток подій, які організаційно охоплює ОУН, повинен мати можливість для власного вираження. Конспіративна форма діяльності ОУН закінчилась лише на тих українських територіях, що звільнені від московського режиму. ОУН відкрито вступає тепер в політичне життя, щоб збудувати Українську державу з переконанням, що німецькі військові установи не будуть створювати перепон, особливо тому, що Німеччина потребує на Сході сильного союзника, щоб тривалий час підтримувати фронт проти Москви. ОУН, яка вступила в співпрацю з Німеччиною, вже тепер шукає шляхи співпраці Української держави з німецьким райхом.

Україна вважається дружелюбно настроєною до німців. Тому там непридатні ті заходи, які застосовуються в окупованих ворожих країнах, де життєвий порядок підтримує лише німецьке військове управління. Україна бажає далі разом з Німеччиною боротися за новий порядок в Європі і співпрацювати в усіх галузях.

За нашими переконаннями, дуже необхідно зберегти цей стан не лише згідно з українськими, але й з німецькими інтересами.

II. Практичні висновки.

1. Проголошення Української держави у Львові - це вже існуючий і довершений факт. Всі акти із цього моменту виконуються від імені Української держави. Це торкається усієї української, уже визволеної, національної території.

2. Створений у Львові уряд під керуванням Ярослава Стецька, заступника провідника ОУН, зберігається і надалі для українського народу.

3. Оскільки український уряд у Львові досі ще не визнаний Німеччиною, і оскільки ОУН хоче налагодити дружню співпрацю з німецькими військовими установами в Україні і не хоче перешкоджати ситуації до її кінцевого прояснення у Рад[янській] Україні, то український уряд скликає Українську крайову раду для співпраці з німецькими військовими установами у Львові. База співпраці повинна погодитись із німецькими військовими установами. Українські установи нижчого рівня – обласна і районна адміністрації і т.д. – уже створені у всій Західноукраїнській країні і всюди функціонують. Крайова рада підзвітна голові українського уряду, який тимчасово існує лише для української громадськості. Німецькі військові установи будуть співпрацювати з Крайовою радою і поки що не будуть виявляти свого відношення до уряду.

4. Крайова рада повинна будуватись за фаховим принципом із відділеннями управління, міліції, господарства, охорони здоров'я і ін., чия компетенція поширюється у всій країні. Члени уряду, які стоять в

уряді на чолі відповідних ресортів, повинні виконувати їх і в Крайовій раді.

Таке рішення, з одного боку, може заспокоїти українців, з другого боку — воно не буде протирічати вичікуючій позиції Німеччини по відношенню до розвитку подій в Радянській Україні і в Києві. Остаточно, припустимо, пізніше визнати український уряд, замість сьогодні його касувати, особливо тоді, коли розвиток в Східній Україні лише підтвердить нашу сьогоднішню позицію.

Таке рішення дуже важливе тому, що державна самостійність України для обох сторін не підлягає дискусії.

Берлін, 21.7.1941

Політична служба
Організації Українських Націоналістів.
Відділення зовнішньої політики
та закордонної пропаганди.

Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.1. — Львів. — 1997. — С.213-217.

№ 86

Опінія радника Баума в Берліні референту МЗС Німеччини щодо створення Українського Крайового правління Я.Стецька

Берлін

21 липня 1941 р.

Берлін, 21 липня 1941 [р.]

Т[асмний] р[адник] Баум

Нотатка

Стосовно: проголошення “української державної влади” прибічниками Бандери у Львові 30.6.[19]41 [р.].

Покликання: лист Бюро райхсміністра закордонних справ з 16.7.[19]41 [р.] з приводу листа Володимира Стахова з 2.7.[19]41 [р.] до пана райхсміністра закордонних справ.

У подіях 30.6 у Львові йшлося про несподіваний переворот, здійснений людьми Бандери, які, мабуть, хотіли таким чином забезпечити собі першість серед інших українських груп. З цією метою було

уряді на чолі відповідних ресортів, повинні виконувати їх і в Крайовій раді.

Таке рішення, з одного боку, може заспокоїти українців, з другого боку — воно не буде протирічати вичікуючій позиції Німеччини по відношенню до розвитку подій в Радянській Україні і в Києві. Остаточно, припустимо, пізніше визнати український уряд, замість сьогодні його касувати, особливо тоді, коли розвиток в Східній Україні лише підтвердить нашу сьогоднішню позицію.

Таке рішення дуже важливе тому, що державна самостійність України для обох сторін не підлягає дискусії.

Берлін, 21.7.1941

Політична служба
Організації Українських Націоналістів.
Відділення зовнішньої політики
та закордонної пропаганди.

Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.1. — Львів. — 1997. — С.213-217.

№ 86

Опінія радника Баума в Берліні референту МЗС Німеччини щодо створення Українського Крайового правління Я.Стецька

Берлін

21 липня 1941 р.

Берлін, 21 липня 1941 [р.]

Т[асмний] р[адник] Баум

Нотатка

Стосовно: проголошення “української державної влади” прибічниками Бандери у Львові 30.6.[19]41 [р.].

Покликання: лист Бюро райхсміністра закордонних справ з 16.7.[19]41 [р.] з приводу листа Володимира Стахова з 2.7.[19]41 [р.] до пана райхсміністра закордонних справ.

У подіях 30.6 у Львові йшлося про несподіваний переворот, здійснений людьми Бандери, які, мабуть, хотіли таким чином забезпечити собі першість серед інших українських груп. З цією метою було

використано захід, проголошений спершу лише як свято визволення національних українців Львова, щодо участі в якому згадані в листі пана Стахова представники німецьких збройних сил не мали ніяких застережень. Не поставивши перед тим до відома жодної німецької установи, заступник Бандери Ярослав Стецько – щойно після того, як відбулися згадувані Стаховом загальні привітання – несподівано відчитав прокламацію Бандери про встановлення української державної влади в Західній Україні, про ведення війни цим новим державним утворенням, “пліч-о-пліч” з Райхом, проти Радянського Союзу і про призначення Стецька керівником крайового уряду Західної України.

Те, що люди Бандери змогли випередити інші українські угруповання, пов’язане не лише з їхньою більшою легковажністю, але також із фактом, що вони проявили себе особливо активними. Більша кількість їхніх прихильників належала до українського батальйону, що воює в німецьких мундирах, який зайняв львівську радіостанцію і львівську ратушу; вони брали участь у веденні радіопропаганди і т.ін.

Знову ж таки, німецькі військові інституції зацікавлені в тому, щоб налагодити зв’язок з будь-якими організованими українськими колами, які б, зі свого боку, здійснювали відповідні заходи для підтримання спокою, порядку й опіки на окупованих територіях. Оскільки, як виглядає, люди Бандери разом з їхніми осередками, що діють в краю, найраніше опинилися на місці і, очевидно, вони повинні були б мати в цьому співробітництві першість, з німецького боку природно йшлося лише про місцеві завдання наведення порядку. Львівське зібрання намагалося надати ситуації державно-політичного спрямування.

Проф[есор] Кох, який був присутнім, як представник абверу, на львівських зборах і привітав їх як свято визволення ще перед відчитанням прокламації, у різких виразах заявив панові Стецькові про нелояльність його поведінки і разом з іншими представниками Німецьких збройних сил залишив зал. Тимчасом, однак, люди Бандери самовільно вчинили ще одну самоволю: вони поширили через львівську радіостанцію прокламацію Бандери.

Реакцією з німецького боку стали розпорядження про заходи безпеки, вжиті до Бандери та деяких його найближчих співробітників, які, хоч і були відносно м’якими, проте повинні були усвідомити їм справжній стан справ. Бандеру змусили виїхати з Генерального Губернаторства, де він доти перебував, до Берліна: тут його деякий час утримували під домашнім арештом: тепер він ще перебуває під почесним арештом, проте має свободу пересування в межах Великого Берліна. Так само вчинили й зі Стецьком.

Про ситуацію у Львові, враховуючи викладене вище, я чув, що

при відповідній участі проф. Коха в даний момент створюється “Українська крайова рада”, а за іншою версією – лише за назвою “Українська рада довір’я”. Ця інституція повинна лише бути в розпорядженні німецької адміністрації, як дорадчий орган. Існує намір залучити до неї також людей Бандери; але, мабуть, не усунули всі розбіжності в поглядах.

Це п[анові] р[аднику] п[осољства] Гросскопфу.

Політичний архів Міністерства закордонних справ. Бонн. Політичний відділ. XIII/24. № Е 292454 – Е 292455. Копія. Машинопис; Косик Володимир. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів. – Т.1. – С.211-212. Переклад з німецької. – С.209-210; Злерко Д. - № 23; Українське державотворення. Акт 30 червня 1941: Збірник документів і матеріалів. – Львів-Київ: Літературна агенція “Піраміда”, 2001. – С.193-195.

№ 87

Опінія референта МЗС Німеччини Гросскопфа до бюро рейхсміністра закордонних справ в Берліні щодо листа В.Стахіва до Й.Ріббентропа від 2 липня 1941 р.

Берлін

21 липня 1941 р.

Реф[ерент]: Гросскопф

До Д IX 44

Стосовно: листа пана Володимира Стахова пану райхсміністру закордонних справ від 2.7.1941 р. про його призначення на посаду уповноваженого Українського крайового уряду.

2 додатки*

Ті події, з яких пан Володимир Стахів сподівався вивести свій мандат, щоб могли оголосити пану Райхсміністру закордонних справ про своє призначення на посаду уповноваженого якогось Українського крайового уряду у Львові, коротко зображені в нотатці, яка додається.

---

* Дописано від руки, на полях документа є рукописні помітки.

при відповідній участі проф. Коха в даний момент створюється “Українська крайова рада”, а за іншою версією – лише за назвою “Українська рада довір’я”. Ця інституція повинна лише бути в розпорядженні німецької адміністрації, як дорадчий орган. Існує намір залучити до неї також людей Бандери; але, мабуть, не усунули всі розбіжності в поглядах.

Це п[анові] р[аднику] п[осољства] Гросскопфу.

Політичний архів Міністерства закордонних справ. Бонн. Політичний відділ. XIII/24. № Е 292454 – Е 292455. Копія. Машинопис; Косик Володимир. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів. – Т.1. – С.211-212. Переклад з німецької. – С.209-210; Злерко Д. - № 23; Українське державотворення. Акт 30 червня 1941: Збірник документів і матеріалів. – Львів-Київ: Літературна агенція “Піраміда”, 2001. – С.193-195.

№ 87

Опінія референта МЗС Німеччини Гросскопфа до бюро рейхсміністра закордонних справ в Берліні щодо листа В.Стахіва до Й.Ріббентропа від 2 липня 1941 р.

Берлін

21 липня 1941 р.

Реф[ерент]: Гросскопф

До Д IX 44

Стосовно: листа пана Володимира Стахова пану райхсміністру закордонних справ від 2.7.1941 р. про його призначення на посаду уповноваженого Українського крайового уряду.

2 додатки*

Ті події, з яких пан Володимир Стахів сподівався вивести свій мандат, щоб могли оголосити пану Райхсміністру закордонних справ про своє призначення на посаду уповноваженого якогось Українського крайового уряду у Львові, коротко зображені в нотатці, яка додається.

---

* Дописано від руки, на полях документа є рукописні помітки.

Мова йде про самовільний вчинок відомої честолюбивої та активної групи Бандери. Інсценізований ними у Львові акт, з нашого погляду, не має жодного державно-правового значення. Ця позиція була недвозначно виражена військовими та внутрішніми органами керівним особам групи Бандери. Це, звичайно, не може виключити, що представлена розбіжність [позицій] не є остаточною. Якщо, незважаючи на це, до цього часу проти Бандери і його штабу вживали поблажливих заходів, то це пояснюється тим, що діяльність цієї частини ОУН багато разів виявилася дуже корисною і що між іншим не повинно пропасти захоплення для їхньої справи серед особливо прихильних кіл української молоді. Про відповідь на лист пана Володимира Стахова, на м[ою] д[умку], не може бути мови. Також на сьогоднішній стадії треба, мабуть, відмовитися від представлення [справи] панові р[айхс] м[іністрові] з[акордонних справ].

Це через пана підстатссекретаря Верманна до
Бюро р[айхс]м[іністра] з[акордонних справ]
Берлін, 21 липня 1941 [р.].

Гросскопф

Політичний архів Міністерства закордонних справ, Бонн. Політичний відділ. XIII/24. № 292421-Е 292422. Машинопис, оригінал; Косик Володимир. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів. – Т.1. – С.207-208. Переклад з німецької мови. – С.206; Українське державотворення. Акт 30 червня 1941: Збірник документів і матеріалів – Львів-Київ: Літературна агенція “Піраміда”, 2001. – С.195.

№ 88

Звіт про діяльність ОУН (С.Бандери) в справі організації державної адміністрації на ЗУЗ

22 липня 1941 р.

ДРУГОВІ СТЕЦЬКОВІ

ЗВІТ

ПРО РОБОТУ В СПРАВІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ НА ТЕРЕНІ ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЕЙ УКРАЇНИ

Дня 22.7.1941 р.

1.Українську державність проголошено на всіх укр[аїнських]

Мова йде про самовільний вчинок відомої честолюбивої та активної групи Бандери. Інсценізований ними у Львові акт, з нашого погляду, не має жодного державно-правового значення. Ця позиція була недвозначно виражена військовими та внутрішніми органами керівним особам групи Бандери. Це, звичайно, не може виключити, що представлена розбіжність [позицій] не є остаточною. Якщо, незважаючи на це, до цього часу проти Бандери і його штабу вживали поблажливих заходів, то це пояснюється тим, що діяльність цієї частини ОУН багато разів виявилася дуже корисною і що між іншим не повинно пропасти захоплення для їхньої справи серед особливо прихильних кіл української молоді. Про відповідь на лист пана Володимира Стахова, на м[ою] д[умку], не може бути мови. Також на сьогоднішній стадії треба, мабуть, відмовитися від представлення [справи] панові р[айхс] м[іністрові] з[акордонних справ].

Це через пана підстатссекретаря Верманна до
Бюро р[айхс]м[іністра] з[акордонних справ]
Берлін, 21 липня 1941 [р.].

Гросскопф

Політичний архів Міністерства закордонних справ, Бонн. Політичний відділ. XIII/24. № 292421-Е 292422. Машинопис, оригінал; Косик Володимир. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів. – Т.1. – С.207-208. Переклад з німецької мови. – С.206; Українське державотворення. Акт 30 червня 1941: Збірник документів і матеріалів – Львів-Київ: Літературна агенція “Піраміда”, 2001. – С.195.

№ 88

Звіт про діяльність ОУН (С.Бандери) в справі організації державної адміністрації на ЗУЗ

22 липня 1941 р.

ДРУГОВІ СТЕЦЬКОВІ

ЗВІТ

ПРО РОБОТУ В СПРАВІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ НА ТЕРЕНІ ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЕЙ УКРАЇНИ

Дня 22.7.1941 р.

1.Українську державність проголошено на всіх укр[аїнських]

землях, звільнених від московської окупації, а саме на західних областях України, в Житомирській області й в частині Київської області.

Станіславівську область майже в цілості зайняли мадярські війська, які проголошенню української державності не робили ніяких перешкод. Румунські війська, які зайняли Чернівецьку область й частину деяких галицьких повітів (Заліщики, Снятин) поставилися від самого початку ворожо до укр[аїнської] державності та почали переслідувати, а далі й нищити українське життя. Нищили укр[аїнські] прапори, розганяли укр[аїнські] установи, арештували укр[аїнських] діячів. Українцям-галичанам наказали негайно опустити територію Чернівецької області.

Інші області зайняті німецькими військами і подекуди словаками. На тих теренах проголошення укр[аїнської] державності не зустріло перешкод, однак згодом німецькі військові чинники у Львові вимагали й вимагають відкликання Акта проголошення української державності.

Всюди проголошено укр[аїнську] державність на основі рішення проводу ОУН* .

II. Вслід за проголошенням укр[аїнської] державності у виконанні наказу ОУН організовано місцеву державну адміністрацію (сільську, міську), районову, окружну й обласну.

І так:

Місцеву (сільську, міську) адміністрацію – сільські й міські управи – організовано на терені областей: Станіславів, Тернопіль, Львів, Дрогобич, Рівне, Луцьк, Житомир і частинно на Київщині. На терені тих областей охоплено всі села, міста й містечка. На терені тих областей організовано в усіх районних пунктах, (беручи райони по схемі большевицького адміністративно-територіяльного поділу), українські районні управи.

Обласні управи організовано в областях: Станіславів, Тернопіль, Львів, Житомир, Рівне, Луцьк. Ті обласні управи вже працюють. В стадії організації обласна управа в області Дрогобич.

Обласні управи – Тернопіль, Станіславів, Луцьк, Житомир – фактично затверджені військовими чинниками й працюють в порозумінні з тими чинниками. Обласні – Рівне й Львів – ще не зв'язалися з військовими властивими чинниками, хоч на ділі роботу ведуть й

---

*Посаду і прізвище автора документа встановити не вдалося. Можливо, йдеться про уповноваженого ОУН на західноукраїнських землях.

Йдеться про оголошення Акта відновлення Української держави по всіх населених пунктах, де перебували члени ОУН і похідні групи цієї організації. Підготовка до проголошення Акта відбувалася ще до війни і здійснювалася відповідно до рішень керівництва ОУН(Б).

остаються в контакті з округами й районами.

Округні управи організовано на терені майже усіх західних областей.

Округи в більшості покриваються з давніми повітами.

III. В нормальному функціонуванні українських управ всіх згаданих ступ[е]нів великі перешкоди зустрічаються з боку німецьких і мадярських військових чинників (орте і штадткомендантур).

Між іншим, часто трапляються випадки, коли на інтервенцію різних польських чинників німецькі й мадярські військові команданти, не зважаючи на існування місцевих (сільських чи містечкових) укр[аїнських] управ, уповажнюють польські елементи організувати місцеву державну адміністрацію до міліції включно. Це особливо на терені Тернопільської області.

Німецькі військові чинники - т[ак] зв[ані] господарники, часто інгерують в наші господарчі відносини, особливо в організацію промисловості, сільського господарства й торгівлі, витворюючи, таким чином, хаос та занепокоєння й схвильовання серед укр[аїнського] населення. Згадані чинники форсують різних польських господарників на керівні становища нашого економічного життя та поширюють вістки про поворот польських дідичів на знаціоналізовані земельні посілости й поворот був[ших] власників на знаціоналізовані промислові чи торговельні підприємства. Є випадки, коли польські дідичі одержують від різних німецьких військових чинників якісь ближче неокреслені уповноваження про передачу їм колишніх їх маєтків. Ніхто, однак, з тих уповноважених не відважився до сьогодні явитися з тими уповноваженнями на село й не пробував обнімати в свої руки колишніх своїх маєтків.

Встановлену укр[аїнською] місцевою управою управу підприємства німецькі військові чинники подекуди без порозуміння з укр[аїнською] державною адміністрацією чи місцевим проводом ОУН змінюють, настановляючи керівниками польські елементи, заангажовані в минулому й сьогодні в протиукраїнську роботу (напр[иклад], цукроварня Ходорів, де німці накинули на керівника польського офіцера, активного члена польської підпільної організації).

Найбільший хаос витворився в питанні організації й праці міліцій з тієї причини, що в кожному районі, окрузі й області німецькі військові власті інакше до тих справ ставляться. Це особливо в питанні озброєння міліції й її компетенцій арештувати, робити обшуки, слідства і т.д. В одних районах дозволяється міліції носити зброю, в інших знову строго забороняється. Одного дня німецькі військові команданти самі стараються про зброю для міліції, але часто в якийсь час

наказують міліції ту зброю зложити. В більшості районів наша міліція працює без зброї.

Арештовувати українській міліції строго заборонено. Це створює ненормальний стан, який використовують ворожі нам чинники для організації боротьби, скерованої проти нас. Українська міліція не є в стані з тієї причини вести боротьбу з диверсійними большевицькими бандами, які в деяких районах – в лісистих теренах – зі зброєю виступають проти укр[аїнської] влади. Були вже в боротьбі з тими бандами кроваві жертви з нашого боку (село Мелна, п.Рогатин). Польські підпільні організації оживили свою роботу, влаштовують курси, військові вправи, використовуючи до цього був[ших] польських офіцерів, які прибули на нашу землю вслід за мадярськими військами. Бувають випадки, що наша міліція викриє зброю у польського населення, а результат того такий, що на інтервенцію польських рештків поміщицьких кругів мадярські військові частини роззброюють нашу міліцію (село Ходачків, п.Теопіль).

IV. На терені Станіславівської області мадяри зажадали зложення присяги й підчинення укр[аїнській] держ[авній] адміністрації мадярам, однак представники організованих укр[аїнських] управ відмовились. Який стан на терені тієї області витворився наслідком тієї відмови – відомостей ще немає.

V. Українське населення беззастережно стануло по стороні ОУН і організованої ОУН державної адміністрації, висловлюючи в масових ввсенародних маніфестаціях послух і довір'я укр[аїнській] владі й краєвому урядові та його голові п.Я.Стецькові.

В краю досі не завважено проявів в роботі старого партійництва чи групово-політичних диверсій. Усе населення, всі суспільні верстви, стани й професії станули по стороні проводу ОУН, провідника Степана Бандери та краєвого уряду п.Я.Стецька.

Диверсія мельниківців успішно була створити свою сітку та районну управу в Рогатинському повіті, але сьогодні та сітка вже розбита, й районна управа в більшості вже під нашими впливами. Окремі люде з групи мельниківців намагаються подекуди викликати вражіння про свою силу та великі політичні впливи (особливо поза межами укр[аїнських] земель), однак як дотепер всюди зустрічають їх з недовір'ям і ворожістю.

У Львові зібрання робітників гостро осудило розбивацьку й шкідницьку роботу мельниківців, прогнавши їх представників зі зали нарад.

Зорганізована ще 7.VII.1941 р. на зборах громадянства в справі консолідаційної акції – РадаСеніорів – приписала собі право говорити від імені цілого укр[аїнського] громадянства. Однак досі не зробила

вона ні одного кроку в некористь нашої лінії, бо речник організації, який є, все присутній на нарадах сеніорів, всякі невідповідні почини паралізує. Поза тим Рада Сеніорів дається уживати як інструмент нашої* мети при певному натиску з нашої сторони здобувається на гідну поставу.

21.VII. 1941 р. на засідання Ради Сеніорів прибув представник мельниківської диверзії др.Гнатевич, складаючи заяву, що група, до якої він належить, вважає необхідним і доцільним забути всі дотеперішні спори, припинити внутрішньо-політичну боротьбу та створити діловий комітет, в якому могли б співпрацювати всі українці доброї волі без огляду на свою попередню політичну діяльність та програмово-політичні різниці.

Рада Сеніорів постановила супроти того побільшити свій склад через кооптацію представників нашої організації й групи мельниківців та переіменувати себе в Українську національну раду .

Дальших рішень в тій справі Рада Сеніорів ще не видала, головно через те, що була змушена своєю увагою звернути на питання нім[ецьких] плянів створити з західних областей України генерал-губернію. Рада Сеніорів постановила вислати на руки нім[ецького] мін[істра] зак[ордонних] справ Ріббентропа протест проти утворення з західних областей України генерал-губернії.

Сьогодні прибув до Львова др.Кубійович, який звернувся до др. Ребета з пропозицією поділитися ролями в роботі в західних укр[аїнських] землях, причому відчувалося, що він сам бажав би певну роллю, правдоподібно подібну як в Кракові на цих теренах виконувати. Ребет не дав на це ніякої відповіді. Др.Кубійович залишається у

* Одне слово нерозбірливе.

Українська національна рада – представницький орган галицьких українців. Створена 30.7.1941 р. на базі сформованої 6.7.41 р. Ради Сеньйорів. Рада Сеніорів, скликана з ініціативи ОУН(Б), як своєрідний передсенат, складалася спочатку з 16, а потім 30 найавторитетніших політичних, громадських і релігійних діячів регіону. Після ліквідації нацистами УДП і фактичної заборони українського політичного життя Рада Сеніорів, перейменована на Українську національну раду й збільшена до 45 осіб, перетворилася на єдиний дозволений гітлерівцями представницький орган. У липні-листопаді 1941 р. Раду очолював К.Левицький, а після його смерті митрополит А.Шептицький. Протягом 1942 р. УНР займалася питаннями шкільництва, української культури, гуманітарними проблемами. Однак окремі політичні демарші Ради з вимогами надати українському народові умови для нормального політичного, громадського та культурного життя викликали невдоволення нацистів. Остаточно терпець гітлерівців увірвався після листа митрополита А.Шептицького до райхсфюрера СС Гімmlера з осудом антиєврейського терору. Окупанти в лютому 1942 р. оголосили про заборону діяльності Ради. Щоб не спровокувати німецьких репресій, керівництво УНР підкорилося вимогам нацистів і 27 лютого 1942 р. оголосило про розпуск Ради.

Львові кілька днів і буде старатися ту справу полагодити.

VI. До сьогодні укр[аїнські] управи (сільські, міські, районні, окружні, обласні) провели велику роботу в наладнанні ладу й порядку, в урухомленні й відбудові по містах підприємств публічного користування, в організації торгівлі й відбудові промисловості. Безумовно, результати роботи були б далеко більші, якщо б з боку німецьких військових чинників робота наших управ не зустрічала перешкод.

Пекучою справою є питання упорядкування земельного питання в зв'язку з настроями селян ліквідувати негайно й за всяку ціну колгоспи. В більшості випадків селяни самі ліквідують колгоспи, розподіляючи масиви колгоспної землі поміж себе. Це особливо на східних українських землях, де селяни бажають негайно ліквідувати колгоспи. Всякі розмови чи натяки про те, що колгоспи будуть ліквідовані пізніше з уваги на потребу плянної розв'язки тої проблеми й упорядкування законним шляхом, приймають з великим недовір'ям і трактують це як заповідь замаскованої політики, скерованої на шкоду укр[аїнського] селянства. Наші люди, які найшлися на східних землях, в тому питанні кидають клич негайної ліквідації колгоспів і тим захопили укр[аїнських] селян та приєднали їх беззастережно до нашої акції. Мельниківських дольмечерів, які давали селянам на східних землях інші відповіді, укр[аїнські] селяни прийняли як ворожих агентів.

В деяких районах західних областей священики намагалися й намагаються відібрати від селян церковні землі, передані селянам більшовицькою владою, чим викликали й викликають серед селян схвилювання і невдоволення.

Послання митрополита Шептицького з дати 10.VII.1941 р. про організацію парафії й громади* викликало серед укр[аїнського] громадянства погане вражіння. В тому посланні митр[ополит] Шептицький закликав духовенство організувати місцеву адміністрацію, надаючи священикам право силою своєї власті встановлювати по громадах війтів та нач[альників] міліції. Це тоді, коли в західних областях не було вже села, в якому сільська управа нашою організацією не була би зорганізована.

Митр[ополит] Шептицький візвав духовенство обрати всі нераціональні ґрунти й маєтки та організувати школи й заключувати з

---

* Йдеться про архипастирське послання митрополита Андрея Шептицького від 10.VII.1941 р., який намагався з допомогою церковної структури унормувати діяльність місцевих органів влади в період зміни окупаційних систем. Щоб уникнути можливих репресій, А.Шептицькоюй закликав лояльно ставитися до німців, що викликало обурення у молодих революціонерів з ОУН(Б).

учителями службові договори.

Митр[ополит] Шептицький наказав духовенству приготувати нім[ецькі] прапори й декорувати ними парафіяльні будинки та візвав населення до послуху німецькій владі та цивільній владі, якщо така згодом буде організована.

Молодих людей, які були примушені покинути землі своєї батьківщини й виїхати за кордон, митр[ополит] Шептицький візвав до спокою й розваги, звертаючи їм увагу, що всякі виступи, на які можуть їх пхнути, були б тепер непростимим злочином.

Це в короткій формі основні думки згаданого послання.

Ясна річ, що згадане послання не може не причинитися до зросту хаосу й замішання в західних областях.

VII. При призначуванні укр[аїнських] управ всіх ступ[е]нів наші організації руководились в засаді принципом фаховості, й на тому принципі організовані всі наші управи. З тієї причини увійшли туди люди, які в минулому проявляли більшу чи меншу політичну діяльність (УНДО, радикали ФНС)*. Всі вони сьогодні заявили, що визнають беззастережно авторитет проводу ОУН й дійсно по нинішній день лояльно виконували всі директиви місцевих проводів ОУН і назовні виступали як сторонники нашої організації.

Повного складу обласних управ, окружних та міських наразі не подаємо. Подаємо тільки склад Львівської обласної управи та голів інших обласних управ.

Склад Львівської обласної управи: голова – др.О.Марітчак, заст.гол[ови] – мгр.Спольський: реферати: заг[ально]адмін[істративний] – др.Росляк (адвокат з Чорткова, б.радикал), земельний – інж.Девосер, промислу – інж.Бачинський, торгівлі – дир.Квасниця, ком[унального] госп[одарства] – п.Кульчицький, сусп[ільної] опіки – др.Гриньовський, фінансів – мгр. Стець, шляхів – інж.Рижевський, заготівель – М.Кульчицький, інші реферати ще не обсажені.

Голови обласних управ:

Тернопільської: В.Охримович член ОУН.

Станіславівської – інж.Семянчук, б.прихильник, чи член ФНС, заступник – др.Рибчук; Волинської – А.Марченко, член ОУН; Рівенської – Карнаухов адвокат, наш прихильник, заст[упник] Волошин Р.;

* ФНС – Фронт національної єдності – ультрарадикальна права організація, що діяла в Західній Україні протягом 1933-1941 рр. Виникла в листопаді 1933 р. після відходу від поміркованої УНДО низки діячів на чолі з Д.Палієвим. ФНС проголошувався носієм творчого націоналізму, який мав інтегрувати націю і витворити авторитетний національний провід. Друковані видання ФНС – “Перемога”, “Батьківщина”, “Нова Молодь”, “Українські вісті”.

Житомирської – Лицюк І., ближчих відомостей про нього ще немає.

VIII. Останні відомості східних земель говорять, що українську державність проголошено також на терені Вінницької та Кам'янець-Подільської області в частині, звільненої від московської окупації. Там теж організується місцева адміністрація. Докладних звітів ще нема.

На східних землях населення скрізь вітає провід ОУН і провідника С.Бандеру. Німецькі військові чинники прихильно ставляться до проголошення державности на східних землях. Вороже ставляться тільки політичні референти. Перешкоди в нашій роботі роблять мельниківські диверсанти, які на кожному кроці стараються нашу акцію паралізувати. Особливо визначився дотепер з цієї роботи п.Сулятицький. Диверсія мельниківців на східних землях дотепер не дала ніякого успіху, а противно своєю розкладовою роботою і зв'язками з німцями зміцнила наші позиції.

З Пінщини, Берестейщини відомостей нема. Організація міжобласного, краювого уряду дуже актуальна. Деякі уряди, як земельний, дороговий, фінансовий вже є, інші могли би скоро бути, однак з політичних причин я не був спроможний цього поставити. Якщо ніщо не перешкодить, в найближчих днях поставлю це.

Слава Україні!*

[Підпис]**

ЦДАВО України. – Ф.3833.- Оп.1. – Спр.15. – Арк.1-5. Оригінал. Машинопис.

№ 89

**Зі звіту крайового провідника ОУН (С.Бандери)
І.Климів (Є.Легенди) про впровадження ідей націоналізму в
адміністративній, культурно-просвітній та військовій справі на
західних та східних територіях України*****

23 липня 1941 р. ****

1.ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД

1.Згідно з вимогою часу та з огляду на потреби ЗУЗ дуже невелику

---

* Останній абзац дописано від руки.

** Підпис нерозбірливий.

*** Див. док. № 119.

**** Дата визначена за текстом документа.

Житомирської – Лицюк І., ближчих відомостей про нього ще немає.

VIII. Останні відомості східних земель говорять, що українську державність проголошено також на терені Вінницької та Кам'янець-Подільської області в частині, звільненої від московської окупації. Там теж організується місцева адміністрація. Докладних звітів ще нема.

На східних землях населення скрізь вітає провід ОУН і провідника С.Бандеру. Німецькі військові чинники прихильно ставляться до проголошення державности на східних землях. Вороже ставляться тільки політичні референти. Перешкоди в нашій роботі роблять мельниківські диверсанти, які на кожному кроці стараються нашу акцію паралізувати. Особливо визначився дотепер з цієї роботи п.Сулятицький. Диверсія мельниківців на східних землях дотепер не дала ніякого успіху, а противно своєю розкладовою роботою і зв'язками з німцями зміцнила наші позиції.

З Пінщини, Берестейщини відомостей нема. Організація міжобласного, краювого уряду дуже актуальна. Деякі уряди, як земельний, дороговий, фінансовий вже є, інші могли би скоро бути, однак з політичних причин я не був спроможний цього поставити. Якщо ніщо не перешкодить, в найближчих днях поставлю це.

Слава Україні!*

[Підпис]**

ЦДАВО України. – Ф.3833.- Оп.1. – Спр.15. – Арк.1-5. Оригінал. Машинопис.

№ 89

**Зі звіту крайового провідника ОУН (С.Бандери)
І.Климів (Є.Легенди) про впровадження ідей націоналізму в
адміністративній, культурно-просвітній та військовій справі на
західних та східних територіях України*****

23 липня 1941 р. ****

1.ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД

1.Згідно з вимогою часу та з огляду на потреби ЗУЗ дуже невелику

---

* Останній абзац дописано від руки.

** Підпис нерозбірливий.

*** Див. док. № 119.

**** Дата визначена за текстом документа.

частину людей, що мали інше призначення, задержано. Очевидно, підбирано тут лиш найбільш конечних для закріплення за нами, а радше в наших руках захопленого терену – ЗУЗ.

2.Вся ж решта членства згідно зі своїм призначенням невеликими відділами щоденно прямцює наперед. Досі щасливо поборюється труднощі на залізницях та в грошах.

3.Микитівці* вже й тут починають свою юдину роботу. Супроти абсолютної нашої переваги й опанування цілості – вони поки що не мають відваги голосніше виступити. Все ж таки в кількох місцях пустили провокаційні летючки за підписом Ст.Бандери, що немовби наша організація через непорозуміння з союзником переходить тепер у підпілля. Це вістка неправильна. Крім цього, вони пускають пантофлевою почтою чутки про роздор; а)про те, що вони хотять працювати, але ми їм не даємо; б)що через діяльність С.Бандери стільки було власне жертв укр[аїнської] нації і т.п. Є їх тут**: Ольжичем Сціборським, Гнатевичем, Чамеринським, Бойдунчуком, Гайвас, Мельничим, Рудком і другими незнаними. Концентруються у Львові, а на провінції поза Рогатином** П.Організації ведуть розкладову роботу.

На всіх 200 районах в ЗУЗ цілком нами обсажені (себто [займають] провідні місця) – 187. Микитівці “мають” 4 райони: 1)Мостиський, 2) Рогатинський, 3)біля Турки. Докладніший звіт подає Кр[аєвий] провідник.

КРАЄВИЙ ПРОВІДНИК ОУН НА МУЗ

До [вельмиповажного] пана голови проводу ОУН Степана Бандери.

Друже провіднику: зголошуюся до звіту. Передаю організаційний стан зараз на ЗУЗ.

Луцька область: станиць 450, неохоплених осель біля 200; членів до 2000;

Рівенська область: 500 станиць, неохоплених осель до 180, членів до 3000;

Львівська область: 700 станиць, неохоплених около 70 осель, членів до 5 000;

Тернопільська область: 690 станиць, неохоплених до 100 осель, членів 6 000;

Станіславівська область: 400 станиць, неохоплених осель до 250, членів до 1 000;

Чернівецька область: до 80 станиць, до 500 членів.

* Микитівці – зашифрована назва мельниківців.

**Далі одне слово нерозбірливе.

Дрогобицька область: до 400 станиць, неохоплених осель до 250, членів до 1 000;

Львів-місто: студенти – 800, робітники – 500, ученики – до 300, жіноцтво – до 100.

Разом: станиць ОУН – 3 300

членів – 20 000 – звіт не є повний, бо не всі звіти з неохоплених осель – 1 300 з терену вже надійшли*.

Робітництво: (відділи ОУН) організовані були й є у Львові, Ков[е]лі, Рівному, Тернополі, Івановій Долині (Полісся). Всього біля 2000 членів ОУН – робітників. Тепер кладу натиск на Дрогобич.

Шкільне юнацтво: організоване в 85 місцевостях, де були середні школи й технікуми. В деяких місцевостях було більше юнацьких груп, залежно від числа шкіл (Львів – 14, Рівне – 8, Ковель – 3, Сокаль – 4; Станіславів – 4, і т.д.).

Студентство: (ВУЗ): організоване: Львів, Рівне, Станіславів, Чернівці. Останнє звертаю ще увагу на Дрогобич (Висока гірнична школа і т.д.).

Вже 1 – 10 травня я назначив на кожную область обласні українські національні революційні проводи (голова обласного управління; командант міліції, військовий командант, голова обласної господарської управи, голова транспорту, голова народосвіти і т.д.) Надто в кожному районі назначили обласні й окружні провідники, районні укр[аїнські] національні революційні проводи.

До 20 травня всі ці уряди були сформовані. Сформовані були теж сільські управи, команданти міліції в селах і містах визначені.

Тоді теж я видав дві відозви: “Український народ” з підписом “Красвий провід ОУН на МУЗ; та “Громадяне Української держави” з підписом: Командант Української національної революційної армії – лейтенант Легенда.

Вістку про війну одержав коло 7 червня від вашого кур’єра до мене Тараса Онишкевича.

Організацію, що її керму я перебрав, не лише задержав, але ще й розбудував: пройшов на СУЗ.

Кам’янець Подільський: (провідник Нарольський, слюсар) має організованих до 20 станиць.

Вінниця: до 100 станиць.

Київ: група письменників (зв’язковий Стефанік і Головка) – до 20 людей.

Група робітників й інтелігенції – до 80 осіб.

---

* Підрахунок не співпадає з наведеними у документі даними, можливо, у зв’язку з неповними відомостями з місць. Тут і далі згадувані у документі додатки в справі або не виявлені, або не публікуються.

Дніпропетровське: робітничі групи

Харків: до 200 членів і т.д.

Це крім того, що я вже Вам перед тим подав. Це були ті кадри (основною були військові гарнізони – призовики), що на них я думав будувати нашу організовану силу на СУЗ. Вони, власне, ці люде зараз творять основне наше ядро там. Воєнний наказ одержала Вінниця і Київ. Решти не було змоги повідомити.

Мій наказ виконали майже всі друзі в усій ЗУЗ і частинно на СУЗ. Ітак: проголошено самостійність і устанавлено українську владу в 213 районах з рамени ОУН і Бандери.

В двох районах (Рогатин і Мостиська) проголосили й устанавили владу мельниківці.

На Буковині проголошено самостійність і устанавлено українську владу у Вінницькій та в Хотинській окрузі (до 150 осель).

Обласну владу сформовано в Станіславові, Тернополі, Луцьку, Рівнім, Львові, твориться в Дрогобичі.

Всюди творили її наші люде, члени ОУН, підпільн[ики], бандерівці.

Були бої. Луцьк (партизанський відділ до 300 люде), Тернопіль (до 600 люде), Дубно – билися 3 дні, Лопатин – Козове, Тербовль.

Було до 100 боїв. Збираються звіти. Поки німці приходили, то українська влада вже функціонувала. Цілий край залитий летючками, написали: “Слава Україні”, “Слава Бандері”, ОУН і т.д.

Мельниківці в теренах не існують. Луцьк – або я зліквідував, або сам себе зліквідував (всипа, сипачі, засипали до 500 люде, і про це всі знають).

СУЗ (ОСУЗ і СУЗ) сьогодні під оглядом людського матеріялу представляються зараз, як Галичина в 1914-1918 рр. Учителі, вища адміністрація, транспорт, нижча кооперація від і т.д. на нижчих ступенях – національно-свідомий український елемент. Лише на вищих постах були москалі.

В школі була обов’язкова українська мова, викладова. Російська мова обов’язкова лише в вищих класах. Кобзар, укр[аїнська] література, - обов’язкові. Історія України теж. В тій історії – Петлюра був ворогом совітського народу, бо хотів творити самостійну Укр[аїнську] державу.

Або: на чолі націонал-фашистів – самостійників, що сильно почало в СССР свою підривну роботу, стояв відомий кат київських робітників Коновалець, провідник ОУН. Свідомість є, хотіння самостійности теж.

Друже провіднику. Прошу прийняти цей мій звіт. Він ще не є

повний, бо я не мав ще змоги виготовити повний. Не надійшли ще всі звіти. Він, [що] в числах різниться від попереднього, є повніший.

На наказ друга провідника (урядуючого Вашого заступника – Олега), я назначив уже провід осередка “Захід” і всі справи ЗУЗ передаю своїм наступникам. А сам на “Схід”. Повного призначення ще не маю. Але маю вже плян праці.

Друже провіднику. Вашого листа до мене я одержав через друга провідника Олега*. Я дуже вдячний, як і всі друзі, за цей лист. Коли ми тут рішали (головно на Волині) по чий стороні стати, так ми стали по Вашій стороні, тому, що ми Вас бачили два рази під шибеницею, і оба рази Ви були незломні й вірні ідеї.

На 5 000 арештованих членів ОУН – сипало не більше 100 людей, а призналося не більше 500.

На 700 людей, обскочених чекістами, здалося не більше 20 (двадцять). Решта знала тільки одно: “Не вміємо руки вверх”. Жінки розсаджували себе гранатою (Жовківщина).

Ми й зараз готові на все. Ми, жовніри, підстаршини й старшини Української національної революції.

Слава Україні.

Іван Климів (Легенда Євген).

III. Вій[сько]

1. В самому городі. а) Перші зусилля військового осередка направлено на zorganizування тимчасового військового осередка. Штаб в складі 4-х осіб. Зібрано книжок і мап трохи; б) Почато переводити курс для інструкторів, що підуть на області й райони під ріжними видами; в) Переводиться вишкіл міліціантів по комісаріятах (всіх комісаріятів є 4) а всіх міліціантів є приблизно 800 (вісімсот); г) Переводиться вишкіл інструкторів міліційних при участі понад 30 осіб. Їх частинне призначення теж на схід. г) Відбувається вишкіл куреня поліції – при українських і нім[ецьких] інструкторах.

2. Почнеться завтра юнацький курс для студ[ентів] – інструкторів, що його програма розположена на 1 місяць.

3. Делегат в[ійськового] осередка бере участь в планувальній праці проводу організації молоді.

4. При співпраці пропагандивного відділу передруковується книжка “Впоряд”**.

5. Поки що було трудно остаточно розгорнути вій[ськову] працю в провінції. А це із-за браку технічних засобів і фірми, під якою можна

---

* Цей псевдонім не розшифрований. Відомо, що це хтось із заступників С.Бандери, можливо, Я.Стецько або М.Лебець.

** Йдеться про військовий підручник зі стрійової підготовки.

було б розмахнутись. Одинокa допускаєма фірма для цих цілей – це лишень народня міліція. У зв'язку з цим в терен видано загальні інструкції та вказівки відносно переорганізації міліції. Подекуди потворено т.зв. окремі відділи при міліції, що мають бути ніби коренем нашого війська. Рівно ж в кількох місцевостях, як Луцьк, Косів повстали окремі військові відділи. Зокрема, в Косові повстав з полк ім. Степана Бандери*.

б.В останні вже хвилини районні війська, а від імені проводу ОУН (фірунгдер організаційно** українських націоналістів) внесено до Фельдкомандо прохання (мемор*** дозволу на творення військових частин, що мали б за завдання: а)очищення терену від диверсійних банд; б) забезпечували б державі об'єкти; в) взагалі були б допоміжною силою для нім[ецької] влади.

Проситься теж там головно про [німецьких] інструкторів.

Та тут дізнаємось про прихід цивільних властей на місце військових.

7.Завваги: а)брак військових фахівців. Добре було б їх чи з Варшави чи з Праги здобути; б)брак середників льокомоції (авта, мотоциклі і т.д.).

IV

Пропаганда

1.Львів. а) В створеному тут відділі пропаганди зайнято працею понад 100 людей. Зайнято окремих дім, як осідок бюр(понад б), і дві друкарні.

Замітка: також на провінції працюють з різним успіхом друкарні. Очевидно союзники і тут забирають все, що краще для себе; б)Вида-но досі кілька відозв і кільканадцять родів летючок. До цензури пішла відозва до німецького вояцтва про самостійну Україну; в)Всі видання носять виразний характер видань ОУН під Степаном Банде-рою. Найбільший тираж 30 тисяч, найменший 3 тисячі (це в грузинській чи білоруській мовах).

2.Журнали. Один має носити науковий характер зо співучастю наукових сил, а другий більш літераторський п[ід] н[азвою]. “Розкуте Слово”****, що його мають заповняти в 70% українці зо східних областей;

г) Проектується два видання: 1)Історія Крип'якевича***** з

* Очевидно, йдеться про повстанчі загони ОУН(Б), які почали діяти з 22.06.1941 р. і в р-ні Косова об'єдналися у т.зв. полк Українського війська імені Степана Бандери. Формально поки був частиною Української національної Револуційної армії, яку почав формувати І.Климів (Легенда).

** Далі слово нерозбірливе.

*** Два слова нерозбірливі.

**** “Розкуте слово” – очевидно, йдеться про проект оунівського журналу для Центральної та Східної України.

***** Історія Крип'якевича – йдеться про перевидання “Великої історії України Івана Крип'якевича, яка вперше побачила світ 1935 р.

перерібною кінцевих уступів та з додатком історії ОУН. 2) Історії Голубця з відповідними змінами.

д) Роздано теми до опрацювання: 1) Історія варшавського процесу*; 2) Коротка історія ОУН; 3) Партизанка й підпілля.

е) Інші видання: 1) брошура Яр. Старуха: “Боротьба з Москвою”; 2) Триколіровий афіш “За Україну”; 3) Бльочки на б[ойовий] фонд; 4) Наліпки на вікна.

Замітка: Вже відчувається брак протимикитівської літератури** і одного референта спеціально до тих справ. Вони, тобто микитівці, видали ряд летючок проти нас. Взори долучуємо***.

V

Взаємини: 1. Загально числяться з ОУН, як з порядкуючою силою і відповідно до наших сил – відповідно нас військові власті респектують****. Отже, напр[иклад], у второк 17.7. ц.р. в Добромилі на прийняттю були приявні 2 нім[ецькі] генерали й понад 30 штабових старшин. В майже всіх областях затвердили наших представників в проводах областей.

Замітка: Тепер прийде гастапо і може змінить те все. Тут укладаються ці відношення як в Г[енерал]-г[убернаторстві].

2. Але маємо й неприхильних нам ортскомандантів, як в Золочеві, Перемишлі й Радехові. Не полонофіли, що з певним презирством ставляться до укр[аїнського] державного будівництва, а через те перешкоджають в [справі]. Для насвітлення взаємин з союзником залучую звіт “Діка” про зв’язок з німцями та про науковий інститут націоналістичної освіти*****. I

У Львові на вул. Мохнацького, 16/1 приміщується зорганізоване мною бюро зв’язку (Фербіндунгштаб), що налагоджує актуальні справи між німцями і українцями. Зв’язки з деякими установами є дуже коректні, наприклад, з Фельдкомандатур або Віртшафтсамтом, оскільки при цьому не заторкується справ політичного характеру. Зв’язок з др. Кохом практично перерваний з огляду на вимогу, поставлену ним до проводу організації, а це: відкликати по радіо існування

* Історія Варшавського процесу – йдеться про один із найбільших судових процесів проти ОУН, організований польською владою 18.XI.1935 – 13.I.1936. За звинуваченням у підготовці замаху на міністра внутрішніх справ Польщі Б. Перацького на лаву підсудних потрапила вся Крайова Екзекутива ОУН на ЗУЗ на чолі зі Степаном Бандерою. Всі підсудні поводитися на процесі гідно, із викликом. Керівників ОУН в Західній Україні присудили до смертельної кари (С. Бандера, М. Лебедь, Я. Карпинець) та великих термінів ув’язнення (від 7 до 18 років). Згодом смертну кару замінили довічним ув’язненням.

** Протимикитівська література – агітаційні матеріали проти мельниківської ОУН.

*** Не додаються.

**** визнають

***** Не додаються.

українського уряду, відкликати похідні групи на схід* . Зробити це я відмовився, і тому цей зв'язок мало актуальний.

2.3 чорними** зв'язки частинно коректні, частинно ніякі.

3.Тому, що микитівці в самому Львові починають все-таки здобувати впливи, тому зв'язки з нашими установами значно ускладнюються. Отже, форсую особистими зв'язками.

4.В зв'язку із відомостями про прилучення ЗУЗ до г[енерал] - г[убернаторства]: йдуть протести (текст їх залучимо***). Зміст нашого протесту в загальному однаковий із змістами інших протестів, що їх висилають до Берліна: а)сеніори, б)мельниківці; в)гетьманці (Гладилович). Вчора, тобто 22.7. на нараді в тій справі моя пропозиція, щоб поминаючи угруповання, всі станули на станови уряду, перепала, а це головно із-за постави сотника Гнатевича пр. Отже, кожна група висилає від свого імені окремі протести.

5.Митрополит весь час стояв на плятформі уряду, але ще не рішився, по чийм боці має стати – чи то на боці Бандери, чи Мельника. Симпатії його по нашій стороні. Та він хоче основне пізнати – суть конфлікту. Отже, доставлятимемо йому відповідні матеріяли. Поза цим [розпрудоковуємо] усе правом****, що відчувається, і найбільше перешкоджають технічні недомагання.

6.Інститут національної освіти остаточно констатуйований і залегалізований з дирекцією в складі: др.Кордюк, інж.Кравців, mgr. Чайковський. Труднощі в розгортанні ширшої діяльності лежать в браку економічної бази. При інституті є сектори, а це: молоді, профспілки митців, журналістів і т.д. Сектор молоді являється осередком організації молоді в краю, бо тільки в такій формі дотепер можливо цю організацію залегалізувати. Кермують нею Палідович та Германік-Левицький. Усі другі сектори стоять дотепер на нашому становищі, але припускаємо, що буде досить клопоту. Все це залежатиме від найближчої політичної ситуації.

У відповіді на питання Ярослава про практичну діяльність управління долучую звіт mgr.Ребета (5 ст.)*****.

ЦДАВО України. – Ф.3833.- Оп.1.- Спр.45. – Арк.1-7. Копія. Машинопис.

* Йдеться про вимогу нацистів відкликати до Галичини оунівські похідні групи, вислані на схід України.

** З чорними – очевидно, йдеться про мельниківців, яких так називали за видану в травні 1941 р. ПУНОм брошуру “Чорна книга бунту”, спрямованої проти С.Бандери та його оточення.

*** Не додається.

**** Далі одне слово нерозбірливе.

***** Не додається.

№ 90

**Лист Політичного відділу МЗС у Берліні про
остереження уряду Румунії, аби Українська держава в
майбутньому не стала великою, й
недопущення Німеччиною возз'єднання Галичини з МУЗ**

Берлін

24 липня 1941 р.

Д[ержавний] п[ід]статс[екретар] Пол[ітичного відділу] № 707
Берлін, 24 липня 1941 [р.]

Румунський посол довідувався сьогодні про майбутню долю України й повідомив про особливе бажання румунського уряду, щоб майбутнє українське державне утворення не стало надто великим. У протилежному разі 40 мільйонів українців знову почали б здійснювати тиск на Румунію та на інші європейські країни. Особливо посол переконував, щоб колишня велика Галичина не відійшла до України, щоб у такий спосіб зберегти безпосереднє сполучення Німеччина-Румунія. Посол також дізнавався про те, чи ми співпрацюватимемо з певними групами національно свідомих українців і в такому разі – з якими.

Я сказав послові, що поки що занадто рано робити будь-які ствердження про майбутній устрій частини території колишнього Радянського Союзу. На сьогодні Радянський Союз ще є тереном військових дій. Поступово частини будуть виключені з зони військових дій і підпорядковані цивільному управлінню. Докладніших подробиць я йому повідомити не міг. Щодо українських груп, то тут ми б мали ясну політику, не роблячи представником майбутнього уряду жодну з національних груп, які поборюють одна одну. Україна ще, напевно, досить довгий час залишатиметься спершу під військовим, а потім під цивільним управлінням.

Статс[екретарю]
П[анові] р[аднику] п[осољства] Гросскопфові

Dg. Pol*

Пол[ітичному відділу] V

Політичний архів Міністерства закордонних справ, Бонн. Бюро

---

* Скорочення не розв'язане.

статссекретаря. Росія. – Т.6. – С.145. - № 113881. Копія. Машинопис. Переклад з німецької мови. Українське державотворення. Акт 30 червня 1941: Збірник документів і матеріалів. – Львів-Київ: Літературна агенція “Піраміда”, 2001. – С.372-373.

№ 91

**Звіт представника МЗС Німеччини при
Верховному командуванні 6-ї армії в Житомирі до
МЗС у Берліні щодо ставлення українців до Вермахту,
проголошення Української держави у Львові й
переслідування українських націоналістів**

**24 липня 1941 р.
Таємно**

Представник Міністерства закордонних справ
при Верховному командуванні 6-ї армії

Штаб армії
24 липня
1941 [р.]

№ 388 т[аємно]

7 копій, 3 додатки*
Таємно

До Міністерства закордонних справ
Інформаційний відділ

Політичне повідомлення

Зміст: Україна**

Німецьке радіо передало 21.7.1941 [р.] о 20.00 [год.] таке повідомлення:
“У звільнених областях України життя знову майже скрізь нормалізувалося. Врожай обіцяє бути добрим і, завдяки несподіваному німецькому наступові, його вже не змогли знищити більшовики. У Львові й інших містах знову панує порядок”.

---

* Не публікуються.

** По лівому краю сторінки дописано рукою: “Переглянув: Для Головного командування армії. Начальник Генерального штабу, підп[ис:] Гайм”.

статссекретаря. Росія. – Т.6. – С.145. - № 113881. Копія. Машинопис. Переклад з німецької мови. Українське державотворення. Акт 30 червня 1941: Збірник документів і матеріалів. – Львів-Київ: Літературна агенція “Піраміда”, 2001. – С.372-373.

№ 91

**Звіт представника МЗС Німеччини при
Верховному командуванні 6-ї армії в Житомирі до
МЗС у Берліні щодо ставлення українців до Вермахту,
проголошення Української держави у Львові й
переслідування українських націоналістів**

**24 липня 1941 р.
Таємно**

Представник Міністерства закордонних справ
при Верховному командуванні 6-ї армії

Штаб армії
24 липня
1941 [р.]

№ 388 т[аємно]

7 копій, 3 додатки*
Таємно

До Міністерства закордонних справ
Інформаційний відділ

Політичне повідомлення

Зміст: Україна**

Німецьке радіо передало 21.7.1941 [р.] о 20.00 [год.] таке повідомлення:
“У звільнених областях України життя знову майже скрізь нормалізувалося. Врожай обіцяє бути добрим і, завдяки несподіваному німецькому наступові, його вже не змогли знищити більшовики. У Львові й інших містах знову панує порядок”.

---

* Не публікуються.

** По лівому краю сторінки дописано рукою: “Переглянув: Для Головного командування армії. Начальник Генерального штабу, підп[ис:] Гайм”.

Я використовую це радіоповідомлення, як нагоду повідомити про справжні відносини у зайнятих армією Райху протягом першого місяця радянсько-німецької кампанії населених українцями національних областях.

І. У радянській частині Польщі

Як показують численні п[овідомлення] для п[реси], словесні й фоторепортажі у німецькій пресі від початку кампанії, в областях радянської сфери інтересів колишньої Польської республіки, населених українцями, німецькі війська майже скрізь зустрічають з великою сердечністю. Останні симпатії, які здобула Москва у частини українців, вона втратила після відкриття масових вбивств в'язнів у Дубні, Луцьку, Львові, Крем'янці та інших місцях.

Передусім сільське населення бачило й бачить у німцях своїх визволителів. Не в останню чергу, виходячи з егоїстичних і природних причин, з допомогою німців вони хочуть повернути уже конфісковані для колгоспного господарства або призначені до експропріації селянські землі. Наступна причина – спільна для міста й села – надія на власну, незалежну від Москви державність.

З цієї атмосфери Німецькі збройні сили при своєму просуванні вперед відчували також підтримку з боку груп українських активістів у формі актів саботажу, які вони здійснювали із засобами зв'язку й іншим обладнанням радянських військових частин. У багатьох місцях українці, частково очолені відповідно вишколеними земляками з Генерального Губернаторства, також взяли до зброї і включилися до свого роду партизанської війни в боротьбі проти советів.

Після німецької окупації советської частини України служби Німецьких збройних сил почали з того, що залучили до відбудовчої роботи ці нелегальні бойові групи шляхом переведення їх в українську допоміжну поліцію й участі в українських допомогових комітетах. Це великою мірою вдалося. Проте в багатьох місцях прибічники ОУН цілком зайшли вже так далеко, що завдали великої шкоди, і намітився розвиток, некорисний для німецьких інтересів. Так, у Львові, як відомо (Львів не перебуває у віданні Верховного к[омандування] 6-ї а[рмії]), незабаром після вступу німців була проголошена "Вільна українська держава" під проводом Бандери і навіть на експлуатованій німецькою стороною Львівській радіостанції при трансляції українських радіопередач протягом багатьох днів контрабандно передавали повідомлення подібного змісту. Вони, напевно, в основному виходили від Бандери і зовсім не зважали на домовленості з німецькими інституціями, а навіть частково містилися спрямовані проти них підступи, які призвели до ув'язнення Бандери в почесному арешті спершу у Кракові, а потім у

Берліні. У деяких місцях люди Бандери спробували створити “обласні проводи” нової “Української республіки”, як і “Українські збройні з’єднання” (див. дод[аток] 1)*. Далі вони говорять про “участь у новому розподілі світу” і т.п. Переклад такої афіші перебільшеного характеру, яку наклеїли активісти ОУН у Дубні, додається*.

Вишколені в дусі свого провідника, люди Бандери також і без проводу продовжують працювати в тому ж дусі й роблять спроби, як і раніше, поширити свій вплив на українські допомогіві комітети, які повсюдно виникають при толеруванні та при сприянні Німецьких збройних сил.

Служби Збройних сил, передусім коменданти гарнізонів і польові комендатури стоять на сторожі, аби вчасно перешкодити подальшим хибним крокам націоналістів, таким, які трапилися у Львові й Дубні. У багатьох випадках уже довелося вживати рішучих заходів.

У цих молодих українських націонал-революціонерів, які рвуться до влади і яких ми спрямовуємо в іншому напрямку, залишається, звичайно, відчуття глибокого розчарування й гіркоти. Після встановлення тимчасового статусу України вони ще завдадуть нам багато клопоту й, напевно, частково працюватимуть проти нас.

II. У колишній Росії

Тут інтенсивна радянська робота за 24 роки усунула всіх здатних до керівництва українців. Населення майже повсюдно робить враження отупілого. В теперішній війні вони теж, безумовно, не вбачають хрестового походу проти більшовицької системи, а бачать передусім знищення, смерть і втрату решток свого вбогого майна. На селі, звичайно, настрої майже скрізь швидко покращується завдяки надії за допомогою німців знову отримати у власність землю. Тут пущено в хід також засоби нашої пропаганди, яка обіцяє бути успішною, саме перспективою справедливого нового порядку в земельному питанні (пор. дод[аток]2)*.

У більших містах, н[а]пр[иклад], у Житомирі, тим часом до допомогівих комітетів і допоміжної поліції пробралися молоді українські націоналісти з Генерального Губернаторства, які роблять спроби політизувати ці новоутворення. Це вдається їм тим легше, що інші місцеві українці, які засідають у комітетах, є ще занадто боязкими й не навченими, щоб продуктивно виконувати управлінську роботу.

III. Господарство

Господарство в Західній Україні за відносно короткий час буде знову пущене в дію. Тому що там, від часу приходу росіян у вересні

---

* Не додається.

1939 [р.], більшевизація ще не була повністю проведена. Окрім того, серед населення ще наявні сили для відбудови.

Натомість, у колишній Росії на перешкоді постають надзвичайні труднощі. На всіх досі перевірених сільськогосподарських і промислових підприємствах керівники підприємств, майже виключно “заслужені” комуністи, повтікали. Попередніх керівників підприємств (до 1917 [р.]), яких після впровадження радянської системи част[ково] використовували як старших робітників або майстрів, тим часом усунули або заслали до Сибіру.

Всі промислові підприємства, як і газові заводи та водогони, які від того часу опинились на території, зайнятій армією, були зруйновані більшовиками і переважно також заражені. Частково руйнування були проведені нефахово, так що технічні батальйони зможуть за короткий час запустити в дію ту чи іншу електростанцію або гідроелектростанцію.

У сільському господарстві московський заклик спалити врожай на корені не міг бути виконаний, оскільки збіжжя під час наступу ще не достигло. Натомість допоміжні сільськогосподарські підприємства є майже повністю зруйновані, це стосується і сільськогосподарських машин та тракторів, які, якщо не від'їхали при відступі росіян, то були значною мірою пошкоджені або, принаймні, з них були демонтовані магнітні елементи запалювання. З близько 20 000 тракторів, які мали бути на західному березі Дніпра, згідно з попередніми оцінками, складеними на основі вибіркової оцінки, для їзди можна було б підготувати не більше, як шосту частину. До цього ще додається брак відповідного пального для тракторів, яке, очевидно, можна було б замінити сумішшю дизельного пального.

Врожай ріпака цілком непридатний до використання, оскільки наступ перервав початок збирання врожаю, а тепер збирати вже запізно. З решти врожаю, незважаючи на брак тракторів і машин, розраховуємо зібрати від 60 до 70% цьогорічного врожаю. Вирішальним для цього є, очевидно, своєчасне прибуття додаткової збиральної техніки і керівників виробництва з Німеччини.

Поширені за допомогою листівок і гучномовців заклики продовжувати в інтересах харчування працювати далі на сільськогосподарських підприємствах, упали на родючий ґрунт, так що в колгоспних господарствах знову в багато разів більше використовується жіноча праця, яку вже цими днями мають підсилити використанням полонених і звільнених українських військовополонених. До прибуття керівників з Німеччини господарсько-розвідувальні частини спершу призначають керівниками підприємств старших робітників, які при відповідних

детальних вказівках могли б виконувати необхідну роботу.

Державні пункти розподілу продовольства в місті й на селі зруйновані, сплюндровані й великою мірою спалені. Запаси, які залишились неушкодженими, були й будуть конфісковані насамперед для Німецьких збройних сил. Питання, як і коли можна буде знову ввести нормальний розподіл товарів повсякденного вжитку і передусім – продуктів харчування для населення у здебільшого зруйнованих селах і містах – загалом залишається відкритим.

IV. Передбачуваний подальший політичний розвиток

Цими днями в Житомирі встановлено, що в Україні ще є рештки незалежної від ОУН (Організації українських націоналістів) “Спілки визволення українців”, яка існувала від 1930 до 1938 р. З цієї організації в 1933-1938 рр. мали усунути понад 100 000 чоловік. Як показав досвід Житомира, колишні члени цієї організації поведуться цілком аполітично, тому треба зробити спробу спершу створити в Житомирі допомоговий комітет і допоміжну поліцію з таких елементів. Можливо, що з часом можна буде таким чином створити ядро для майбутньої нижчої й середньої ланки управління як противагу національним активістам з Генерального Губернаторства.

Яким чином будуть сформовані й керовані ці допомогові комітети й допоміжна поліція, видно з докладеної записки 6-ї армії для коменданта міста Житомира “Вказівка для створення українського комітету і служби порядку” (Дод[ато]к 3).

Зараз це виглядає як єдиний шлях, щоб виховати українців для самоврядування і залучити до співпраці з новим європейським порядком. Треба чекати, чи в українському народі, який 24 роки поневолювали, знищили його провідну верству, і який терпить важкі страждання під час теперішньої війни, ще залишилось для цього достатньо сили.

Представник Міністерства закордонних справ
при Верховному командуванні сухопутних
військ отримує копію повідомлення.

Підп[ис:] Гелленталь

Додаток 3

Розпорядження

про створення Українського комітету і служби порядку

1) З населення міста створюється комітет з 8-12 українців різних професій.

2) Комітет допомагає комендантові міста з дорадчою функцією і не має виконавчої влади. Він повинен утримуватись від будь-якої політичної діяльності.

3) Його компетенції підлягають:

- а) господарські питання,
- б) питання безпеки поліційного характеру,
- в) соціальні питання,
- г) культурні питання.

4) Комітет повинен протягом [терміну] двічі по 24 години подати комендантові міста пропозиції для створення міської управи.

Поліційну службу порядку треба сформувати протягом 24 годин у відповідній кількості.

- 5) Українська порядкова служба має такі завдання:
Виявлення підозрілих більшовицьких елементів,
Пошук розпорошених червоноармійців,
Охорона господарських об'єктів,
Поліційні допомогіві служби.

Її членів треба внести до списку і [вони] мають мати посвідку, видану комендантом міста. Вони носять однакові блакитно-жовті нарукавні пов'язки з літерами О.Д.* і штампелем коменданта міста.

Видана зброя (лише трофейна зброя) має бути посвідчена квитанцією, а при відході з О.Д. повернута.

Політичний архів Міністерства закордонних справ, Бонн. Бюро статссекретаря. Росія. – Т.6. – С.146-150. № 113782-113786. Копія. Машинопис. Переклад з німецької мови; Політичний архів Міністерства закордонних справ, Бонн. Політичний відділ. XIII/9. Без нумерації сторінок. Копія. Машинопис. Переклад з німецької мови; Українське державотворення. Акт 30 червня 1941: Збірник документів і матеріалів. – Львів – Київ: Літературна агенція "Піраміда", 2001. – С.201-205.

---

* О.Д. – Ordnungsdienst – Служба порядку (нім.).

№ 92

Повідомлення рейхсміністра окупованих територій Г.Коха про реакцію українців на звістку про прилучення Галичини до Генерал-губернаторства*

Берлін

26 липня 1941 р.

*Райхсміністр для окупованих східних територій
Представник при військовій групі "Південь"
капітан д-р Кох*

тч. Львів, 26.7.41

I. Повідомлення, що Східна Галичина буде підпорядковуватись цивільній адміністрації генерального губернатора, поширилось тут дуже швидко, тим більше, що кватир'єр Генерал-Губернаторства прибув уже 24.7.1941, а службовці — ще раніше.

Щоб, з одного боку, виступити проти всяких поголосок, а, з другого боку, підготувати прибуття генерал-губернатора, я повідомив визначних українських особистостей, серед них митрополита та голову Ради сеньйорів про указ фюрера від 17.7. цього року і про основні напрямки запланованого управління в "землі Галичина" (пор. звіт від учора, 25.7.). Враження було всюди пригнічене, але спокійне. Лише з польських кіл одногосно чути радісний відгук.

Після перших звісток, які з'явилися тут із провінції, можна припустити, що ці заходи були спокійно сприйняті в інших частинах краю; гострішу критику чути виключно з боку місцевих груп ОУН-Бандери, яка, мабуть, ледве чи перейде до насильницьких дій. (Випадок в районі Золочева, який стався вчора і торкався нелегального переховування великих запасів зброї, закінчився оправданням кількох молодих українців і жодним чином не пов'язаний з цією позицією).

Передбачений для Східної Галичини губернатор д-р Ляш, імовірно, приїде до Львова завтра, 27.7.41. Я наполягав, щоб його привітали представники українського населення.

II. Організатором і можливим головою довірчої ради на Волині я, за дорученням, призначив колишнього депутата Стефана Скрипника. Сьогодні його проінструктували та видали йому посвідчення. Завтра, 27.7., він від'їжджає на Волинь. Я сподіваюсь за кілька днів представити перший звіт про його діяльність.

III. Верховний командуючий тиловою територією війська генерал фон Рок, мабуть, покине Львів зі своїм штабом 29.7.; формальна передача східно-галицьких територій генерал-губернатору може відбутися 1 серпня.

* Див. док. № 105.

IV. Из тих територій, які зайняті угорцями, постійно проникають нові скарги від тамтешнього українського населення, які можна підтвердити детальніше, скарги на насильницькі пограбування, забирання запасів, навіть демонтування фабрик, лісових доріг і лісопилень (тартаків) з метою відтранспортування в Угорщину.

[Підпис] *Гауптман Др. Ганс Кох.*

*Міністерству закордонних справ
Берлін*

Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.1. – Львів. – 1997. – С.224-225.

№ 93

Повідомлення Г.Коху до МЗС у Берліні щодо приєднання Східної Галичини до Генерал-губернаторства та грабіжництва Угорської армії в Прикарпатті

Львів

26 липня 1941 р.

[Штамп:] Міністерство
закордонних справ
№ 8355

Ув[ійшло] 1 серп[ня] 1941 [р.]

Т[им]ч[асово] Львів, 26.7. [19]41 [р.]

Рейхсміністр д[ля] окуп[ованих] східних територій

Представник при сухопутній групі військ Схід

Капітан др Кох

1.Вістка, що Східна Галичина буде підпорядковувались цивільній адміністрації генерального губернатора, поширилась тут дуже швидко, тим більше, що квартирмайстер Генерального Губернаторства прибув уже 24.7.1941 [р.], а службовці – ще раніше.

Щоб, з одного боку, виступити проти всяких поголосок, а з іншого боку, підготувати прибуття генерал-губернатора, я повідомив впливових українських особистостей, с[еред] н[их] митрополита та голову Ради сеньйорів про декрет фюрера з 17.7 ц[ього] р[оку] і про основні напрямки запланованого управління в “землі Галичина” (пор[івняй] повідомлення з

IV. Из тих територій, які зайняті угорцями, постійно проникають нові скарги від тамтешнього українського населення, які можна підтвердити детальніше, скарги на насильницькі пограбування, забирання запасів, навіть демонтування фабрик, лісових доріг і лісопилень (тартаків) з метою відтранспортування в Угорщину.

[Підпис] *Гауптман Др. Ганс Кох.*

*Міністерству закордонних справ
Берлін*

Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.1. – Львів. – 1997. – С.224-225.

№ 93

Повідомлення Г.Коху до МЗС у Берліні щодо приєднання Східної Галичини до Генерал-губернаторства та грабіжництва Угорської армії в Прикарпатті

Львів

26 липня 1941 р.

[Штамп:] Міністерство
закордонних справ
№ 8355

Ув[ійшло] 1 серп[ня] 1941 [р.]

Т[им]ч[асово] Львів, 26.7. [19]41 [р.]

Рейхсміністр д[ля] окуп[ованих] східних територій

Представник при сухопутній групі військ Схід

Капітан др Кох

1.Вістка, що Східна Галичина буде підпорядковувались цивільній адміністрації генерального губернатора, поширилась тут дуже швидко, тим більше, що квартирмайстер Генерального Губернаторства прибув уже 24.7.1941 [р.], а службовці – ще раніше.

Щоб, з одного боку, виступити проти всяких поголосок, а з іншого боку, підготувати прибуття генерал-губернатора, я повідомив впливових українських особистостей, с[еред] н[их] митрополита та голову Ради сеньйорів про декрет фюрера з 17.7 ц[ього] р[оку] і про основні напрямки запланованого управління в “землі Галичина” (пор[івняй] повідомлення з

учора, 25.7). Враження було всюди пригнічене, але опановане. Лише з польських кіл одностайно чути радісний відгук.

Після перших звісток, які надійшли сюди з провінції, можна припустити, що ці заходи були спокійно сприйняті в решті краю; гострішу критику чути виключно з боку місцевих груп ОУН-Бандери, які, мабуть, ледве чи перейдуть до насильницьких дій. (Випадок в околицях Золочева, який стався вчора і торкався нелегального переховування великих запасів зброї, закінчився оправданням кількох молодих українців і жодним чином не пов'язаний з цією справою).

Предбачений для Східної Галичини губернатор др Ляш, імовірно, приїде до Львова завтра, 27.7.41. Я спричинив, щоб його привітали промовці від українського населення.

II. Організатором і можливим головою української ради довір'я на Волині я, за дорученням, призначив кол[ишнього] депутата Стефана Скрипника. Сьогодні його тут проінструктували та видали посвідчення. Завтра, 27.7, він від'їжджає на Волинь. Я сподіваюсь за кілька днів представити перший звіт про його діяльність.

III. Верховний командуючий військового округу тилу генерал фон Рок, правдоподібно, покине Львів зі своїм штабом 29.7. Формальна передача східно-галицької території генерал-губернатору може відбутися 1 серпня.

IV. Із тих територій, які зайняті угорцями, постійно надходять нові скарги від тамтешнього українського населення (які можна підтвердити детальніше) на насильницькі реквізиції, конфіскацію запасів, навіть про демонтування фабрик, лісових залізниць і лісопилень з метою відтранспортування до Угорщини.

[Підпис] *Капітан др Ганс Кох*

Міністерству закордонних справ
Берлін

Косик Володимир. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів. – Т.1. – С.226-227. Оригінал. Машинопис. Підпис – автограф. Переклад з німецької мови. – С.224-225; Українське державотворення. Акт 30 червня 1941: Збірник документів і матеріалів. – Львів-Київ: Літературна агенція "Піраміда", 2001. – С.373-374.

№ 94

Звіт проводу ОУН у Львові про свято української державності у м.Рівному

27 липня 1941 р.*

Звіт з північно-західних українських земель

До проводу Організації Українських Націоналістів у Львові.

Дня 27.7.1941 р. на площі Старого Замку в Рівнім відбулося Свято Української державності, а потім величава маніфестація.

Присутніх 10 тисяч людей із Рівного і сімох районів давнього рівенського повіту (Корець, Гоща, Межиріччя, Олександрія, Клевань, Рівне, Тучин), як теж численні делегації від населення Полісся (Костопільщина і Деражне).

Осередком Свята був Перший Курінь Українського Війська ім. Холодного Яру.

Всі райони прийшли зорганізовано з оркестрами, прапорами й написами: “Хай живе наш Вождь Бандера”, “Боремося за державу Володимира Великого”, “Хай живе Одна Нероздільна Українська Держава”.

Під час Свята співав гарно хор із села Городна на переміну з трубними оркестрами, яких було на Святі аж вісім.

Величності Свята надала організованість й дисципліна його учасників.

В год. 10-й рано показали на зруйнованих вулицях Рівного перші колони людей в гарних національних строях з районів; всі йшли в сторону площі Старого Замку.

Першим увійшов Перший Курінь Українського Війська ім. Холодного Яру. За ним організовано всі райони. На площі усталися всі в трійкові колони.

Почалося Свято. Відкриває друг Заборовець. Описує положення України зараз, з’ясовує наше відношення до Москви та наші взаємини з Німеччиною. Палко говорить про 2-літню боротьбу ОУН за Незалежну Українську Державу. Подає ціль Свята.

Потім виступає бувший підпільник друг Остап. Він говорить на тему: “Мета і ціль ОУН”.

Промова Остапа: “Слава Україні! (Всі руки вгору і разом тричі: Героям

Слава!)... Я член ОУН, підпільник, що працював на цьому терені, на терені Рівенщини. Український Народе! Від імені ОУН повідомляю Вас,— всіх тих, що тут Вас бачу, що ОУН буде боротися за Самостійну

---

* Дата події.

Соборну Українську Державу до остаточної перемоги. Український Народе! Настав той час, вибила та година, в якій маєш змогу власною силою творити український державний апарат.

Український Народе, знай, що ОУН бореться за Могучу Соборну Самостійну Українську Державу і за тих всіх Українців, що їм є Україна понад все. Народе! Ще раз potwierджую, що ОУН буде боротися до часу здійснення Української Державності, ОУН Бандери, ОУН Українського Підпілля.

Хай живе Бандера! Хай живе Стецько! Хай живе цілий Провід Українських Націоналістів!”

Тоді слідує довготриваючі оплески. “Слава”!

“Хай живе Самостійна Соборна Українська Держава! Хай живе Уряд Ярослава Стецька! Хай живе Провідник Степан Бандера! Хай живе Адольф Гітлер!”

На Святі було багато німецьких старшин, які приймали разом з українськими Представниками Влади дефіляду.

На Святі проголошено всім святочно, що революційним порядком повстав Перший Курінь Українського Війська ім. Холодного Яру.

Цей Курінь зложив присягу, а разом з ним склали присягу всі зібрані. Посвячено прапори:

1. Національний.
2. Прапор Куріня (синьо-жовтий), на одній стороні є тризуб, а на другій напис: “Воля Україні або смерть”.

Цей прапор вишивали підпільники ОУН Рівенської округи під кермою друга Остапа, він був прапором підпільної групи ОУН Рівенської області. Від підпільних вийшла ініціатива творити Курінь, і вони передали Куріневі свій прапор. Під цим прапором звели підпільні ряд боїв проти чекістів. І тепер передали Першому Куріневі Українського Війська, щоби продовжував самостійницьку боротьбу.

3. Прапор Організаційний (червоно-чорний).

По закінченню Свята всі райони перейшли вулицями міста організовано (колони в трійках) з окликами: “Слава Україні!”, “Хай живе Українська Самостійна Соборна Держава на чолі зі Степаном Бандерою!”, “Хай живе Уряд Стецька”, “Хочемо повороту Бандери і Стецька на Україну!” В місті був спинений рух. Німці робили знімки і помагали нам робити порядок.

По Святі Перший Курінь зайняв на казарму один із міських будинків. Зараз на другий день приступив до підстаршинського вишколу. Вже першого дня постаралися ліжка, сінники, коци і простирадла. Постаралися полеву кухню, запаси харчів, білля. Всім пошили мазепинки. Почалися вправи. Вправляє Перша Сотня 120 людей. Командант Куріня друг Остап.

Вишкільні: Федорович, Сірко, Ципко, Мельник. Курінь вправляє 5 днів.

В тім самім дні була велика маніфестація в Здолбунові. Було до 10 тис. людей. Всі організовано. Звіт особно.

31.7.1941 р. бій Української Міліції в Степані. Участь брало 100 міліціантів з полк. Лиходьком на чолі. Бій триває даліше. В полон взяли 6, здали їх німцям, 2 здали до Костополя, разом 8. Вбитих 8 більшовиків. Узброєні в скоростріли, револьвери, динаміт і плин. Бої тривають даліше.

Партизанка велася: в Деражне згинуло двох наших, Іван Царик і Петрик. Большевиків упало 8. Один наш, псевдо Ярослав, ранений. Взяли скоростріли.

Костопільський район. Партизани б'ються. Вбито 6 чекістів. Впав і наш, Іван Дайнер з хуторів Бічальських.

Ідуть бої з чекістами в Підлужному. Там згинув Авраам Фінчук.

ЦДАВО УКРАЇНИ. - Ф. 3833. - Оп. 1. — Спр. 15. — Арк. 7—7зв. Оригінал. Машинопис.

№ 95

Зі звіту учасника похідної групи ОУН(Б) “Пік”а про діяльність ОУН (С.Бандери) на Житомирщині

Не раніше 27 липня 1941 р.

м.Житомир

Пік, Житомир, 20-27 липня 1941 р.

I

Стан країни за бувшою польсько-совітською границею сильно відрізняється від давніших польських західноукраїнських земель. Особливо тепер, після відвороту совітських військ, сильно потерпіли міста (Новоград-Волинськ, Житомир). Багато будинків попалили большевики вже після приходу німців при помочі агентів, яких вони залишили, звичайно, жидів. Усі склепи в містах відчинено й віддано до пюндрування цивільному населенню. Це виконано ґрунтовно. В Житомирі нема ні одного склепу, в якому можна б було знайти що-небудь цілого.

При відвороті большевиків виїхало із міста дуже багато населення, головно жидів, теж українців, що були в якийсь спосіб зв'язані з владою. І так з Житомира виїхало около 60% населення. Через те осталися майже самі українці, дуже мало жидів і поляків. Населення незвичайно застрашене і в перших днях взагалі не показувалося на вулицю. Щойно після

Вишкільні: Федорович, Сірко, Ципко, Мельник. Курінь вправляє 5 днів.

В тім самім дні була велика маніфестація в Здолбунові. Було до 10 тис. людей. Всі організовано. Звіт особно.

31.7.1941 р. бій Української Міліції в Степані. Участь брало 100 міліціантів з полк. Лиходьком на чолі. Бій триває даліше. В полон взяли 6, здали їх німцям, 2 здали до Костополя, разом 8. Вбитих 8 більшовиків. Узброєні в скоростріли, револьвери, динаміт і плин. Бої тривають даліше.

Партизанка велася: в Деражне згинуло двох наших, Іван Царик і Петрик. Большевиків упало 8. Один наш, псевдо Ярослав, ранений. Взяли скоростріли.

Костопільський район. Партизани б'ються. Вбито 6 чекістів. Впав і наш, Іван Дайнер з хуторів Бічальських.

Ідуть бої з чекістами в Підлужному. Там згинув Авраам Фінчук.

ЦДАВО УКРАЇНИ. - Ф. 3833. - Оп. 1. — Спр. 15. — Арк. 7—7зв. Оригінал. Машинопис.

№ 95

Зі звіту учасника похідної групи ОУН(Б) “Пік”а про діяльність ОУН (С.Бандери) на Житомирщині

Не раніше 27 липня 1941 р.

м.Житомир

Пік, Житомир, 20-27 липня 1941 р.

I

Стан країни за бувшою польсько-совітською границею сильно відрізняється від давніших польських західноукраїнських земель. Особливо тепер, після відвороту совітських військ, сильно потерпіли міста (Новоград-Волинськ, Житомир). Багато будинків попалили большевики вже після приходу німців при помочі агентів, яких вони залишили, звичайно, жидів. Усі склепи в містах відчинено й віддано до плюндрування цивільному населенню. Це виконано ґрунтовно. В Житомирі нема ні одного склепу, в якому можна б було знайти що-небудь цілого.

При відвороті большевиків виїхало із міста дуже багато населення, головно жидів, теж українців, що були в якийсь спосіб зв'язані з владою. І так з Житомира виїхало около 60% населення. Через те осталися майже самі українці, дуже мало жидів і поляків. Населення незвичайно застрашене і в перших днях взагалі не показувалося на вулицю. Щойно після

вияснення положення нашими людьми і нав'язання певних контактів із місцевими, можна було помітити певне життя в місті. Приміром, відбуто сходина жінюцтва, сходина робітників, молоді і т.д. Вияснення на таких сходинах приймають люди незвичайно зворушливо і реагують дуже живо на всі зарядження. Приміром, акція жінюцтва допомоги шпитялям, реєстрація фахових сил і т.д.

У загальному годі ствердити, щоби населення дуже інакше приймало зміну положення, як це колись, мабуть, вони приймали большевиків. Ніхто непевний, чи большевики не вернуться, застрашені всякою владою, вони послухно приймають теж зарядження тих, що прийшли тепер. Характеристичним [є те], що не проявляють ніякої ініціативи самі, доки не почують чогось від наших, або не дістануть виразного доручення від німців. І це так у місті, як і на селі, хоч у другому випадку є більше ініціативи.

Військо, що проходить тепер на схід, поводитьсь досить дико мимо того, що мають виразне доручення – не грабувати. Можна пояснити це тим, що нічого не можна нормально одержати, й вони стараються силою забирати все, що їм потрібно: харчі, знаряддя, підводи і т.п. Населення приймає це спокійно, бо привикли до більших репресій. Однак занадто позитивно не настроюють ці речі населення до німців.

II

Після приходу перших наших одиниць на терен Житомира назначено управу міста (місцевого), голову міліції з Галичини й голову обласної управи, члена організації, який коротко перед війною, як підпільний, перейшов на тамті терени. Крім того, старалися вони розрушати місцеве населення, бувших урядовців міських і обласних установ вертати на свої місця праці, які були зовсім знищені. Протягом одного тижня вдалося розрухати людей так, що можна було німцям їх представити. Від того і починається весь клопіт. Як пізніше згада[ти], відношення німців є асболотно вороже проти того, щоби на теренах східних і осередних земель діяли в якийсь спосіб члени організації. Це виявляється і в тому, що вони відразу шукають контакту із місцевими і стараються – дають їм інструкції, як вести поодинокі діла управління і інспірують їх у тому напрямі, щоби усувати назначених спочатку наших людей. І так: голова місцевої управи назначив уже іншого команданта міліції, якогось місцевого. Також відставили до Рівного голову обласної управи і на його місце вибрано місцевого, який вправді досить добре відноситься до нас і слухає, але є мало самостійний і тому легко попаде під вплив німців.

Теперішній стан ще дуже пливкий. Головно тому, що через опізнення здобуття Києва, осіло в Житомирі три армейські штаби – усі Зондербеауфтракте й інші спеці від українських справ, що вибиралися до Києва. Кожний з них має відповідні повновласті і старається порядкувати після

своїх поглядів. В Житомирі був Баєр, Фербек (з групи Айкерн). Дольмечером 1-го є Андрусак (поводиться зовсім добре), а 2-го – Солятицький, який на кожному кроці інспірує відповідно Фербека.

III. Відношення німців.

Найкраще відносяться до нас (членів організації, що тамтуди приходять) фронтові частини. Звичайно помагають сильно у переході вперед, беруть на вози, питають, чому не мають скорострільів і без сумніву висказуються за самостійність України. Це ясне, зовсім не перешкоджає в тому, що в населенні вони не все бачать тих представників самостійної України і поводяться, як вище згадую. Подібно ставляться також у полагоджуванні формальних справ поодинокі уряди, настановлювані фронтовими відділами, як, прим[іром], Ортскомандантури в перших моментах після заняття міст. Звичайно, після перших частин приходять більше зорієнтовані старшини про відношення до українців, а особливо до організації і проголошення самостійности. Тому, коли в перших моментах можна виписувати на брамах, що їх строять для привітання німців наші, не місцеві люди, усе, що нам захочеться, приміром: “Хай живе організація ОУН, Степан Бандера, Самостійна Україна” і т.п., то відтак заборонюють писати навіть “Вільна Україна”, а кажуть писати “Звільнена”. Про організацію, або Степана Бандеру не вільно писати нічого. Таке відношення помічається у всіх відповідальних старшин, а пояснення їх можу подати після розмови з Баєром, а відтак з Фербеком.

Баєр стрінув мене на подвір'ї міліції і, делікатно запитуючи, як я там дістався, просив прийти до нього пополудні. Я прийшов разом із Клемишином і з настановленим нами головою обласної управи. Його засадничий погляд на справи такий: найважливішою річєю тепер є – упорядкувати життя на Україні. Тому, що винищена інтелігенція, є прямо фізично неможливо налагодити державний апарат так адміністративний, як і продуктивний тими силами, якими ми – українці – розпоряджаємося. А вже в ніякому випадкові не може уявити собі, щоб ми – група Бандери – мали тільки людей, які відповідали б форматом на ці пости. Прим[іром], він питав, чи ми маємо посадника міста для Києва, або згадував, що після його загальних обчислень, потрібно нам 80 000 урядників на самі вищі пости. Звідки ми їх візьмемо? На західних землях цю справу ще можна поладнати, тому він, хоч засадничо не може признати нашого уряду, а тим самим усіх назначень із рамени цього уряду, не усував людей, яких у цей спосіб назначувано, коли вони відповідали фахово даному постові. Тим самим – казав він – хоч ні уряди, ні революційного проводу (на які, покликувалися наші при іменуваннях людей у Станіславівщині) не признає, фактично їх признавав. Однак він певний, що зовсім інакше справа представляється на східних землях. Тут ми не ділали, матеріал відповідний на такі

пости утік з большевиками, і тому труднощі будуть багато більші.

Відносно проголошення самостійности казав, що це був звичайний обман. Найгіршим було це, що спікер радія сказав воякові в радіостанції, що тримав там стійку, що він має прочитати в порозумінні з німецькою владою якесь проголошення. Тим часом ніякого порозуміння в цій справі не було. Бандера навіть не старався говорити перед тим з Гітлером. Сам він – Баєр говорив із митрополитом, і той мав бути обурений на склад уряду. Зрештою, як можемо робити ми щось подібного, доки на наших теренах проливають німці кров. Крім того, заявив він, що німецький уряд ніколи не буде говорити з рухом, в якого [в] рядах є людина, як сот. Ярий. Не подаю тут наших відповідей, бо йшло мені тільки про це, щоби подати в звіті його погляди.

Фербек з групи Айкерна прибув тамтуди дещо пізніше після того вже, як “упорядкував” Волинь. Він приїхав зі Солятиць – ким і перший їх подвиг був, що задержали групу наших людей, яких транспортувало наше тягарове авто на провінцію. Їх було около 14 і їхали в доколичні села під покришкою [для] праці, яку веде Климишин (Майор Йост). Він казав їм усім вернути до Житомира і там випитував Климишина, чи справді ці люди призначені до тої праці, яку він подав. На жаль, усі вони мали посвідки від Ортскомендантур, потвержені добрягою фердфеблем, що їдуть організувати районні і сільські управи. Це не згоджувалося з тим, що казав Климишин, і їм заборонено цю працю. При тій нагоді він говорив довше зі мною, представляючи такі погляди: коли на західних землях безсумнівний провід мас лежить у руках Бандери, то вже на Волині про нього мало хто чув. Там, мовляв, бандерівці відсувають на другий пост місцевих, забираючи собі найважніші становища. І тим накидають волю населенню, якого наставлення зовсім інше. На східних землях не те що про Бандеру, але навіть [про] організацію ніхто нічого не чував. Тому він вправді допустив, що наші люди дотепер там працювали, але ствердив у п’яти селах, що вони замість вести пропаганду за обрібку колгоспів – ведуть політичну роботу, і то в напрямі Бандери. Тому він змушений зарядити усунення усіх українців, що походять з західних земель, з тамтих теренів. На політичні справи тепер ще абсолютно не час, крім того наробили ми німецькій владі багато клопотів у зв’язку із проголошенням самостійности. Тим більше, що все те ми покриваємо порозумінням з урядом, якого абсолютно нема. Тим більше, мовляв, - робиться в групі Айкерна закид, що вони з нами співпрацювали і тепер вони мусять усе це випити.

В цілому я зауважив, що його аргументи були того самого, рода, як і Солятицького. Солятицький був кілька разів на подвір’ї в міліції і говорив

кілька разів з Климишиним. Звідси я знаю його погляди.

Зарядження Фебека вже починають ділати. Доручення – забратися із тамтих теренів одержали 6 наших хлопців, що йшли на Харків. Також Феник і я дістали доручення зараз виїхати із Житомира і зголоситися у ратуші у Львові в кімнаті 33. Там мав урядувати колись Чучкевич, а тепер Мілянич. Я вернув із Житомира, але там не голосився*.

ЦДАВО України. – Ф.3833.- Оп.1. – Спр.14. – Арк.45-47. Копія. Машинопис.

№ 96

Лист А.Мельника до рейхсфюрера СС Г.Гімmlера з протестом проти прилучення Східної Галичини до Генерал-губернаторства Польщі**

28 липня 1941 р.

Постій.

До рейхсфюрера СС Гімmlера в Берліні

Відомість про планове прилучення Західньої України до складу Генерал-губернаторства викликала в усіх українців пригноблення й розчарування. Таке прилучення означає повторення версальського безправ'я супроти українців та ставить під знаком запити грандіозний план фюрера тривалої перебудови Європи на національній засаді.

Через розподіл українського національного організму, буде ослаблена відпірна сила українського народу супроти відвічних ворогів – поляків і москалів, та створиться ґрунт для протинімецької пропаганди.

Ми, які весь час засвідчували німецько-українську співпрацю, просимо в ім'я добре зрозумілого німецько-українського інтересу діяти в тому напрямі, щоб не дійшло до нового розподілу України.

Постій, 28.VII.1941 р.

Андрій Мельник –
Вождь українських націоналістів

ЦДАГО України. Ф.57. – Оп.4. – Спр.343. – Арк.1. Копія. Машинопис.

---

* На цьому документ уривається.

** 17.7.1941 р. А. Гітлер підписав декрет, згідно з яким Галичина з 1 серпня 1941 р. мала бути приєднана до польського Генерал-губернаторства в якості окремої адміністративно-територіальної одиниці під назвою “Дистрикт Галичина”.

кілька разів з Климишиним. Звідси я знаю його погляди.

Зарядження Фебека вже починають ділати. Доручення – забратися із тамтих теренів одержали 6 наших хлопців, що йшли на Харків. Також Феник і я дістали доручення зараз виїхати із Житомира і зголоситися у ратуші у Львові в кімнаті 33. Там мав урядувати колись Чучкевич, а тепер Мілянич. Я вернув із Житомира, але там не голосився*.

ЦДАВО України. – Ф.3833.- Оп.1. – Спр.14. – Арк.45-47. Копія. Машинопис.

№ 96

Лист А.Мельника до рейхсфюрера СС Г.Гімmlера з протестом проти прилучення Східної Галичини до Генерал-губернаторства Польщі**

28 липня 1941 р.

Постій.

До рейхсфюрера СС Гімmlера в Берліні

Відомість про планове прилучення Західньої України до складу Генерал-губернаторства викликала в усіх українців пригноблення й розчарування. Таке прилучення означає повторення версальського безправ'я супроти українців та ставить під знаком запити грандіозний план фюрера тривалої перебудови Європи на національній засаді.

Через розподіл українського національного організму, буде ослаблена відпірна сила українського народу супроти відвічних ворогів – поляків і москалів, та створиться ґрунт для протинімецької пропаганди.

Ми, які весь час засвідчували німецько-українську співпрацю, просимо в ім'я добре зрозумілого німецько-українського інтересу діяти в тому напрямі, щоб не дійшло до нового розподілу України.

Постій, 28.VII.1941 р.

Андрій Мельник –
Вождь українських націоналістів

ЦДАГО України. Ф.57. – Оп.4. – Спр.343. – Арк.1. Копія. Машинопис.

---

* На цьому документ уривається.

** 17.7.1941 р. А. Гітлер підписав декрет, згідно з яким Галичина з 1 серпня 1941 р. мала бути приєднана до польського Генерал-губернаторства в якості окремої адміністративно-територіальної одиниці під назвою “Дистрикт Галичина”.

№ 97

**Повідомлення Головного осередку пропаганди ОУН (С.Бандери) до
Служби безпеки ОУН про факти звільнення заарештованих
німцями євреїв членами Львівської міської міліції за платню**

**№ 82/п
м.Львів**

28 липня 1941 р.

Організація українських націоналістів
Головний осередок пропаганди
82/п Львів, дня 28.VII.1941 р.

До Служби безпеки ОУН
Львів

Нас повідомляє о.протоієрей Табінський про наступнє: наша міліція переводить тепер враз з німецькими органами численні арештування жидів. Перед ліквідацією жиди бороняться всіма середниками, в першу чергу грішми. Згідно з вістками, які мав о.протоієрей Табінський, серед наших міліціантів мають бути люди, які за гроші чи золото звільняють жидів, які мають бути арештовані. Ми, на жаль, в тій справі не одержали жодних конкретних даних, все ж таки подаємо Вам повище до відома до використання.

Слава Україні!

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Арк.23, 51. Копія. Машинопис.

№ 98

**Інформація Повітового проводу ОУН (С.Бандери) в м.Миколаєві
про напружені стосунки українського населення з поляками й
військовиками Словацької армії**

м.Миколаїв

29 липня 1941 р.

Миколаїв, дня 29.7.1941 р.
До проводу ОУН у Львові
Від повітового проводу ОУН в Миколаєві
Подаємо загальний політичний стан на терені Миколаївщини:

№ 97

**Повідомлення Головного осередку пропаганди ОУН (С.Бандери) до
Служби безпеки ОУН про факти звільнення заарештованих
німцями євреїв членами Львівської міської міліції за платню**

**№ 82/п
м.Львів**

28 липня 1941 р.

Організація українських націоналістів
Головний осередок пропаганди
82/п   Львів, дня 28.VII.1941 р.

До Служби безпеки ОУН
Львів

Нас повідомляє о.протоієрей Табінський про наступнє: наша міліція переводить тепер враз з німецькими органами численні арештування жидів. Перед ліквідацією жиди бороняться всіма середниками, в першу чергу грїшми. Згідно з вістками, які мав о.протоієрей Табінський, серед наших міліціантів мають бути люди, які за гроші чи золото звільняють жидів, які мають бути арештовані. Ми, на жаль, в тїй справі не одержали жодних конкретних даних, все ж таки подаємо Вам повище до відома до використання.

Слава Україні!

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Арк.23, 51. Копія. Машинопис.

№ 98

**Інформація Повітового проводу ОУН (С.Бандери) в м.Миколаєві
про напружені стосунки українського населення з поляками й
військовиками Словацької армії**

м.Миколаїв

29 липня 1941 р.

Миколаїв, дня 29.7.1941 р.
До проводу ОУН у Львові
Від повітового проводу ОУН в Миколаєві
Подаємо загальний політичний стан на терені Миколаївщини:

Від дня 16.7., тобто тоді, відколи в Миколаєві і околиці стаціону-ють частини Словацької армії*¹, відносини між словаками та українцями є крайне незадовольючі, а саме: словацька армія на чолі зі сво-їми старшинами, а головно з поручником Ткачем всеціло симпатизує з поляками і жидами до цеї міри, що поляки і жиди чуються чимось вищим. Факт може служити ось який: Один гр[омадянин] Миколаєва заміняв в німецькій армії корову, собі взяв більше молочну, а німцям дав свою (ту корову, що німці дали вищезгаданому громадянинові, вони взяли в жида). Тепер словаки відібрали цю корову від українця і дали жидові. Словом, поставили поляків і жидів як людей неторка-ємих, яких не вільно арештувати, хоч би вони мали не знати які про-вини за собою.

Районову міліцію в Миколаєві розв'язали, а всі інші міліції по околицях роззброїли, а в додатку забороняли носити міліції синьо-жовті опаски. А навіть дійшли до тої межі, що бажають собі, щоб ук-раїнці співали гімн словацький перший, а український – другий. З цих подібних фактів виходить один висновок: словаки ставлять вище поляків, як українців, і тому українцям утримати провід дуже трудно, бо населення цими фактами крайне огірчене і чекає покращення від-носин. Ще один факт. В черниці к[остьолу] Миколаєва є один поляк, котрий не слухав розпорядку міліції, втік зі свого помешкання, бу-цімто міліція хоче його арештувати і вбити, що виказалося неправ-дою, бо міліція таких замірів не має, і на підставі тій словаки обме-жили діяльність міліції.

Просимо приймати це до відома та вирішити якось цю справу.

Повітовий провід ОУН

Слава Україні!

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.12. – Арк.23. Копія. Маши-нотис.

---

* Йдеться про частини Словацької армії маріонеткової Словацької республіки, які брали участь у війні на боці Німеччини. Словаччина в червні 1941 р. сформувала окре-мий корпус, який було спрямовано на німецько-радянський фронт. Після важких втрат у липні 1941 р. корпус переформували на дві дивізії. Перша використовувалася на фронті, а друга – в тилу, в якості охоронного з'єднання.

№ 99
План роботи в Таборі
праці юнаків ім. Є.Коновальця в Ямниці та
ім. Д.Вітовського в Залукві

29 липня 1941 р.

ПЛАН ПРАЦІ

в таборі праці юнаків ім. Євгена Коновальця в Ямниці і в таборі праці юнаків ім. Дмитра Вітовського в Залукві б[лизько] Галича

На цей час намічено виконати слідуєчі завдання:

- I. 1.Таборова варта.
2.Весела варта.
3.Пращальна варта.
- II. П'ятигодинна щоденна праця в полі (крім свята і неділі).
- III. Ідеологічний вишкіл:
  - A) 1)Вивчення 12 правил українця-націоналіста.
2)Вивчення молитов українця-націоналіста.
3)Декалог, гімн націоналіста і ін.
4)Вивчення історії та географії України.
  - B) Реферати:
    - 1)Революційний шлях ОУН.
    - 2)Основи нашого світогляду (боротьба за розріст).
    - 3)Економічна і суспільна проблема в Українській державі.
    - 4)Боротьба ОУН за тугість і розріст української раси.
    - 5)Шкільництво в самостійній Україні.
    - 6)Визвольна боротьба ОУН і народи Радянського Союзу.
    - 7)Значення суспільного активу (активна певність).
    - 8)Військова сила ОУН і її завдання.
    - 9) Вишкіл і виховання запоруки могутності нації.
    - 10)Пропаганда і її завдання.
    - 11)Сучасна молодь.
    - 12)Вожді і герої.
    - 13)Багатства українських земель.
    - 14)Українська колоніяльна справа.
    - 15)Українське море – запорука могутності.
    - 16)Україна понад все.
    - 17)Генеза українського націоналізму.
    - 18)Філософічні, психольогічні і соціологічні основи українського націоналізму.

- Матеріали: Основи світогляду,
Філософські основи укр[аїнського] націоналізму.
Психоло[гічні] - “ –
Соціоло[гічні] - “ –
19) Націоналізм і інші напрямки:
Націоналізм і демократія.
- “ - і лібералізм.
- “ - і анархізм.
- “ - і соціалізм.
- “ - і класократична доктрина Липинського.
- “ - і фашизм.
- “ - і націонал-соціалізм.
20) Психологія і соціологія нації.
Розділ до формування української нації.
21) Націоналізм, як нова система виховання.
22) Економія націоналізму.
23) Українська міжнародна концепція.
4. Військовий:
- 1) Впоряд.
  - 2) Стрілецький вишкіл.
  - 3) Метання гранат.
  - 4) Тактичні заняття (2 нічні вправи алярми* з тактичними вправами).
  - 5) Топографія.
  - 6) Прогулька до Галича (Кринос).
  - 7) На закінчення табору марш 70 км до Гошова (т. Ямниця).
5. Спортовий вишкіл:
- А) Відбивання по одній годині денно.
- 1) Техніка відбивання м'яча.
  - 2) Техніка стинання.
  - 3) Гра між поодинокими дружинами.
  - 4) Змагання між роями.
  - 5) Змагання між чотами.
  - 6) На кінець змагання між дружиною-побідником і дружиною тренерів.
  - 7) Змагання між мужеською і жіночою репрезентацією.
  - 8) Змагання репрезентації табору з репрезентацією Ямниці.
- Б) Плавання:
- 1) Класифікація плаваків, поділ на тих, що добре плавають, слабо плавають і взагалі не плавають.

---

* по тривозі

- 2) Стили плавання: кравль, класичний стиль, на спині й на боці.
  - 3) Засадничі мети до ватерполю.
  - 4) Внутрішні змагання в чотах на 250, 100 і, можливо, на 200 метрів.
  - 5) Загальнотаборові змагання в плаванні.
- В) Легкоатлетика:
- 1) Біги на 100 метрів, 500, 1000 і 3000 м.
  - 2) Мети: (куля, диск, ратище, вухатий м'яч).
  - 3) Скоки (вдаль, вгору).
  - 4) Долівкові вправи.
6. Самодіяльність: хоріві гуртки, стінна газета, оркестра, малювання і ін.

Обласний референт юнацтва

Станіславів, дня 29 липня 1941 р.

ЦДАВО України. – Ф. 3833. – Оп.1. – Спр. 16. – Арк. 4,5. Копія. Машинопис.

№ 100
Звіт про діяльність
відділу пропаганди Обласного проводу ОУН (С.Бандери) у
м.Дрогобичі

30 липня 1941 р.

м.Дрогобич

З В І Т
з діяльності обл[асної] пропаганди ОУН в Дрогобичі

В склад дрогобицької обласної ОУН входять округи: Стрий, Самбір і Перемишль. Стрий має 6 районів, які мають 354 сіл. Самбір – 6 районів, 291 село, а Перемишль – 4 райони, 265 сіл.

По сьогоднішній день зроблено:

- 1) зорганізовано окружні відділи пропаганди;

- 2) Стили плавання: кравль, класичний стиль, на спині й на боці.
  - 3) Засадничі мети до ватерполю.
  - 4) Внутрішні змагання в чотах на 250, 100 і, можливо, на 200 метрів.
  - 5) Загальнотаборові змагання в плаванні.
- В) Легкоатлетика:
- 1) Біги на 100 метрів, 500, 1000 і 3000 м.
  - 2) Мети: (куля, диск, ратище, вухатий м'яч).
  - 3) Скоки (вдаль, вгору).
  - 4) Долівкові вправи.
6. Самодіяльність: хоріві гуртки, стінна газета, оркестра, малювання і ін.

Обласний референт юнацтва

Станіславів, дня 29 липня 1941 р.

ЦДАВО України. – Ф. 3833. – Оп.1. – Спр. 16. – Арк. 4,5. Копія. Машинопис.

№ 100
Звіт про діяльність
відділу пропаганди Обласного проводу ОУН (С.Бандери) у
м.Дрогобичі

30 липня 1941 р.

м.Дрогобич

З В І Т
з діяльності обл[асної] пропаганди ОУН в Дрогобичі

В склад дрогобицької обласної ОУН входять округи: Стрий, Самбір і Перемишль. Стрий має 6 районів, які мають 354 сіл. Самбір – 6 районів, 291 село, а Перемишль – 4 райони, 265 сіл.

По сьогоднішній день зроблено:

- 1) зорганізовано окружні відділи пропаганди;

2) розроблено план праці облпропаганди, який подано трьом округам до переведення в життя, а саме: відбути свято проголошення Української держави, переведення інтенсивної праці в цілі охоплення під свій нагляд всіх ділянок життя. Ознайомити увесь український загаль з ідеологією й програмою укр[аїнського] націоналізму і історією УВО і ОУН. Зорганізувати робітництво, ремісників, інтелігенцію, жіноцтво і студентство. Відновити діяльність укр[аїнських] товариств як “Просвіта”, “Рідна школа”, “Сокіл”, “Союз українок” і ін. Перевести в самоуправних урядах рішення, щоб назви вулиць мали назви визначних укр[аїнських] історичних постатей, як приміром] Є. Коновалець, Ю. Головінський, Данилишин Білас, Б. Хмельницький і т.д. Організувати театри, драматичні гуртки, хори. Урухомлювати кіна, улажувати концерти, вистави і відбувати обов’язуючі організаційні свята, постановлені Другим великим збором ОУН*. Удекорувати всі уряди й установи тризубами, національними прапорами й світлинами Є. Коновальця. Візвати все укр[аїнське] громадянство, щоб кожна укр[аїнська] хата мала свій прапор і тризуб (того не вимагаємо від поляків і жидів). На склепах і установах поусувати всі большевицькі написи. По м[істах] видавати свій часопис**. Кольпортувати націоналістичну літературу, [вка]зано інформації відносно праці й плану нашого відділу “Групи Схід”. [Українське]*** громадянство, щоб дописували до преси про большевицькі звірства та про замордованих. Запроваджувати всюди карність, лад і порядок. Остерігати перед грабунками і грабіжами. Закладати дитячі садки.

Все вищенаписане округи мали передати районам, а ті – селам.

В самому [Дрогобичі]*** підготовляється концерт пісні, вистава “Невольник”.

Обі імпрези відбудуться в першій половині серпня. На 28 серпня підготовляється академія, присвячена 85-ттю уродин Ів. Франка, а на 31 серпня підготовляємо для цілої області “Свято боротьби”.

В Дрогобичі виходить три рази в тиждень часопис “Вільне слово”, а в Стрию “Стрийські вісті”.

Облпропаганда ОУН перебрала під свій нагляд і керму редакції, й друкарню “Вільне слово” в Дрогобичі. Цензуру переводимо ми.

Звертаємо спеціальну увагу на найбільш відсталі терени як, прим[іром], Перемишль.

---

* У IV розділі постанов II Великого Збору ОУН(Б) пунктом 3 визначалися такі організаційні свята: “Свято Соборности 22 січня, Свято Героїв Революції дня 23 травня і День боротьби 31-го серпня”.

** На полях позначка: “Вільне слово”.

*** Частина тексту пошкоджена.

На днях приступаємо до організування січі в цілій області.
Обласна пропаганда ОУН в Дрогобичі.
Дрогобич, 30 липня 1941 р.

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Стр. 13. – Арк. 2 – 2 зв. Засвідчена копія*. Машинопис.

№ 101

Довідка Дрогобицького обласного проводу ОУН (С.Бандери) про діяльність щодо адміністративного устрою області

30 липня 1941 р.

Дрогобиччина.
Обласний провід ОУН в м.Дрогобичі

Ціла Дрогобицька область поділена на 29 районів (за большевицької окупації). Райони – це були поодинокі повітові міста, які за польських часів були повітами.

Незалежно від поодиноких повітів большевики потворили в більших осередках повіту осібні райони, до яких входили села з колишніх двох повітів.

Показалося подекуди на зовсім доцільне, бо є села, котрі тяготіють до інших повітів, чи то з браку комунікації чи з причин задалекого віддалення від міста, і лише силою обставин мусили туди належати.

Взявши під увагу ці труднощі, ми поробили деякі зміни районів чи радше влучили деякі райони до колишніх повітів, до яких належали.

Про зміну, яку ми ввели, залучуємо наші зарядження до Адміністраційної управи, округ, районів, міст Дрогобицької області.

Тим часом німецькі адміністраційні власті такої зміни не роблять, а залишають так, як було за большевиків.

Організаційно ми придержуємося такої зміни, яку ми завели. Цілу область Дрогобича ми поділили на три округи: Стрийську, Самбірську і Перемишльську.

До Стрийської округи належать райони: 1)Сколе, 2)Дрогобич, 3)Стрий, 4)Миколаїв, 5)Жидачів, 6)Ходорів з тою різницею, що Дрогобицький район ми підпорядкували безпосередньо області зо зглядів технічних.

* Засвідчена печаткою: “Обласний відділ пропаганди ОУН в Дрогобичі”.

На днях приступаємо до організування січі в цілій області.
Обласна пропаганда ОУН в Дрогобичі.
Дрогобич, 30 липня 1941 р.

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Стр. 13. – Арк. 2 – 2 зв. Засвідчена копія*. Машинопис.

№ 101

Довідка Дрогобицького обласного проводу ОУН (С.Бандери) про діяльність щодо адміністративного устрою області

30 липня 1941 р.

Дрогобиччина.
Обласний провід ОУН в м.Дрогобичі

Ціла Дрогобицька область поділена на 29 районів (за большевицької окупації). Райони – це були поодинокі повітові міста, які за польських часів були повітами.

Незалежно від поодиноких повітів большевики потворили в більших осередках повіту осібні райони, до яких входили села з колишніх двох повітів.

Показалося подекуди на зовсім доцільне, бо є села, котрі тяготіють до інших повітів, чи то з браку комунікації чи з причин задалекого віддалення від міста, і лише силою обставин мусили туди належати.

Взявши під увагу ці труднощі, ми поробили деякі зміни районів чи радше влучили деякі райони до колишніх повітів, до яких належали.

Про зміну, яку ми ввели, залучуємо наші зарядження до Адміністраційної управи, округ, районів, міст Дрогобицької області.

Тим часом німецькі адміністраційні власті такої зміни не роблять, а залишають так, як було за большевиків.

Організаційно ми придержуємося такої зміни, яку ми завели. Цілу область Дрогобича ми поділили на три округи: Стрийську, Самбірську і Перемишльську.

До Стрийської округи належать райони: 1)Сколе, 2)Дрогобич, 3)Стрий, 4)Миколаїв, 5)Жидачів, 6)Ходорів з тою різницею, що Дрогобицький район ми підпорядкували безпосередньо області зо зглядів технічних.

* Засвідчена печаткою: “Обласний відділ пропаганди ОУН в Дрогобичі”.

До Самбірської округи належать райони: 1)Устрики-Долішні, 2)Старий Самбір, 3)Турка, 4)Самбір, 5)Рудки, 6)Хирів.

До Перемишльської округи належать райони: 1)Бірча, 2)Доброміль, 3)Перемишль, 4)Мостиська.

В поодиноких є окружні проводи зорганізовані і вже доволі добре працюють, одначе з браку самостійних сил, як рівно і мала скількість тих людей, відбивається на праці, через що тут і там можна бачити недотягнення, тому конечним є доповнити людей до потрібних рефератів, і щойно тоді можна цілковито повести працю у всіх ділянках та на всіх відтинках.

Найслабше під тим оглядом стоїть Перемишльська округа, хоч і там ми докладаємо всіх сил і висилаємо здібніших людей для зорганізування як організаційної сітки, так і всіх інших ділянок.

Це саме діється в поодиноких районах, хоч і не в кожному. Одначе є райони, де з браку людей, що їх арештували або постріляли большевики, не можна зорганізувати повного районного проводу, бо люди, які залишилися, не мають вправи в роботі.

В такі місця посилаємо людей з цілком інших теренів, які організують там життя.

Загально в області є наші впливи, і життя йде під нашими вказівками на всіх відтинках. Міліція в нашій області є в наших руках і під нашою командою. Подекуди, де ми не вспіли з вищеподаних причин опанувати деякого терену, там місцеві люди* власну руку і зголошувалися до нас за вказівками.

В Перемишлі і в Турці, а навіть частинно в Бориславі барановщички** ведуть свою роботу, яка виглядає на ніщо інше, лише на диверсії і виходить на шкоду будівництву Української держави. Роблять це свідомо хоч і самі бачать, що роблять зле. Скількість їх є така мала, що не мають з ким і чим робити, через що їх робота є страшно бліда, і тому не мають поля до попису. Робота їх обмежується до кидання інтриг, частинно кольпортують літературу і почасти баламутять деяких незорієнтованих в цій справі людей.

Наша організаційна сітка представляється добре (хоча не всюди вона ще добре стоїть з браку часу присвятитися для неї). Тому, що сітка ще не зовсім упорядкована, була причина така, що налагодити державне життя в місті на всіх його відтинках вимагало так багато енергії, а коли взяти під увагу терен Борислав, Дрогобич, а з другої сторони вже згадуваний брак людей, то думаємо, що причина зовсім зрозуміла.

Були речі, котрі за всяку ціну треба було порядкувати і порядкується

---

* Далі одне слово нерозбірливе.

** Барановщик – від імені члена мельниківського ПУНу Я.Барановського, мабуть, йдеться про активістів ОУН(М).

дотепер, бо від них залежить, як буде виглядати округа та її обличчя, а також залежить наша дальша праця.

Дотепер стан членів представляється слідуючо:

Стрийська округа числить 736 чл[енів].

З округи Самбірської і Перемишльської звіту дотепер ще не доставили, і через те не можемо подати стану членів згаданих округ, а тим самим стану членів цілої області.

Слава Україні!

Дрогобич, дня 30 липня 1941 р.

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр. 15. – Арк. 74-75 і зв. Копія. Машинопис.

№ 102

Інформація осередку ОУН (С.Бандери) про міжнаціональні стосунки на Гуцульщині та зміни в адміністративно-територіальному поділі Дрогобиччини

30 липня 1941 р.

Дрогобич
Гуцульщина

ВІДНОСИНИ НА ГУЦУЛЬЩИНІ

Як знаємо, ціла Гуцульщина та Підгір'я аж по Дністер зайнята мадярськими військами, які з перших днів по приході вдавали українських прихильників, навіть приятелів, та з кожним днем ця приязнь прибирає щораз то холодніший вигляд, [то] навіть ворожий. Передовсім спра[ва] їхнього стосунку до не неприхильних нам елементів стає щораз цікавішою. Конкретно, прихильність мадярів, яка до українців маліє, зростає рівночасно до поляків, а навіть до жидів, що цілком без обиняків виявляють себе симпатиками уступившої большевицької влади. Треба згадати, що в мадярській армії є багато офіцерів поляків (з бувшої польської армії, що перейшли туди в 1939 році як до союзників), які своєї україножерської роботи не занехаяли й досі, бо від того часу зросла сила польського духа на Гуцульщині, організована польською військовою організацією, а попирана такими “офіцерами” мадярської армії, та по-тайки інформована.

Бувають часті випадки, що мадярські війська, крім щоденно

дотепер, бо від них залежить, як буде виглядати округа та її обличчя, а також залежить наша дальша праця.

Дотепер стан членів представляється слідуючо:

Стрийська округа числить 736 чл[енів].

З округи Самбірської і Перемишльської звіту дотепер ще не доставили, і через те не можемо подати стану членів згаданих округ, а тим самим стану членів цілої області.

Слава Україні!

Дрогобич, дня 30 липня 1941 р.

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр. 15. – Арк. 74-75 і зв. Копія. Машинопис.

№ 102

Інформація осередку ОУН (С.Бандери) про міжнаціональні стосунки на Гуцульщині та зміни в адміністративно-територіальному поділі Дрогобиччини

30 липня 1941 р.

Дрогобич
Гуцульщина

ВІДНОСИНИ НА ГУЦУЛЬЩИНІ

Як знаємо, ціла Гуцульщина та Підгір'я аж по Дністер зайнята мадярськими військами, які з перших днів по приході вдавали українських прихильників, навіть приятелів, та з кожним днем ця приязнь прибирає щораз то холодніший вигляд, [то] навіть ворожий. Передовсім спра[ва] їхнього стосунку до не неприхильних нам елементів стає щораз цікавішою. Конкретно, прихильність мадярів, яка до українців маліє, зростає рівночасно до поляків, а навіть до жидів, що цілком без обиняків виявляють себе симпатиками уступившої большевицької влади. Треба згадати, що в мадярській армії є багато офіцерів поляків (з бувшої польської армії, що перейшли туди в 1939 році як до союзників), які своєї україножерської роботи не занехаяли й досі, бо від того часу зросла сила польського духа на Гуцульщині, організована польською військовою організацією, а попирана такими “офіцерами” мадярської армії, та по-тайки інформована.

Бувають часті випадки, що мадярські війська, крім щоденно

заспокоюваних домагань доставки відповідної кількості харчів, розбивають чоконами кооперативні крамниці та забирають, що тільки їм подобається, а виходячи з крамниці, дають “дозвіл” здивованій товпі порпатися в рештках товарів. На інтервенції нашої влади відсилають заглянути в наші крамниці, щоб ствердити, що це не малярське військо, а самі “свої” люди обкрадають українські кооперативи.

Можна почути й ще цікавіші речі, де малярські офіцери жадають здійснення тризуба з хреста біля читальні під загрозою репресій (арештувань, розстрілу), як будьто би чогось протидержавного, а жидівське та польське населення тішиться у таких старшин “поводженням”, проходжуються з ними попід руки та відчувають щоденно опіку (велику) від них. Ревізії за зброєю зачинають малярі від української інтелігенції та селян, а відтак доперва заходять до поляків чи жидів, що є батьками узброєних комсомольців.

Цілковите роззброєння української міліції в українських селах на Гуцульщині трапляється в двох-трьох селах на район. Найбільш обурює населення та українську міліцію те, що з трудом вишукуваних по лісах та дебрах комуністів, жидів та поляків випускають малярі на волю, показуючи йти, куди хочуть. Так діється навіть досить часто (1-2 рази в тиждні). До нашої міліції ставляться при такій “роботі”, дуже гостро (багнетами до грудей тощо). Селян арештують і віддають у польовий суд (малярський) навіть за такі речі, як сварка за межу, та легке побиття сапою.

Радіоапарати заборонено мати тільки жидам, а полякам, що цілими ночами групуються при таких апаратах, а цілими днями розпускають панічні вістки між українське населення – не заборонено. Переїжджаючи через глухе село, можна бачити цілком до від’їзду готових громадян українців, що зі страхом поглядають на схід, чи не зближаються “червоні”, бо поза селом мешкаючий поляк, в якого є радіо, казав ще досвіта, що большевики йдуть вже вперед, тому то й чути стріли, та казав, що українцям нема чого й години лишитися в селі.

Місцевостей та прізвищ не подаю через те, що по опублікуванні цього можливі є репресії з малярської сторони. Добре поінформовані люди усякі перешкоди та труднощі в подорожі українцям з Гуцульщини до Львова пояснюють обережністю малярів, що в кожному такому, ідучому до Львова “осібняку”, добачують носія скарг до німецької влади, якої приходу наше населення явно очідає, як єдиного рятунку з такого положення, яке тепер царює на Гуцульщині під малярською владою.

Дрогобиччина

Обласний провід ОУН в м.Дрогобичі

Ціла Дрогобицька область поділена на 29 районів (за большевицької окупації). Райони – це були поодинокі повітові міста, які за польських

часів були повітами. Незалежно від поодиноких повітів більшовики повторили в більших осередках повіту осібні райони, до яких входили села з колишніх двох повітів. Показалося подекуди, [що це] не довсім доцільне, бо є села, котрі тягнуться до інших повітів, чи то з браку комунікації, чи з причин задалекого віддалення від міста, і лише силою обставин мусили туди належати.

Взявши під увагу ці труднощі, ми поробили деякі зміни районів чи радше влучили деякі райони доколишніх повітів, до яких належали. Про зміну, яку ми ввели, залучуємо наші зарядження до адміністративної управи, округ, районів, міст Дрогобицької області. Тимчасом німецькі адміністративні власті такої зміни не роблять, а залишають так, як було за більшовиків.

Організаційно ми придержуємося такої зміни, яку ми завели. Цілу область Дрогобича ми поділили на три округи: Стрийську, Самбірську і Перемишлянську.

До Стрийської округи належать райони: 1) Сколе; 2) Дрогобич; 3) Стрий; 4) Миколаїв; 5) Жидачів; 6) Ходорів – з тою різницею, що Дрогобицький район ми підпорядкували безпосередньо області зо зглядів технічних.

До Самбірської округи належать райони: 1) Устрики-Долішні; 2) Старий Самбір; 3) Турка; 4) Самбір; 5) Рудки; 6) Хирів.

До Перемишлянської округи належать райони: 1) Бірче; 2) Добромиль; 3) Перемишль; 4) Мостиська.

В поодиноких [районах] є окружні проводи, зорганізовані і вже доволі добре працюють, однак з браку самостійних сил, як рівно і мала кількість тих людей, відбивається на праці, через що тут і там можна бачити недотягнення, тому кінечним є доповнити людей до потрібних рефератів і щойно тоді можна цілковито повести працю у всіх ділянках та на всіх відтинках. Найслабше під тим оглядом стоїть Перемишлянська округа, хоч і там ми докладаємо всіх сил і висилаємо здібніших людей для зорганізування як організаційної сітки, так і всіх інших ділянок.

Це саме діється в поодиноких районах хоч і не в кожному. Однак є райони, де з браку людей, що їх арештували або постріляли більшовики, не можна зорганізувати повного районного проводу, бо люди, які залишилися, не мають вправи в роботі. В такі місця посилаємо людей з цілком інших теренів, які організують там життя.

Загально в області є наші впливи, і життя йде під нашими вказівками на всіх відтинках. Міліція в нашій області є в наших руках і під нашою командою. Подекуди, де ми не вдали з вищеподаних причин опанувати деякого терену, там місцеві люди ро[били] на власну руку і зголювалися до нас за вказівками.

В Перемишлі і в Турці, а навіть частинно в Бориславі “барановщики” ведуть свою роботу, яка виглядає на ніщо інше [як] лише на диверсії і виходить на шкоду будівництву Української держави. Роблять це свідомо, хоч і самі бачать, що роблять зле. Скількість їх є така мала, що не мають поля до попису. Робота їх обмежується до кидання інтриг, частинно кольпортують літературу і почасти баламутять деяких незорієнтованих в цій справі людей.

Наша організаційна сітка представляється добре (хоча не всюди вона ще добре стоїть з браку часу присвяти[ти]ся для неї). Тому, що сітка ще не зовсім упорядкована, була причина така, що налагодити державне життя в місті на всіх його відтинках вимагало так багато енергії, а коли взяти під увагу терен Борислав, Дрогобич, а з другої сторони вже згадуваний брак людей, то думаємо, що причина зовсім зрозуміла.

Були речі, котрі за всяку ціну треба було порядкувати і порядкується дотепер, бо від них залежить, як буде виглядати округа та її обличчя, а також залежить наша дальша праця.

Дотепер стан членів представляється слідуючим: Стрийська округа числить 736 чл[енів]. З округи Самбірської і Перемишлянської звіту дотепер ще не доставили, і через те не можемо подати стану членів згаданих округ, а тим самим стану членів цілої області.

Слава Україні!

Дрогобич, дня 30 липня 1941 р.

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.15. – Арк.74-75, 75 зв. Копія. Машинопис.

№ 103

Умови співпраці ОУН (С.Бандери) з Німеччиною щодо самостійності України та спільної боротьби проти СРСР*

Кінець липня – початок серпня 1941 р.

Передумова співпраці

1.Представниками Рейхсміністеріюм ...** предложено ОУН передумови розмов на тему співпраці виповнення Організацією трьох вимог.

а)ОУН не буде вести в сучасній порі партійної пропаганди, обмежуючися на загальнонаціональній українській пропаганді, себто пропаганді, приємливій, на думку німецьких чинників, всім українцям.

---

* Див. док. № 114.

** Тут і далі крапки в тексті.

В Перемишлі і в Турці, а навіть частинно в Бориславі “барановщики” ведуть свою роботу, яка виглядає на ніщо інше [як] лише на диверсії і виходить на шкоду будівництву Української держави. Роблять це свідомо, хоч і самі бачать, що роблять зле. Скількість їх є така мала, що не мають поля до попису. Робота їх обмежується до кидання інтриг, частинно кольпортують літературу і почасти баламутять деяких незорієнтованих в цій справі людей.

Наша організаційна сітка представляється добре (хоча не всюди вона ще добре стоїть з браку часу присвяти[ти]ся для неї). Тому, що сітка ще не зовсім упорядкована, була причина така, що налагодити державне життя в місті на всіх його відтинках вимагало так багато енергії, а коли взяти під увагу терен Борислав, Дрогобич, а з другої сторони вже згадуваний брак людей, то думаємо, що причина зовсім зрозуміла.

Були речі, котрі за всяку ціну треба було порядкувати і порядкується дотепер, бо від них залежить, як буде виглядати округа та її обличчя, а також залежить наша дальша праця.

Дотепер стан членів представляється слідуючим: Стрийська округа числить 736 чл[енів]. З округи Самбірської і Перемишлянської звіту дотепер ще не доставили, і через те не можемо подати стану членів згаданих округ, а тим самим стану членів цілої області.

Слава Україні!

Дрогобич, дня 30 липня 1941 р.

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.15. – Арк.74-75, 75 зв. Копія. Машинопис.

№ 103

Умови співпраці ОУН (С.Бандери) з Німеччиною щодо самостійності України та спільної боротьби проти СРСР*

Кінець липня – початок серпня 1941 р.

Передумова співпраці

1.Представниками Рейхсміністеріюм ...** предложено ОУН передумови розмов на тему співпраці виповнення Організацією трьох вимог.

а)ОУН не буде вести в сучасній порі партійної пропаганди, обмежуючися на загальнонаціональній українській пропаганді, себто пропаганді, приємливій, на думку німецьких чинників, всім українцям.

---

* Див. док. № 114.

** Тут і далі крапки в тексті.

б)ОУН не буде пропагувати імен живучих осіб...

в)розв'яже 3 гл., здизавує Український уряд, покликаний у Львові 30 червня 1941 р.

г)незважаючи на ультимативну форму поставлених вимог, а беручи на увагу... необхідність українсько-німецької співпраці, на дві перші умови ОУН погодилася зразу, щоб дати доказ ... тної доброї волі з боку ОУН для співпраці без огляду ... поза обіцянкою дозволу на побут на ОСУЗ членам ОУН ... з боку німецького ... ніщо інше не було згадки.

Провід ОУН ... що перехідні воєнні заходи можуть диктувати повірці ... ри й уважає їх перехідними.

Третя вимога потребує більш всестороннього розгляду та основнішого висвітлення її з українського боку.

Дотеперішня співпраця

1.УВО, а згодом ОУН під проводом [полковника Євгена] Коновальця, від початку свого існування, співпрацювання з Німеччиною проти Польщі і Москви, знаючи, що Німеччина сприяє самостійній соборній Українській державі. Свою зовнішню політичну концепцію український [уряд] будував на союзі України з Німеччиною. Змінили її тоді за згодою Німеччини, дісталася мадярам. ЗУЗ зайняли большевики, і тою ціною здержано їх вхід у війну у час кампанії на заході. І хоча ЗУЗ ... двол ... окупації понесли гекатомби жертв і особливо ... цілях війни ЗУЗ розуміла де, бо було їй ясным, що у спільній боротьбі України і Німеччини за новий справедливий лад у світі, зокрема, на сході Європи треба Україні знову й знову ... дань крові і жертв. Українські повстанці на початку ... німецьких військ на УЗ визначно причинилися до ... військових військ. Багато жертв у людях комунізму теж ОУН співпраця з відно ... німецькими чинниками за ... роки та особливо за два останні. Окремий статичний [ко]ляборат про ... боролися ми за самостійність у тому переконанні, що Німеччина йде тому назустріч, тому деякі жертви були для нас зрозумілі і необхідні.

3.Українська концепція перебудови сходу Європи.

Український народ бореться за ССУД. Ширша концепція перебудови сходу Європи, організація спільної боротьби всіх досі поневолених Московією народів проти Москви на площині приязнує співпрацю свободних народів. Московський імперіалізм, навіть якщо його теперішня форма буде знищена, не згине в тій війні. Месіянстичний імперіалізм, як виказує історія, питомої московському духові, чи це було в формі панславізму, чи оборони православія, чи комунізму. Навіть геополітична рація вимагає, щоб Східній фронт Німеччини був забезпечений. Цей фронт може держати лише Україна, як самостійна держава, якій політично зручніше зорганізувати фронт досі ... [Ні]меччини безпосередньо.

Ясно, що цей фронт унутрі України ставити можуть лише українські націоналістичні елементи революції.

Допускає інтерпретацію збереження Московської імперії лише з зміною уряду, ... режиму. Вона допускає теж інтерпретацію, що Німеччина не бажає перебудувати схід Європи на основі державної свободи народів. Українство є проти всякого поневолення. Українство є проти Москви, не лише проти жидівського большевизму.

Німецькі чинники не бажають скріпляти московського патріотизму видвиганням ідеї розвалу тюрми народів, то досі не можна ... московських патріотів Червоної армії ... українські патріоти розчаровуються браком пропаганди ідеї державності України та настаряючи їх тим в сторону Німеччини. Не треба забувати, що українці вели за державність століттями боротьбу, і навіть червона Москва мусила поступитися, даючи бодай форму державності УРСР. Коли Німеччині з воєнних причин незручно тепер це чинити так доцінньо, щоб двома шляхами ішла праця: Німеччина мала би демобілізувати московські патріотичні імперіальні елементи, українці ж – пропагандою, а на звільненій території організацією державного життя, давати українським патріотам по той бік фронту властиву мету, якій теж сприяє Німеччина. Самостійної Української Держави, зокрема ж сформування української збройної сили, що боролася би по боці Німеччини, було б наявним доказом для них, що Німеччина не йде з окупаційними тенденціями. Цими двома шляхами швидше йшов би розвал СРСР. Цей шлях започаткував Акт з дня 30 червня 1941 р.

Основи приязні

5. Не лише довгі роки українсько-німецької співпраці, в якій ОУН поклала безчисленні жертви, свідoctво приязної постави ОУН, але й в самому історичному Акті проголошення УД 30 червня 1941 р. зафіксована генеральна лінія української політики на довгі часи. Чи має бути глибший доказ приязні, як фіксація її в історично-правному акті, на якому виховуватимуться покоління, як досі на історичному акті 22/1-1918 р.! УД муситиме мати союз з Німеччиною, забезпечені західні кордони, щоб бути у вічному поготівлі для боротьби проти Москви, яка як 80-мільйонна нація хоча й вийде розбитою, як імперіальний нарід з цієї війни, але завжди ще представлятиме велику силу, а, може, навіть, позбувшись паразитарних цих та більше зв'язавшихся з московським органічним ґрунтом, скріпне внутрішньо як моноліт.

ОУН йде на співпрацю з Німеччиною не зі страху й опортунізму, але в передсвідченні необхідності цієї співпраці для України. Прихилити революційні [націоналістичні] елементи, які признають щире передове місце Німеччини в новому світі, але бажають теж, щоб у тому

новому світі їх батьківщина мала належне їй місце, як самостійна держава, це запорука ладу і порядку на сході Європи. Опортуністичні служальчі елементи є в кожному народі, але про долю народів та тривалість співпраці їхньої рішають героїчні сили.

Немає кращої запоруки непохитності приязни, як та, що Українська держава визнана Німеччиною, визнаний український уряд організуватиме негайно збройну силу – Українську армію. Ввійде в війну по боці Німеччини і вести буде її спільно з німецькою армією так довго, доки на всіх фронтах у сучасній війні Німеччина не переможе. Тут не важний є той мотив, що німецьким чинникам невідомо, [що] є ще Східна Україна, отже, мовляв, може, доведеться змінити уряд. Саме головне – самостійна УД, український уряд як принцип, а модифікації його можуть заісновувати не один раз. Коли так буде поставлена справа, то ні один з українців Лівобережної України не буде питати, чи він є в уряді, чи ні, коли буде бачити, що йде збройна боротьба Української армії з Москвою, коли йде вона за ССУД, коли є Український уряд, що прагне добра українському народові.

Словаччина, Румунія, Мадярщина, фіни, норвежці, данці і т.д. б'ються проти Москви, а українцям не дається тієї можливості. Національна гордість українців – народу борців має теж тут своє деяке значення. Українці бажають далі боротися проти Москви за ССУД.

Питома вага України у боротьбі з Росією кількістю населення, матеріалом технічним і головню ... людським елементом не видержує ніякого порівняння ні з ... ні з естонцями, білорусинами чи фінами, ані взагалі з усіма разом доси поневоленими Москвою народами. Тому ще не виводиться тих самих метод стосувати по відношенню до України як до тих малих народів. Україна вимагає окремого трактування, окремих метод. Не вдалося Москві знищити України, ані її визвольних змагань, без огляду на найкраще взагалі і можливо ... України і українців і без огляду на найжахливіші методи. Україна ожила і зі самостійної державності ніколи не зреклася, і не існує ніяка сила, яка б потрапила вибити цю ідею з душі ... українського народу.

6. Державність – передумова ентузіазму творчої співпраці.

Ентузіазм в праці і ... країни може розвогнювати лише ідею самостійної Української держави. Як націонал-соціалістична ідея відродила німецький народ, ... до господарського ... так щойно ідея УД розбудить у українців гін до творчої розбудови країни, до піднесення продукції, до видобування максимуму плодів землі. Інакше населення наставлене з недовір'ям до всяких чужих сил, йому роками обіцували блага, а несли неволю, стихійно, по звичці, буде продовжувати тактику пасквізму, видобуваючи лише те, що йому потрібно на прожиток, а зовсім не

турбуючися якимись ширшими потребами війни. Найбільш невірною є думка, яку мають німецькі круги, мовляв, тому що на СУЗ не питають німців про УД, а лише говорять про хліб, жнива, отже, хибний висновок – ідея ССУД не актуальна. Українське населення бачить, що німецька армія [виступає] проти жидівського большевизму, як голосить німецька пропаганда і твердить більшовицька пропаганда, отже, по старій звичці людям у мундирах, чужим людям, як довгі роки дотепер оповідає і відповідає про буденщину, а не розкриває того, чого прагне, що сидить в глибині душі. Чи й большевицький режим чогось навчив, чи ж недоцільно так швидко звірюватися власних домів, бо за це бував розстріл, чи ж дещо зробила протинімецька большевицька пропаганда, а теж деякі невлучні німецькі потягнення з 18-го року, що не призабулися! Пишемо..., бо надто поважна ситуація і справа, щоб приховувати правду.

Чи є до подумання вже навіть з формального боку, щоб по 20 роках існування УРСР, не згадуючи традиції боротьби з гекатомбами жертв населення, яке всі лиха бачило у браку української державної самостійності, значить, самостійного українського господарювання всіми багатствами і добрами України, не бажало б самостійності, як деякі німецькі інформатори звітують. Нам доводилось вже кількакратно звертати безуспішно увагу на злу поінформованість деяких німецьких кругів про властивий стан на сході Європи. Ще перед війною звертали ми увагу на те, що війна буде важкою, важкою, як німецькі чинники сподіваються, ми подавали наші думки і проекти в різних справах, але одержували відповідь, що німецькі війська за два тижні будуть у Києві, а за шість – на Уралі. Отже, все те зайве. З нашого боку було зроблено все, щоб якомога заощадити людей, матеріали, плодів землі, якнайшвидше причинитися до розвалу СРСР. Жодного заміту не можна зробити щодо нашої відповідальності. Наші думки, що впливають з докладного знання дійсності, предкладали ми і предкладаємо без огляду на практичне врахування їх відносними чинниками. Робимо це й в теперішньому випадку, що є предметом того письма.

в) Події з 30 червня 1941 та проблема українського уряду.

Україна творить камінь предковення, на якому народи побачать відношення Німеччини до вічно приятних їй народів. Саме Україна – це та країна, що ніколи, історично беручи, не була ворожа Німеччині, ані у ворожому таборі. Княжі часи Хмельницького, коли завдяки його повстання проти Польщі Прусія здобула свободну руку відносно Польщі, Мазепи, 1918-х років, коли в найгарячішому часі війни Україна зобов'язалася Берестейським договором, допомагає всіми заходами Німеччині – свідочтва непохитної тривалої приятності України. Ради чого ця вічна приятність мала б сьогодні бути похитана? Український нарід

прийняв важко прилучення проти його волі Галичини до ГГ, до Польщі, ентузіазм народу це прибило.

Символом держави є уряд. Відкликування його на вимогу німців було черговим моральним ударом після прилучення Галичини в німецько-українську приязнь, пославши би ще більше запал праці і радість у відбудові країни, опрацювання її землі, її плодів, бо знову прийшла би думка в українській масі, для кого працювати рівно і солідно, коли УД й так не буде. Ради чого давати ще один атут* англійській і польській пропаганді, яка вже по прилученню Галичини насміхається з українсько-німецької співпраці, мовляв, німці використали лише українців для своїх цілей, а тепер мають для них концентраційні табори (промова Ген.Сікорського ... ському радіо).

Про що йде ОУН?

ОУН йде про УД, а не конче про УД, в якій лише ОУН мала би владу, ОУН підпорядковується Українській державі, а не хоче УД підпорядковувати собі. ОУН йде взагалі про Український уряд, а не якраз про конкретний уряд, значить, про конкретні особи. Коли б Німеччина проголосила УД чи перебудову сходу Європи на національні держави, як одну із цілей війни проти Росії – проб. ... ючого уряду ввійшла би в зовсім іншу стадію свого розвитку. Ліквідація існуючого уряду при нез'ясованій поставі Німеччини до УД, при неіснуванні іншого українського уряду, створеного тепер на українській землі з волі українського народу, свідчило би про те, що Німеччина не бажає собі УД, дезавуючи Акт проголошення УД дня 30.6.[41]. у Львові, та наявний виявник його, створений тоді Український уряд.

Відношення ОУН до УД.

10.ОУН дала ініціативу до створення уряду, але уряд не був і не є підчинений Проводові ОУН. Голова уряду, правда, є з ра[мең] ОУН, але члени уряду в подавляючій більшості були покликані з різних середовищ, по фаховому критерію. Уряд визнало українське громадянство і дало йому ширшу легальну основу, бо йому підчинилися українці різних політичних переконань, а не тільки ОУН. Уряд визнало все населення звільнених територій (окремим письмом ці факти, статистично опрацьовані, будуть передані ВЕ). Мандат уряду став мандатом, переданим йому не лише ОУН, але всім українським громадянством. Уже з того погляду ОУН не має легального права розв'язувати уряду. Це могло б зробити з українського становища лише національні Установчі збори українців. ОУН і уряд. Дві окремі справи – уряд є понадпартійний і всеукраїнський, і цьому є одинаково наддніп[ряни], галичани, як і волиняки. Голова уряду, як підпор ... ОУН, лише в ... справах підлягає Провідникові ОУН, в справах ... ОУН підлягає урядові. З загальноукраїнського

* шанс

становища, беручи та узгляднюючи подану в ... для німецько-української співпраці мотиви, ОУН не може зайняти до уряду негативного становища, ані відкликати з нього свого представника.

Відпоручники подавали, як мотивацію поставлених двох перших вимог до ОУН, те, що виповнення їх є диктоване тим, щоб не впроваджувати партійних непорозумінь і ворожнечі поміж українськими групами, саме таку спільну приємливу для всіх базу творить український уряд, в якому є місце для всіх українських патріотів.

11. ОУН [та] умови співпраці.

Справи проголошення держави й уряду не доводиться ставити в ... дисципліни, чи недисциплінованости українського партнера, бо ...

а)українці боролися проти Москви довгі роки ще ... розпочалася сучасна війна, і сьогодні бажать у подіях на сході Європи ... як воююча проти Москви сторона, ... безчислені жертви у тій боротьбі на ССУД і ... свою співпрацю з Німеччиною особливо в останніх часах, як це підтверджують факти, ...

в)врешті всі спроби ОУН ввійти в контакт з політичними німецькими чинниками і спільно з ними усталити політичну платформу і тактику були марними. Відносні чинники, з якими ОУН мала контакт, заявляли свою некомпетентність, а врешті ... перед війною заявили, що факти на землях будуть вирішні. Конкретні факти: безпосередньо перед війною шеф політичного відділу ОУН ... голова уряду Я.С[тецько] старався обговорити відносні справи в АПА, ... НСДАПА, але бажаного побачення не одержав. Керівник зовнішньополітичного відділу ПАСИН Володимир Стахів одержав теж відмовну відповідь. Отже [є] ясним, що ОУН не мала можливості узгіднити своєї тактики у час війни, і відповідальність за це не лежить по боці Проводу ОУН.

12.ОУН за дальшою співпрацею з Німеччиною.

ОУН якнайдалше на платформі співпраці з Німеччиною вважає, що не корисно на цю співпрацю вплинуло би ліквідування уряду. Знаючи добре українську публичну лінію, умовляють, який негативний резонанс у час війни мало би проголошення Комунікату, що на ультимативне домагання німецького міністерства ... Уряд мусить розв'язатися, бо це є передумова співпраці якої-небудь...

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр. 39. – Арк. 1-10. Незасвідчена копія. Машинопис.

№ 104

Стаття економіста В.Садовського
“Справа реорганізації української промисловості”

м.Прага

Липень 1941 р.*

В.Садовський

Намічення конкретного проекту реорганізації в області тої чи іншої ділянки господарського життя вимагає: а) наявності цілком конкретних даних про той стан, в якому обговорювана галузь господарського життя знаходиться; б) наявності відомостей про ті матеріяльні і людські сили, які існують для розпорядження в цілях переведення реорганізації; в) наявності відомостей про ту загальну господарську і політичну ситуацію, за якої реорганізація буде переводитись.

Оскільки вистачаючих відомостей в усіх цих областях або цілком бракує, або вони існують в дуже обмеженій мірі, є природним, що наші дальші уваги відносно реорганізації української промисловості можуть мати лише характер теоретичної концепції. Можливість і доцільність реалізації окремих висунених вами заходів буде зв'язана з тим, в якій мірі вони будуть відповідати конкретній ситуації.

2. Відсутність конкретних даних відносно всієї суми тих умов, при яких має переводитись реорганізація української промисловості, примушує нас при наміченні нашої схеми базувати її на низці припущень. Вони є слідуючі: а) на українських землях повстане українська влада, яка буде мати можливість скерувати свою діяльність в напрямі скріплення господарських підстав для української державности; б) влада вживе відповідних заходів: для налагодження грошового обороту і урегулювання фінансового становища країни; для урегулювання земельних відносин; для розв'язання продовольчої справи; для відновлення і налагодження залізничного руху – загалом забезпечить умови, з якими є зв'язаний безперервний і нормальний хід господарського життя.

3. Нижчеподані уваги відносно реорганізації української промисловості мають на увазі ту ситуацію, при яких буде йти [мова] про використання тих можливостей, які існують в результаті її дотеперішнього розвитку. Якщо в результаті військових подій в окремих районах чи галузях промисловості розміри знищення досягають таких розмірів, що використання решток матеріяльних і людських резервів з господарського погляду не є доцільним, намічені ним пропозиції не можуть мати місця.

* Точнішу дату написання або публікації статті встановити не вдалося.

4. Намічені нижче пропозиції мають на увазі в першу чергу ті заходи, які повинні були би бути переведені в справі реорганізації української промисловости в перший період після обняття влади. Проте вони виходять з тої основної преміси*, що заходи в справі реорганізації промисловости переходового часу мусять бути органічно пов'язані з загальним планом українського промислового будівництва, складаючи його органічну частину.

5. Загальний план українського промислового будівництва, органічною частиною якого є подані нижче пропозиції в справі реорганізації української промисловости в переходовий час, мусить базуватись на таких підставах: а) українська промисловість мусить творити розгалужене ціле, репрезентоване по можливості всіма галузями промислового виробництва, яке, спираючись на використання в першу чергу місцевої сировини і півфабрикатів і послуговуючись переважно місцевими робітничими і технічними силами і капіталами, в максимальній степені задовольняє потреби національного ринку; б) промислове будівництво є одною з частин українського господарського будівництва, і його розвиток є органічно пов'язаний з розвитком цілої української економіки; завданням української економічної політики є ліквідація того розриву, який створено в результаті советської політики індустріялізації між розвитком промисловости і розвитком українського сільського господарства і транспорту; в) завданням української промислової політики є в міру господарської можливости рівномірне використання промислових можливостей окремих частин українських земель і встановлення між ними тіснішої господарської співпраці і зв'язку; виходячи з цих моментів, є необхідною господарська політика, яка би змагала до ліквідації того розриву, який створений між частиною зіндустріялізованого в результаті большевицької політики Степу і іншими частинами України і усунення протиріч, які створені наслідком тої ж політики, ніж зіндустріялізованими частинами Степу і рештою дозіндустріялізованої частини української території; г) завданням української промислової політики мусить бути усунення тих взаємовідносин, які створено советською економічною політикою, між галузями промисловости, що виробляють засоби продукції і засоби споживання; г) базуючись в першу чергу на задоволенні потреб національного ринку і зв'язуючи свій дальший розвиток з розширенням його вмістимости, українська промисловість не має забувати про заховання тих своїх позицій, які вона здобула на зовнішніх ринках – в Росії, [на] Балканах, Кавказі і [в] Персії; д) українська промислова політика в своїх методах і заходах, використовуючи досвід більш розвинених господарсько країн, повинна остерігатись від сліпого

---

* передумови

наслідування і механічного перенесення на український ґрунт чужих взірців; ці чужі взірці мусять бути перероблені і органічно пристосовані відповідно до українських господарських традицій і сучасної української господарської дійсності; е) при наміченні конкретного програму українського господарського будівництва мусять бути взятий під увагу основний характеризуючий українську економіку чорноморський напрям господарського тяжіння; є) українське промислове будівництво мусять спиратись на всебічному використанні і піддержанні приватної ініціативи, яка регулювалася би в загальнодержавних цілях державою; межі державної господарки визначаються мінімумом, розміри якого встановлюються в залежності від умов міжнародного господарського оточення і обставин ліквідації большевицької господарської спадщини; ж) українська промислова політика мусять змагатись до того, щоб забезпечити пріоритет за українським національним елементом, проте, рахуючись з обмеженістю українських господарських сил, ця політика мусять бути в вистачаючій степені еластичною для того, щоб забезпечити використання потрібних сил місцевих елементів інших національностей країни; з) програм господарського будівництва, як і реорганізація української промисловости після відновлення української влади, повинні переводитись в той спосіб, щоб було забезпечене доцільне використання максимуму наявних матеріяльних і людських сил і в мінімальній степені був порушений нормальний хід господарського життя.

6. Виходячи з цих загальних підстав, як загальну директиву для всіх існуючих на території України советських господарських установ як місцевих, так і центральних, і промислових підприємств треба висунути, що всі вони з тим складом службовців і робітників, які вони мали, мусять продовжувати свою працю під доглядом призначених українською владою комісарів. Ліквідація окремих установ чи зміни в характері їх діяльності опріч тих, які впливають зі зміни державного становища України, переводяться лише внаслідок розпоряджень центральної влади. Жодні претензії, або втручання колишніх власників окремих промислових підприємств, не повинні бути допущені і мусять бути розв'язані в загальному порядку окремим законом. Якщо внаслідок з мобілізацією склад робітників окремих господарських установ не зменшився в зв'язку з існуючим переобтяженням советських установ надмірною кількістю зайвого і малокваліфікованого персоналу, буде доцільним ще до вирішення питання про дальший характер, або існування окремих установ, перевести звільнення зайвих людей владою комісара в потрібних випадках.

7. Організація центрального управління промисловістю мусила би полягати в створенні таких установ: 1) Вищої ради народнього господарства,

яка являлась би найвищим дорадчим органом, визначаючим конкретний напрям розвитку народного господарства; її компетенція охоплювала би промисловість, торгівлю, продукційну і споживчу кооперацію; вона би мала перебрати відповідно змодифіковані функції Госплану і в певній частині його апарат; 2) Міністерство народного господарства, яке перебрало би апарат і функції – відповідно, очевидно, змодифіковані – господарських комісарятів республіканських, союзно-республіканських і союзних комісарятів. За конструкцією 1939 року сюди би увійшли республіканські комісаріати місцевої і комунальної промисловости, союзно-республіканські комісаріати харчової промисловости, рибної промисловости, м'ясної і молочної промисловости, легкої, текстильної і лісової промисловости і торгівлі, представництва і місцеві органи загальносоюзних комісарятів авіаційної промисловости, суд[н]обудівельної, боєвих припасів, озброєння, паливної промисловости, електроенергії і електропромисловости, чорної металургії, кольорової металургії, хемічної промисловости, промисловости будівельних матеріалів, важкого, середнього і загального машинобудування і зовнішнього торгу. Дискусійним тут може бути питання про включення до міністерства народного господарства галузів військової промисловости.

8. Одним з перших завдань міністерства народного господарства було би розвантаження його чинности шляхом якнайшвидшого усунення цілого сектора дрібної промисловости (нецензової) з області державного плянування, обмеживши в цій області завдання держави функціями догляду і регулювання.

В цих цілях є необхідним; а) вироблення норм, які визначають порядок відкриття і функціонування приватних нецензових промислових і роздрібних торговельних підприємств і встановлюють порядок догляду за ними; в) ліквідація советської кооперації примусового типу; с) вироблення норм, які би встановлювали умови дальшого державного існування дрібних підприємств в системах різної підпорядкованости.

9. Поруч зі створенням норм, які би оформлювали існування приватних дрібних підприємств, є необхідні заходи, які уможливили [б] їх існування з погляду податкового і економічного. Сюди би належали такі заходи: 1) скасування надмірного оподаткування приватних підприємств; 2) створення норм, які уможливили [б] для них купівлю сировини, готових виробів і їх транспорт; 3) створення норм, які б дали можливість користування їх кредитом; 4) створення норм, які би уможливили їм наймання робочої сили.

10. В міру переведення реорганізації дрібної промисловости і створення приватної промисловости і торгівлі підлягають відповідній реорганізації, евентуально ліквідації окремі місцеві, районові і обласні

господарські установи міністерства народнього господарства, до компетенції яких належало обслуговування дрібної промисловости.

11. Рівнобіжно з заходами по реорганізації дрібної промисловости повинні йти заходи по налагодженні цензової промисловости. Треба рахуватись з тим фактом, що величезна частина промислових підприємств буде нечинною. Нечинність її буде зв'язана: а) при існуючих незначних запасах сировини в окремих промислових підприємствах і централізованости апарату постачання вони будуть відчувати недостачу сировини для перероблення; б) в подібному становищі промисловість опиниться щодо палива; в) мобілізація утруднить справу з робочою силою; г) крайня різноманітність апарату управління промисловістю при дезорганізації советського апарату викличе перебої в промисловій продукції; г) такі самі перебої викличе дезорганізація грошової справи і фінансування підприємств. Для того, щоб країна не опинилась в стані господарського паралічу, необхідно, щоб як тільки виникнуть умови для відновлення господарського життя (налагодження комунікації і грошового обороту) промислові підприємства були пущені в рух, і відповідні реорганізаційні заходи здійснювались паралельно і під час чинности підприємств. З господарського погляду, оскільки величезна частина української промисловости базується на місцевій сировині, виконання цього завдання є можливим, хоч треба рахуватись з тим, що воно наражає країну на значні фінансові жертви.

12. В цілях відновлення промислового виробництва являлись би необхідними такі заходи, які були би переведені в рамках по можливості найбільшого достосовання до існуючих советських норм: а) включення до компетенції відповідних українських господарських органів справи керування підприємствами союзної промисловости; б) створення українських центральних органів, які би відали справами постачання промислової сировини, використовуючи евантуально апарат українських представництв відповідних загальносоюзних організацій; в) створення такої ж організації по постачанню палива; г) вияснення підпорядкованости дрібніших цензових підприємств низових систем, які евантуально можуть опинитись без господаря; г) відповідний перегляд плянів розподілу постачання української промислової сировини і палива; д) забезпечення більшої господарської ініціативи керівникам окремих підприємств, ж) упорядкування їх фінансування; з) признання обов'язковим до виконання для окремих підприємств норм советського річного пляну, якщо їх не змінено відповідними розпорядженнями.

13. Поруч з налагодженням промислового життя на підставах, які існували за советських часів, мусить бути розроблений ряд заходів, які би мали на увазі повільне переведення його реорганізації в рамках

реорганізації цілого господарського життя. Залишення в руках держави всієї ценової промисловости не може уважатись доцільним. План переведення часткової денационалізації промисловости мусить бути збудований на таких підставах: а) в руках держави лишаються ті промислові підприємства окремих галузей, належність яких державі оправдується: 1) необхідністю забезпечення за державою командних позицій в народньому господарстві; 2) потребами національної оборони; 3) міркуваннями громадської користи; 4) вимогами насадження нових виробництв, або нових виробничих методів; 5) вимогами міжнародної господарської кон'юнктури, відповідно до цього є доцільним зосередження в руках держави більшої частини підприємств кам'яновугільної, залізорудної, марганорудної, металургічної, машинобудівельної і електричної промисловости і окремих підприємств інших галузей промисловости; натомість здобування всіх інших родів мінеральної сировини, металооброблення, різні роди хемічної промисловости, оброблення дерева, волочуватих річовин, харчових і смакових продуктів, одягова і взуттєва промисловість і інші галузі промисловости мають передовсім зосереджуватись не в руках держави, а в руках кооперативних організацій і приватних; б) денационалізація промисловости здійснюється поволі, в міру налагодження господарського життя, рахуючись з спеціфичними обставинами окремих районів, окремих галузів промисловости і поодиноких підприємств; в) мусять бути розроблені норми і порядок переведення денационалізації (продаж підприємств, виарендування тощо); г) мусять бути розроблені норми, які регулюють нове приватне промислове будівництво; г) мають бути відповідно реорганізовані господарські установи, які мають на увазі догляд і регуляцію ценової недержавної промисловости.

14. При переведенні денационалізації промисловости треба мати на увазі можливости зосередження певного числа промислових виробництв в руках обласних, районових, міських і сільських органів управління і реорганізованих кооперативних організацій. При реалізації цих можливостей, однак, треба виходити з міркувань, щоб при цій передачі були збережені інтереси платників місцевих податків перед зайвим переобтяженням, і були гарантовані інтереси держави від необхідности фінансування переданих підприємств в явній чи захованій формі.

15. При організації виробництва в державній промисловости, яка має відбуватись рівнобіжно з його реорганізацією, необхідно мати на увазі слідує: а) діяльність підприємств має базуватись на уділенні широких прав і широкої ініціативи керівникові підприємства; межі прав і обов'язків керівника підприємства модифікуються в залежности від його характеру і властивостей; по можливости, спеціально для більших

підприємств, встановлюються безпосередні зносини між керівником підприємства і центром; б) в кожному окремому підприємстві переводиться перегляд розподілу функцій як технічного, так і робітничого персоналу; зайвий персонал підлягає звільненню, еventуально переводиться раціоналізація в розподілі функцій технічного і робітничого персоналу; в) щодо розмірів продукції, норм продукційности праці і бюджету окремі підприємства зобов'язують відповідні советські установи й відповідного розпорядження центральних органів по представленням керівників окремих підприємств советські норми підлягають змінам. Зокрема, необхідність таких змін і відповідного перегрупування асортименту виробництва існує: а) коли підприємство своїми виробами обслуговувало неукраїнський ринок, з яким в силу зміни політичних обставин страчений зв'язок; б) коли виникає необхідність в ліквідації советських заходів надмірного форсування виробництва засобів продукції і надмірного звуження продукції предметів масового споживання; рівночасно з тим в усіх підприємствах, а спеціально в підприємствах, які мали дефіцит, виробляється проект нового виробничого плану, збудований на собікупаємости підприємства; в) реорганізація промислового виробництва переводиться місцевими робітничими і технічними силами при найбільш обережному і лише тимчасовому запрошенню чужоземної робочої і технічної сили; г) в окремих підприємствах розширюється чинність по набуванню сировини і матеріалів, прийняттю замовлень і збуту виробів за допомогою апарату самого підприємства; г) до видання загального розпорядження про ставки заробітної платні керівники окремих підприємств в рядах існуючого в підприємствах фонду заробітної платні, мають право модифікувати обов'язуючі ставки заробітної платні; д) в порозумінні з центром на підставі його розпорядження скорочується і зменшується кількість і об'єм справоздань, що їх посилає підприємство до вищих установ; ж) справа підприємств, які знаходяться в такому стані, що виробництво в них і після переведення реорганізації не може стати рентабельним, вирішується центральною владою, виходячи з принципу, що існування дефіцитових підприємств поза винятковими умовами переходового часу, не може бути допущено; з) реорганізовані промислові підприємства господарсько себе виправдати можуть тоді, коли вони, не посідаючи привілеїв у порівнянні з приватними підприємствами, можуть бути здібними до конкуренції з ними.

16. Система сталої організації обласних і місцевих органів господарського управління розв'язується в зв'язку з вирішенням загального питання про структуру і органи міністерства народнього господарства, як одної зі складових частин апарату вищого державного управління.

17. Слід мати на увазі, що заходи по відбудові дрібної приватної

промисловости, як рівно ж заходи пізнішого часу по частковій денационалізації підприємств цензової промисловости, не можуть бути поєднані з захованням в повному об'ємі існуючої советської системи заготівель. Зміни цієї системи повинні були би іти в двох напрямках: 1) обмеження кількості тих продуктів, заготівлі яких переводяться державою; 2) зменшення розміру заготівель продуктів, на які держава залишає за собою монополію. З відбудовою і налагодженням господарського життя державна заготівля продуктів мусила би бути зведена до найдальшого мінімуму; завдання держави в області заготівель мало би зосередитись в першу чергу на регулюванні новоствореного апарату заготівель, репрезентованого приватниками і кооперацією.

18. Одним із перших завдань влади, які мусять мати місце одночасно з заходами по відбудові дрібної промисловости і торгівлі, це заходи, скеровані до регуляції цін. В цій справі треба виходити з двох міркувань: 1) система твердих цін на більшість продуктів, яка не могла бути переведена в повному об'ємі і за советських часів, в зв'язку з дезорганізацією господарського життя переведена бути не може; з цих самих причин є виключеним введення в ширших розмірах карткової системи; 2) існуючий рівень советських цін на окремі продукти, який базується на втратних цінах для с[ільського] г[осподарства], продуцента на його виробі і на високих ставках податку з обороту, задержаний бути не може. В зв'язку з цим були би вказаними з боку влади такі заходи: 1) до загального перегляду податкового законодавства взагалі, закону про податок з обороту, зокрема, скасування, евентуально зменшення оподаткування податком з обороту, предметів першої потреби як сіль, хлібні продукти, говці тощо; 2) піднесення цін на заготовлювані державними органами с[ільсько]г[осподарські] продукти і сільськогосподарську сировину; 3) введення в межах окремих більших міських осередків твердих цін на обмежену кількість предметів першої потреби (передовсім хліб) при умові, якщо будуть створені господарські умови для забезпечення людности нормованими продуктами по встановлених цінах; 4) встановлення догляду за укладенням цінового рівня і боротьба зі спекуляцією.

19. Реорганізація промисловости органічно зв'язана з урегулюванням на нових основах становища робітництва. Треба рахуватись, що в початковій добі в стані робітничих кадрів, які обслуговують промисловість, буде значна дезорганізація, зв'язана з мобілізацією і з наявністю в складі робітництва значного відсотку неукраїнського елемента. Налагодження відносин серед робітництва буде вимагати: 1) задержання в силі советських норм про переслідування в карному порядку самовільного залишення праці; 2) задержання при праці неукраїнського робітництва рівнобіжно з заходами до заміни робітництва з-поза меж

України українськими надрами (Донбас); 3) перегляд в загальнодержавному масштабі тарифів заробітної платні; 4) перегляд советських методів піднесення продукційности праці (соціалістичні змагання, стахановщина); 5) задержання організації робітничих комітетів на підприємствах при переобранні їх складу і зміні їх функцій; 6) створення української професійної організації, яка би репрезентувала інтереси і потреби цілого українського робітництва; 7) заховання всіх родів советського соціального забезпечення при їх евентуальній реорганізації; 8) продовження советської політики, скерованої до піднесення технічного рівня робітництва при її евентуальній організації; 9) поліпшення умов, охорони праці; 10) заходів для розв'язання мешкальної справи і робітничого харчування.

20.3 огляду на те, що в результаті дезорганізації господарського життя існує небезпека виникнення безробіття, є необхідним намічення плану державних робіт в області відбудови країни після воєнної руйни, дорожнього і залізнично-дорожного будівництва тощо; часткова реалізація наміченого плану мусить наступити вже в ближчий час після обняття влади.

Прага, VII.1941 р.

Бібліотека ім. О. Ольжича. Колекція документів.

№ 105

Протест Українського державного правління (УДП) * проти прилучення Галичини до Генерал-губернаторства Польщі**

м. Берлін

1 серпня 1941 р.

Увесь український нарід розчарований фактом відділення Галичини від Матірних українських земель та виділення її в окремий Лянд-Галіц і прилучення до Г[енерал]-г[убернаторства] Польщі. Український нарід боровся цілі століття за державність всіх українських земель, за соборну Українську державу, і на шляху боротьби за неї, за соборність у[країнських] з[емель] поклав безчисленні жертви.

Акт прилучення Галичини – прадавньої української землі, в якій найдовше вдержалася перед наїздами диких орд Азії Українська держава, до

* Див. док. № 42.

** Чернетка документа.

України українськими надрами (Донбас); 3) перегляд в загальнодержавному масштабі тарифів заробітної платні; 4) перегляд советських методів піднесення продукційности праці (соціалістичні змагання, стахановщина); 5) задержання організації робітничих комітетів на підприємствах при переобранні їх складу і зміні їх функцій; 6) створення української професійної організації, яка би репрезентувала інтереси і потреби цілого українського робітництва; 7) заховання всіх родів советського соціального забезпечення при їх евентуальній реорганізації; 8) продовження советської політики, скерованої до піднесення технічного рівня робітництва при її евентуальній організації; 9) поліпшення умов, охорони праці; 10) заходів для розв'язання мешкальної справи і робітничого харчування.

20.3 огляду на те, що в результаті дезорганізації господарського життя існує небезпека виникнення безробіття, є необхідним намічення плану державних робіт в області відбудови країни після воєнної руїни, дорожнього і залізнично-дорожного будівництва тощо; часткова реалізація наміченого плану мусить наступити вже в ближчий час після обняття влади.

Прага, VII.1941 р.

Бібліотека ім. О. Ольжича. Колекція документів.

№ 105

Протест Українського державного правління (УДП) * проти прилучення Галичини до Генерал-губернаторства Польщі**

м. Берлін

1 серпня 1941 р.

Увесь український нарід розчарований фактом відділення Галичини від Матірних українських земель та виділення її в окремий Лянд-Галіц і прилучення до Г[енерал]-г[убернаторства] Польщі. Український нарід боровся цілі століття за державність всіх українських земель, за соборну Українську державу, і на шляху боротьби за неї, за соборність у[країнських] з[емель] поклав безчисленні жертви.

Акт прилучення Галичини – прадавньої української землі, в якій найдовше вдержалася перед наїздами диких орд Азії Українська держава, до

* Див. док. № 42.

** Чернетка документа.

ГГ оцінює український нарід та у[країнський] ур[яд] як удар в його найглибші національні почування, і цього акту не може визнати і не визнає.

Проте ж український нарід сподівається, що це тільки переходовий стан, мотивований вимогами війни, й що схід Європи буде перебудований на стислому перестеріганні національного принципу та гасел свободи народів, під якими Ви, Ексцеленц, почали своєчасно перебудову Середущої Європи..

Український нарід сподівається, що по переможній війні на Україні, на всіх українських етнографічних землях буде Українська державність, в склад якої ввійде теж Галичина, як інтегральна частина УД.

За ідею злуки Львова з Києвом йшла предовга і затяжна боротьба українського народу проти Польщі. Отже, сподіваємося, що з переможним закінченням війни на Україні й взагалі в новому світі, будованому на націоналістичних засадах, ця історична несправедливість буде направлена, й ніщо не буде заколючувати тривалої українсько-німецької приязні й союзу, що лежать в інтересі обох народів.

Берлін, 1 серпня 1941 .

Голова УДП*

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.11. – Арк.2. Копія. Машинопис.

№ 106

Лист С.Бандери до А.Гітлера з протестом проти приєднання Галичини до Генерал-губернаторства

Берлін

3 серпня 1941 р.

*Його Ексцеленції
пану німецькому Рейхсканцлеру
Адольфу Гітлеру*

Берлін

Ваша Ексцеленціє!

Щойно отримав повідомлення зі Львова про те, що українська земля Галичина була приєднана до Генерал-губернаторства.

Впродовж десятиліть Галичина була П'ємонтою українського визвольного руху, головним виразником боротьби саме проти Польщі. Незліченними кривавими жертвами в минулому і особливо за останні тижні підтвердила вона свою вірність Україні.

---

* Див. док. № 92.

ГГ оцінює український нарід та у[країнський] ур[яд] як удар в його найглибші національні почування, і цього акту не може визнати і не визнає.

Проте ж український нарід сподівається, що це тільки переходовий стан, мотивований вимогами війни, й що схід Європи буде перебудований на стислому перестеріганні національного принципу та гасел свободи народів, під якими Ви, Ексцеленц, почали своєчасно перебудову Середущої Європи..

Український нарід сподівається, що по переможній війні на Україні, на всіх українських етнографічних землях буде Українська державність, в склад якої ввійде теж Галичина, як інтегральна частина УД.

За ідею злуки Львова з Києвом йшла предовга і затяжна боротьба українського народу проти Польщі. Отже, сподіваємося, що з переможним закінченням війни на Україні й взагалі в новому світі, будованому на націоналістичних засадах, ця історична несправедливість буде направлена, й ніщо не буде заколючувати тривалої українсько-німецької приязні й союзу, що лежать в інтересі обох народів.

Берлін, 1 серпня 1941 .

Голова УДП*

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.11. – Арк.2. Копія. Машинопис.

№ 106

Лист С.Бандери до А.Гітлера з протестом проти приєднання Галичини до Генерал-губернаторства

Берлін

3 серпня 1941 р.

*Його Ексцеленції
пану німецькому Рейхсканцлеру
Адольфу Гітлеру*

Берлін

Ваша Ексцеленціє!

Щойно отримав повідомлення зі Львова про те, що українська земля Галичина була приєднана до Генерал-губернаторства.

Впродовж десятиліть Галичина була П'ємонтом українського визвольного руху, головним виразником боротьби саме проти Польщі. Незліченними кривавими жертвами в минулому і особливо за останні тижні підтвердила вона свою вірність Україні.

---

* Див. док. № 92.

Рівно як Великонімеччина під геніальним проводом Вашої Ексцеленції досягла об'єднання всіх своїх земель, так і єдність українських земель є ціллю всіх українців і особливо українських націоналістів.

З великим болем мусимо сьогодні визнати, що Північна Буковина і Бессарабія, які входили до складу української Батьківщини, знову потрапили під чужоземну державу, а Галичина приєднана до польських земель.

Сподіваємося, що розділення українських земель буде тимчасовим управлінським заходом і що Ваша Ексцеленція об'єднає свого часу ці землі з українською Батьківщиною.

Бо так, як і націонал-соціалісти східномаркської* батьківщини Вашої Ексцеленції постійно боролися за приєднання до Великонімецького Райху, за що кращі з них покладали свої голови, так і націоналісти української Західної Марки постійно боролися за визволення і об'єднання всіх українських земель і завжди будуть прагнути досягнення цього національного ідеалу.

Дозвольте, Ваша Ексцеленціє, висловити Вам мою найглибшу повагу.

[Підпис] *Степан Бандера* –
Провідник Організації Українських Націоналістів - ОУН.
Берлін, 3 серпня 1941 року.

Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.1. – Львів. – 1997. – С.240-241.

№ 107

Повідомлення Крайової езекутиви ОУН (А.Мельника) про завдання організації на Західноукраїнських землях

1 серпня 1941 р.

Постій

КОМУНІКАТ

В нинішню хвилину, коли стверджується на долі української нації відвічний закон історії про право сильного, ми, члени ОУН, можемо сміливо глянути в очі суспільства. Наш девіз, який ми видвигнули від перших днів нової дійсности, звучав:

---

* австрійської

Рівно як Великонімеччина під геніальним проводом Вашої Ексцеленції досягла об'єднання всіх своїх земель, так і єдність українських земель є ціллю всіх українців і особливо українських націоналістів.

З великим болем мусимо сьогодні визнати, що Північна Буковина і Бессарабія, які входили до складу української Батьківщини, знову потрапили під чужоземну державу, а Галичина приєднана до польських земель.

Сподіваємося, що розділення українських земель буде тимчасовим управлінським заходом і що Ваша Ексцеленція об'єднає свого часу ці землі з українською Батьківщиною.

Бо так, як і націонал-соціалісти східномаркської* батьківщини Вашої Ексцеленції постійно боролися за приєднання до Великонімецького Райху, за що кращі з них покладали свої голови, так і націоналісти української Західної Марки постійно боролися за визволення і об'єднання всіх українських земель і завжди будуть прагнути досягнення цього національного ідеалу.

Дозвольте, Ваша Ексцеленціє, висловити Вам мою найглибшу повагу.

[Підпис] *Степан Бандера* –
Провідник Організації Українських Націоналістів - ОУН.
Берлін, 3 серпня 1941 року.

Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.1. – Львів. – 1997. – С.240-241.

№ 107

Повідомлення Крайової езекутиви ОУН (А.Мельника) про завдання організації на Західноукраїнських землях

1 серпня 1941 р.

Постій

КОМУНІКАТ

В нинішню хвилину, коли стверджується на долі української нації відвічний закон історії про право сильного, ми, члени ОУН, можемо сміливо глянути в очі суспільства. Наш девіз, який ми видвигнули від перших днів нової дійсности, звучав:

---

* австрійської

Тільки з'єдиненими зусиллями всіх українців, тільки впертим і послідовним трудом за негайну розбудову наших національних позицій стане українська нація на висоті завдань моменту.

Важкі удари зустріли західню вітку українського народу. Але не час на зневіру! Те, що нині на потребу, це негайна ревізія становища всіма, хто думав, що легким коштом досягти найвищих національних ідеалів, хто жив оманами, нехтуючи чорною роботою над будовою підвалин майбутнього, хто думав будувати хату від даху, а не від фундаментів. Те, що нині на потребу, це негайне розгорнення актуальних і конкретних збірних заходів суспільства: для опанування свідомим українським елементом усіх можливих форм прилюдного життя; для тривалої мобілізації національних енергій на відтинку українського національно-суспільного життя; для негайного творення найбільше широких форм вияву українських суспільних сил.

Хай нас scuє важка хвилина в непохитний національний моноліт, у національну спільноту, яка – після короткотривалої дезорієнтації – визнає, тим разом уже назавжди, велику націоналістичну істину:

НАША СИЛА В НАС САМИХ!

Із цією боевою правдою йшла українська нація в бій проти Москви в 1917-1921 рр. та згодом, і цей безперервний змаг не дасть нікому відобрати нам нашого права первородства. Цілі покоління від чверть сторіччя кривавилися в боротьбі з лютим ворогом України та Європи, а тяглість цієї кривавої борні – від УСС, почерез Українську армію та УВО по ОУН – восібноє сьогодні постать полковника Андрія Мельника, вояка й революціонера всіх етапів новітньої боротьби за державність і соборність.

Український націоналізм, як світогляд, відніс повну перемогу серед українства. Цим робом покладена найважніша основа під з'єднання найкращих сил нації в ОУН. В нашій організації повинен найтися нині кожний чесний і готовий до організаційної карности українець, без огляду на його політичне минуле. Віра в Україну і готовість лише для неї жити та вмерти, дає можливість кожному українцеві стати українським організованим націоналістом, бути в рядах ОУН.

Тільки ОУН є нині національним проводом, і тому – свідомі своїх завдань – ми кидатимемо чергові гасла й видвигатимемо чергові пляни дій, маючи на оці всеціле добро нації й власну відповідальність за нього перед історією,

Триває війна проти нашого відчінного ворога – Москви. Ми свідомі того, що означала б для України поразка сил, ворожих Москві. Тому з точки погляду інтересів нації взиваємо суспільство до зрівноваженої постави супроти зовнішніх чинників. Хто кидатиме нині гасла акцій,

звернених проти тих, які воюють Москву, чинитиме безвідповідальне діло.

Навпаки, ми мусимо всіми силами причинятися до перемоги над Москвою. Але так само мусимо бути – ми тут, на ЗУЗ, – чуйні на всякі протиукраїнські зазіхання і давати їм відпір посиленою організованістю й напруженим суспільним трудом та опановуванням дійсності.

Остаточна організація ладу в Європі відбудеться аж після скінчення війни. Куймо українську силу, щоб ми могли в слушний час ужити таких метод, які будуть найкращі і найдоцільніші для реалізації наших ідеалів. До цього часу обов'язують нас гасла:

Повна загибля Москві!
За розбудову нації!
За єдність у національній спільноті!
За соборництво у всіх наших починах!
За незалежний провід ОУН!
Хай живе самостійна соборна Українська держава!
Слава Україні!
Вождеві слава!

Красва езекутива ОУН на Західноукраїнських землях
Постій, 1 серпня 1941 р.

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.42. – Арк.15. Копія. Друк.прим.

№ 108

Повідомлення Голови Українського державного правління Я.Стецька про невизнання німецькими властями проголошення самостійної соборної Української держави*

м.Берлін

4 серпня 1941 р.

КОМУНІКАТ

1.Організація українських націоналістів вела довгі роки боротьби проти Москви і Польщі як непохитний носій ідеї суверенної соборної Української держави, в боротьбі за яку поклали свої голови найкращі сини України з вождем Євгеном Коновальцем, краєвим командантом

---

* Йдеться про невизнання гітлерівцями Акта від 30 червня 1941 р.

звернених проти тих, які воюють Москву, чинитиме безвідповідальне діло.

Навпаки, ми мусимо всіми силами причинятися до перемоги над Москвою. Але так само мусимо бути – ми тут, на ЗУЗ, – чуйні на всякі протиукраїнські зазіхання і давати їм відпір посиленою організованістю й напруженим суспільним трудом та опановуванням дійсності.

Остаточна організація ладу в Європі відбудеться аж після скінчення війни. Куймо українську силу, щоб ми могли в слушний час ужити таких метод, які будуть найкращі і найдоцільніші для реалізації наших ідеалів. До цього часу обов'язують нас гасла:

Повна загибля Москві!
За розбудову нації!
За єдність у національній спільноті!
За соборництво у всіх наших починах!
За незалежний провід ОУН!
Хай живе самостійна соборна Українська держава!
Слава Україні!
Вождеві слава!

Красва езекутива ОУН на Західноукраїнських землях
Постій, 1 серпня 1941 р.

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.42. – Арк.15. Копія. Друк.прим.

№ 108

Повідомлення Голови Українського державного правління Я.Стецька про невизнання німецькими властями проголошення самостійної соборної Української держави*

м.Берлін

4 серпня 1941 р.

КОМУНІКАТ

1.Організація українських націоналістів вела довгі роки боротьби проти Москви і Польщі як непохитний носій ідеї суверенної соборної Української держави, в боротьбі за яку поклали свої голови найкращі сини України з вождем Євгеном Коновальцем, краєвим командантом

---

* Йдеться про невизнання гітлерівцями Акта від 30 червня 1941 р.

Юліаном Головінським, краєвим провідником Володимиром Тимчієм-Лопатинським, командантом “Карпатсько-української Січі”^{*} полк. Михайлом Колодзінським – Гузарем на чолі.

2. Організація українських націоналістів розгорнула була під проводом Степана Бандери широку повстанчо-партизанську акцію на українських землях під московською окупацією ще перед приходом німецьких військ та героїчними виступами причинилася до звільнення вже великої частини української території з-під московської окупації, поклавши безчисленні жертви у боях та масових розстрілах і масакрах по тюрмах.

3. На звільненій території ОУН приступила негайно до будови держави та була готова нести відповідальність за розвиток подій в Україні.

3 ініціативи ОУН проголошено у Львові дня 30 червня 1941 р. відновлення Української держави та створення українського уряду, що в своїй першій декларації заявився за тісною співпрацею з Німецькою державою та німецькою армією, що ввійшла на українські землі. Він мав творити рівно ж політично-моральну притягаючу силу теж для окупованих Москвою українських земель та підтвердити переконання, що Німеччина, визнаючи його, ставиться прихильно до державних змагань України.

4. Українського уряду Німеччина не визнала та німецькі власті унеможливили йому працю. Дня 9 липня 1941 р. арештували голову Українського державного правління Ярослава Стецька та перевезли до Берліна, де 12 липня ц.р. заряджено слідство за проголошення ним Української держави й українського уряду та конфіновано** його зі заборонаю повороту на рідні землі без дозволу німецької поліції.

5. Також Організація українських націоналістів не мала змоги розгорнути повної діяльності, бо ще перед проголошенням Української держави у Львові німецькі чинники конфінували дня 29 червня 1941 р. провідника організації, а після проголошення держави й уряду наклали на нього дня 5.7. ц.р., почесний арешт (Еренгафт) та перевезли до Берліна. Дня 14.7. ц.р. провідника організації звільнено із заборонаю опускати Берлін та обов’язком голоситися на поліції.

6. Дня 1 серпня 1941 р. прилучено чотири західньоукраїнські області (Галичину) до Генеральної губернії, так званої, до Польщі. Буковину й Бессарабію знову окупували румуни. Там, як теж на зайнятих мадярами територіях, немає свободи для повного розвитку українського життя.

Соборному українському державному будівництву завдано важкий удар.

---

* “Карпато-Українська Січ” – збройні сили Карпатської України, створені з ініціативи членів ОУН протягом вересня 1938 – березня 1939 рр. Чинили збройний опір угорським окупаційним військам у березні 1939 р. Були розбиті переважаючим противником. Більшість січовиків загинули в боях або були розстріляні угорцями.

** відособлено

7. Ні український нарід, ні Українське державне правління з тими фактами погодитися не можуть; уважають їх тільки переходовими до часу закінчення на українській території війни проти Москви.

8. Український нарід і Українське державне правління стоять на становищі Акта з дня 30 червня 1941 р., яким проголошено було відновлення Української держави.

9. Українське державне правління стверджує, що все досі звільнене з-під московської окупації українське населення і його провідні національні круги визнали Акт з дня 30 червня 1941 р. Таким чином, мандат Українського державного правління, одержаний від Організації українських націоналістів, підтвердив волю українського народу, виявлення в однодушному підчиненні Українському державному правлінню всіх досі звільнених адміністративно-територіяльних одиниць, обласних, окружних, районних властей, управ міст і сіл, громадських інституцій та в масових Всенародних зборах громадян по селах і містах звільненої території, що мають характер народнього плебісциту.

Тож Українське державне правління являється насправжнім, правним виразником волі та політичних стремлінь українського народу і має правне джерело своєї влади у волі українського народу.

10. У “Заяві” з дня 7 липня 1941 р. до Міністерства заграничних справ великонімецького райху* голова Українського державного правління подав, що створене у Львові в дні 30 червня 1941 р. правління перетворюється з хвилиноє** звільнення всіх українських земель з-під московської окупації та поповниться новими людьми, або з’єдиниться з іншим Українським національним урядом, коли такий створиться з волі українського народу на ще досі незвільнених землях України – в один уряд самостійної соборної Української держави. У тій заяві на вимогу німецьких властей заперестати політичну діяльність голова правління подав, що тої діяльності заперестати не може та буде продовжувати розпочату діяльність по тій самій політичній лінії.

11. Українське державне правління повідомляє, що в обличчі останніх подій: а) негативної постави німецьких чинників до Українського державного правління, виявленої у невизнанні його дотепер, а теж арештуванні голови правління, а дальше унеможливлення йому сповняти його функції заборону повороту на рідні землі; б) перепон, ставлених з боку німецьких чинників у практичному виконуванні завдань правління; в) прилучення західних українських областей (Галичини) до генеральної губернії, так званої, до Польщі та окупування Буковини й Бесарабії Румунією;

* Йдеться про роз’яснення, яке дав голова УДП німецькому МЗС щодо мети і завдань діяльності Правління, а також стосовно його перспектив у майбутньому.

** Так у тексті.

Українське державне правління не має практичної змоги виконувати в сучасний момент своїх функцій в організації державного життя та в репрезентуванні інтересів українського народу перед Німецькою державою, а натомість остає МОРАЛЬНИМ, ПРАВНИМ І ПОЛІТИЧНИМ НОСІЄМ ТА ВИРАЗНИКОМ ПРАГНЕНЬ І ЗМАГАНЬ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ ДО ВІДБУДОВИ САМОСТІЙНОЇ СОБОРНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ ТА НАЯВНИМ РЕПРЕЗЕНТАНТОМ ВІДНОВЛЕНОЇ В ДНІ 30 червня 1941 р. УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ.

12. Українське державне правління сподівається, що після звільнення всієї української території з-під московської окупації, коли німецькі чинники переконуються, що весь народ стоїть на платформі самостійної соборної Української держави, якої відновлення проголошено дня 30 червня 1941 р., Німецька держава поставиться прихильно до наших державних змагань, та будуть налаштовані тривкі приятні взаємини й союз між Українською самостійною соборною державою та Великонімецьким райхом на платформі декларації Українського державного правління з дня 3 липня 1941 р. *, поданої до відомо українському народові та предложеній німецькому урядові, яка зобов'язує Українське державне правління надаліше.

13. Супроти того, що всі дотепер ведені переговори не довели до позитивних вислідків та, не маючи змоги виконувати практично своєї влади, я, як голова Українського державного правління, заявляю, що Українське державне правління не може нести в цьому моменті, з причин від нього незалежних, відповідальності за розвиток подій на українських землях.

14. Українське державне правління закликає весь український нарід вести даліше непохитно безоглядно боротьбу всякими засобами, завжди й усюди, проти Москви й большевизму. Українське державне правління взиває водночас український нарід допомагати всюди Німецькій армії розбивати Москву й большевизм.

15. Українське державне правління взиває український нарід зберегти лад і порядок, рівновагу духа і спокій, та вести даліше інтенсивну працю в усіх ділянках життя, розбудовуючи його та закріплюючи українську силу.

16. Українське державне правління щиро вдячне українському народові та безчисленні вияви довір'я та послуху, висловлені за посередництвом місцевих правлінь та на всенародніх зборах, і запевняє, що сповнятиме свої завдання й обов'язки так, як цього вимагатиме

---

* У декларації від 3.7.1941 р. УДП пропонувало співпрацю Німеччині на умовах Брестського миру 1918 р.

добро Української держави.
Слава Україні! Героям слава!

Берлін, дня 4 серпня 1941 р.

*Ярослав Стецько вр.,
Голова Українського державного правління.*

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.6. – Арк.2-4. Копія. Машинопис.

№ 109

**Наказ командування 17-ї німецької армії на арешти членів
ОУН (С.Бандери) за політичну діяльність**

5 серпня 1941 р.

*Головне командування 17-ї армії
група Іс/АО*

*№- 2784/41 geh.2 Ang.
Тасмно!*

Головна квартира армії. 5.8.41

Стос.: Українські політичні агітатори. Із західноукраїнського боку є намагання перенести партійну політику та особисті інтереси на територію східніше від Збруча. Із цього можуть виникати для армії в ході війни хвилювання серед населення і складності у відношенні населення до німецьких військ.

Для безпеки шляхів постачання та зв'язку необхідно уже тепер припинити намагання такого роду.

З цієї причини всі політичні агітатори повинні затримуватися попередньо (але не як військові полонені) і передаватися якомога швидше групі Іс/АО. У першу чергу це стосується мандрівних пропагандистів "Групи Бандери", які у більшості випадків мають посвідки цієї групи німецькою та українською мовами і яких можна часто розпізнати по синьо-жовтих нарукавних пов'язках. Ці посвідки від них слід відбирати і, посортувавши, здавати до групи Іс/АО армії.

*За Головне командування армії Начальник генерального штабу
[підпис]*

добро Української держави.
Слава Україні! Героям слава!

Берлін, дня 4 серпня 1941 р.

*Ярослав Стецько вр.,
Голова Українського державного правління.*

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.6. – Арк.2-4. Копія. Машинопис.

№ 109

**Наказ командування 17-ї німецької армії на арешти членів
ОУН (С.Бандери) за політичну діяльність**

5 серпня 1941 р.

*Головне командування 17-ї армії
група Іс/АО*

*№- 2784/41 geh.2 Ang.
Тасмно!*

Головна квартира армії. 5.8.41

Стос.: Українські політичні агітатори. Із західноукраїнського боку є намагання перенести партійну політику та особисті інтереси на територію східніше від Збруча. Із цього можуть виникати для армії в ході війни хвилювання серед населення і складності у відношенні населення до німецьких військ.

Для безпеки шляхів постачання та зв'язку необхідно уже тепер припинити намагання такого роду.

З цієї причини всі політичні агітатори повинні затримуватися попередньо (але не як військові полонені) і передаватися якомога швидше групі Іс/АО. У першу чергу це стосується мандрівних пропагандистів "Групи Бандери", які у більшості випадків мають посвідки цієї групи німецькою та українською мовами і яких можна часто розпізнати по синьо-жовтих нарукавних пов'язках. Ці посвідки від них слід відбирати і, посортувавши, здавати до групи Іс/АО армії.

*За Головне командування армії Начальник генерального штабу
[підпис]*

Розподільник:
Армійські частини. Командування тилом (4 екз.) Головний розпо-
дільник: I
Порядком інформації:
Генеральному командуванню.
Командуючому тиловою територією війська.

Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.1. – Львів. – 1997. – С.243.

№ 110

Декларація Крайового проводу ОУН (С.Бандери) про боротьбу за незалежність України

м.Львів.

7 серпня 1941 р.

ДЕКЛЯРАЦІЯ

В зв'язку з витвореним тепер політичним станом Краєвий провід ОУН подає: 1) У своїй дотогочасній боротьбі за визволення переживав український народ не раз дуже критичні моменти. Вороги українського народу не раз заповідали винищення всього, що українське, та намагалися цілковито зіпнути нас з історичного шляху. Але здорові основи нашої національної спільноти і відвідне бажання жити і розвиватися, не дали пропасти українському народові. Сьогодні ми знову в обличчі великих дій. І хоч ми сьогодні ближче, як коли, до здійснення наших завітних мрій, то тим не меншим є те, що прийдеться українському народові перебороти перешкоди на шляху до його волі. Тому посиленої праці, гарту, завзяття і віри в слушність своєї справи треба сьогодні українському народові.

2. Організація українських націоналістів прийняла сучасну війну як нагоду для переведення остаточної розправи з окупантами в боротьбі за волю України. Виходячи з цього становища, дала ОУН вислів бажань і волі всього українського народу, проголошуючи в дні 30 червня 1941 року незалежність Української держави. Акт цей стане історичним документом, що завершив один період боротьби українського народу за визволення.

Розподільник:
Армійські частини. Командування тилом (4 екз.) Головний розпо-
дільник: I
Порядком інформації:
Генеральному командуванню.
Командуючому тиловою територією війська.

Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.1. – Львів. – 1997. – С.243.

№ 110

Декларація Крайового проводу ОУН (С.Бандери) про боротьбу за незалежність України

м.Львів.

7 серпня 1941 р.

ДЕКЛЯРАЦІЯ

В зв'язку з витвореним тепер політичним станом Краєвий провід ОУН подає: 1) У своїй дотогочасній боротьбі за визволення переживав український народ не раз дуже критичні моменти. Вороги українського народу не раз заповідали винищення всього, що українське, та намагалися цілковито зіпнути нас з історичного шляху. Але здорові основи нашої національної спільноти і відвідне бажання жити і розвиватися, не дали пропасти українському народові. Сьогодні ми знову в обличчі великих дій. І хоч ми сьогодні ближче, як коли, до здійснення наших завітних мрій, то тим не меншим є те, що прийдеться українському народові перебороти перешкоди на шляху до його волі. Тому посиленої праці, гарту, завзяття і віри в слушність своєї справи треба сьогодні українському народові.

2. Організація українських націоналістів прийняла сучасну війну як нагоду для переведення остаточної розправи з окупантами в боротьбі за волю України. Виходячи з цього становища, дала ОУН вислів бажань і волі всього українського народу, проголошуючи в дні 30 червня 1941 року незалежність Української держави. Акт цей стане історичним документом, що завершив один період боротьби українського народу за визволення.

3.3 огляду на витворену тепер ситуацію ОУН не може у новій дійсності вести акцій, що мали б вміщатись у вузьких рамках теперішніх можливостей, і що не були б виявом вільної волі українського народу.

4. Організація українських націоналістів п'ятнує в найрішучіший спосіб акцію групи інж[енера] Мельника, що всупереч волі всього українського народу одинока виступила проти акту самостійности, ізнутри вдарила в основи Української державности. Український народ ніколи не простить одиницям тим зради, половненої у цю історичну хвилину.

5. Спосіб дальшої праці в Організації українських націоналістів мусить бути пристосований до витворених умовин та мусить відповідати майбутнім потребам України. Українські націоналісти приймуть активну участь у суспільній праці на всіх ділянках національного життя. ОУН не йде всупереч провокативним вісткам шкідників української справи – на підпольну боротьбу проти Німеччини. ОУН буде протиставлятися усім спробам вияву неорганізованої чуттєвої реакції, що позбавлені всякого політичного реалізму та зрозуміння хвилевости теперішньої ситуації, навіть при найкращих намірах, можуть нанести українській справі великі шкоди.

6. У своїй дальшій боротьбі ОУН вдержить та буде старатися розбудувати співпрацю з усіма тими силами, що сьогодні під проводом Німеччини борються проти найбільшого ворога України – московського большевизму, та змагають до устанавлення нового європейського ладу, якого співтворцем хоче стати Україна. ОУН висловлює переконання, що незалежно від теперішньої ситуації сили ті визнають в найближчій будучині велику роллю ОУН, як чинника, що одинокий може організувати і повести український народ у його боротьбі за незалежну Українську державу проти московського большевизму.

Львів, дня 7 серпня 1941 р.

Краєвий Провід Організації
українських націоналістів

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.42. – Арк.1-2. Копія. Машинопис.

№ 111

**Звіт “Паші” про діяльність ОУН (С.Бандери) на Волині,
Київщині, Поділлі**

7 серпня 1941 р.

Паша, звіт, ч.2.7.VIII.1941.

На Волині назагал усе в порядку. Організація стоїть сильно. Обняті всі повіти. Відчувається тільки дуже брак Робітницького. Пильнуйте його там, як ока в голові, щоби скоро виздоровів. Це золота людина. Тепер плянується поширення організації на круги симпатиків, перевишкіл членства й наставлення роботи на схід. Зокрема, підготовляється сильно пропагандивний апарат. Жіноцтво вже зорганізоване. На 31 серпня підготовляється великий з'їзд жіноцтва цілої Волині. Я напіраю, щоби тут побудувати дуже скоро сильний жіночий апарат, просто цілий відділ для пропагандивної організаційної роботи на цілу Волинь, Полісся, а, зокрема, на схід.

Перед хвилиною прибув тут Спартак з новими інструкціями й групою П. Завтра, мабуть, їде далі на Житомир і Київ. Думаю, що продістанеться – хоча трудно. У Житомирі така ситуація: Івана Луцюка, учителя з Корця на Волині, що перебував в Житомирщині в підпіллі й обняв обласну управу – арештували по кількох тижнях успішної праці й вивезли до Луцька. Там він сидить даліше. Інтервенції наразі не помогли. Арештування зарядив гауптман Фербек, котрий на Волині, а тепер у Житомирщині є цілим “Богом” від наших справ.

По арештуванні Луцюка обласну управу обняв місцевий Яценюк, котрий ніби з нами, але гнеться на кожному кроці, куди вітер віє. (Він теж нами поставлений). Міліція залишилася в наших руках і була добре зорганізована та діяла щораз краще. Усі райони було вже обсаджено від Житомира до Києва й на полудне. Праця йшла повною парою якнайкраще.

Недавно, однак, почалися арештування немісцевих і відставка до Рівного, з наказом удаватись до “Гайматсорту”, а в міжчасі менше чи більше чемні в виді придержування в тюрмі, чи між полоненими. Між іншими арештували більшу групу – 35 разом, а між ними Климишина.

Однак, Климишина мусили звільнити на гостру інтервенцію майора Й, мабуть, шефа розвідки при штабі VI армії. Звільнили також щось 8 людей Климишина на його жадання.

Про відносини Климишина до майора – долучаю осібний звіт Ростика*.

Ростик також віддав йому прислугу з документами НКВД. Через

* Додаток не знайдено.

Климишина зв'язався з тим майором також Юрко – Сивак і подав вже йому цілий ряд дуже важних інформацій про укріплення під Києвом, а головно підземні хідники перед Києвом, як теж інформації різні з другої сторони фронту, одержаної від нашої організації з тамтого боку фронту.

Під Києвом наші опанували добре головно Бишівський район, частину Макарівського, головно на південь від шосе головної й Фастівський. Наразі не маю ще ніяких інформацій із Фастова – Білої Церкви. В кожному разі там є поважні наші сили, багато літератури, опановані друкарні і т.д.

Старух виїхав був ще з одним до Макарова зорганізувати там цілий район, урухомити досить велику друкарню. Дещо зробив і несподівано приїхав старшина гестапо та обох придержав та відставив до Житомира. Там твін покликався, що працює з доручення Климишина для майора Й. Його передали з іншими ще до І С при штабі армії чи дивізії, в кожному разі там, де працює Сулятицький, Кербех і Рамдорф з Холма.

При переслуханні Рамдорф грозив розстрілом за те, що не виконав наказу, який він дав йому і Юркові в Рівному, щоби вертали до Львова.

Старух зізнав: в Рівному при нагоді випадкової зустрічі зо Сулятицьким і Рамдорфом – Рамдорф подав до відома, що на терені Волині заборонена політично-партійна діяльність, і радив в товариській гутірці, що було б найкраще вертати до Львова. Тому, одначе, що мав доручення організації удатись на схід, зв'язатися там з членами організації, організувати при допомозі них наше життя, а, зокрема, помагати армії в її діях – удатись на схід до Житомира і опісля дальше. Останньо, між іншим, від якихось 10 днів через Сивона виконував різні завдання для майора Й. й між іншим вислав 2 людей до Києва із Макарова і відшукував зв'язки з іншими.

Рамдорф у розмові тішився, казав, що організація буде зліквідована, що взагалі Бандера не має жодної організації, або знову наша організація існує від півроку, що не дала належних інформацій, або мало зовсім і т.п.

В кінці по кількоденному придержанні відставлено наших зо Старухом до Рівного. Там перебули 2 доби в таборі полонених осібно відділені й краще трактовані. Після відставки до тайної полевой канцелярії їх звільнили всіх з дорученням не займатися політичною та пропагандивною діяльністю та удатися негайно до місць замешкання.

В Житомирщині в міжчасі виловлюють наших. Виписали заклики до населення виловлювати всіх немісцевих. Віддали мельниківцям газету і проголосили такий заклик у газеті. Прапори змінюють на жовто-блакитні.

В міліції дали нового коменданта. Деякі люди наші з терену завертають, отже, сюди. Тут або ідуть “до дому”, або сильніші лишаються на постах до праці, або ідуть на полудневий напрям на схід. Між іншим, іде гурт їх на Кам’янець з одним місцевим звіттам.

Зв’язок наладнаємо на Житомир-Київ, Луцьк-Ковель і Львів.

Пильнуйте тільки здоровля Робітницького.

Чекаю на точні, докладні інформації про ціле наше життя. Присилайте бодай “Львівські щоденні вісті”^{*} і наші всілякі газети із Самборів, Сокалів і т.д., бо це потрібне.

Слава Україні!

Паша

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.12. – Арк.45-46. Копія. Машинопис.

№ 112

Меморандум ОУН (С.Бандери) про союзництво з Німеччиною в боротьбі проти радянського поневолення України

7 серпня 1941 р.

МЕМОРАНДУМ

1) Сучасну війну на сході вважає український нарід визвольним походом відроджених європейських сил проти твердині насилля і тиранії та розсадника погубних ідей, що змагає до того, щоб розпалити всесвітню революцію та зіпхати світ в обійми розкладу і хаосу.

2) Український нарід, що від двох десятиліть бореться проти червоної Москви, теж в сучасній війні від першого дня її вибуху несе на собі її тягар та приймає в ній активну участь. Далекойдуча праця українських збройних частин з наступаючою німецькою армією та прийняття, яке зладило цій армії українське населення, в кінці участь українського легіону на фронті, є цього найкращим доказом. Організація українських націоналістів, як керівний чинник в українському збірному житті, змагає і змагатиме до того, щоб чимскорше здійснилося бажання українського народу, та щоб українська збройна сила, чисельно гідна великого

---

^{*} Щоденна українська газета, що видавалася німецькою окупаційною владою для дистрикту Галичина в 1941-44 рр. Гол. ред. О.Боднарівич.

В міліції дали нового коменданта. Деякі люди наші з терену завертають, отже, сюди. Тут або ідуть “до дому”, або сильніші лишаються на постах до праці, або ідуть на полудневий напрям на схід. Між іншим, іде гурт їх на Кам’янець з одним місцевим звіттам.

Зв’язок наладнаємо на Житомир-Київ, Луцьк-Ковель і Львів.

Пильнуйте тільки здоровля Робітницького.

Чекаю на точні, докладні інформації про ціле наше життя. Присилайте бодай “Львівські щоденні вісті”^{*} і наші всілякі газети із Самборів, Сокалів і т.д., бо це потрібне.

Слава Україні!

Паша

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.12. – Арк.45-46. Копія. Машинопис.

№ 112

Меморандум ОУН (С.Бандери) про союзництво з Німеччиною в боротьбі проти радянського поневолення України

7 серпня 1941 р.

МЕМОРАНДУМ

1) Сучасну війну на сході вважає український нарід визвольним походом відроджених європейських сил проти твердині насилля і тиранії та розсадника погубних ідей, що змагає до того, щоб розпалити всесвітню революцію та зіпхати світ в обійми розкладу і хаосу.

2) Український нарід, що від двох десятиліть бореться проти червоної Москви, теж в сучасній війні від першого дня її вибуху несе на собі її тягар та приймає в ній активну участь. Далекойдуча праця українських збройних частин з наступаючою німецькою армією та прийняття, яке зладило цій армії українське населення, в кінці участь українського легіону на фронті, є цього найкращим доказом. Організація українських націоналістів, як керівний чинник в українському збірному житті, змагає і змагатиме до того, щоб чимскорше здійснилося бажання українського народу, та щоб українська збройна сила, чисельно гідна великого

---

^{*} Щоденна українська газета, що видавалася німецькою окупаційною владою для дистрикту Галичина в 1941-44 рр. Гол. ред. О.Боднарівич.

народу, могла стати рам'я об рам'я з могутніми союзниками в перших лавах боротьби.

3) Український нарід і Організація українських націоналістів завжди з великою симпатією гляділа на визвольну боротьбу німецького народу за його права і належне йому місце в світі. Висловом оцих почувань була тісна співпраця українського народу з Німеччиною, що впродовж останніх двох десятиліть видержала пробу життям. Зрівню як Німеччина, український нарід ніколи не погодився з установленою у Версалі системою, якої складовою частиною був договір в Ризі*, що віддав українські землі під московську і польську окупацію. Тому теж цілий цей період визвольної боротьби українського народу, зокрема, на протимосковському і протипольському відти[нку][є] значний найтіснішою українсько-німецькою співпрацею, завершено активною участю українських партизан в днях польсько-німецької і теперішньої протимосковської війни. З тих причин уважав український нарід Німеччину не тільки провідним чинником нового європейського ладу, але теж могутнім союзником українського народу, що між українським і німецьким народом немає ніяких спірних справ, та що взаїмна співпраця між Німеччиною і Україною може увінчатися далекойдучими успіхами для обидвох народів. Тільки ворогам Німеччини і України може залежати на тому, щоб до такої співпраці не допустити. З тої теж причини, уважає ОУН, що кожна, хоч би навіть мимовільна та оперта на фальшивих засновках протиукраїнська акція німецьких властей, йде теж на шкоду Німеччини. Якраз прилучення Буковини й Бессарабії до Румунії та Галичини до Генерального губернаторства були такими актами, що змобілізували українське населення проти Німеччини та дали атути в руки спільним ворогам України і Німеччини – полякам і москалям. ОУН уважає, що в інтересах обидвох народів та в ім'я дальшої співпраці, кінечним являється запобігти подібним потягненням на майбутнє, а в справах, що вже заїснували, дати відповідно вияснення, що успокоїло б український нарід щодо долі і майбутнього призначення названих українських земель.

7 серпня 1941 р.

Організація українських націоналістів

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.42. – Арк.3-4. Копія. Машинопис.

* Ризький договір – угода між Польщею, УСРР та РСФРР, укладена в березні 1921 р. в Ризі після закінчення радянсько-польської війни 1920 р. Згідно з умовами мирного договору, підписаного 18.03.1921 р., анульовувався українсько-польський Варшавський договір 1920 р., припинялися бойові дії, а Західноукраїнські й Західнобілоруські землі визнавалися польською територією. Потреби і прагнення українського народу Ризьким договором не враховувалися.

№ 113
Звіт Управління Державної Безпеки (УДБ)*
ОУН (С.Бандери)

12 серпня 1941 р.

УДБ

Тайне

Безпеку ведено в напрямках:

1. Внутрішньо-організаційний,
2. Внутрішньо-політичний,
3. Протимосковсько-більшовицький,
4. Протипольський (польське підпілля) і інших чужонаціональних чинників:
  - а) Поляки,
  - б) Маляри,
  - в) Румуни,
  - г) Інші.
5. Кримінальний відділ.

При кожній області існує референт безпеки (законспіровано), котрий відповідає за цілість справ безпеки. До помочі творить провідне звено. Зі звена відділює найкращих двох та дає їм:

- а) одному міліцію обласну і всі їй підчинені міліції;
- б) другому вишкільну ділянку.

Сам проводить безпеку внутрішньо-організаційну і внутрішньо-політичну та розвідку проти чужонаціональних чинників, окрім поляків. Обласна міліція проводить протипольську, протибільшовицьку та кримінальну ділянку, стараючись при помочі міліції та союзницьких чинників ці всі справи ліквідувати.

Вишкільний референт має завдання зібрати бібліотеку, певну кількість вишкільного матеріалу, підшукати на терені областей фахівців у ділянці Безпеки та перевірити їх і, даючи їм певні завдання в міліції чи поза нею, - використовувати їх у вишкільному ділі. Переводити вишколи міліції та людей, які мали б працювати чи працюють в Безпеці.

Іншим поодиноким людям у провідному звені надає певні до помочі завдання, як:

---

* УДБ було створено у Львові при Українському державному правлінні після проголошення незалежності 30 червня 1941 р.

а) опіка польськими і НКВД-истськими архівами, котрі дуже часто мають величезну, внутрішньо-організаційного характеру, вагу проглядання тих архівів та використання всіх, передовсім внутрішньо-організаційних матеріалів;

- б) спеціальна розвідка внутрішньо-політичного характеру;
- в) розвідка проти чужонаціональних чинників;
- г) протипольська розвідка;
- Г) протимосковсько-більшовицька розвідка.

При області, передусім для справи внутрішньо-організаційного характеру, є покликаний організаційний суд у складі: провідника області, референта безпеки і ще одного з обласної Екзекутиви, найкраще правника.

Референт безпеки при області, в міру потреби, розпоряджає ліквідуючим чинником (боївка).

При Екзекутивах округ, повітів і міст референти Безпеки, при допомозі провідних звен, ведуть боротьбу у всіх напрямках, як при області. Вишкільним ділом не займаються, а все з тієї ділянки (матеріали, людей) доставляють в області.

Звітування

Референти Безпеки при осередках самі, при допомозі спеціально відібраних людей, проводять ділянку внутрішньо-організаційну, внутрішньо-політичну, проти чужонаціональних чинників та вишкільну. Допомоці є:

- а) бойовий референт з боївкою для спеціальних завдань;
- б) референт для архівів, він рівночасно є заступником для справ внутрішньо-організаційного характеру.

Всі інші ділянки (протипольська, протимосковсько-більшовицька) обсаджуються добираними людьми у створених для цього спеціальних звенах.

Тому, що в областях та в осідку осередків подекуди ще сама Організація має деякі браки - такі браки існують також і в Безпеці. В мірі потреби, вводиться певні зміни чи пересунення. Спеціальна увага звернена на відділи:

- а) внутрішньо-організаційний,
- б) внутрішньо-політичний (Мельниківці).

Робота ведеться під кутом:

- а) забезпечення якнайбільш здорового розвитку Організації;
- б) закріплення державницького життя на всіх ділянках.

1. Внутрішньо-організаційний

Багато сенсаційного матеріалу дають архіви. Є випадки, що люди,

будучи на услугах НКВД (підписання заяви, а навіть доноси) є зараз в Організації й займають в ній деякі пости. В однім випадку навіть пост окружного. Ведення й виучування таких справ вимагають спеціального такту і обережності. Можливості виникнення несподіванок внутрішньо-організаційного характеру та те, що дехто відійшов до мельниківщини, уповільнює ведення тих справ.

Щоби господарка [тут — "справи"] ведена людьми була найбільш корисною для Організації — референти Безпеки стараються людей пізнати та свої завваги [зауваження] кожночасно чи коли зайде до цього потреба передати своєму зверхникові.

2. Внутрішньо-політичний

а) Мельниківці:

Сконцентрувалися у Львові та в таких пунктах, як Перемишль, Мостиська, Турка, Коломия, Рогатин. Найбільш виявляються своєю пропагандою, котра дійсно, до певної міри, завойовуюча. Найбільше поширюють летючки та останню "Сурму". Не мають змоги друкуватися у Львові - друкують летючки й "Сурму" в Рогатині. Проче друкують на цикльостаті в себе — Львів на Біляка, 27 (давній більшовицький Консулят). Окрім цього, усною пропагандою стараються представити себе в якнайкращому світлі. Безличність і брехня не мають меж. Самі кажуть, що в пропаганді мусимо брехати. Останньо в усній пропаганді: 1) усмішують [висміюють] проголошення Самостійності; 2) тенденційно і фальшиво висвітлюють справу конфлікту, взглядно [насправді] усунення їх з Організації. Стараються зачепитися й закріпитися в двох напрямках: 1) міліція; 2) українська допомогова акція.

Характерний їхній вислів: "Там, де немає Г[естап]а, там нас ще не пізнають. Там де приходить Г[естап]о, там доперва ми зачинаємо існувати".

"Бак"*, Організаційний референт мельниківської К[райової] Е[кзекутиви] на ЗУЗ до "Максима" сказав: "В Самостійній Україні ми (мельниківці) не існуватимемо".

Тішаться з того стану, що зараз є, бо це дає їм можливість "розвитку". Ціла біда в тім, що навіть при тих догідних умовинах їхній "розвиток" є страшно мізерний. Так і бачать, що їхнє животіння не довге, хотіли б його продовжити на те щоб лише нажитися.

Закріпленням мельниківців на відтинку міліції спеціально опікується Чучкевич та чинники, що його протегують. Наставляють своїх, чи

---

* "Бак"-Бойчук Теофіл — один з керівників ОУН(М), організатор мельниківських похідних груп.

собі схильних людей на провідні пости міліції обласних та більших міст. Тому, що міліції в цілості (виїмки Перемишль, Рогатин, Мостиська), були опановані нашими - наших людей зсувають на нижчі пости (Львів, Дрогобич). Закулісовою роботою приготують ґрунт для Губернаторства, коли все було зайняте розбудовою і закріпленням державного життя України - вони (мельниківці) дають ініціативу в творенні Української Допомогової Акції під протекторатом Андрея Шептицького*, захопили у проводі три місця, втім пост місто-голови. Тому, що станція Української Допомогової Акції поступово перетвориться в Український Допомоговий Комітет, пан Кубійович** та інші мельниківці пильно дбають про те, щоб там зачепитися, а навіть закріпитися.

УДБ мають на увазі ці пляни мельниківців - не допустить до жодних, хоч і малих, уступок мельниківцям.

У мельниківців нашими людьми маємо опановані - пропагандивний відділ, сектори — робочий, студентський та жіночий. Даємо їм людей на Схід, створили їм розвідку та невдовзі створимо їм Безпеку. Розбудовуємося в них, даючи їм наших людей до всіх ділянок праці, можливо, також на провідні місця.

Зараз мельниківці існують тільки у Львові, а в стані розбудови у пунктах Перемишль, Мостиська, Турка, Коломия, Рогатин (тільки позачіплювалися). І там є передусім тільки їхня пропаганда. Останніми днями сильніше тримаються тільки в Перемишлі й Мостиськах, а ослабли в Турці й Рогатині. Робували осісти в Луцьку і Рівнім, але зараз успіхів жадних.

На Схід ідуть зі Львова двома шляхами: Рівне і Тернопіль. Ті шляхи, як і всі переходи з Губернаторства, є бережені. Тоді, коли тут на ЗУЗ гуляє Чучкевич, на СУЗ (в Житомирі) Сулятницький. Багато людей арештовано чи завернено назад на ЗУЗ, завдячуючи йому. У Львові з їхнього активу перебувають Сенік, Сціборський, Гайвас, Бойдуник, Рогач, Оршан, Єндик, Теліга, Мицик Роман, Бак, Кобзар, Малий, в Мостиськах — Шупяний, Теліщук, в Коломиї - Білик, Йейко, Синенький***.

б) Інші:

Інші політичні угруповання поки що себе не проявляють, бо мельниківців взяли монополію на ведення всього, що є опортуністичне. Тут і там родяться "гувернанти", котрі є дуже часто мельниківцями або рукав-рук йдуть з ними. Скрипник і інші в своїй теперішній роботі схильні послуговуватися старими методами.

* Андрей Шептицький — митрополит, глава Української греко-католицької церкви.

** Володимир Кубійович — професор, голова Українського центрального комітету.

*** Провідні члени ОУН(М), організатори та учасники мельниківських похідних груп.

3. Протимосковсько-більшовицький

Окрім ліквідації поодиноких людей, а то й гуртів НКВД-истів, комсомольців, інших людців, що закріплювали московську владу на Українських землях - не натраплено на жадних організованих груп комуністів-українців. Немає ніяких познак, що така організована група українців-комуністів діє. Певним, натомість є, що діють НКВД-истські чинники різних національностей у співпраці з польським підпіллям. Дуже мало зроблено в ліквідації енкаведистських залишків у Станиславівській та частинно в Дрогобицькій областях, де перебувають мадяри. Взагалі на всіх теренах ЗУЗ не зліквідовано всіх НКВД-івських і з НКВД співпрацюючих чинників з причин від нас незалежних. Ліквідація, без огляду на перепони, продовжується.

4. Протипольський (польське підпілля) і інших чужонаціональних чинників

а) Поляки:

З проголошенням Самостійности - на поляків упав переполох і пригноблення. Віддихнули з часом проголошення Генерального губернаторства. Тішаються, що Губернаторство польське. Польське підпілля досить сильно поширене і законспіроване. "Ненавідзець гайдамакуф" — вміє кожен поляк і це його зближує, а то й з'єднує з польським підпіллям. Про "Польску од можа до можа" думає не лише польський підпільник, але й пересічний поляк. "Єще вистарчи стричкуф, ажеби повивешаць вшисткіх забуйцуф Перацкего і інних Івануф" - це слова летючки польського підпілля. Видається, що НКВД знищило поважну частину польської інтелігенції.

На терені ЗУЗ діє — Польська Організація Військова для оборони "Кресуф Всодніх", а також енкаведистсько-польське підпілля (НКВД видало і порозкидало цілий ряд летючок, зазиваючи польське населення до боротьби з Німеччиною).

Польські підпільні чинники в Станиславівській і частинно Дрогобицькій областях були дбайливо хоронені мадярами. Винищено їх було дуже мало. На всіх землях ЗУЗ ліквідація польського підпілля була заслаба.

Передусім польське жіноцтво і польська інтелігенція дбають пильно про те, щоби відповідні німецькі чинники собі можливо найбільш прихильно настроювати, коли ті у поляків находять зброю (Милятин Новий).

Границі з Румунією, Мадярщини і Губернаторства - обставлені. Весь польський елемент проходить через границі належне провірюваний.

Польське населення розпоряджається великими кадрами фахової інтелігенції. У Генеральне губернаторство випихають своїх людей на всі пости. Знання німецької мови та фаховість в тім їм багато улегшує.

б) Маляри:

По втечі московсько-большевицьких військ всадилися в Станиславівській і частинно Дрогобицькій областях. Відзначаються тим, що грабували і спеціально били поляків і жидів. У карпатських селах (Жаб'є) агітували між населенням, щоби підписували заяви за прилучення їх до Малярщини, бо їм там буде добре.

Польське підпілля на тих теренах у великій мірі завдячує їм своє існування. Бо вони до іншонаціональних чинників відносяться повздержливо.

В багатьох випадках рятували арештованих поляків, грозючи Українській міліції розстрілом. Українське населення ставилося до них повздержливо, а то й з погордою. Страху перед малярами та їхніми арештуваннями, що будуть розстрілювати, ніхто не мав.

в) Румуни:

До українських національних чинників на території Чернівецької області та поза нею - ставляться вороже. Були випадки, що стріляли українських націоналістів.

5. Кримінальний відділ

Усі справи вела тільки Українська Народня Міліція. У випадках лише, коли справа торкалася членів Організації — займалася цим Безпека. справи розслідувала і з місця карала.

Вишколи

На всесторонньо вишкільнім курсі студентів у Львові відбуто чотири години викладу. Виклад передусім інформуючий, загально про Безпеку й її завдання та про співпрацю кожного націоналіста з нею. Зараз, від дня 11 до 17 серпня включно, проводиться шестиденний курс Безпеки для міліції ОУН. По областях вишколи передбачені і в найближчих місяцях. Підбирається і перевіряється людей до ведення таких вишкіль.

Дальшу працю подається після виробленого пляну. Виховати і вишколити відповідно дібрані кадри провідного елемента Безпеки - це перше і найважливіше [завдання]. Друге завдання - це використати всіх людей, що для УДБ можуть щось зробити і їх належно вести.

Постій 12/VIII. 1941 р.

ві - вий

ЦДАВО України. — Ф. 3833. — Оп. 1. — Спр. 233. — Арк. 23-26. Копія. Машинопис.

№ 114

Меморандум ОУН щодо німецької вимоги ліквідувати Українське державне правління, створене 30 червня 1941 р. у Львові

14 серпня 1941 р.*

Дотеперішня співпраця ОУН із Німеччиною

Українська Військова Організація (УВО), а згодом її наступниця, Організація Українських Націоналістів (ОУН) під проводом Євгена Коновальця, з самого початку існування розпочали співпрацю з Німецьким райхом, спрямовану проти Польщі та Москви. Ці організації сподівалися, що Німецький райх сприятиме постановно незалежної соборної Української держави. Зовнішньополітична концепція ОУН ґрунтувалася на союзі України з Німеччиною. Попри те, що Угорщина за згодою Німеччини окупувала Закарпатську Україну, попри те, що Західню Україну окупувала більшовицька Москва, що запобігло війні між Німеччиною та ССРСР під час німецького походу на Заході, - ОУН не міняла своєї зовнішньополітичної лінії. Хоча внаслідок цього Західня Україна протягом дворічної більшовицької окупації зазнала великих втрат, зокрема у перші дні походу проти більшовизму, - ОУН була свідома того факту, що в спільній боротьбі України та Німеччини за нові порядки в Східній Європі Україні доведеться платити великою ціною крові. Як відомо, українські повстанці, організовані ОУН на Західній Україні, також спричинилися до швидкого наступального маршу німецького війська.

Кількарічна співпраця ОУН з окремими органами Німецького райху вимагала багато людських жертв з боку ОУН. ОУН боролася за незалежність України, переконана в тому, що Німеччина підтримуватиме цю боротьбу ОУН; для неї кожна жертва була самозрозумілою й конечною.

ОУН і перебудова Східньої Європи

Український народ бореться за незалежну державу. Ця боротьба ґрунтується на зовнішньополітичній концепції перебудови Східньої Європи, ґрунтується на майбутній спільній боротьбі всіх досі поневолених Московію народів на базі дружньої та відвертої співпраці держав цих визволених народів, спрямованої проти московського імперіалізму. Цей імперіалізм буде й надалі великою небезпекою, навіть після закінчення нинішньої війни, навіть якщо буде знищена теперішня форма більшовизму. Месіянський імперіалізм у вигляді панславізму, всеправослав'я чи більшовизму – притаманні російському характерові.

---

* Дагується за публікацією "Українська суспільно-політична думка в 20 століття. - Мюнхен, 1983. - Т. 3.

Геополітичне становище вимагає, щоб забезпечити східній фронт Європи, отже й Німеччини; а це уможливить тільки існування України як незалежної держави. Україна стане посередником між Німеччиною, як провідною силою перебудови, та іншими народами дотеперішньої Московської імперії: адже українці живуть розкинено чи не на всій території Советського Союзу, а завдяки спільній боротьбі проти московського імперіалізму вони тісно пов'язані з цими народами.

Досі з німецького боку не опубліковано жодного пляну щодо перебудови Східньої Європи. Нинішня німецька політика може уможливити й те, що Російська імперія далі існуватиме, замінивши лише нинішній уряд чи режим. Існує також можливість, що Німеччина не перетворить європейський Схід на основі державної свободи народів.

Ідея української самобутності чинить опір кожному гнобленню України, як з боку жидівського більшовизму, так і з боку російського імперіалізму. Якщо німецька політика своїми гаслами про розбиття російської тюрми народів не має наміру зміцнити московсько-советського патріотизму, то слід зазначити, що досі не тільки російських патріотів з Червоної армії не включено до боротьби проти більшовицького режиму, а й Україна та інші народи розчаровані браком відповідних гасел. Це розчарування викликає навіть сумнів щодо справедливості самого запровадження Німеччиною ідеї перебудови.

Якщо навіть з огляду на воєнну стратегію недоцільно з німецького боку відкрито прагнути до розчленування Російської імперії, то все-таки слід застосувати дві методи: Німеччина мусила б розкласти російсько-советські патріотичні сили. Шляхом пропаганди та устанавлення державности на визволених територіях, Україна мусила б з'ясувати українцям, які перебувають по другому боці фронту, суть і цілі самостійної Української держави, яку підтримує Німеччина. Створення Українських збройних сил, які боротимуться по німецькому боці, - було б найкращим доказом того, що Німеччина не прибула на Україну як окупант.

Застосувавши ці дві методи, можна швидко домогтися перемоги, легше призвести до розвалу Советського Союзу.

Актом 30 червня 1941 року цей шлях започатковано з українського боку.

Основи українсько-німецької дружби

Не тільки довгорічна українсько-німецька співпраця є доказом дружньої до Німеччини настанови ОУН. У самому акті проголошення Української держави 30 червня 1941 року встановлено загальну лінію закордонної політики її уряду. Українська держава мусить підтримувати тісні взаємини з Німеччиною, щоб забезпечити свої західні кордони і водночас бути в постійній готовості до боротьби з Москвою, яка залишиться надалі великою небезпекою для України.

ОУН зацікавлена співпрацею з Німеччиною не з опортуністичних міркувань, а з огляду на конечність такої співпраці для добра України. У співпраці з Україною Німеччина мусила б спиратися на українські революційні та націоналістичні сили, які щиро визнають німецьку провідну роль в Європі, однак водночас бажають, щоб їхня Батьківщина, як самостійна держава, посідала відповідне становище співгаранта нового порядку в Східній Європі. Опортуністичні елементи наявні в кожному народі: але долю народів і їхню плідну співпрацю вирішують тільки героїчні сили.

Нема кращої гарантії для українсько-німецької дружби, ніж те, що Німеччина визнає Українську державу, її визнаний уряд організує збройні сили, які спільно з Німеччиною провадитимуть боротьбу, доки Німеччина переможе остаточно і пощастить запровадити в Європі нові порядки. Європейські держави та народи, наприклад, Фінляндія, Словаччина, Угорщина, Румунія, а також Іспанія, Норвегія, Данія – вже мають можливість провадити боротьбу з Москвою; лише українцям відмовлено права прилюдно брати участь в європейській боротьбі проти більшовизму – у власних військових підрозділах зі зброєю в руках.

Держава як передумова для творчої праці народу

Тільки ідея незалежності Української держави спроможна викликати ентузіазм у відбудові спустошеної країни, аналогічно до того, як націонал-соціалістична ідея спричинила відновлення німецького народу в національній та економічній галузях. В іншому випадку, не довіряючи кожній чужій силі, котра протягом років обіцяла населенню добробут, а приносила лише гніт і нужду, - це населення продовжуватиме свою традиційну пасивну тактику, продукуючи тільки потрібне для його прожитку, незважаючи на вимоги воєнного часу.

Найбільш неслухною є думка, котру висувують деякі німецькі кола, що нібито питання української державности зовсім не актуальне на Східній Україні. Там, мовляв, населення не запитує німців про майбутнє Української держави: там, мовляв, населення зацікавлене тільки приділом хліба, підвищенням зарплати, врожаєм і т.п. Українське населення, з одного боку, довідується від німецької пропаганди, що німецька армія бореться тільки проти жидівського більшовизму; з іншого боку, советська пропаганда наголошує на тому, що Німеччина провадить війну лише з економічних причин (проблема постачання зерна). Населення, недовірливе супроти кожного іноземця, зокрема, коли він одягнений у мундир, розповідає тільки про проблеми щоденного життя, зацікавлене насамперед цими питаннями. Більшовицький режим привчив: недоцільно й небезпечно висловлюватися, говорити про свої бажання, бо за це загрожувала страта. Крім того, більшовицька антинімецька пропаганда залишила свої сліди,

що їх населення не легко може позбутися.

Чи це загалом можлива річ, щоб населення, вбачаючи причини свого нещастя у відсутності державної незалежності, не прагнуло б власного господарювання над добрами та багатствами України, про що повідомляють німецькі спостерігачі?

ОУН багаторазово, але безуспішно вказувала на те, що деякі німецькі кола хибно поінформовані про справжнє становище на Україні, а також у Східній Європі.

Мета ОУН – Українська держава

Мета боротьби Організації Українських Націоналістів (ОУН) – створення Української держави як такої, але не держави, в якій керівну роль мала б обов'язково відіграти ОУН. ОУН підпорядковується Українській державі, а не навпаки. ОУН зацікавлена в тому, щоб існував Український уряд як зовнішня прикмета української державності; їй не залежить на якомусь особливому складі уряду, тобто на участі в ньому певних осіб.

Якщо Німеччина проголосила б відновлення Української держави чи перебудову Східньої Європи на основі національних держав однією з воєнних цілей в боротьбі проти більшовизму, - питання сучасного Українського державного уряду могло б набрати відмінних форм. Попри те, якими методами здійснюватиметься відновлення української державності за умов війни, - акт з 30 червня 1941 року, проголошений як спонтанний вияв волі українського народу та Українського уряду, як зовнішній вияв відновлення Української держави, творитиме міцну підставу німецько-української дружби.

Ліквідація теперішнього державного уряду, який постав на українській землі з волі українського народу, - за відсутності ставлення щодо будівництва Української держави з боку Німеччини, могла б вказувати на той факт, що Німеччина не бажає постання Української держави.

Акт 30 червня 1941 року та українсько-німецька співпраця

З нашого погляду, акт 30 червня 1941 року відповідає принципам українсько-німецької співпраці:

1.Протягом великого періоду років, ще до часу вибуху теперішньої війни, українці боролися проти Москви; вони і надалі мають намір як воююча сила провадити боротьбу проти Москви.

2.Українці принесли великі жертви в боротьбі за незалежну державу, а також внаслідок співпраці з Німеччиною, про що говорять факти.

3.Німеччина й Україна боролися за анулювання Версальської системи, складовою частиною якої в Східній Європі був Ризький договір. На основі положень цього договору Москва і Польща поневолили Україну.

4. Німеччина й Україна намагаються досягти нового й справедливого порядку, що уможливить молодим і здоровим народам розвиватися в абсолютній свободі.

5. Відновлення Української держави включає ініціативу та творчу силу України в будівництві нового порядку в Європі.

6. У декларації Українського державного уряду від 3 липня 1941 року зазначено, що основа української політики є спільна боротьба до остаточної перемоги в теперішній війні, а також співпраця України з Німеччиною в усіх галузях.

7. Ініціатива українців щодо відновлення своєї держави доводить, що народи, які гнобив більшовизм і прирік їх на смерть, в рамках німецької політичної системи можуть здійснювати свої ідеали спонтанно та вільно.

8. Всі намагання проводу ОУН нав'язати зв'язки з політично-державними установами Німеччини, створити політичні основи спільної тактики – залишилися безуспішними. Німецькі установи, з якими ОУН пощастило нав'язати стосунки, заявили, що вони некомпетентні; а саме напередодні вибуху війни згадані німецькі установи заявили, що вирішення української проблеми залежить від розвитку подій на Україні. Саме напередодні вибуху (німецько-советської) війни голова політичного відділу ОУН, теперішній голова Українського державного уряду, Ярослав Стецько, намагався через представника ОУН у Берліні влаштувати переговори з зовнішньополітичним відділом Н[імецької] н[аціонал-]с[оціалістичної] р[обітничої] партії. Темою переговорів мало бути питання України. Ця спроба залишилася безуспішною, а ОУН залишилася без можливості узгодити свою тактику та політичну лінію з компетентними політичними установами Німеччини. У жодному разі за це не відповідає ОУН. Навіть у перші дні війни пан капітан проф. др Кох не зміг відповісти провідникові ОУН на жодне запитання політичного змісту.

Стосунки ОУН з урядом Української держави

Український уряд створений за ініціативою ОУН; це не означає, однак, що уряд залежний від проводу ОУН. Голова Державного уряду є членом ОУН, але більшість членів уряду призначено за фаховим принципом. Українське суспільство визнало Державний уряд і створило йому широку юридичну базу. Населення території, звільненої від більшовизму, визнало Державний уряд. Мандат Державного уряду, що його отримав він від ОУН, став таким чином мандатом усього українського народу.

ОУН не посідає легального права розв'язати Державний уряд. Тільки Українське законодавче національне зібрання має на це право.

ОУН і Державний уряд є тепер незалежні один від одного фактора; уряд є непартійною установою, створеною на всеукраїнській базі; у його

складі є як представники Східньої України, так і Західньої (останні з Галичини та Волині). Голова Українського державного уряду залежний від провідника ОУН в справах організаційних (партійних). Державному урядові підкорилася не тільки ОУН та її члени, а й українці різних політичних поглядів.

З огляду на всеукраїнську настанову та на згадані невідрадні для українсько-німецької співпраці факти, ОУН не може виявити негативної настанови супроти Державного уряду, а також не може відкликати з нього своїх членів-представників.

Представник Райхсміністерства для окупованих східних областей, пан капітан проф. др. Кох, обгрунтував дві перші вимоги супроти ОУН тим, що вони є зумовлені konieczністю припинити партійно – політичні суперечки та непорозуміння між українцями. Український державний уряд є для всіх українців сприйнятною базою, бо для всіх українських патріотів є відкритий шлях до участі в ньому.

ОУН – за дальшу співпрацю з Німеччиною

Вирішення українського питання є прикладом для інших поневолених Москвою народів, тим більше, що Україна протягом історії не була вороже наставленою супроти Німеччини. Чому ж під сучасну пору українсько-німецька дружба перебуває під загрозою? Український народ уже болісно пережив відірвання української Галичини від України. Після приєднання Галичини до Генерального Губернаторства ліквідація чи розв'язання Українського державного уряду викличе черговий моральний удар по українсько-німецькій співпраці. Ворожа пропаганда, зокрема більшовицька, отримає новий аргумент на те, що Україна в складі Советського Союзу посідає власні державні права.

Ліквідація Державного уряду призвела б серед українського народу до зменшення ентузіазму в праці та в охоті до відбудови, а це мало б негативний вплив на економіку. Розчарована маса українського народу не знала б, для кого і навіщо їм трудитися, бо створення Української держави, мети їхньої сучасної боротьби, не здійснено. Ворожа настанова супроти кожної окупації та її економічних заходів, настанова, яка зросла протягом років, а також високорозвинене діло саботажу з його невидимими методами, не зменшаться, а навпаки: під впливом заподіяного війною економічного падіння ці явища зростатимуть. Постає питання: навіщо творити нові аргументи для більшовицької, англійської і польської пропаганди, чинячи опір українському визвольному рухові та його співпраці з Німеччиною?

ОУН обстоює дальшу тісну співпрацю з Німеччиною і погляд, що ліквідація чи приборкання створеного у Львові Українського державного уряду непотрібно обтяжують цю співпрацю. ОУН вже сьогодні попереджає,

що проголошення ліквідації Державного уряду матиме дуже негативні наслідки для широких українських мас, зокрема в тому випадку, коли мусять заявити: керівництво ОУН змушене було до цього кроку Райхсміністерством для окупованих східних областей, - і це все в ім'я українсько-німецької співпраці. Проте в кожному разі цей крок тлумачитимуть і без окремих заяв. Українці втратили б усю надію, що Німеччина має намір допомогти молодим, відродженим народам у будівництві їхньої державности.

Резюме

ОУН обстоює позицію, що:

а) під сучасну пору, коли нема жодного іншого Українського уряду, як зовнішнього вияву відновлення Української держави;

б) коли Німеччина офіційно не заявила свого погляду на питання Української держави та

в) коли останні рішення в українському питанні (слід припускати, що вони мають тільки тимчасовий характер) виявляються спрямовані проти єдності українських земель;

г) ліквідація встановленого у Львові 30 червня 1941 року Українського державного уряду може завдати великої шкоди не тільки Україні, а й Німеччині.

На наш погляд, таке рішення лише погіршить українсько-німецькі взаємини, значно пошкодить розпочатій відбудові на європейському Сході та не тільки негативно вплине на політичну співпрацю, а й на економічний розвиток.

Вимога, щоб ОУН розв'язала Український державний уряд, має далекосяжні внутрішньополітичні наслідки: ця вимога означає, що ОУН зрікається в українському політичному житті її провідної ролі у визвольній боротьбі та в намаганнях державницького характеру.

Ми не поділяємо погляду пана проф. дра Коха, що відмова розв'язати Український державний уряд є для компетентних державних установ Німецького райху однозначною з відмовою ОУН далі співпрацювати з Німеччиною. Наш погляд протилежний: ми не можемо здійснити цей крок; щоб не загрожувати сучасне й майбутнє українсько-німецької співпраці.

Для ОУН співпраця з Німеччиною не була справою порожніх слів; співпрацю здійснено протягом років великими й важкими жертвами. ОУН сама повела боротьбу за державну незалежність України на шлях співпраці з Німеччиною; за це вона сама несе повну відповідальність перед українською історією, ОУН і надалі намагатиметься працювати на відбудову Української держави шляхом співпраці з Німеччиною.

ОУН не може спричинитися до того, щоб українсько-німецьку співпрацю позбавити ідейного й політичного змісту, щоб українські намагання домогтися Української держави відхилялися від такої співпраці. ОУН не бажає того, щоб українські змагання досягти свободи опинилися в

підпіллі, в нелегальности, спрямувалися проти Німеччини.

ОУН не має наміру спричинитися до того, щоб українська історія осудила її співпрацю з Німеччиною, щоб місце керівного революційного і державно-творчого чинника, яке вона нині має в українському політичному житті, опинилося в руках нових антинімецьких сил.

ОУН обороняє свою визвольну концепцію, для здійснення якої вона жертвувала багатьма друзями. Таким чином ОУН захищає свою концепцію визволення України та відновлення Української держави у співпраці з Німеччиною, у відвертій та щирій співпраці, котра повинна гартуватися не тільки в часи миру, а й у час війни; ця співпраця повинна зберегти свою силу і значення у щасливі і нещасливі часи.

Ми побоюємося, що поставлена нами вимога несе в собі зародок, який може призвести до нищення серед українського народу концепції, яку обстоювала і далі обстоює ОУН.

Всі політичні, військові та економічні фактори вказують на дальшу співпрацю між Україною та Німеччиною. Німеччині не слід опікуватися Україною, не слід також перешкоджати їй вільно розвиватися.

Німеччина повинна бути зацікавлена в тому, щоб співпрацювати з ідейними, динамічними українськими силами, котрі спричинилися до цієї співпраці з ідейних, політичних і патріотичних причин.

Незрозумілим є формулювання пана капітана проф. дра Коха, мовляв, вимога ліквідації Українського державного уряду має виключно дисциплінарний характер, а не політичний чи адміністративний. Годі вважати, що Німеччина, запроваджуючи нові порядки в Європі, має намір виключити ініціативну активність українців, зокрема коли ця активність особливо спрямована на співпрацю з Німеччиною.

Ці застереження ми наводимо тому, що питання акта 30 червня 1941 року має для української політики принципове значення та далекосяжні наслідки.

На нашу думку, висунена вимога щодо ліквідації Українського державного уряду заперечує ці далекосяжні фактори. Цю справу вирішено тільки з погляду теперішньої тимчасової ситуації.

Щоб вияснити цю ситуацію – не важко знайти вирішення проблеми, вирішення, що узглядило б сучасні вимоги часу, не перешкоджаючи принциповій настанові. Бо засадничих антагонізмів нема.

Берлін, 14 серпня 1941 [р.]*

Політичний архів Міністерства закордонних справ, Бонн. Політичний відділ. № Е 292431 – Е 292441. Українська суспільно-політична думка в 20 столітті. – Т.3. – С.35-43. Переклад з німецької мови; Акт 30 червня 1941 р.: Збірник документів і матеріалів. – Львів – Київ: Літературна агенція "Піраміда", 2001. – С. 384-390.

* Див. док. № 103.

№ 115

**Повідомлення Крайового проводу ОУН (С.Бандери) з приводу
арештів прибічників С.Бандери на Східних та Західних
українських землях**

Не пізніше 15 серпня 1941 р.

К О М У Н І К А Т

У зв'язку з масовими арештами націоналістичних, самостійницьких елементів на СУЗ і ЗУЗ і на емігранції, провід Організації українських націоналістів повідомляє:

1) Від перших днів свого існування виходила Організація українських націоналістів завжди зо заложення, що єдино в самостійній суверенній Українській державі знайде український нарід повноту свого вияву та здобуде йому належні політичні права. Тому теж відбудова української державности стала найвищою ціллю боротьби ОУН.

2) Виходячи з такого становища, проголосила ОУН під проводом Степана Бандери в Львові в дні 30.06.1941 р. самостійність Української держави, та приступила до організування державного життя, адміністрації, господарства, міліції, культурного і громадянського життя, тим доказала ОУН, що вміє організувати не тільки революційну боротьбу в підпіллі і вести партизанські акції, але також будувати державне життя.

3) У своїй закордонно-політичній постановці ОУН співпрацювала з усіма такими державами, що борються проти спільного московського ворога та респектують* права українського народу на його самостійність. В тій площині розбудувала ОУН співпрацю з Німеччиною. ОУН з вибухом війни повела широку самостійницьку партизанську акцію, що знайшла теж признання і з німецького боку. Ми вели свою самостійну, політичну і збройну революційну акцію проти московсько-більшовицького імперіалізму, яка причинилася до скорішого розбиття фронту і безладдя в заплілі ворога, як також ми негайно організували державне, господарське і громадянське життя і тим причинилися також до скорого упорядкування відносин у заплілі німецької збройної і порядкуючої сили.

4) Зарівно в своїй внутрішньоукраїнській, як теж закордонно-політичній постановці знайшла ОУН повну піддержку українського громадянства, що при організуванні державного будівництва, а відтак у численних маніфестаціях і масовій стихійній плебісцитовій акції дала вислів готовності визнавати політику державного правління і проводу ОУН.

5) Єдиним виломом у всеукраїнському фронті національної солідарності

---

* визнають

стала злочинна і крайно-шкідлива акція групи інж. Мельника, що від першої хвилини відновлення української державности повела проти неї підривно боротьбу, намагаючись обезцінити український уряд в очах власного громадянства, як теж і забріханими наклепами довела до встрявання чужих чинників у українське життя. Крім того, в ціле українське життя внесла баламутство, брехливі вістки, кириню* і розбиття. В цій атмосфері дійшло теж до атентату** на Голову першого тимчасового державного правління відродженої України – Ярослава Стецька.

б)Окремим відтинком ведення протидержавницької акції групи інж. Мельника став німецько-український відтинок. Зо сторони тої ж ручки політичних спекулянтів та інтригантів ішли брехливі доноси на тих членів ОУН, які вели самостійницьку національну працю на українських землях, за їх згоадну працю проти німців. В цілому ряді випадків стверджено безсумнівно, що отих брехливих доносів допускалися висланники групи інж.Мельника та інструкції в тому напрямі на ліквідацію ОУН під проводом Бандери, були видані централею згори. Висланники інж. Мельника причинилися до виловлювання та помагали виловлювати членів ОУН, що з посвятою успішно налаштовували ціле українське життя на СУЗ.

7)Завершенням цієї підривної акції інж.Мельника стали останні масові арештування та ревізії у багатьох членів ОУН та чільних українських громадян на всіх звільнених від більшовицької окупації теренах. Такі арештування відбулися в областях: Київській (Васильків, Біла Церква, Лисянка, Сміла, Фастів, Умань, і т.п. Житомирській, Вінницькій, Кам'янець-Подільській, Дніпропетровській, Кіровоградській, Миколаївській, Одеській, в Галичині, Волині, Поліссі, Сянїччині, Холмишні, зокрема, у Львові в товариствах “Січ”, “Жіноча служба Україні”, “Інститут національної освіти” і т.д.; в містах як: Станіславів, Стрий, Дрогобич, Березжани, Тарнопіль, Рівне, Луцьк, Ярослав, Холм, Сянїк і т.д. І поза межами України в таких містах: Краків, Берлін, Відень і ін. Арештовані – це переважно провідні люди культурно-наукових та суспільно-господарських діянок українського життя. Число арештованих переходять поза тисячу. Це є ганебним доказом безприкладної в українському збірному житті зради національних інтересів. У цей спосіб думала група інж.Мельника, чи деякі її люди зліквідувати чужими руками небезпечну для всяких політичних спекулянтів силу, що виростала в огні і крові підпільної революційної боротьби, перейшла важку пробу тюремних тортур і переслідування НКВД і в кінці проявилася в партизанській акції і державному будівництві. Які ж нові концепції, нові ідеї, яку нову корисну роботу принесла група інж. Мельника? Хіба розбиття, наклепи, доноси, провокації...***

* розкол

** замаху

*** Крапки у тексті.

8) Маючи до диспозиції незбитий доказовий матеріал, ОУН змушена подати його до відома українського громадянства. Вже в тиждень перед арештами долучила централю групи інж. Мельника в Львові проводити інвіліацію 90-ти українських націоналістів, взгядно тих громадян, що з ними співпрацювали. Агенти Мельника хитро заманювали молодих українців, між іншим студентів, обіцяючи грошові винагороди та посади: [прот. № 1, № 2, № 3], за подання відомостей адрес визначних членів ОУН. По таких же самих інструкціях “працювали” мельниківські агенти і на східних областях України.

9) В той же спосіб дійшло, отже, до масових арештів, яких головною причиною є безвідповідальні і брехливі наклепи агентів інж. Мельника, що віддавна цькують німецьку владу проти ОУН. Стоячи в обличчі таких нечуваних засобів боротьби, ОУН під проводом Степана Бандери п’ятнує всякі дальші спроби групи інж. Мельника підшиватись під велике ім’я ОУН, здобути кров’ю найкращих борців України.

Краєвий провід ОУН розкриває зраду державницьких інтересів України, політичних банкротів інж. Мельника, та перестерігає ще, зокрема, тих українських патріотів, що в добрій вірі давали себе ловити на брехливі фрази тих зрадників.

Краєвий провід
Організації українських націоналістів

*ЦДАВО України. Ф.3833. – Оп.1. – Спр.63. – Арк.118-119. Копія.
Друк. прим.*

№ 116

Зі звіту Поліції безпеки та Служби безпеки (СД) Рейху про репресії проти населення окупованих територій за антинімецьку діяльність

18 серпня 1941 р.

Берлін
Начальник поліції безпеки і СД
(...)

Берлін, 18 серпня 1941 р.

...Донесення про події в СРСР № 56

...Серед майна розстріляних (партизанів) знаходилися великий

8) Маючи до диспозиції незбитий доказовий матеріал, ОУН змушена подати його до відома українського громадянства. Вже в тиждень перед арештами долучила централю групи інж. Мельника в Львові проводити інвіліацію 90-ти українських націоналістів, взгядно тих громадян, що з ними співпрацювали. Агенти Мельника хитро заманювали молодих українців, між іншим студентів, обіцяючи грошові винагороди та посади: [прот. № 1, № 2, № 3], за подання відомостей адрес визначних членів ОУН. По таких же самих інструкціях “працювали” мельниківські агенти і на східних областях України.

9) В той же спосіб дійшло, отже, до масових арештів, яких головною причиною є безвідповідальні і брехливі наклепи агентів інж. Мельника, що віддавна цькують німецьку владу проти ОУН. Стоячи в обличчі таких нечуваних засобів боротьби, ОУН під проводом Степана Бандери п’ятнує всякі дальші спроби групи інж. Мельника підшиватись під велике ім’я ОУН, здобути кров’ю найкращих борців України.

Краєвий провід ОУН розкриває зраду державницьких інтересів України, політичних банкротів інж. Мельника, та перестерігає ще, зокрема, тих українських патріотів, що в добрій вірі давали себе ловити на брехливі фрази тих зрадників.

Краєвий провід
Організації українських націоналістів

*ЦДАВО України. Ф.3833. – Оп.1. – Спр.63. – Арк.118-119. Копія.
Друк. прим.*

№ 116

Зі звіту Поліції безпеки та Служби безпеки (СД) Рейху про репресії проти населення окупованих територій за антинімецьку діяльність

18 серпня 1941 р.

Берлін
Начальник поліції безпеки і СД
(...)

Берлін, 18 серпня 1941 р.

...Донесення про події в СРСР № 56

...Серед майна розстріляних (партизанів) знаходилися великий

обсяг зброї і харчів, крім того, комуністичні листівки і матеріали для пропаганди.

П. Повідомлення айнзацгруп і команд

Звіт про діяльність на колишній російсько-польській території.

В час з 5-го по 11.8.1941 р. ліквідовано 2.888 осіб, а саме: у Львові – 619, в Бресті-Литовську – 1296 і в Білостоці – 373. Арештовано 5 000 осіб. Поширення листівок на німецькій, польській та українській мовах зросло. У них спонукується поляків і українців до повстання проти Німеччини, а німецьких вояків до перебіжництва. Повідомлено про приземлення парашутистів, особливо в місцевостях біля Луцька та Рівного, але також в Галичині. В окремих місцях дійшла справа до відкриття вогню і до знищення розбитих малих російських підрозділів, які шукали притулку у лісах. Поліція порядку та вермахт у багатьох місцевостях надто слабкі, щоб проводити систематичне прочісування лісів. Напади банд все ще порушують спокій країни. Комуністи і євреї продовжують свою активність. Непослух євреїв зростає. Українські комуністичні робітники припинили тимчасово роботу через підбурювання на будівництві дороги Ковель-Луцьк. Один поляк підпалив броварню у Ліді. Через відсутність німецької пропаганди надзвичайно швидко поширюються плітки.

Українська міліція не припиняє плюндрувати, знущатися, вбивати. Українські бургомістри і коменданти міліції притягнені до відповідальності за німецько-ворожі висловлювання, невиконання німецьких вказівок, розривання німецьких паспортів. Поляків прирівняно до євреїв, і від них вимагають носити пов'язки на рукавах. У багатьох місцях українська міліція утворила такі підрозділи, як “Українська служба безпеки”, “Українське гестапо” і т.п. Місцеві та польові коменданти частково роззброюють міліцію. У Львові ОУН продає марки фонду боротьби і поширює листівки, у яких вимагають повернення Бандери. Зі Львова доставляються плакати, зміст яких голосить, що під проводом ОУН повинна постати “Вільна і незалежна Україна” за девізом “Україна українцям”. Часто указів вермахту не виконують, і сплюндроване майно трактується як власність. У Луцьку полк. у в. Дяченко спробував центрально координувати міліцію. Пізнішим центром має стати Київ. Через прихильників Бандери його план став неможливим.

У Любомлі знайдено матеріали НКВД, з яких випливає, що росіяни виявили інтерес до руху опору в Генеральному губернаторстві і мали інформацію про польські організації на власній території.

Біля Луцька пропаганду вів чеський офіцер. Біля Тернополя заарештований кур'єр з Бучача, який доставляв завдання терористичній групі з 14 чоловік щодо зривання мостів і нападів на окремих членів

вермахту від імені польського генерала Целіховського. Краківські функціонери польської організації опору обмінюються на львівських функціонерів.

ВАН, R 58/216/77; Косик Володимир. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.1. – Львів. – 1997. – С.251-252.

№ 117

Декрет № 2 А.Гітлера про створення Райхскомісаріату “Україна” на чолі З.Е.Кохом з резиденцією у Рівному

20 серпня 1941 р.

Відпис до РК.12251 В II
Оригінал в актах “Війна 55”

Другий декрет фюрера про запровадження цивільного управління на новозайнятих територіях Сходу від 20 серпня 1941 р.

У доповненні мого декрету про управління новоокупованих східних територій від 17 липня 1941 р.*, постановляю:

I.

Замешкала українцями частина зайнятих східних територій, оскільки вона не підлягає управлінню генерального губернатора, утворює Райхскомісаріат в дусі мого декрету про управління новоокупованих східних територій від 17 липня 1941 р. і переходить під цивільне управління, яке підпорядковане райхсміністрові окупованих територій Сходу. Райхскомісаріат отримує назву “Україна”**.

* Декрет Гітлера від 17.7.1941 р. проголошував створення Райхскомісаріату Остланд, до якого увійшли балтійські держави та північно-центральна частина Білорусії, приєднував Білостоцьку область до Східної Пруссії, а Галичину до польського Генерального губернаторства.

** Райхскомісаріат “Україна” – військово-адміністративна окупаційна зона, яка охоплювала основну територію України. Створений 1.09.41 р. відповідно до декрету Гітлера від 20.VIII.1941 р. Райхскомісаріат “Україна” включав Волинь, Полісся, південь сучасної Білорусії, більшу частину Поділля, Київщину, Чернігівщину, Полтавщину, Подніпров’я, Причорномор’я. Його територія змінювалася, відповідно до зміни фронту. У вересні 1942 р. площа становила 340 тис. км із населенням 17 млн осіб. РКУ поділявся на шість генеральних округів – “Волинь і Поділля”, “Житомир”, “Київ”, “Дніпропетровськ”, “Миколаїв”, “Таврія”.

вермахту від імені польського генерала Целіховського. Краківські функціонери польської організації опору обмінюються на львівських функціонерів.

ВАН, R 58/216/77; Косик Володимир. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.1. – Львів. – 1997. – С.251-252.

№ 117

Декрет № 2 А.Гітлера про створення Райхскомісаріату “Україна” на чолі З.Е.Кохом з резиденцією у Рівному

20 серпня 1941 р.

Відпис до РК.12251 В II
Оригінал в актах “Війна 55”

Другий декрет фюрера про запровадження цивільного управління на новозайнятих територіях Сходу від 20 серпня 1941 р.

У доповненні мого декрету про управління новоокупованих східних територій від 17 липня 1941 р.*, постановляю:

I.

Замешкала українцями частина зайнятих східних територій, оскільки вона не підлягає управлінню генерального губернатора, утворює Райхскомісаріат в дусі мого декрету про управління новоокупованих східних територій від 17 липня 1941 р. і переходить під цивільне управління, яке підпорядковане райхсміністрові окупованих територій Сходу. Райхскомісаріат отримує назву “Україна”**.

* Декрет Гітлера від 17.7.1941 р. проголошував створення Райхскомісаріату Остланд, до якого увійшли балтійські держави та північно-центральна частина Білорусії, приєднував Білостоцьку область до Східної Пруссії, а Галичину до польського Генерального губернаторства.

** Райхскомісаріат “Україна” – військово-адміністративна окупаційна зона, яка охоплювала основну територію України. Створений 1.09.41 р. відповідно до декрету Гітлера від 20.VIII.1941 р. Райхскомісаріат “Україна” включав Волинь, Полісся, південь сучасної Білорусії, більшу частину Поділля, Київщину, Чернігівщину, Полтавщину, Подніпров’я, Причорномор’я. Його територія змінювалася, відповідно до зміни фронту. У вересні 1942 р. площа становила 340 тис. км із населенням 17 млн осіб. РКУ поділявся на шість генеральних округів – “Волинь і Поділля”, “Житомир”, “Київ”, “Дніпропетровськ”, “Миколаїв”, “Таврія”.

II.

Зовнішні кордони Райхскомісаріату “Україна” будуть визначатися мною, відповідно до стану боєвих операцій, і у певний час вони будуть остаточно встановлені. Час запровадження цивільного управління в Райхскомісаріаті “Україна” чи його частинах визначатиму окремо.

III.

Райхскомісаром для України призначаю гауляйтера і обер-президента Еріха Коха*. Його осідок є поки що Рівне**.

Гауптквартира фюрера, 20 серпня 1941 р.
Фюрер
підп. Адольф Гітлер

Райхсміністр і начальник Райхсканцелярії
підп. д-р Ляммерс

Косик Володимир. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів. Т. 1 – Львів: 1997. – С.255.

---

* Кох Е. (1896-1986) – німецький воєнний злочинець, один з керівників Націонал – соціалістичної партії. З 1933 р. – гауляйтер Східної Пруссії. З 20.VIII.1941 р. – райхскомісар України. Визначався нечуваною жорстокістю та цинізмом, за що в партії отримав прізвисько “Другий Сталін”. Україну вважав географічним поняттям, українців-унтерменшами. Спричинив смерть близько 4 млн мешканців України, забезпечив вислання до Німеччини 2,5 млн українських остарбайтерів, пограбував економіку краю, культурні надбання України. Після травня 1945 р. інкогніто перебував у британській зоні окупації. В 1949 р. виявлено і видано Польщі, де його судили за злочини, вчинені на посаді гауляйтера Східної Пруссії. Засуджений до довічного ув’язнення. Помер у в’язниці у віці 90 років. Як не дивно, але уряди УРСР і СРСР ніколи не домогалися його видачі для суду за злочини, скоєні в Україні.

** Рівне залишалось “столицею” райхскомісаріату протягом усіх років окупації.

№ 118

Звернення ОУН (С.Бандери) до українського народу з нагоди 22-ї річниці (1919 р.) взяття Києва об'єднаними збройними силами націоналістів

31 серпня 1941 р. *

У СВЯТО УКРАЇНСЬКОЇ ЗБРОЇ СЛАВИ Й ПЕРЕМОГИ

День 31 серпня – це велике історичне свято українського народу **. Це день, в якому перед 22 роками з'єднані українські армії розгромили червону большевицьку орду, прогнали московські війська з великої частини української землі і здобули нову столицю України, святий золотoverхий Київ. До цього часу, до серпня 1919 року було в нас дві армії і дві команди, - одна Придніпрянська, а друга Галицька. Обі армії боролися й кровавилися довго в завзятій боротьбі з ворогами України, з червоною Москвою й Польщею, та другими, що йшли на нашу землю з усіх сторін, щоби знищити молоду Українську державу й загарбати нашу багату землю та наш хліб.

Важко було вдержатися Україні, яка щойно встала з довгої вікової неволі – проти наступу великих переважаючих ворожих сил. По довгих кровавих боях обі українські армії мусили щораз даліше відступати.

Здавалося, що все не має виходу... ***

Бо ось уже Київ і Львів опинилися в руках ворогів...

Тоді саме прийшла хвиля, коли обі армії злучилися разом в одну соборну українську збройну силу. Це з'єднання принесло великі, несподівані висліди. У знеможені довгими боями [у]ряди козаків і стрільців вступив новий дух і повів їх на нові героїчні діла.

Славне українське військо, хоч безмірно скроставлене і знеможене, стиснене на останньому клаптику своєї землі, що ще осталась вільною, але з'єднане тепер разом, в одне тіло з одною волею, одним бажанням і одною командою, відродилося і знайшло в собі велику силу.

Об'єднані українські армії, оживлені новим соборним духом, перейшли негайно до протинаступу і пішли вперед! Вперед до столиці

---

* Дата події.

** День 31 серпня - це велике історичне свято українського народу. Йдеться про події 31 серпня 1919 р., коли спільний похід об'єднаних армій УНР і ЗУНР закінчився зайняттям Києва. Хоча після цього об'єднані армії покинули столицю на вимогу денікінців, протягом 1920-40-х рр. подія взяття Києва всіляко глорифікувалася оунівськими ідеологами та пропагандистами.

України! На золотoverхий Київ! Блискучим ударом розгромлено тепер большевицькі орди. Кожний день приносив тепер нові успіхи і нові перемоги.

Похід з'єднаних українських армій на Київ був одним великим тріумфом! Це був тріумф і слава української зброї! І це був тріумф і блискуча перемога ідеї соборности. Бо це побідила ідея одної великої нероздільної соборної України - одної армії, одного проводу і команди без різниць на придніпрянців і наддністрянців, галичан, волиняків чи кубанців!

Дух єдности й соборности усієї України віродив нашу армію та дав їй силу й перемогу!

Цей фронт ще раз доказав, що в нашому народі є велика сила, треба тільки вміти її віднайти. Треба знати велику ідею своєї доби, як колись – ідея козацької України – яка двигнула б народ та розбудила і добула всі дрімучі сили, що в ньому спочивають.

Отак зродилась у нас з тих великих подій, з наших перемог і невдач, з крові і слави минулих днів – ідея українського націоналізму. Це ідея нового відродження і визволення цілої соборної України.

22 роки від того часу жили ми цією великою ідеєю. Ми в неї вірили, за неї боролися і гинули, певні цього, що вона мусить побідити, певні, що прийде знову для нас великий день 31 серпня, день соборного чину й перемоги, коли збірним зусиллям усієї України скинемо кайдани неволі і відбудуємо наново нашу самостійну соборну Українську державу.

Ця велика ідея не дала нам загинути в довгому часі тяжкої неволі. Ані комунізм, ані інтернаціоналізм, ані думка спільної, союзної радянської держави, не мали до нас приступу. Ми знали тільки одне, що ми хочемо повної незалежності нашої держави. І ми знаємо, що є в нашому народі велика сила, що нам цю незалежність здобуде, бо в нас жила невмируща, козацька слава і пам'ять великих днів наших перемог.

Сьогодні, в час великої остаточної розправи з большевицькою потворою, коли дροжить і валиться московська тюрма народів – український народ підносить ще вище прапор своєї боротьби, прапор українського націоналізму, який держав непохитно через усі літа неволі, та збирає під ним усі сили, щоби розгромити до кінця московську тюрму й визволити з неї Україну та всі поневолені народи.

Сьогодні, напередодні 22-ї річниці здобуття столиці України – Києва соборним збройним чином – Українських армій у 1919 році, - ми ще раз повторюємо і знову, двадцять другий раз, присягаємо, що Київ мусить і буде вільний разом з цілою соборною Україною, а на місце червоної армії, на місце московських наїзницьких військ вернемо знову і відбудуємо нашу славну козацьку армію, нашу збройну силу. Вона

стане на сторожі нашої Держави, не допустить вже ніколи до того, що-би Москва ще раз піднялася і ще раз посягнула по нашу землю.

Слава Україні!
Героям Слава!

Організація українських націоналістів під проводом
Степана Бандери

*ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.42. – Арк.34. Копія. Друк.
прим.*

№ 119

**Інструкція № 6 крайового провідника ОУН (С.Бандери) на
ЗУЗ І.Климіва (Є.Легенди)* щодо українізації кадрів в
адміністративно-господарській, політичній та військовій справі**

Не пізніше 31 серпня 1941 р.**

Краєвий провід ОУН.

ІНСТРУКЦІЯ, Ч.6

I

Провести опис фахівців: інженерів, хеміків, механіків, лісових агрономів, електриків, гірників і т.п., правників, адвокатів, лікарів, адміністраторів, поштовців, залізничників (машиністи, деп – кондуктори, рух), телеграф, і т.д...*** лікарів, кіновців, радіїстів, промислових діячів. Списи оставити в місцевих урядах, в районах, округах, областях, до центру.

II

Взяти в кожному місті центр домоуправи в свої руки. Об'єднати всі домоуправи українцями.

Дотепер це все було НКВД. Дотеперішні домоуправи криють польські та жидівсько-московські організації. Витолкувати, що це гестапо. Брати людей з сіл до цієї роботи наших людей, тоді будемо мати контролю.

III

Роди співпраці:

До тих родів наші, але фірми ОУН не давати. ОУН не може брати

* Він же "Євген". Див. док.№ 89.

** Датується за змістом документа.

*** Тут і далі крапки у тексті.

стане на сторожі нашої Держави, не допустить вже ніколи до того, що-би Москва ще раз піднялася і ще раз посягнула по нашу землю.

Слава Україні!
Героям Слава!

Організація українських націоналістів під проводом
Степана Бандери

*ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.42. – Арк.34. Копія. Друк.
прим.*

№ 119

**Інструкція № 6 крайового провідника ОУН (С.Бандери) на
ЗУЗ І.Климів (Є.Легенди)* щодо українізації кадрів в
адміністративно-господарській, політичній та військовій справі**

Не пізніше 31 серпня 1941 р.**

Краєвий провід ОУН.

ІНСТРУКЦІЯ, Ч.6

I

Провести опис фахівців: інженерів, хеміків, механіків, лісових агрономів, електриків, гірників і т.п., правників, адвокатів, лікарів, адміністраторів, поштовців, залізничників (машиністи, деп – кондуктори, рух), телеграф, і т.д...*** лікарів, кіновців, радіїстів, промислових діячів. Списи оставити в місцевих урядах, в районах, округах, областях, до центру.

II

Взяти в кожному місті центр домоуправи в свої руки. Об'єднати всі домоуправи українцями.

Дотепер це все було НКВД. Дотеперішні домоуправи криють польські та жидівсько-московські організації. Витолкувати, що це гестапо. Брати людей з сіл до цієї роботи наших людей, тоді будемо мати контролю.

III

Роди співпраці:

До тих родів наші, але фірми ОУН не давати. ОУН не може брати

* Він же "Євген". Див. док.№ 89.

** Датується за змістом документа.

*** Тут і далі крапки у тексті.

відвічальности за їх працю, поки не буде порішене питання Української держави, голови уряду, Ярослава Стецька та провідника Бандери.

IV

а) Перевести списи військових людей: старшин, підстаршин, спеців танкістів, летунів, саперів, санітарів, моряків, адміністрацій, артилерії, скорострілів...Списи в районах, округах, області, центрі. Це все військовий відділ при ОУН,

б)Творити кадри Українського війська, т.зв. Дружини українських націоналістів з такими відділами: фінансова контролю, охорона об'єктів, фабрик, залізниць, охорона перед саботажем, протиповітряна охорона, пожежна сторожа, охорона фабрик, охорона збіжжя і т.д...

Все вмундурувати і скошарувати*, забезпечити харчами, постеллю, милом, біллям та почати військовий і фаховий вишкіл.

V

Списи поляків, жидів, фахівців, офіцерів, провідників та всього ворожо наставленого елементу проти України і Німеччини.

VI

Передати по 20 примірників усіх видань, що виходять в терені (газети, летючки, накази і т.д.)...

VII

Списати могили, уряджувати походи і свята в честь борців.

VIII

Протоколи політв'язнів: коли арештований, за що, де сидів, слідство, суд. Що знає про других в'язнів, суди, заховання. Що його піддержувало (релігія, історія), що ломило-переслуханки, конфронтації, биття.

IX

На всіх домах, мурах, плотах і т.д. написи: Хай живе Українська самостійна соборна дердава. Хай живе Ярослав Стецько! Звільнити Бандеру! Звільнити Стецька! Не хочемо щоб на Україну вертали польські і жидівські дідичі та банкери. Смерть москалям, полякам, жидам і другим ворогам України.

Хай живе Гітлер!

Хай живе Німецька армія!

Хай живе наш Орскомендант!

Хай Німеччина розіб'є Москву і Англію, але Україна хай буде самостійна і соборна держава. Понаписувано фарбою або чорнилом. Не друк, але на мурі.

X

31 серпня – свято укр[аїнської] зброї. Величаві.

---

* зосередити

XI

В моменті проголошення державности в Києві. Маніфестації.

XII

Нав'язати зв'язок з владою окупаційною, творити свою владу.

Слава Україні!

Легенда,

Краєвий провідник ОУН

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.46. – Арк.36-37. Копія. Машинопис.

№ 120

**Звернення ОУН (С.Бандери) до українських націоналістів із
закликом згуртування сил для боротьби за незалежну Україну**

Серпень 1941 р.

УКРАЇНСЬКІ НАЦІОНАЛІСТИ!

Переживаємо новий період боротьби. Отже, на наших очах завдає непереможна німецька армія щораз нові удари нашому відвічному ворогові – московському большевизмові, а ославлена твердиня насилля і терору, що впродовж століть поневолювала інші народи, хилиться до упадку.

Від першого дня війни прийняв український нарід активну участь в боротьбі проти свого наїздника. Українські маси відчували, що прийшла рішальна хвилина у його змаганнях за самостійну Україну. Тому теж на заклик Організації українських націоналістів піднялися збройні частини українських партизан, що у співпраці з німецькою армією скріпили спільний фронт боротьби проти відступаючого ворога.

Ви, українські націоналісти, були тими численними воїнами українських партизанських частин, що під Вашим проводом у всіх селах і містах України піднімався народ до остаточної розправи з ворогом. Ви були тими, що в отсій завзятій боротьбі зложили гекатомби жертв. Бо Ви незломно вірили в перемогу вашої ідеї та в остаточний тріумф нашої боротьби. І тому, коли тільки впали кайдани з народа, Ви перші проголосили його волю, а він, оцінивши Вашу боротьбу, визнав Вас за своїх

XI

В моменті проголошення державности в Києві. Маніфестації.

XII

Нав'язати зв'язок з владою окупаційною, творити свою владу.

Слава Україні!

Легенда,

Краєвий провідник ОУН

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.46. – Арк.36-37. Копія. Машинопис.

№ 120

**Звернення ОУН (С.Бандери) до українських націоналістів із
закликом згуртування сил для боротьби за незалежну Україну**

Серпень 1941 р.

УКРАЇНСЬКІ НАЦІОНАЛІСТИ!

Переживаємо новий період боротьби. Отже, на наших очах завдає непереможна німецька армія щораз нові удари нашому відвічному ворогові – московському большевизмові, а ославлена твердиня насилля і терору, що впродовж століть поневолювала інші народи, хилиться до упадку.

Від першого дня війни прийняв український нарід активну участь в боротьбі проти свого наїздника. Українські маси відчували, що прийшла рішальна хвилина у його змаганнях за самостійну Україну. Тому теж на заклик Організації українських націоналістів піднялися збройні частини українських партизан, що у співпраці з німецькою армією скріпили спільний фронт боротьби проти відступаючого ворога.

Ви, українські націоналісти, були тими численними воїнами українських партизанських частин, що під Вашим проводом у всіх селах і містах України піднімався народ до остаточної розправи з ворогом. Ви були тими, що в отсій завзятій боротьбі зложили гекатомби жертв. Бо Ви незломно вірили в перемогу вашої ідеї та в остаточний тріумф нашої боротьби. І тому, коли тільки впали кайдани з народа, Ви перші проголосили його волю, а він, оцінивши Вашу боротьбу, визнав Вас за своїх

провідників та пішов за Вами.

Хоч сьогодні ще не час, в якому ми могли б здійснити повну нашу незалежність, тим менше ні на мент не зневірився український народ в те, що єдино під проводом випробуваних в боях провідників з Організації українських націоналістів зможе він завершити свої змагання за самостійну і соборну Українську державу.

І в цей новий і рішальний період боротьби українського народу за волю треба нам, українським націоналістам особливого гарту, завзяття та готовності перетривати хоч би найтяжчі моменти наших змагань. З другого боку, нам треба здібности вжитися в теперішнє положення, зрозуміти його та вміло кермувати боротьбою цілого народу.

Зокрема, в теперішній час треба це підчеркати, бо якраз тепер знайшлися в українському житті люде, що знутри хочуть розсадити український нарід та послабити його боєздатність. Знаючи, яка роля доходить в теперішній час Організації українських націоналістів, на неї скермують вони свої удари. Це в першу чергу ті, що одинокі в українському народі зрадили Українську державу, бо перші й одинокі проти неї виступили. Це ті люде, що їм не самостійна Україна їхній ідеал, але хаос і безладь – ціль їхньої роботи. Це ті ослаблені емігранти, що, розсваривши всіх, що примусово мусили виїхати за кордон, тепер не для праці, але для своєї кар'єри та посад, вернулись в Україну. Їм байдуже, що своєю роботою валять рідну хату, в них серця закаменілі на озов батьківщини, їм міністерські фотелі і “вождівські” пости усміхаються. В ім'я своєї амбіції переходять вони до порядку над добром України, а зерно незгоди, що його вони всюди сіють, намагаються перенести тепер на рідні поля України.

Але і цього їм мало! На послуги своїх низьких цілей вони готові запрягти теж непоінформовані чужі сили!

Українські націоналісти!

Від кількох тижнів Ви є свідками сталих і впертих наклепів на Вашу організацію. Ті, що зрадили українську державність, доносами і провокацією хочуть тепер спровадити наступ чужої сили на ОУН. Це ті, засліплені в своїй амбіції люде, поширяють провокаційні вістки, що Організація українських націоналістів йде на боротьбу проти німців та переходить у підпілля. Це вони нацьковують через цілий час німецьку владу на ОУН. Це завдяки їм появляються безвідповідальні летючки т.зв. “непримиримих”, що підшиваються під назву ОУН, проповідують боротьбу проти Німеччини. Не час ще на останнє слово, але в наших руках є вже незбиті докази на те, [що] оця безвідповідальна акція виходить з цього самого джерела, де зробилася зрада Української держави.

Такими методами проходить наступ зрадників української справи

на ОУН. Він іде тими самими шляхами, що й робота наших ворогів з другої сторони барикади. Московсько-большевицькі можновладці, що мають за ціль поневолення українського народу, теж намагаються всіми методами компромітувати Організацію українських націоналістів. Закидаючи нам нашу співпрацю з німецькою армією, пробують вони змобілізувати проти нас весь український народ. В своїй газеті “За радянську Україну”^{*} з дня 31 липня ц.р. вони пишуть: “На брехні, на провокації, на вбивства наш свободолюбний народ відповість жовтоблакитній банді та її ватажкові Степану Бандері єдиним словом – смерть!”

Так пишуть про нас московські большевики, що бажають в цей спосіб обдурювати український народ. Але українські маси добре знають, хто насправду бажає їм волі. Вони знають, що Москва – це відвічний ворог України. Вони знають, що єдино ОУН і її провідник Степан Бандера виведуть їх з неволі та відбудують незалежну Україну.

Але маси знають теж, хто такий всі оті зрадники їх інтересів, що, підшиваючись під назву непримиримих, накликають чужу владу на ОУН, щоб чужими руками її розвалити.

Українські націоналісти!

На шляху нашої боротьби ми маємо вже за собою численні трудні періоди. У всі ті часи задержали Ви повне довір'я до Вашого проводу, і завжди за Вами стояв весь український народ. Тому теж твердою постановою і завзятою боротьбою відповімо тепер на всі провокації зрадників української справи і на всі зазіхання наших ворогів.

Організація українських націоналістів не піде на підпільну боротьбу проти Німеччини і на цей шлях не зіпхнуть її [ні] ніякі зрадники, ні вороги. Провід ОУН ніколи не відступить від основних принципів нашої визвольної боротьби, він завжди гідно держатиме прапор наших змагань, не дозволить зіпхнути організацію на шляхи, що були б для неї згубними. І нехай не обманять себе провокатори і зрадники української справи та їх союзники з червоного Кремля, що їхнє спільне намагання компромітувати нас за нашу співпрацю й Німеччиною, увінчається успіхом. Завелике довір'я має провід ОУН серед свого членства та всього українського народу, щоб могли вони успішно вести свою злочинну акцію.

На всі спроби розбити нас та занепастити справу України всі ми, українські націоналісти, і весь український народ відповімо посиленою працею і ще більшим завзяттям. Бо віра наша в нашу остаточну

---

^{*} “За Радянську Україну!” – друкований орган ЦК КП(б)У і Верховної Ради УРСР, газета виходила тричі на тиждень у 1941-43рр. Розповсюджувалася на окупованих територіях шляхом скинення з літаків. Наклад 1,5 – 2 млн примірників. Головний редактор – М.Бажан.

перемогу непохитна. Вона чиста і незломна, як є чистою і слухною наша боротьба.

Вперед, отже, до остаточної перемоги!
Хай живе самостійна соборна Українська держава!
Слава Україні! Героям слава!

В серпні 1941 р. Організація українських націоналістів

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.42. – Арк.17-20. Копія. Машинопис.

№ 121

Заява Крайового проводу ОУН (С.Бандери) на ЗУЗ про засудження позиції ОУН (А.Мельника) та прагнення до розбудови співпраці з Німеччиною в боротьбі з московським більшовизмом за незалежну Українську державу

Серпень 1941 р.

ЗАЯВА

У зв'язку з витвореним тепер політичним станом, Красвий провід Організації українських націоналістів заявляє:

1. У своїй дотогочасній боротьбі за визволення переживав український нарід не раз дуже критичні моменти. Вороги українського народу не раз заповідали знищення усього, що українське, та намагалися цілковито зіпхнути нас з історичного шляху. Але здорові основи нашої національної спільноти і відвічне бажання жити й розвиватися, не дали пропасти українському народові. Сьогодні ми знову в обличчі великих дій. І хоч ми сьогодні ближче, як коли-небудь, до здійснення наших завітних мрій, то тим не менше багато ще прийдеться українському народові перебороти перешкод на шляху до його волі. Тому посиленої праці, гарту, завзяття і віри, слухність своєї справи треба сьогодні українському народові.

2. Організація українських націоналістів прийняла сучасну війну, як нагоду до переведення остаточної розсправи з окупантами в боротьбі за волю України. Виходячи з цього становища, ОУН дала вислів бажань і волі всього українського народу, проголошуючи в дні 30 червня 1941 р. незалежність Української держави. Акт цей остане історичним

перемогу непохитна. Вона чиста і незломна, як є чистою і слухною наша боротьба.

Вперед, отже, до остаточної перемоги!
Хай живе самостійна соборна Українська держава!
Слава Україні! Героям слава!

В серпні 1941 р. Організація українських націоналістів

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.42. – Арк.17-20. Копія. Машинопис.

№ 121

Заява Крайового проводу ОУН (С.Бандери) на ЗУЗ про засудження позиції ОУН (А.Мельника) та прагнення до розбудови співпраці з Німеччиною в боротьбі з московським більшовизмом за незалежну Українську державу

Серпень 1941 р.

ЗАЯВА

У зв'язку з витвореним тепер політичним станом, Красвий провід Організації українських націоналістів заявляє:

1. У своїй дотогочасній боротьбі за визволення переживав український нарід не раз дуже критичні моменти. Вороги українського народу не раз заповідали знищення усього, що українське, та намагалися цілковито зіпхнути нас з історичного шляху. Але здорові основи нашої національної спільноти і відвічне бажання жити й розвиватися, не дали пропасти українському народові. Сьогодні ми знову в обличчі великих дій. І хоч ми сьогодні ближче, як коли-небудь, до здійснення наших завітних мрій, то тим не менше багато ще прийдеться українському народові перебороти перешкод на шляху до його волі. Тому посиленої праці, гарту, завзяття і віри, слухність своєї справи треба сьогодні українському народові.

2. Організація українських націоналістів прийняла сучасну війну, як нагоду до переведення остаточної розсправи з окупантами в боротьбі за волю України. Виходячи з цього становища, ОУН дала вислів бажань і волі всього українського народу, проголошуючи в дні 30 червня 1941 р. незалежність Української держави. Акт цей остане історичним

документом, що завершив один період боротьби українського народу за визволення.

3. Теж на майбутнє буде ОУН у кожній ситуації вести тільки такі акції, що є виявом вільної волі українського народу, а не тільки такі, що мали б вміщатися у вузьких рамках кожночасної дійсності.

4. Спосіб дальшої праці Організації українських націоналістів мусить бути пристосований до витворених умовин та мусить відповідати майбутнім потребам України. Українські націоналісти приймуть активну участь в суспільній праці на всіх ділянках національного життя. ОУН не йде – всупереч провокативним вісткам шкідників української справи – на боротьбу проти Німеччини. ОУН буде протиставлятися усім спробам вияву неорганізованої чуттєвої реакції, що позбавлені всякого політичного реалізму та зрозуміння тимчасовости теперішньої, зумовленої війною ситуації, навіть при найкращих намірах, можуть нанести українській справі великі шкоди.

5. Організація українських націоналістів п'ятнує в найрішучіший спосіб акцію групи інж. А. Мельника, що всупереч волі всього українського народу, одинока виступила проти акту самостійности і знутри вдарила в основи української державности. Український нарід ніколи не простить одиницям тим зради, поповненої в цю історичну хвилину.

6. У своїй дальшій боротьбі ОУН вдержить та буде старатися розбудувати співпрацю з Німеччиною та з усіма тими силами, що, будучи приятними Україні, сьогодні під проводом Німеччини боряться проти найбільшого ворога України – московського большевизму та змагають до установа нового європейського ладу, якого співтворцем хоче стати Україна. ОУН висловлює переконання, що незалежно від теперішньої ситуації, сили ті визнають в найближчій будучности велику роль ОУН, як чинника, що одинокий може зорганізувати і повести український нарід у його боротьбі проти Москви за незалежну Українську державу та за збудовання тривалого миру на сході Європи.

В серпні 1941 р.

Краєвий провід Організації українських націоналістів

Науково-довідкова бібліотека Центральних державних архівів України у м. Києві. Фонд листівок, інвентарний № 962 л. Копія. Друк. прим.

№ 122

**Політична декларація ОУН (С.Бандери) про завдання організації
після проголошення самостійності України**

Серпень 1941 р.

ДО ПОЛОЖЕННЯ!

1) Організація українських націоналістів, що кермує усім українським національним життям, виступила в дні 30 червня 1941 р. з ініціативою та проголосила самостійність України. В той спосіб дала вона вияв бажанням, що ними жив цілий український нарід. Акт цей стане незатертим доказом незнищимости українського народу, що, перейшовши жахливі умовини большевицького поневолення, виразно зазначив свою незломну волю жити вільним і незалежним державним життям. Державне будівництво, що його провело під проводом ОУН українське населення, організуючи всі сектори національного життя, виказало, крім того, державнотворчу здібність нашого народу.

2) У всіх збірних актах вияву волі народу, що мали місце від 30 червня ц[ього] р[оку], на перше місце, як провідний чинник, висунулася Організація українських націоналістів, що завдяки своїй широкорозбудованій організаційній сітці, вспіла відразу перейняти керму у свої руки у всіх місцевостях України. Всюди, де лиш виступила ОУН, визнано її провідною силою. Коли відтак вивезено провідника ОУН Степана Бандеру й голову уряду Ярослава Стецька*, в усіх сторонах краю

* Стецько Я. (1912-1986) (псевдоніми – З.Карбович, Є.Орловський, Б.Озерський) – визначний діяч ОУН. Народився в Тернополі у родині священика УГКЦ. Під час навчання в Тернопільській гімназії вступив до організації “Українська націоналістична молодь”, згодом до УВО й ОУН. З 1932 р. – член Крайової ексекютиви ОУН, ідеологічний референт КЕ ОУН. 1934-1937 рр. – у польській в’язниці. Учасник Великого збору ОУН у Римі (1939 р.), обраний членом ПУН. У лютому 1940 р. стає на бік С.Бандери. Учасник Другого Великого збору ОУН(Б) у Кракові (1941), обраний заступником С.Бандери. Очолив похідну групу ОУН(Б), яка мала завданням проголосити незалежність України. 30.06.1941 р. – виголосив Акт про відновлення української державності у Львові, очолив уряд – Українське державне правління. 12.7.41 – арештований гестапо і вивезений до Берліна. З вересня 1941 р., після відмови скасувати Акт 30.06.41 р. відправлений до концтабору Саксенгаузен, у якому перебував до вересня 1944 р. Після звільнення перебував під наглядом гестапо. Навесні 1945 р. сформував разом зі С.Бандерою, С.Ленкавським, Л.Ребетом, В.Охримовичем та ін. Закордонний центр ОУН(Б). Обраний гленом Бюро проводу ОУН(Б). Ініціатор створення Закордонних частин ОУН(Б). 1946-48 рр. – очолював Антибільшовицький блок народів. У 1967 р. виступив ініціатором створення Світової антикомуністичної ліги, 1968-1986 – голова проводу ОУН. Талановитий публіцист. Похований у Мюнхені.

почалась стихійна акція за їх поворотом, а тисячі домагань, що стали напливати від українських селян, робітників і інтелігентів до німецької влади, доказували відданість усього народу Організації українських націоналістів та її проводові. Був це загальнонаціональний плебісцит та збірний акт довір'я, що наявно доказував, що ОУН є виразником волі українського народу та що вона єдинока з волі народу може правити Україною.

3) Одинокими, хто виловився з єдиного фронту боротьби усього українського народу, були політичні капітулянти з-під снаги інж. Мельника. Вони зразу виступили проти Акту самостійности, заатакували його в нечуваний спосіб та провели провокаційної кампанії проти нього й проти всіх людей, що були співтворцями історичного акту з дня 30 червня 1941 р. В той спосіб допустилася ця група людей державної зради, поповненої на молодій, відродженій Українській державі.

Бажаючи перенести свої еміграційні свари на терен українських земель, та щоб знайти підтримку серед населення – почали мельниківці підригну акцію в українському національному житті та зробили спробу поширити диверсію в рядах ОУН. Але сильна постава членства, як теж резерва, з якою прийнято ту групу в українському громадянстві, не дали змоги диверсантам розгорнути своєї акції. Спільною лавою станула за проводом ОУН ціла організація і весь український народ так, що вже в теперішній час можна твердити, що диверсійна акція інж. Мельника, який в ім'я своїх “вождівських” амбіцій зрадив Українську державу, покінчилася повною невдачею. Факт, однак [той], що все здорове українське громадянство на східних і західних областях України правильно зареагувало на спробу диверсії у нашій національній спільності, кинув[ши] інж. Мельника й його прибічників на його безпосередню провокацію. З боку цієї групи іде тепер вперте намагання розбити ОУН при помочі чужих чинників. Для цього робиться наклепи на ОУН, що вона йде на боротьбу проти Німеччини. Завдяки таким засобам, обіцяють собі мельниківці розбити ОУН. Однак, на перешкоді їм стає виразно постава проводу ОУН, що не дозволить ніколи на ніякі безвідповідальні потягнення, та не дасть змоги зрадникам української визвольної справи руйнувати святе діло нашої державности.

4) Актом з дня 1 серпня ц.р.* створено певний правний стан, що не дасться узгіднити з виявом волі всього українського народу в дні 30.VI.1941 р. Український нарід, що змагає до відбудови української державности, має за собою кількасотлітню традицію визвольної боротьби, добачує в цьому акті удар у свої національні інтереси. Беручи

* 1.08.1941 р. – вступав у силу декрет А.Гітлера від 17.7.41 р. про прилучення Галичини до польського Генерального губернатрства.

під увагу сучасний переходно-воєнний час, український нарід вірить, що остаточна постановка справи на Західній Україні буде відповідати українським національним вимогам до його історичної землі.

5) Організація українських націоналістів вважає Акт з 30 червня незрушимою основою політики українського народу та виразною напрямною у дальшій своїй праці. Організація українських націоналістів буде й в майбутньому творити лише такі політичні акти, що будуть мати своє джерело у волі українського народу, та будуть відповідати бажанням всіх його верств. Всупереч намаганням ворогів і зрадників української справи, ОУН не піде на* та буде старатися знайти зрозуміння з німецької сторони для спільноти німецько-українських інтересів.

6) Організація українських націоналістів закріпить свою внутрішню силу та розбудує свої позиції на всіх відтинках національного життя.

а) Від початку свого існування опирала ОУН свою роботу на тривкій внутрішній базі, що її творив членський кадр. ОУН переходила через тяжкі потрясіння, а удари, що їх завдавали окупанти ОУН і цілому українському народові, розбивалися завжди об факт існування тривкого організаційного стрижня, що непобідимо виходив з усіх, навіть найтрудніших, ситуацій.

В дні 30 червня вступила Організація українських націоналістів на новий шлях, і шлях цей пересудив позицію багатьох її членів в українському збірному житті. Позиція, яку вони собі в ці дні здобули, рішає про дальшу їхню ролю в Організації та відсуває їх від безпосередньої внутрішньої роботи. До цієї праці мусять бути призначені в першу чергу ті люди, що на їх зовнішню позицію день 30 червня ц.р. рішально не вплинув. Вони дальше творитимуть внутрішній хребет Організації. Так вдержане наше внутрішнє життя будуть формувати окремі інструкції.

б) Нова дійсність, що заіснувала на українських землях по усуненні більшовиків, заставляє ОУН прийняти активну участь в організуванні суспільного сектора, теж в умовах, створених зарядженням з дня 1 серпня ц.р. Стоячи і насамперед на своїх [довивіренних] державницьких позиціях, члени ОУН стануть до праці на всіх секторах громадського життя. Участь у ньому зумовлена слідуєчими причинами:

В зв'язку з актом 30 червня 1941 р. Організація виступила офіційно та перейняла на себе організування поодиноких ділянок життя. Вправді зміна політичної ситуації не може остати без впливу на спосіб праці ОУН, то все ж засадничо ОУН не може зрезигнувати з цього, щоб все життя, організоване в численних установах, формувалося незалежно від головних напрямних націоналістичної політики.

* Далі одне слово нерозбірливе.

Зарівно ідеологічні заложення ОУН, як теж головні її політичні напрямні, мусять лягти в основу українського збірного життя. У цей спосіб здійснилася, з одного боку, вимога всеобіймаючости українського націоналізму, як науки, що має змогу просякнути у всі сектори життя, з другого боку – теж зовнішно, навіть в теперішніх умовах, ОУН стає визнаною як одинокий вирішний чинник. Є це своєрідний спосіб легалізації, себто здобуття зовнішнього визнання ОУН цілим оточенням. Крім того, участь в працях органічного сектора дає ОУН змогу впливати на зміні певних потягнень, що можуть вдаряти в українські інтереси. Коли на місці члена, або людини, що має довір'я ОУН, буде сидіти людина, байдужа українським інтересам, тягар теперішньої ситуації буде у великій мірі спадати саме на український народ.

До праці в органічному секторі ставати можуть лиш сильні люди, що видержать всі спокуси опортунізації та не затратять головної напрямної нашої політики, визначеної Актом з дня 30 червня 1941 р.

7) Організація українських націоналістів трактує Німеччину, як союзну силу, що сьогодні бореться проти московського большевизму та може причинитися до його розвалу. Цим фактом нормується в теперішній час відношення ОУН до Німеччини, зокрема, до її армії. Організація вказує представникам німецького уряду на наших землях на ті користи, що їх винести можуть оба народи зі співпраці та на шкоди, що повстають для Німеччини завдяки протиукраїнській політиці деяких німецьких чинників.

Організація українських націоналістів організує українську силу в ім'я здійснення великих ідеалів українського народу. Рівночасно ОУН переконана, що одиноко факт цей може перерішити про позитивне відношення Німеччини до проблеми української державности. Тільки ті народи, що зможуть в критичні хвилини сучасної світової кампанії зарепрезентувати певну реальну політичну силу, зможуть в такий рішальний момент стати справжнім суб'єктом, а не лиш об'єктом подій. Тільки така сила буде спроможна в порозумінні з можливими союзниками –[стати] цілком самостійно і без них відбудувати українську державність

8) Вимогам організації політичної сили підпорядковує ОУН в теперішній час всі інші огляди тактичної натури. Організація не тільки безоглядно п'ятнує всі провокаційні вихватки кліки інж.Мельника, що змагають до ліквідації ОУН, але таж поборює всі ті вияви, що випливаючи з нерозуміння вимог політичної доцільности, наносять нам великі шкоди. Деякі пропагандивні кличі, що їх в нас видвигнено в перші дні державного відродження, мусять бути в теперішній час рішучо усунені як такі, що дають атути в руки всім провокаторам для цькування проти ОУН. Тут треба згадати такі кличі як "Геть з чужою владою" і їм подібні, що при злобній

інтерпретації заінтересованих в тому, багато шкодять пляновій визвольній політиці.

9)Стоячи на площині 30 червня 1941 р., ОУН боронитиме позиції Українського державного правління під проводом Ярослава Стецька, що з волі українського народу перейняло владу на українських землях. ОУН буде і надалі скріпляти сталу тугу українських мас за власною державністю та підіпре стихійну плебісцитову акцію українського народу за Українською державою з українським урядом та за поворотом на землі провідника Степана Бандери та голови українського уряду Ярослава Стецька.

10)ОУН визнає, що бажання всіх українських верств ставати в ряди української збройної сили, є висловом волі усього українського народу, і тому справа організування української армії, що рам'я об рам'я з німецькою збройною силою станула б до боротьби проти спільного ворога, є справою, що займе перше місце в теперішній політичній акції ОУН.

11)Стверджуючи, що акт з дня 1 серпня 1941 р. причинився до послаблення тих позитивних почувань, що їх мало українське населення у відношенні до Німеччини, та з огляду на злуку з поляками витворив стан неспокою і непевности, ОУН вважає, що в теперішній час конечною являється декларація німецького уряду, що з'ясувала б виразно його становище до цілоти української проблеми.

12)Опираючись не політичній дійності, витвореній на українських землях від часу війни на сході, та беручи під увагу цей відгук, що його знайшла праця українських націоналістів зарівно в західних, як теж в східних областях, ОУН стверджує, що:

а)Організація всього українського національного життя на українських землях може бути проведена тільки на принципах ідеології українського націоналізму, що приносить нові цінності на схаотизовані погубною большевицькою доктриною терени;

б)Українські націоналісти, що завдяки зміненим умовинам вийшли на поверхню життя, були прийняті як справжні виразники волі і бажань українського народу, що принесли йому нову правду і нову віру та були визнані за справжніх його провідників;

в)Спроба диверсії, що її підняла партія зради інж.Мельника, зустрінулася з рішучим опором широких мас українського народу, що всюди виступають проти тих, що вислугуючись неукраїнським інтересам, хочуть руйнувати Україну;

г)Український нарід, що піднявся* до життя та вспів розрізнити правдивих борців за волю України від фальшивих пророків, [погодиться] лише на таку українську владу, що впливатиме з його волі та виходитиме [із] його інтересів;

* Одне слово нерозбірливе, текст пошкоджений.

г)Кожна зовнішня сила, що їй залежить на розгромленні червоного* та що бажає впорядкування сходу Європи, може ставити лиш на ті сили в Україні, що знайдуть спільну мову з українськими [силами] та зуміють приєднати їх та зорганізувати їх для великого діла боротьби за новий порядок світу.

Серпень 1941.

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.6. – Арк.8-13. Копія. Машинопис.

№ 123

Зразок інструкції Окружного проводу ОУН (С.Бандери) про організаційні засади місцевих осередків українських націоналістів

Серпень 1941 р.

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ІНСТРУКЦІЇ

Наше основне завдання:

- а)Творити, а де є, розбудувати, зміцнювати і посилювати Організацію українських націоналістів, якої провідником є Степан Бандера, і яка сьогодні відбудовує нову епоху в житті самостійної України;
- б)підготувати кадри українських збройних сил;
- в)об'єднати довкола ОУН все українство, зорганізувати його коло і керувати ним в державнім будівництві;
- г)виробляти пляни дальшої боротьби за повне здійснення нашої національної волі.

I

Найвищою одиницею ОУН є станиці. В кожному селі, місті, на фабриці чи при верстаті мусять бути наші люди, мусять бути станиці ОУН. Склад станиць, станичний, суспільний, військовий члени ОУН і симпатики. Станичний є провідником руху станиці. Він всім кермує, за все відповідає та дбає про ідейність, карність, солідарність і точність членів і симпатиків. До нього належать: суспільний, військовий і зв'язковий (один член може сновняти більше функцій, наприклад, станичний може бути заразом суспільним, а навіть і військовим).

г)Кожна зовнішня сила, що їй залежить на розгромленні червоного* та що бажає впорядкування сходу Європи, може ставити лиш на ті сили в Україні, що знайдуть спільну мову з українськими [силами] та зуміють приєднати їх та зорганізувати їх для великого діла боротьби за новий порядок світу.

Серпень 1941.

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.6. – Арк.8-13. Копія. Машинопис.

№ 123

Зразок інструкції Окружного проводу ОУН (С.Бандери) про організаційні засади місцевих осередків українських націоналістів

Серпень 1941 р.

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ІНСТРУКЦІЇ

Наше основне завдання:

- а)Творити, а де є, розбудувати, зміцнювати і посилювати Організацію українських націоналістів, якої провідником є Степан Бандера, і яка сьогодні відбудовує нову епоху в житті самостійної України;
- б)підготувати кадри українських збройних сил;
- в)об'єднати довкола ОУН все українство, зорганізувати його коло і керувати ним в державнім будівництві;
- г)виробляти пляни дальшої боротьби за повне здійснення нашої національної волі.

I

Найвищою одиницею ОУН є станиці. В кожному селі, місті, на фабриці чи при верстаті мусять бути наші люди, мусять бути станиці ОУН. Склад станиць, станичний, суспільний, військовий члени ОУН і симпатики. Станичний є провідником руху станиці. Він всім кермує, за все відповідає та дбає про ідейність, карність, солідарність і точність членів і симпатиків. До нього належать: суспільний, військовий і зв'язковий (один член може сновняти більше функцій, наприклад, станичний може бути заразом суспільним, а навіть і військовим).

Суспільний організує і провадить культурно-освітню працю серед гурту жінок, старших, молоді і т.д. Він пропагандує і організує господарське життя. Військовий об'єднує і вишколює всіх українців. Організує гурт українських військовиків.

Підрайон

3-5 станиць творять підрайон. Підрайоном кермує підрайоновий; до помочі має зв'язкових, військового і суспільного. Функції їх такі, як при станиці.

Район

3-5 підрайонів творять район. На чолі району стоїть районний, військовий референт безпеки, реф[ерент] суспільний (юнацтво, жіноцтво, інтелігенція, робітництво) і зв'язкові, референт пропаганди, реф[ерент] зв'язку з німцями, референт східних земель, реф[ерент] інформації.

II

Подати точний звіт до 30.VII.1941 р.:

а)звіт організаційний: 1.кількість станиць, підрайонів; 2)кількість сіл, охоплених організацією; 3. кількість членів (мужчин, жінок, молоді), кількість симпатиків; б)спис військових людей: рядовиків, підстаршин, старшин, спеців (танкісти, летуни, сапери, зв'яз[ківці], моряки, адміністрація, артилер[исти], скорострільники, санітети, і т.д.). Цим займається військовий референт. Творити кадри українського війська, так звані дружини українських націоналістів з такими відділами: міліція, охорона фабрик, залізниці, охорони перед саботажем, протилетунська охорона, [проти]пожежна охорона (мусить бути в кожному селі і місті).

Ці відділи умундурувати, скошарувати, забезпечити харчем, постіллю, милом, біллям. Перепроваджувати з ними постійно військовий вишкіл, також ідеологічно-суспільний і політичний.

в)спис фахівців: інженерів (механіків, хіміків, агрономів, гірників, лісових), адвокатів, правників, суддів, нотарів, адміністраторів; поштовців, колійових, машиністів, шоферів, [робітників] депо, кондукторів, телеграфістів, телефоністів, кіновців, радистів. Торговельників, кооператорів, поліцистів, фахових робітників, лікарів і медсестрів;

г)перевести масову грошову збірку і збірку в натурі взагалі (якнайбільше грошей і матеріялу). Все відповідно магазинувати і віддавати до диспозиції проводу;

д)звіт подати в двох примірниках.

III

В кожному місті центр домоуправи мусить бути в наших руках. До цього брати людей зі сіл, бо тоді буде[мо] мати контроль над домами.

Вияснити [в] гестапо, що дотеперішні домоуправи криють в собі знову польських і жидівсько-більшовицьких організацій проти України і Німеччини.

IV

Виготовити і подати до окр[ужного] проводу ОУН списи поляків і жидів, їх провідників і старшин, які провадять протиукраїнську і німецьку акцію. До цього долучити відповідні матеріали і протоколи.

V

Передавати до окружного проводу по 20 прим[ірників] всіх видань, що виходять в терені (газети, летючки, накази, оголошення і т.д.).

VI

В кожному селі і місті сипати могили. Уряджувати свята і маніфестації в честь борців. З таких імпрез давати докладні дописи до газет.

VII

Подбати про те, щоби кожний політв'язень списав спомини і пережиття в тюрмі: коли арештований, за що, де і з ким сидів, слідство, суд, в'язниця. Що знає про других політв'язнів. Що його піддержувало (чи релігія, чи історія, чи традиція (що ломила), переслухання, биття, чи конфронтація...*). По всіх мурах, плотах, домах і т.д. написи-кличі. Приготовляти в кожному районі, підрайоні і станиці величаві маніфестації, перепровадити їх в моменті проголошення державності в Києві. Підготовляти свято Української зброї на день 31 серпня. (Подати до 20 серпня програму цього свята до окр[ужного] пров[оду] ОУН).

VIII

Ради співпраці:

В кожній дільниці ОУН має давати ради і напрямки праці в спосіб законспірований. ОУН не може брати на себе відвічальности за працю даних установ так довго, поки не буде позитивно вирішене питання української державности, голови Українського уряду Я. Стецька та провідника ОУН Ст. Бандери.

IX

Всюди в кожному селі, районі уряди, торговельні підприємства, фабрики, верстати обсаджувати українцями. Жаден чужинець не повинен займати головних місць. Всюди праця на користь української нації, всюди лад і порядок, бо це наказ крови борців-мучеників, бо це наш святий обов'язок супроти нації.

Слава Україні!

Окр[ужний] провід ОУН

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.46. – Арк.50-51. Копія. Машинопис.

---

* Крпки у тексті.

№ 124

**Інструкція Проводу ОУН (С.Бандери) про організацію
соціально-економічного, суспільно-політичного і
адміністративного життя у містах під знаком
української державності**

Серпень 1941 р.

ОРГАНІЗАЦІЯ МІСТА

Одною з причин наших історичних невдач – це є невміння опанувати нами міста. Можемо сказати сміло, що хто володіє містами – володіє й краєм, до якого вони належать.

Тому наші противники, що так добре розуміють роль міст у державному і національному житті, постаралися на просторі віків нашого бездержавлення виперти нас із міст – центрів життя і руху. Міста – це осередки культурного, політичного, а також і економічного життя.

Під сучасну хвилю, коли ми приступаємо до будови нашого державного життя, мусимо наперед відбудувати наші міста. Вони мусять стати і змістом і формою українськими. Вони мусять стати такими, як в давнину в лицарській княжій добі і сили України.

Сьогодні, при сучасному темпі життя, при сьогоднішньому модерному житті, міста мають стати осередком сили, розвитку і його потуги. Не сміємо гаяти час, ми мусимо організувати міста, ми мусимо відновлювати їх, відполючувати і віджидівлювати. Наші міста ми мусимо українізувати. Ми мусимо двигнути сильний український міщанський стан, ми мусимо відграбати стару силу наших міст, ми мусимо зорганізувати сильні кадри нашого робітництва. Від сили нашого робітництва залежить наша сила в місті.

Ми мусимо зорганізувати сильне українське купецтво.

Ми мусимо опанувати урядництво, службовців.

Ми мусимо взяти в наші руки фабрики, заводи, ремісничі верстати, торговельні станиці.

Ми мусимо підняти суспільну вартість кожної одиниці і поставити її на належному її рівні. Кожна суспільна одиниця, інтелігент чи робітник, міщанин чи селянин, ремісник чи бюраліст, бідний чи багатий, для нас, для зорганізованого суспільства, є однаково важна, коли вона стоїть на сторожі росту і сили України, коли вона кладе цеголку під будову нашої держави.

Не сміє бути в нас ані одного незорганізованого міста чи містечка, не сміє бути в нас ані одного мешканця міста, який не був би зорганізованою

одиницею. Не сміє бути в нас ані одного міста, де не було би сильної сітки ОУН, яка очолює наш визвольницький рух й веде націю до вільного життя.

ОРГАНІЗАЦІЙНА СХЕМА МІСТА

Найнижчою клітиною ОУН міста – це [є] осередок (звено). На чолі осередка стоїть провідник осередка (звеновий). Кілька осередків творить станицю.

Кожна фабрика, завод верстат, уряд, торговельне підприємство, профспілка, товариства “Січ”, “Сила”, “Зоря”, “Просвіта”, “Жіноча служба Україні”, “Міщанське братство”, “Братство церковне”*, залізниця, пошта, трівня, трамваї, водотяги, заведення чищення міст, лічниці, клініки – це наші станиці.

В кожній станиці провідник станиці – станичний. Він організує в станиці сітку ОУН. Він відповідає за станицю. 10-20 станиць – це підрайон. Провідник підрайону – підрайоновий. Кілька вулиць і об’єктів – це район.

Провідник району – районовий, провідникові району підлягають:

а) провідник робітництва району (обіймає фабрики, заводи, верстати, домашня служба, сторожі):

б) провідник службовців району (бюралісти, учителі, професори, адвокати, лікарі-шпиталі, інженери, нотарі, священство, купецтво, кооперація).

Співпрацюють з ним: провідник жіноцтва району, яка організує подібну до мужеської сітку ОУН. Всі райони міста творять цілість, яка підпорядкована проводові міста. У провід міста входять: провідник, заступник, виховник, тіловиховник, військовик, референтка жіноцтва, безпека. Співпрацюють з проводом міста: провідник місцевого студентства, провідник місцевого юнацтва. Провідник міста має право прослідити працю студентства і юнацтва на терені його міста. Провідникові міста окремо підлягають (безпосередньо): а) залізниця, б) пошта, в) комунальні установи; г) електрична, д) водотяги, трамваї).

Ці творять у місті більшу [частину], окремі організаційні одиниці і рівнорядні районів.

Звернути увагу на організацію залізниці, на: а) бюралістів, б) залізничників, в) стрілкових, г) залізничні верстати, д) пакункових (трагарів) – їх окремо організувати. На пошті звернути увагу на: а) урядників дирекції; б) експедиції; в) електричні. У трамваях: а) бюралісти, б) механічні верстати; в) люди при обслузі районів. Не забути і про пожарну сторожу.

---

* Йдеться про громадські та професійні організації, які, за задумом оунівців, мали охопити всі верстви українського суспільства.

Кожний провідник міста підлягає безпосередньо: а) місто-столиця краю – крайовому провідникові, б) місто обласне – обласному провідникові, місто окружне – окружному провідникові і місто повітове – надрайоновому, місто районне – районному провідникові.

Кожне місто творить окремо сітку організаційну, яка є рівноядна з районом, повітом, округою, областю.

Опанувати профспілки, культурно-освітні товариства, професійні, станові, фізичне виховання. Там слідити за організаційною, виховною працею, давати напрямні праці.

Програма праці вищезгаданих товариств:

- а) наука історії України – історія ОУН;
- б) наука географії України (господарська географія);
- в) наука літератури (Шевченко, Л. Українка, Стефаник);
- г) ідеологія українського націоналізму;
- д) державно-політичний і суспільний вишкіл;
- е) громадянське виховання,

Товариствам фізичного виховання додатково ще:

- а) топографія – читання мап;
- б) теренознавство – орієнтація в терені.

В кожній станиці – суспільно-політичний виховник.

Крім цього, виховувати населення національними святами, публічними зібраннями. Кожна станиця веде пропаганду. В кожній станиці – бібліотека. В кожній станиці сильна сітка ОУН. Кожною станицею кермує ОУН. Кожний провідник станиці: у фабриці – заводі – робітник, у ремісничому верстаті – ремісник, у купецькій станиці – купець, в уряді-бюрі – бюраліст, у науковому заведенні – науковець, на залізниці – залізничник, в організації домашніх служниць – служниця.

Виховати провідників з посеред тих, що їх організуємо. Відшукати в народі це, чого не знаємо (провідників з народу). Зорганізувати мусимо всіх, бо тільки така організація дасть нам ціль.

Кожна станиця має стати кузнею, де мають куватися характери, свідомі громадяни – українці, віддані українській ідеї, готові на посвяту, жертви, навіть на смерть в боротьбі за добро України.

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.46. – Арк.57-58. Копія. Машинопис.

№ 125

**Настанови Проводу ОУН (С.Бандери) про
організацію мобілізаційно-військової справи на території України**

Серпень 1941 р

МОБІЛІЗАЦІЙНО-ОРГАНІЗАЦІЙНА ПРАЦЯ

В залежності від часу і умовин, в яких ведемо мобілізаційно-організаційну працю, розрізняємо:

- 1)Перший етап – підготовчий (умовинам недержавності).
- 2)Другий етап – мобілізація і формування революційних військових відділів (перший період збройної боротьби).
- 3)Третій етап – загальна мобілізація і перебудова революційної армії на регулярну (опанування цілої території краю, або її частини і наладнання адміністрації).

В першому етапі цілу підготовчу діяльність звичайно ведеться на території, зайнятій окупантами, в умовинах недержавності, і тому вона мусить бути дуже законспірована і ведена в тайні не тільки перед окупантом, але також перед посторонніми людьми. Крім малого гуртка заінтересованих людей (осіб) ніхто інший не сміє знати, що на даній території ведеться якась мобілізаційна підготовка, а, зокрема, про деталі цієї праці. Строга конспірація є самотнім успішним в умовинах недержавності охоронним засобом перед окупантом.

З огляду на небезпеку швидкого виявлення військової праці, вона не повинна бути в першому етапі масовою, а передусім не вільно переводити масових акцій як, наприклад: реєстрацію військово-здібних (по назвиськах і адресах), більші гуртові вправи і т.п. Випробовані довголітньою практикою в регулярному війську форми і методи військової праці не можуть тут бути вповні використані. В революційних умовинах треба шукати нових шляхів до правильної розв'язки цілої військової справи.

Тим то дуже часто багато військовиків зовсім не бачать практичних можливостей для ведення військової праці в умовинах недержавності, вже в кращому випадку, то ставлять її на дуже вузьку площину, неспівмірну до наших майбутніх стратегічних завдань.

Це діється, між іншим, тому, що вони в новій революційній дійсності хочуть працювати старими методами, випробуваними в регулярному війську і не вміють знайти правильної розв'язки військової проблеми, як цілості. Вслід за цим одні підходять до військової справи дуже “реально”, недооцінюючи при цьому власні сили і спроможности, і

обмежуються в своїй діяльності тільки до тих ділянок праці, які зараз можна практично здійснювати.

Натомість другі – більші революціонери, як військові фахівці – відриваються від ґрунту дійсних можливостей і, перебільшуючи наші мілітарні спроможности, швидко переходять у військовій праці на шлях шкідливого фантазування.

Збройна боротьба ґрунтується на конкретній фізичній силі, і тому було б недоцільно і шкідливо розраховувати в наших умовах на те, чого не маємо, як також на т[ак] зв[ану] революційну стихію.

Одночасно також не на місці підходити до розв'язки військової справи дуже реально і оцінювати нашу мілітарну силу, ґрунтуючися виключно на матеріальних чинниках.

Не бачимо машируючих колон озброєних вояків, не бачимо власних танків і літаків, і здається нам, що зараз немає у нас сили, яку ми могли б протиставити ворожій армії. Недоцінюємо в цьому випадку сили духового чинника, який в революції творить великі діла.

Зараз не можемо оцінювати сили оцього чинника, бо вона ще досі вповні не виявилася. Це станеться щойно в майбутньому революційному здвизі.

З другої сторони, треба звертати пильну увагу, щоби під впливом власної пропаганди не легковажити ворога, при одночасному переоцінюванні своїх сил. Перебільшуючи свої засоби і спроможности, ми закривали б таким чином перед народом правдиву дійсність і труднощі майбутньої збройної боротьби та взаємно обманювали б себе.

У військовій справі ми повинні робити усе те, що є вмістиме і можливе в сучасній дійсності, і чого вимагають наші майбутні стратегічні завдання на сході Європи.

Усе, що сьогодні зробимо у військовій ділянці, у майбутньому матиме 10-кратну вартість.

Мобілізаційно-організаційна підготовка в першому етапі повинна бути ведена в напрямі:

- а) Формування територіяльних військових осередків;
- б) Поставлення в мобілізаційну готовність військових кадрів.

Військові осередки зорганізовані для ведення цілої військової праці у терені у підготовчому етапі, під час формування військових відділів повинні стати їхніми командами. Залежно від потреби, зараз військові осередки своїми складами розмірно малі, але в другому етапі вони розбудуються до величини завдань воєнного часу.

Тим то, формуючи військовий осередок, водночас треба пам'ятати про те, що його відділи повинні бути здібні виконати свої функції не тільки в сучасному моменті, але також і пізніше, коли назріє багато

більше важних завдань. Виконуючи зараз свої обов'язки навіть на нижчих функціях, військовики спеціалізуються в окремих військових ділянках і підготовляються таким чином до праці в дальших етапах.

Вслід за цим військові осередки повинні бути до деякої міри школою для військових організаторів, в якій би вони основно підготовлялися до виконання своїх майбутніх завдань.

Діяльність кожного військового осередку залежить передусім від ініціативи і активності кожночасного його команданта, який навіть при відсутності політичного контакту зі своїм зверхником повинен собі радити і вести обережно роботу.

Брак інструкцій і наказів згори ніколи не оправдує бездіяльність, хоча б найвищих командантів. Найкращим свідомством знання військової справи і військово-організаторських здібностей теренового команданта – є його успіхи в праці. Жадні ступені, ані теж попередні заслуги не можуть рішати тут, де потрібно, людей чину і праці. Керівництво військовою працею доручувати людям, які проявляють активність, розуміють справу, бажають йти вперед і дають цим запоруку, що вповні вив'яжуться з наложених на себе обов'язків. Саме в підготовчому етапі ми повинні дати змогу виявитися працею новим людям, яким пізніше, під час формування війська, можна було б доручити відповідальні функції.

Водночас не треба боятися ініціативи і думки своїх підчинених, коли вона є здорова і правильна в даному моменті, і тільки нездари бояться конкуренції активних індивідуальностей і тому стараються вдержати їх на другорядних постах.

Щоби військовий осередок міг справно функціонувати, то його командант мусить мати до своєї помочі добрих співпрацівників і в[військових]. Добір людей і розподіл функцій має тут рішальне значіння.

Завжди мати на увазі, щоби люди, які мають працювати зі собою, відповідали собі характерами, та в противному випадку не буде між ними гармонії в праці. Наприклад, люди, які чомусь відчують до себе органічно антипатію, і тому не можуть зі собою співпрацювати.

При розподілі функцій пам'ятати про засаду: “відповідний чоловік на відповідному місці”, бо часто буває так, що добрий фахівець і здібна людина марнується на другорядній функції, в той час, коли на відповідальному пості є особи, які на цей пост не надаються.

Призначаючи комусь функцію, треба подумати добре, чи він підготований до виконання цієї функції, щоб опісля швидко не зміняти. Постійні зміни на керівних постах переривають на деякий час працю і сприяють безладдю. Коли немає на якийсь час відповідного чоловіка, то краще його не обсаджувати, чим призначувати першому з черги.

До військової праці притягати людей, які є військовиками з “крови і кости”, а не тільки з форми. В сучасній дійсності нам треба якнайбільше військовиків – революціонерів, а не виключно так званих фахівців – техніків, які завжди зуміють доказати, що по всіх правилах воєнної штуки, справа засуджена згори на невдачу і тому немає чого пориватися “з мотикою на сонце”.

Такі військовики будуть добре працювати в другому і третьому етапі, коли вже бачитимуть конкретну силу, а зараз своїм песимізмом можуть сіяти лише зневіру в рядах революційного активу. Водночас пильно уважати, щоби не будувати часом військової роботи на так званих всезнайках – дилетантах у військових справах, які трактують цю роботу дуже нефахово.

В основному: кожного цінити по його праці, і після того, що він може зробити. Тим то, призначуючи комусь відповідальну військову функцію, треба випробувати його ще перед призначенням бодай у меншій роботі. В революційному часі найбільше зробить людина чину, хоча б не дуже великий спеціаліст в деякій ділянці, а не пасивний “фахівець”, який в гарячий час чекатиме бездільно на номінацію і на інструкції згори.

Загалом думають, що мандат на військову працю дає військовий ступень, одержаний обов’язково в якомусь чужому війську, або щонайменше попередня служба в регулярній армії. Військова підготовка поза регулярним військом у нас зовсім недооцінюється. Розуміється, що це дуже здержує зріст молодих військових кадрів, бо молодь, яка не мала змоги служити в війську, зараз не пробує – хоча б самотужки – вчитися військового діла.

Завданням військових осередків буде, м[іж] ін[шим], також притягнути до праці усіх тих, що бажали б поглиблювати своє військове знання. Працюючи спільно зі собою, старі вояки пригадають собі те, що вже призабули, а молоді навчаться чогось нового.

Обліком військово-здібної людської сили і евентуально транспортних і зв’язкових засобів, повинна займатися станиця мобілізаційна, зорганізована при військовому осередкові. Станиця “МОБ” веде свою діяльність на точно означеному терені ще в першому етапі, а на випадок мобілізації збільшує свій апарат до потрібного числа і переводить поповнювання війська новими людськими резервами.

Начальник станиці “МОБ” повинен заздалегідь помітити собі і підготувати технічний апарат на час, коли треба буде її розбудувати до нормальної величини. Від справності станиці “МОБ” залежатиме переведення мобілізації війська в другому і третьому етапі.

Праця станиці “МОБ” в умовах недержавності дуже утруднює з

огляду на конечність задержання строгої конспірації навіть перед вояками, яких беремо на облік. Ведення евіденції військово-зобов'язаних по назвиськах зараз рішуче забороняється. Евіденція старшин і важніших військових спеціалістів найкраще мати в пам'яті. Напр[иклад], старшин військових спеціалістів з одного терену можна розподілити групами поміж кількох людей з військового осередку і станиці "МОБ" для запам'ятання.

Кожну групу повинно вивчити і запам'ятати двох інших людей.

Вищим військовим осередком і "ГВО" осередкові станиці й "МОБ" подають тільки циферні дані про військово-здібних після заздалегідь опрацьованої і нижче поданої схеми, яку (взірець) подаємо при кінці для використання цього звіту в праці*.

Під поняттям військово-здібних підтягаємо усіх мужчин військового віку, які фізично відповідають здоровим вимогам військових норм. Цей увесь стан людських резерв ділимо на військово-вишколених і не-вишколених, приймаючи на увагу їхнє дійсне знання військового діла, а не попередню службу в регулярному війську. В дальшому військово-вишкільних ділимо після їхньої боєвої готовності на три категорії.

Категорія "А" – це вояки, які в кожній ситуації готові добровільно станути в ряди Української революційної армії на заклик свого проводу.

Категорія "Б" – це вояки, які також готові вступити (навіть добровільно) в ряди Укр[аїнського] війська, але тільки тоді, коли вже бачитимуть конкретні успіхи перших революційних відділів.

Категорія "В" – це решта вояків, які підуть до війська після проголошення частинної (річниками), або загальної мобілізації, і тому вже зараз треба перевести докладно їхню циферну евіденцію і поділ по родах військ і служб.

Військовий вік для поодиноких груп вояків, означений в залученому взірці, треба розуміти умовно, бо він залежить від потреб і може різно змінюватися. Вищі старшини числяться тут від майора (включно) вгору.

Назвиська і адреси не вільно записувати, але мати в пам'яті (командирських кадрів і військових спеців), має знати засадничо найнижчий військовий осередок, а вищим зверхникам подавати тільки циферні дані. Для ведення мобілізаційно-організаційної підготовки, вишколу, військовому осередкові не потрібно знати назвиська і адрес вояків, але натомість він мусить мати правдивий циферний стан військово-зобов'язаних, розподілених по групах, категоріях, ступенях, родах війська, служб і т.д. (як в схемі).

Від солідарности і відповідальности кожного низового військового

---

* У справі немає.

робітника залежить, щоби подавані згори цифри представляли дійсно живих людей і їхній стан під військовим оглядом. Вояки, якими на випадок мобілізації буде безпосередньо розповсюджувати вища військова влада, повинні бути вже зараз виключені з евіденції станиці “МОБ” і передані компетентному військовому зверхникові. Таким чином забезпечимося перед подвійним численням одних і тих самих людей, а з другої сторони - допоможемо скорше перевести організацію вищих військових штабів (під час формування війська).

Одним з важніших завдань військових осередків в підготовчому стані являються опрацювання мобілізаційного плану. Одначе до справи планування треба відноситися дуже обережно, щоби воно часом не стало головним змістом нашої теперішньої військової праці. Кожний військовий план, опрацьований в умовинах недержавності, повинен бути так еластичний і живий, щоби можна було його примінити в кожночасній ситуації. Зокрема, постійна мінливість чинників і елементів, на яких ми могли б будувати в сучасних умовинах наші плани на майбутнє, є так велика, що зараз мати доцільні правильні розв’язки тільки на основні речі, залишаючи деталі на пізніше.

Мобілізаційний план є одною з найважливіших частин загальновійськового плану на другий етап, він повинен охоплювати в основних територіяльних мобілізаційних одиницях такі елементи:

- 1)Порядок переведення мобілізації військово-вишколених кат[егорій] “а” і “б” і формування військових одиниць;
- 2)Місце формування військових відділів;
- 3)Прохарчування змобілізованих;
- 4)Матеріальне забезпечення новозорганізованих відділів – головно зброєю;
- 5)Мобілізацію транспортних і зв’язкових засобів;
- 6)Відділи прикриття мобілізації.

В першій точці п[е]редбачити:

- а)Хто і в який спосіб повідомляє військовозобов’язаних про мобілізацію. Що повинен взяти (зі) собою кожний мобілізований;
- в)Хто буде командиром формованої частини.

Місце на збірку мобілізованих вибирати таке, щоби воно було забезпечене перед несподіваним нападом ворога (також з воздуха). Водночас це місце не може бути далеко від шляхів, звідки було б важко вивести змобілізовані військові частини. Також треба мати тут на увазі пору року, а в зв’язку з цим і приміщення для більшої кількості людей і евентуально для коней.

Обов’язково визначувати, крім головного, ще кілька резервних місць, які можна б було використати у випадку неактуальности першого.

Справа прохарчування мусить бути добре наладнана, щоби військо не голодувало в перших днях мобілізації.

Транспортіві і зв'язкові засоби безумовно мусять бути віддані в час збройної боротьби до повного розпорядження військової влади. Господарку погонними матеріялами (пальними) треба взяти під докладну контролю.

Відділи прикриття мобілізації – це малі відділи, озброєні, сформовані напередодні перебрання влади в терені, які мають завдання забезпечити новозорганізовані військові частини до часу поставлення їх в боєву готовність, перед заскоченням зо сторони ворожого елементу (вороже підпілля).

План мобілізації, як і кожен інший військовий план, мусить бути задержаний в строгій тайні не тільки перед ворогом, але теж перед своїми людьми. Ворог не сміє знати про кількість наших сил, їх розположення та наші заміри.

Мобілізаційно-організаційна праця в другому етапі охоплює мобілізацію і формування військових одиниць. Формуючи військовий відділ, підшукати в першій мірі доброго командира, якому дати добрих помічників (нижчий командний склад). При невідповідному командирі навіть добрі вояки здеморалізуються – упаде дисципліна і карність. Добрий командир завжди зуміє підпорядкувати собі навіть найгірший відділ і зробити його першим між кращими.

Револуційні умовини дуже сприяють появи різних “отаманів”, які звичайно не хотять підпорядкуватися організуючому центрові і ділають на власну руку. Зокрема, невизначування згори командирів створює дуже пригожий ґрунт для самоіменування, або виборної системи. Ці явища треба рішуче поборювати навіть за допомогою найгостріших засобів. У війську не може бути ніяких виборів, але є тільки іменування і наказ. Де є навіть двох вояків – один з них мусить бути старший і мати право наказувати.

Водночас було б недоцільно в револуційному часі усувати командира від проводу над відділами, які він зорганізував. Треба вимагати тільки безоглядного підпорядкування тереновій військовій владі і дати йому формальне призначення.

Не авансувати заскоро людей, коли вони ще не перейшли відповідних ступенів у військовій формі і не мають потрібного до цього знання і практики. Амбіція здобути вище місце часто підганяє людину до невпинної праці над собою і постійного поступу, а коли це місце осягнув, тоді пощо трудитися. Врешті здобутий легким трудом пост не ціниться високо. Несаймвірно скорє вичищування людей робить їх зарозумілими у своїх здібностях і звичайно деморалізує. Також деградація багатьох

заломлює і нищить морально. Особливо обережно з іменування, коли минуле даної особи нам невідоме. Часто буває, що особи, які провинилися на одному місці, переходять на друге, де їх ближче не знають, щоби там могли далі вести свою попередню роботу.

Перші військові частини повинні творитися після територіальної системи – це значить, що вояки одного терену (наприклад, повіту) творять одну військову одиницю (частину). При цій системі військо можна змобілізувати дуже скоро, бо вояки живуть близько місця постою своєї частини. Натомість командний склад обов'язково давати з інших теренів (система мішана).

Кожний військовий відділ мусить мати: 1) Командира; 2) Зв'язок; 3) Вогневу і ударну силу; 4) Постачання: а) харчеве, б) амуніційне, в) матеріальне.

Командири більших військових одиниць (від куреня вгору) мають до своєї помочи штаб. При формуванні військових відділів, штабів і установ звертати особливу увагу на економію людських сил.

Основою існування військової організації є тверда дисципліна і карність. Військо без дисципліни і безоглядного послууху своїм зверхникам являється небезпечною збройною товпою, яка може кинутися на грабунки власного населення, а при зустрічі з ворогом розлетиться безслідно навіть при його легкім зударі. Зокрема, в революційному часі, коли вибухнули народні маси, треба мати дуже здібних полководців, щоби змігли опанувати цю стихію, дати їй організаційно-військові форми, здисциплінувати їх, підпорядкувати одному військовому проводові.

Послухи наказам військових начальників мусять бути у війську вдержані за всяку ціну, не оглядаючися на засоби. Головно в обличчі ворога кожний відділ мусить бути безоглядно підпорядкований волі свого команданта.

Обов'язком усіх військових зверхників є вдержувати в своїх частинах безоглядну дисципліну і карність. Увесь командний склад повинен допильнозувати, щоби накази, видавані вищим зверхником, були виконані військом точно. Накази і директиви, які дається підчиненим, формою і змістом повинні відповідати усім правилам військового наказування.

Вояки вже зараз мусять засвоїти військовий порядок в праці і при звичаюватися до точного виконання наказів своїх зверхників. Тим то не давати забагато наказів, але натомість докладно контролювати, як їх виконано.

Щоби могли виконати своєчасно і справжньо цю велику кількість цих завдань, треба прийняти правильну систему праці і звернути увагу на головні і основні речі і не розпорозуватися в дрібничках. Зокрема,

не сміє бути місця у військовій роботі для т[ак] зв[аної] організаційної метушливості. Працю вести ступнево по черговим етапам, відділюючи те, що ми зараз повинні робити, від того, що треба робити пізніше. Робити повинен те, чого вимагають потреби нашої майбутньої збройної боротьби, чого вимагає життєва конечність. Підчиненим давати завдання і співмірні до них засоби, потрібні до виконання цих завдань, або вказати, де ті засоби можна здобути. Ніколи не вживати в дрібниці виконування і зв'язувати великою кількістю інструкцій і шаблонів ініціативи і підприємливості визнаців. Від підчинених вимагати самостійності в думці і чині.

Справне керівництво військовою, а, зокрема, мобілізаційно-організаційною працею, є можливе тільки тоді, коли головний військовий центр докладно знає, що діється навіть в найнижчих військ[ових] колах (клітинах). Щоби це в практиці досягнути, потрібно звітування творче військових осередків іншим. Підчинений обов'язаний звітувати своєму зверхникові без огляду на те, чи зверхник жадає звітів, чи ні.

В залежності від часу, в якому звітується, маємо звіти:

- а) періодичні (подається у визначених речинцях), і
- б) неперіодичні (залежні від потреби).

Звіти повинні бути: своєчасні, точні, коротковичерпуючі, ясні і зрозумілі.

В часі ведення якоїсь акції, коли підчинений дуже зайнятий працею, тоді він своєчасно подає тільки головні факти, а щойно після закінчення цієї акції звітує вичерпуюче (в подробицях).

Зокрема, мати на пильній увазі, що впровадження обов'язку звітувати про кожну дрібницю дуже бюрократизує військовий апарат, який тоді не робитиме нічого, тільки буде писати звіти догори.

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.46. – Арк.47-49 зв. – Копія. Машинопис.

№ 126

Інструкція ОУН (С.Бандери) про політичні та організаційні завдання українських націоналістів на місцях

Серпень 1941 р.

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ІНСТРУКЦІЇ

Наше основне завдання зараз є установити (а де є, розбудувати), зміцнювати організовано українську націоналістичну політичну силу.

не сміє бути місця у військовій роботі для т[ак] зв[аної] організаційної метушливості. Працю вести ступнево по черговим етапам, відділюючи те, що ми зараз повинні робити, від того, що треба робити пізніше. Робити повинен те, чого вимагають потреби нашої майбутньої збройної боротьби, чого вимагає життєва конечність. Підчиненим давати завдання і співмірні до них засоби, потрібні до виконання цих завдань, або вказати, де ті засоби можна здобути. Ніколи не вживати в дрібниці виконування і зв'язувати великою кількістю інструкцій і шаблонів ініціативи і підприємливості визнаців. Від підчинених вимагати самостійності в думці і чині.

Справне керівництво військовою, а, зокрема, мобілізаційно-організаційною працею, є можливе тільки тоді, коли головний військовий центр докладно знає, що діється навіть в найнижчих військ[ових] колах (клітинах). Щоби це в практиці досягнути, потрібно звітування творче військових осередків іншим. Підчинений обов'язаний звітувати своєму зверхникові без огляду на те, чи зверхник жадає звітів, чи ні.

В залежності від часу, в якому звітується, маємо звіти:

- а) періодичні (подається у визначених речинцях), і
- б) неперіодичні (залежні від потреби).

Звіти повинні бути: своєчасні, точні, коротковичерпуючі, ясні і зрозумілі.

В часі ведення якоїсь акції, коли підчинений дуже зайнятий працею, тоді він своєчасно подає тільки головні факти, а щойно після закінчення цієї акції звітує вичерпуюче (в подробицях).

Зокрема, мати на пильній увазі, що впровадження обов'язку звітувати про кожну дрібницю дуже бюрократизує військовий апарат, який тоді не робитиме нічого, тільки буде писати звіти догори.

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.46. – Арк.47-49 зв. – Копія. Машинопис.

№ 126

Інструкція ОУН (С.Бандери) про політичні та організаційні завдання українських націоналістів на місцях

Серпень 1941 р.

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ІНСТРУКЦІЇ

Наше основне завдання зараз є установити (а де є, розбудувати), зміцнювати організовано українську націоналістичну політичну силу.

Цією силою в Україні зараз є ОУН (Організація українських націоналістів), підготувати кадру старшин і підстаршин Української націоналістичної армії.

1.Об'єднати довкола нашої праці все українство, zorganizувати, вишколити і ввести організаційну дію.

2.Виробляти план дальшої боротьби за повне здійснення нашої національної волі:

а) Здобувати належні до цієї боротьби засоби;

б) Найвищою одиницею ОУН є станція* ОУН в кожній оселі, селі, місті, скупичі робітників, наша станція*.

3.Склад: станичний, суспільний, військовий.

Станичний: є провідником нашого руху в даній оселі, він за все відповідає, всім кермує, він добирає собі працівників суспільного, військового, зв'язкових і при їх допомозі організує всі творчі сили українського народу даної оселі.

Суспільний: він організує гурт українців-націоналістів, в його оселі гурт жінок, гурт старших, гурт молоді, гурт доросту і т.д.... Він організує культурно-освітню [роботу] села і міста, веде пропаганду, організує господарство.

Підрайон

3-5 станиць творять підрайон. На чолі підрайону стоїть: підрайоновий, зв'язковий, військовий.

Провідник суспільної праці (молодь, жіноцтво) і т.д... **

Район

3-5 підрайонів творять район, на чолі району стоїть районний, зв'язковий, військовий, реор[ганізація] безпеки, суспільна опіка, реор[ганізація] суспільної праці, юнацтво молоді, жіноцтво, робітництво і т.д.

Пропаганда

Реор[ганізація] зв'язку з Німеччини, реор[ганізація] східних земель, реор[ганізація] інформації.

Надрайон

3-5 районів творять надрайон. На чолі надрайону: надрайоновий, зв'язкові, військовий, пров[ідник] молоді.

Округа: 3-5 надрайонів

Округний провід творять: округний, організаційний, військовий, безпека, суспільна опіка, інформація, реор[ганізація] молоді, жіноцтва, інтелігенції, робітництва, реор[ганізація] східних земель.

Область

Кілька округів творять область. На чолі області стоїть обласний

---

* У тексті помилка. Ймовірніше: тут і далі - станиця.

** Тут і далі крапки у тексті.

провід (такий як в окрузі).

Поодинокі референти й референції можуть бути комульовані, з'єднані в одних руках по кілька.

Б

1.Перевести агрегацію членів та доповнення (але обережно) наших рядів, змагати, щоб в кожній оселі була наша станція;

2.Подати мені точний звіт станиць, неохоплених осель, членів, юнацьких, шкільних груп, юнаків.

3.Подати точний звіт: акти революційної боротьби в данім терені за час совітської окупації, були акти боїв в НКВД (де, коли – описати точно), арешти, суди, розстріли. Караний політв'язень опише свою тюрму, суд, що знає про других в'язнів і другі суди. Де були за час совітів військовий, коли і де логічно - політ[ична] вишкільна праця і т.д...

ЦДАВО України. – Ф3833.-Оп.1. – Спр.46. – Арк.52-53. Копія. Машинопис.

№ 127

Наказ Проводу ОУН (С.Бандери) обласним провідникам щодо організації політичних маніфестацій на підтримку української державності

Серпень 1941 р.

НАКАЗ

ОБЛАСНИМ ПРОВІДНИКАМ ОУН

Повідомляємо, що провідник Бандера конфінований* в Кракові й тому не може прибути на укр[аїнські] землі. Це результат політичних умов, які заістнували з хвилею вибуху німецько-більшевицької війни. Сьогодні вимогою моменту є справа дотично акції повороту провідника Бандери до краю. Цю справу необхідно тісно з'ясувати з проголошенням української державності.

Укр[аїнська] державність проголошена на урочистих всенародніх зібраннях (починати службою Божою), після того влаштувати маніфестаційний похід на площу, де доконати проголошення укр[аїнської] державності.

* під домашнім арештом

провід (такий як в окрузі).

Поодинокі референти й референції можуть бути комульовані, з'єднані в одних руках по кілька.

Б

1.Перевести агрегацію членів та доповнення (але обережно) наших рядів, змагати, щоб в кожній оселі була наша станція;

2.Подати мені точний звіт станиць, неохоплених осель, членів, юнацьких, шкільних груп, юнаків.

3.Подати точний звіт: акти революційної боротьби в данім терені за час совітської окупації, були акти боїв в НКВД (де, коли – описати точно), арешти, суди, розстріли. Караний політв'язень опише свою тюрму, суд, що знає про других в'язнів і другі суди. Де були за час совітів військовий, коли і де логічно - політ[ична] вишкільна праця і т.д...

ЦДАВО України. – Ф3833.-Оп.1. – Спр.46. – Арк.52-53. Копія. Машинопис.

№ 127

Наказ Проводу ОУН (С.Бандери) обласним провідникам щодо організації політичних маніфестацій на підтримку української державності

Серпень 1941 р.

НАКАЗ

ОБЛАСНИМ ПРОВІДНИКАМ ОУН

Повідомляємо, що провідник Бандера конфінований* в Кракові й тому не може прибути на укр[аїнські] землі. Це результат політичних умов, які заістнували з хвилею вибуху німецько-більшевицької війни. Сьогодні вимогою моменту є справа дотично акції повороту провідника Бандери до краю. Цю справу необхідно тісно з'ясувати з проголошенням української державності.

Укр[аїнська] державність проголошена на урочистих всенародніх зібраннях (починати службою Божою), після того влаштувати маніфестаційний похід на площу, де доконати проголошення укр[аїнської] державності.

* під домашнім арештом

На те свято просити завжди представників німецької влади, чи армії, якщо на терені такі знаходяться.

На тих всенародніх зібраннях повинні бути винесені резолюції, в яких повинні бути висловлені: подяка вождеві Німецької армії, армії, та в цілому нім[ецькому] народові за допомогу при звільненні укр[аїнської] землі від московсько-більшевицького наїзду, без застереження довір'я укр[аїнському] урядові у Львові, керованому п.Ярославом Стецьком, підпорядкованість його наказам і вказівкам, глибока і тверда віра в незалежне життя української нації, прохання повороту з Німеччини до краю провідника Степана Бандери.

Проголошення укр[аїнської] державности вмістити до загальної резолюції. Підписану резолюцію підписують громадяни, присутні на зібранню, 10 або 15 осіб, стверджуючи своїми підписами теж і те, що резолюції ухвалені зібранням, на якому було присутніх (подати кількість), підкреслити однодушність ухвал:

1.Проводові ОУН.

2.Укр[аїнському] урядові у Львові, на руки п.Я.Стецька.

3.Митрополитові Шептицькому у Львові.

4.До нім[ецького] уряду на руки місцевої команди.

Цю акцію провести в широкому масштабі і в найближчий час. Розгорнути на широку скалю політичну пропаганду. Для цієї ціли організувати пропагандивні референтури при проводах ОУН, в пропаганді звернути [увагу на те], що всі дані політичні партії признають провідництво політичне народу за ОУН. Стають до розпорядимости ОУН та вяснити, хто Бандера. Організувати місцеву сільську, міську, районну та обласну міліцію та владу. Втягнути в творення всього життя широкі маси. Відновити діяльність українських культурно-освітніх, господарських та фінансових установ.

Організувати молодь.

Подати звіт.:

1.Як нім[ецькі] чинники відносяться до укр[аїнських] урядів в селах і містах.

2.Стан сіл і міст.

3.Де і які були партизанські бої (докладний опис).

4.Чи були спроби атаманських виступів, або які прояви партійництва.

5.Що зроблено в ділянці організації влади і армії, які труднощі в роботі, наскільки наша влада панує над погромницькими настроями.

6.Чи організовано транспорт, промисловість та торгівлю.

7.Чи наладало справу прохарчування міста.

ЦДАВО України. — Ф.3833. — Оп.1. — Спр.48. — Арк.27. Копія. Машинопис.

№ 128

**Інструкція Є.Легенди – крайового провідника ОУН (С.Бандери)
на ЗУЗ**

Літо 1941 р.

Красвий провід ОУН

ІНСТРУКЦІЯ, ч.6.

I.

Провести опис фахівців і інженерів, хіміків, механіків, лісових агрономів, електриків, гірників і т.п. правників, адвокатів*, адміністраторів, поштовців, залізничників, машиністів**, кондукторів, рух, телеграф, і т.д... лікарів, кіновців, радистів, промислових діячів.

Описи оставити в місцевих урядах, в районах, округах, областях, до центру.

II.

Взяти в кожному місті центр Домоуправи в свої руки. Об'єднати всі домоуправи українцями.

Дотепер це все було НКВД. Дотеперішні домоуправи криють польські та жидівсько-московські організації. Витолкувати, що це гестапо. Брати людей з сіл до цієї роботи, наших людей, тоді будемо мати контролю.

III.

Роди співпраці:

До тих родів наші, але фірми ОУН не давати, ОУН не може брати відвічальности за їх працю, поки не буде порішене питання Української держави, голови уряду, Ярослава Стецька та провідника Бандери.

IV.

а)Перевести списи військових людей, старшин, підстаршин, спеців, танкістів, летунів, саперів, санітарів, моряків, адміністрації, артилерії, скорострільів...

Списи в районах, округах, області, центрі. На все військовий відділ при ОУН.

б)Творити кадри Українського війська, т. зв. Дружини українських націоналістів з такими відділами:

Фінансова контроля.

Охорона об'єктів, фабрик, залізниць.

Охорона перед саботажем.

Противітряна охорона.

Пожежна сторожа.

---

* Далі одне слово нерозбірливе.

** Далі слово нерозбірливе.

Охорона фабрик.

Охорона збіжжя і т.д...

Все вmundирувати і скошарувати, забезпечити харчами, постеллю, милом, біллям та почати військовий і фаховий вишкіл.

V.

Списи поляків, жидів, фахівців, офіцерів, провідників та всього ворожо наставленого елемента проти України і Німеччини.

VI.

Передати по 20 примірників усіх видань, що виходять в терені, (газети, летючки, накази і т.д....).

VII

Списати могили, уряджувати походи і свята в честь борців.

VIII.

Протоколи політв'язнів, коли арештований, за що, де сидів, слідство, суд. Що знає про других в'язнів, суди, заховання. Що його піддержувало (релігія, історія), що ломило переслухання, конфронтації, биття.

IX.

На всіх домах, мурах, плотах і т.д. написи: "Хай живе Українська самостійна соборна держава! "Хай живе Ярослав Стецько!". "Звільнити Бандеру"! "Звільнити Стецька!"

Не хочемо, щоб на Україну вертали польські і жидівські дідичі та банкири. Смерть москалям, полякам, жидам і другим ворогам України!

Хай живе Гітлер!

Хай живе Німецька армія!

Хай живе наш Орскомандант!

Хай Німеччина розіб'є Москву і Англію, але Україна хай буде самостійна і соборна держава.

Понаписувано фарбою або чорнилом. Не друк, але на мури.

X.

31 серпня свято Укр[аїнської] зброї. Величаві.

XI.

В моменті проголошення Державности в Києві маніфестації.

XII.

Нав'язати зв'язок з владою окупаційною, творити свою владу.

СЛАВА УКРАЇНІ!

ЛЕГЕНДА,

Краєвий Провідник ОУН

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр. 46. – Арк. 36,37. Копія. Машинопис.

№ 129

Наказ Крайового проводу українських націоналістів на МУЗ і начальника Команди Української революційної армії Є.Легенди

Літо 1941 р.

ГРОМАДЯНИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ!

Краєвий провід українських націоналістів проголосив повстання на всіх українських землях самостійної соборної Української держави. На його наказ вже вийшли в бої перші боєві відділи боєвого поготівля ОУН. Вже іде боротьба за країну. Мене назначив Краєвий провід Начальним командантом Української революційної армії. Я, як Начальний командант Укр[аїнської] Нац[іональної] Рев[олюційної] армії даю слідуєчий наказ:

I

Укр[аїнська] Нац[іональна] Армія перебирає під свою руку: а) Охорону кордонів Української держави перед зовнім ворогом та боротьбу з ним. б) Охорону й безпеку діяння Української державної влади. в) Охорону життя, праці й майна громадян Української держави.

II

На Україні ще ворог. Більша частина української землі ще окупована ворогом – московською Красною армією. Треба ворога викинути поза межі України. Треба довгої боротьби: а) Тому заряджую боєве поготівля всіх Українських збройних сил; б) боротьба з ворогом, як і взагалі всяка акція, вимагає об'єднання всіх зусиль в один зорганізований чин. Тому всі групи ОУН та всі стихійно повсталі повстанчі військові групи негайно нав'яжуть зв'язок з Начальною командою Української національної революційної армії та підпорядковуються їй у всій своїй дії. Визначити обов'язкових і вислати в ставку Начальної команди. в) Всякі самовільні групи, що не схочуть підпорядковуватися Начальній команді, не зложать зброї, уважатиму за ворожі банди і накажу головно розстрілювати. Те саме відноситься до польських, московських і других військових частин, що схочуть діяти в українській землі.

III

а) Осібним наказом створюю центр Укр[аїнських] повітряних сил та центр Укр[аїнської] панцерної зброї. б) Всі летуни, танкісти негайно зголосяться до своїх центрів і до служби. в) Всі летунські, панцерні частини підпорядковуються негайно своїм центрам, ввійдуть з ними в зв'язок.

IV

а) На українській землі війна. Німецька армія (Дойче Вермахт) вийшла як наша союзниця в боротьбі з Москвою, і за таку треба її вважати. б) Головна роля в першій фазі боротьби з Москвою паде на Німецьку армію. Поки німці будуть бити Москву, ми маємо створити Українську міцну армію, щоби потім спільними силами приступити до розподілу та перебудови світу. в) Назначую самотнім сквереном на українській землі український народ та його виразник – провід української нації з Степаном Бандерою на чолі. Всякі зазіхання на це наше право стрінуть рішучий наш збройний спротив. Німецькій армії в боротьбі з Москвою помагатимемо всіма можливими способами, але творитимемо свою Українську армію.

V

а) Крім Української революційної національної армії діє ще Український військовий легіон. б) Український військовий легіон і Українська Національна Революційна Армія – це лише всі часті одної Української армії. Обі підлягають ПУН, з Степаном Бандерою на чолі, Головному штабові ОУН. в) Обі борються за самостійну соборну Українську державу.

VI

а) Українська національна армія в першу чергу: а) Переймає охорону всіх залізничних станцій і вузлів, військових магазинів, полігонів, казарм, міст та всіх осередків державного життя, охорону фабрик, копалень, транспорту. Будуча армія в стані організації переходитиме військовий вишкіл, щоби стати міцною силою, лише найкращі частини візьмуть участь в боях проти ворога.

VII

а) Жовніри Української революційної армії беруть однострої позістали по совітській армії. На лівім рукаві вище ліктя жовто-синя опаска з написом “Українське військо”. б) Підстаршини, старшини й почоти вберуть жовто-синю опаску з тризубом. в) Всі боеві зложать присягу на вірність українській нації, Українській державі і Проводові українських націоналістів з Степаном Бандерою на чолі. Ворожі відзнаки і знаки знищити.

VIII

а) В терені, де нема військових гарнізонів, охорону державного майна і військових об'єктів, транспорту, копалень, заготзерна і т.д. переймуть сіль-військові відділи Української національної оборони. “Січові стрільці”. В їх склад ввійдуть всі військовонеобов'язані українці даних осель (молодь, старші). в) Їх завдання – вартова служба при військових об'єктах і транспорті і т.д. г) Їх завдання – співпраця в боротьбі з парашутистами й диверсантами. д) Їх завдання – військова підготовка юнацтва.

IX

а) Впроваджую на терені всіх українських земель воєнний стан.
б) Все майно, всі громадяни, їх життя, праця та спосіб життя переходить під охорону та юрисдикції військової влади.

X

а) Впровадження воєнних революційних трибуналів за всі проступки супроти українського народу, Української держави, Українського війська та моралі й безпеки. б) Впроваджую збірну відповідальність (родову й національну за всі проступки супроти Української держави, Українського війська і ОУН. в) Впроваджую карі за злочин, кару смерті, кару осадження в кон[центраційних] таборах, кару тюрми, конфіскації майна. г) Про вирoki повідомити до 8 год. обласні або дивізійні команди, до 4 год. розстріляти.

XI

а) Наказую знести всю зброю і передати Укр[аїнському] військові, або відділам Укр[аїнської] держ[авної] Сл[ужби] безпеки. б) Чужинцям зброї не давати.

XII

а) В кожній районі повстають негайно районіві військові команди. В кожній області повстає Обласна військова команда. б) Вони переведуть перепис всіх українців боєздатних. в) Визнають бранкові комісії. г) Приступають до творення планово-регулярних частин Українського війська та їх вишколу. д) Переберуть під свою руку свою охорону військового майна свого терену. е) Започаткують творення військових варстатів та осередків військового постачання.

XIII

а) Окремим наказом наказую командантам більших військових об'єднань та районних і обласних військових команд: війна, що її зачинаємо, є свята. Її мусимо виграти. Тому – всі на фронт!

Слава Україні!
Слава героям!
Слава вождеві!

*Краєвий провід Українських націоналістів.
МУЗ. Начальна команда Укр[аїнської]
рев[олюційної] армії.
Лейтенант Легенда*

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр. 41. – Арк. 8-9. Копія. Машинопис.

№ 130
Організаційні інструкції ОУН (С.Бандери)

Б/м

Літо 1941 р.

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ІНСТРУКЦІЇ

Наше основне завдання зараз є установити (а де* є розбудувати, зміцнювати – організовано Українську націоналістичну політичну силу. Цією силою в Україні зараз є ОУН (Організація українських націоналістів), підготувати кадру старшин і підстаршин Української націоналістичної армії.

Об'єднати довкола нашої праці все українство, зорганізувати, вишколити і ввести організаційну дію.

2. Виробляти план дальшої боротьби за повне здійснення нашої національної волі.

а) Здобувати належні до цієї боротьби засоби.

с) Найнижчою одиницею ОУН є станція ОУН в кожній оселі, селі, місті, скупичі робітників. Наша станція.

3. Склад ставничий.

“-“ Суспільний.

“-“ Військовий.

Станичний: є провідником нашого руху в даній оселі, він за все відповідає, всім кермує, він добирає собі працівників суспільного, військового, зв'язкових і при їх допомозі організує всі творчі сили українського народу даної оселі.

Суспільний: він організує гурт українців-націоналістів, в його оселі гурт жінок, гурт старших, гурт молоді, гурт доросту і т.д... Він організує культурно-освітньо села і міста, веде пропаганду, організує господарство.

Підрайон

3 – 5 станиць творять підрайон. На чолі підрайону стоять:

Підрайоновий,

зв'язковий,

військовий).

Провідник суспільної праці (молодь, жіноцтво і т.д...)

Район

3 – 5 підрайонів творять район, на чолі району стоять: районний, зв'язковий, військовий, реорганізаційний, безпеки, суспільна опіка,

---

* Наступне слово нерозбірливе.

реорганізація суспільної праці, юнацтво, молодь, жіноцтво, робітництво і т.д.

Пропаганда

Реор[ганізація] зв'язку з Німеччиною, реор[ганізація] східних земель, реор[ганізація] інформації.

Надрайон

3 – 5 районів творять надрайон. На чолі надрайону: надрайоновий, зв'язкові, військовий, пров[ідник] молоді.

Округа: 3 – 5 надрайонів

Окружний провід творять:

окружний, організаційний, військовий, безпека, суспільна опіка, інформація, реор[ганізація] молоді, жіноцтва, інтелігенції, робітництва, реор[ганізація] східних земель.

Область

Кілька округів творять область. На чолі області стоїть обласний провід (такий, як в окрузі).

Поодинокі референти й референції можуть бути комульовані, з'єднані в одних руках по кілька.

Б.

1.Перевести агрегацію членів та доповнення (але обережно) наших рядів змагати, щоб в кожній оселі була наша станція:

2.Подати мені точний звіт станиць, неохоплених осель, членів, юнацьких, шкільних груп, юнаків.

3.Подати точний звіт: Акти революційної боротьби в* данім ** терені за час совітської окупації, були акти боїв з НКВД (де, коли, описати точно), арешти, суди, розстріли. Караний політв'язень опише свою тюрму, суд, що знає про других в'язнів і другі суди. Де був за час совітів військовий, коли і де логічно – політвишкільна праця і т.д...

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр. 46. – Арк. 52-53. Копія. Машинопис.

---

* Одне слово нерозбірливе.

** Далі слово нерозбірливе.

№ 131

Інформація VII відділу Вермахту про політичну ситуацію в Україні щодо загибелі О.Сеника-Грибівського і М.Сціборського та арештів членів ОУН (С.Бандери)

1-30 вересня 1941 р.

Донесення VII відділу (армії) за період 1-30.9.1941

...2.Політична ситуація.

30 серпня в Житомирі певний прибічник Бандери застрелив двох українських націоналістів*, які співпрацювали з органами німецького вермахту. У колах противників Бандери притримуються думки, що йшлося про організовану акцію. Мало місце звернення про надання захисту**.

Зростає кількість видалень*** прибічників Бандери з причини їхньої небажаної пропаганди. Хоча в даний час цій справі ще не надається особливої уваги, однак слід мати на увазі, що зі зростанням труднощів у забезпеченні продуктами населення, ознаки яких вже існують, створюється поживний ґрунт для радикальної пропаганди. На жаль, німецькі інстанції своїми заявами щодо майбутньої політики стосовно населення, в яких ситуація змальовується чорною фарбою, постачають противникам постійно все нові агітаційні матеріали.

Дійсної протидії цим викривленням з боку німецької контрпропаганди не відмічається. У зв'язку з цим вплив на населення здійснюється в рамках воєнних завдань і в окремих випадках. Цього, однак, недостатньо для боротьби з ворожою пропагандою, тому що з протилежної сторони здійснюються тривалі активні зусилля, що являють собою далекосяжні вимоги і можуть бути розбудовані у програмному відношенні. Українській схильності до політизування і дискутування німецька пропаганда має надати лозунги.

* Цю інформацію про вбивство Сеника і Сціборського отримали німці від керівників ОУН (А.Мельника).

** Керівники ОУН (А.Мельника) в Україні, поінформували німців, що нібито член ОУН (С.Бандери) застрелив О.Сеника і М.Сціборського, твердили, що ОУН (С.Бандери) продовжує вбивати численних членів ОУН (А.Мельника) і просили, щоб німці вжили "поліційні заходи" проти ОУН (С.Бандери) та ліквідували бандерівський провід. Внаслідок цього німці провели перші масові арешти членів ОУН (С.Бандери) 15 вересня 1941 р. Від цього часу – з причин уже чисто німецьких інтересів – арешти членів ОУН (С.Бандери) стали щоденними.

*** Також армія отримала наказ "видаляти" членів ОУН (С.Бандери), тобто затримувати їх у воєнній зоні та передавати поліції безпеки і СД.

Розвивається справа видання українських газет, що відчуває труднощі через нестачу паперу і друкарських машин у маленьких містечках, які могли б забезпечувати навколишні села ...*

ВА-МА, RH 22/203/201-202; Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т. 2. – Львів. – 1998. – С.18-19.

№ 132

Політичне становище в тилкових районах “Південь” за донесенням головнокомандувача районами головнокомандувачу Вермахту

4 вересня 1941 р.

Головнокомандуючий тилковими районами “Південь”

Відділення УП

Відносно: адміністративні відносини у тилкових районах “Південь”

...

3) Політичне становище:

Почуття полегшення через відступ Советів поступилося місцем розчаруванню внаслідок приєднання Галичини до Генерал-губернаторства. Як політичний носій цієї позиції повинна розглядатись ОУН, вплив якої є на Заході сильнішим ніж на Сході. Не дивлячись на пропаганду агентів ОУН, які серед іншого проповідують розподіл земель серед селян, є присутньою готовність до співпраці, зокрема, також у колгоспах. Заходи до збільшення подвір'я привітали із вдячністю.

Бажання до співпраці розповсюджується також на політичний устрій (організацію) країни. ОУН пропагує, як відомо, незалежну Українську державу. Співпраця прихильників ОУН, які представляють активну молодь, повинна бути досягнута, точніше, залишатись наявною, щоб запобігти їх переходу в нелегальне русло. Як засіб до цього може служити, у першу чергу, широке комунальне самоврядування.

Ставлення українців до угорців та румунів повністю негативне. Це – окрім політичних мотивів – насамперед знайде відображення на перебуванні військ в українських районах. Вони зобов'язані відверто експлуатувати країну та усе вивозити, що погано лежить. Угорців називають австрійськими гунами (варварами)...

ВА-МА, RH 22/203/295-296.

---

* Див. док. № 133, 134, 145, 146, 149, 162.

Розвивається справа видання українських газет, що відчуває труднощі через нестачу паперу і друкарських машин у маленьких містечках, які могли б забезпечувати навколишні села ...*

ВА-МА, RH 22/203/201-202; Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т. 2. – Львів. – 1998. – С.18-19.

№ 132

Політичне становище в тилкових районах “Південь” за донесенням головнокомандувача районами головнокомандувачу Вермахту

4 вересня 1941 р.

Головнокомандуючий тилковими районами “Південь”

Відділення УП

Відносно: адміністративні відносини у тилкових районах “Південь”

...

3) Політичне становище:

Почуття полегшення через відступ Советів поступилося місцем розчаруванню внаслідок приєднання Галичини до Генерал-губернаторства. Як політичний носій цієї позиції повинна розглядатись ОУН, вплив якої є на Заході сильнішим ніж на Сході. Не дивлячись на пропаганду агентів ОУН, які серед іншого проповідують розподіл земель серед селян, є присутньою готовність до співпраці, зокрема, також у колгоспах. Заходи до збільшення подвір'я привітали із вдячністю.

Бажання до співпраці розповсюджується також на політичний устрій (організацію) країни. ОУН пропагує, як відомо, незалежну Українську державу. Співпраця прихильників ОУН, які представляють активну молодь, повинна бути досягнута, точніше, залишатись наявною, щоб запобігти їх переходу в нелегальне русло. Як засіб до цього може служити, у першу чергу, широке комунальне самоврядування.

Ставлення українців до угорців та румунів повністю негативне. Це – окрім політичних мотивів – насамперед знайде відображення на перебуванні військ в українських районах. Вони зобов'язані відверто експлуатувати країну та усе вивозити, що погано лежить. Угорців називають австрійськими гунами (варварами)...

ВА-МА, RH 22/203/295-296.

---

* Див. док. № 133, 134, 145, 146, 149, 162.

№133

**Звернення А.Мельника до українців з приводу загибелі
Є.Коновальця, О.Сеника-Грибівського і М.Сціборського та
розколу в ОУН***

5 вересня 1941 р.

Постій

У К Р А Ї Н Ц І !

Дня 30 серпня ц.р. на вулиці Житомира згинули геройською смертю два члени Проводу українських націоналістів – сотник Омелян Сенник-Грибівський і полк[овник] інж[енер] Микола Сціборський**. Згинули вони від куль каїна-братовбивця в передових рядах борців за Українську незалежну соборну державу. Впали у воріт Золотоверховного Києва, до якого рвалися їхні серця, й який вони оба перед 22 роками, якраз в днях 30 і 31 серпня 1919 року, здобували в рядах Української армії. Вони впали при сповнюванні свого обов'язку, до краю вірні Україні, націоналістичній ідеї й Організації українських націоналістів. Ворожа рука рішилася на це злочинне вбивство в хвилину, коли українська нація переживає вирішальний час боротьби за свою волю, коли серця всіх українців спрямовані до національної єдності й творчої праці для України.

Євген Коновалець, Омелян Сенник-Грибівський, Микола Сціборський – творці українського націоналістичного руху та основоположники УВО та ОУН впали жертвою ворожих сил, що їм страшною й ненависною є українська державність. Вони, що продовжували започате головним отаманом Симоном Петлюрою державницьке діло, загинули як і головний отаман із наказу ворогів України, з рук різних виконавців їх волі. Ворожі сили запряглися знищити ОУН, єдиного революційного

* Див. док. № 131, 134, 145, 146, 149, 162.

** Сенник О. (Грибівський, Канцлер) (1891-1941) – чільний діяч ОУН. Народився у м.Яворові Львівській обл., учасник Першої світової війни, сотник УГА, з 1921 р. – член УВО, 1927-1929 – Крайовий комендант УВО. Делегат І Великого збору українських націоналістів. Член ПУН. У 1934 р. до рук чеської поліції у Празі потрапив “архів Сеника”, через що О.Сеника запідозрили у зраді. Сенник фактично керував ОУН після смерті Є.Коновальця. Привів до влади в організації А.Мельника. Гологував на Великому зборі ОУН у Римі (1939). 1941 р. – керівник похідних груп ОУН(М). 30 серпня 1941 р. був застрелений невідомим у Житомирі.

Сціборський М. (Органський, Житомирський, Місько, Богдан) (1897-1941) – публіцист, ідеолог українського націоналізму, визначний діяч ОУН. Родом з Житомира, учасник боротьби за незалежність у 1917-1920 рр., полковник армії УНР. Один із засновників Легії українських націоналістів, співзасновник ОУН, член ПУН, організаційний референт. У 1940 р. став на бік А.Мельника. Був одним з керівників похідних груп ОУН(М). 30 серпня 1941 р. разом з О.Сеником застрелений невідомим у Житомирі.

носія української державницької ідеї й визвольної боротьби. І як не осягнули вони колись своєї цілі вбивством головного отамана, так не впала ОУН по вбивстві вождя українських націоналістів Євгена Коновальця. Вороги взялись до розбиття ОУН, випровокувавши диверсію в її нутрі. І ця справа не мала успіху, бо проти безвідповідальних виступів диверсантів поставилося здорове українство. Проте диверсія витворила ґрунт, із якого зродилися вбивства кров по крові, кість по кістці рідних братів – злочини, що, на них могли піти лише національні зрадники або божевільні, що ставши знаряддям ворожих сил, копають могилу Батьківщині.

Кожному з нас ясно, що за вбивством стоять вороги України. Кожному з нас ясно, що відповідальність за ці вбивства несе диверсія, що моральну відповідальність несе кожний, хто з диверсією співпрацює та її підпирає.

НАЦІОНАЛІСТИ І НАЦІОНАЛІСТКИ!

Організація українських націоналістів, втративши двох членів провуду – Омеляна Сеніка-Грибівського й Миколу Сціборського, понесла велику жертву. Смерть тих двох великих українців, провідних націоналістів-революціонерів – це велика втрата для дальшої визвольної боротьби України. Серце рветься з болю в кожного з нас в обличчі великої жертви й трагедії народу.

В цю хвилину закликаю Вас до рівноваги духу. Нас жеде ще тяжкий змаг. Як досі, так і на майбутнє перемагатимемо лише нашою великою ідеєю, глибокою мораллю, гідною поставою, відданністю справі та вірою в перемогу. В час, коли Батьківщина вимагає від нас творчого чину, праці та жертвеного самозаперечення, не сміємо зводити революцію на злочинну безвідповідальність, псевдореволюційні жести та самовищування.

НЕ ВБ'Є ВРОГО ІДЕЇ, ВБИВАЮЧИ ЇЇ НОСІЇВ!

Жертва крові за правду родить когорти нових борців, що в своїй вірі й завзятті доведуть ідею до перемоги. Будьте вірні Україні та націоналістичній ідеї, стійте твердо на своїх стійках і давайте рішучу відсіч усім спробам нищити українську силу, звідки вони не походили б. Це замогильний наказ вождів Симона Петлюри й Євгена Коновальця, це зов упавших членів Провуду українських націоналістів Омеляна Сеніка-Грибівського й Миколи Сціборського та усіх борців, що загинули з того ж ворожого наказу за нашу ідею.

Все українство відмежувалось від братовбивників. Хай ця остання трагедія стане джерелом очищення нашого громадського життя раз назавжди від національного злочину й анархії!

Слава пам'яті незабутніх наших друзів Омеляна Сеніка-Грибів-

ського й Миколи Сціборського!

Слава всім упавшим за Україну героям!

Слава Україні!

Постій, дня 5 вересня 1941 року.

Андрій Мельник –
Голова проводу українських націоналістів

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Стр.42. – Арк.32. Копія. Друк. прим.

№ 134

Комунікат ОУН (С.Бандери) про непричетність націоналістів до вбивства О.Сеника – Грибівського та М.Сціборського*

7 вересня 1941 р.

КОМУНІКАТ, ч. 7**

Дня 30 серпня 1941 р. загинув бл.п. Сеник Омелян і Сціборський Микола. В зв'язку з цим деякі круги, зацікавлені в розбиванні українського національного життя, поширюють вістку, що вони впали від кулі ОУН. До постатей бл.п. Сеника і Сціборського, як і до всієї політичної групи, до якої вони належали, ОУН відноситься негативно, вважаючи її акцію шкідливою для українського народу. Рішуче однак стверджуємо, що ОУН не має нічого спільного з вбивством бл.п.Сеника і Сціборського. ОУН як політична організація в своїй боротьбі не вживає індивідуального терору. Приписування вбивства бл. п. Сціборського і Сеника ОУН вважаємо провокацією!

Львівська наукова бібліотека ім. В.Стефаника НАН України. ЛБ 300 с.; Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.2. – Львів. – 1998. – С.16.

---

* Див. док. № 131, 133, 145, 146, 149, 162.

** ОУН під проводом С.Бандери відразу після вбивства О.Сеника і М.Сціборського видала комунікат, що був опублікований в журналі ОУН (А.Мельника) "Сурма" від 20 вересня 1941 р.

ського й Миколи Сціборського!

Слава всім упавшим за Україну героям!

Слава Україні!

Постій, дня 5 вересня 1941 року.

Андрій Мельник –
Голова проводу українських націоналістів

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Стр.42. – Арк.32. Копія. Друк. прим.

№ 134

Комунікат ОУН (С.Бандери) про непричетність націоналістів до вбивства О.Сеника – Грибівського та М.Сціборського*

7 вересня 1941 р.

КОМУНІКАТ, ч. 7**

Дня 30 серпня 1941 р. загинув бл.п. Сеник Омелян і Сціборський Микола. В зв'язку з цим деякі круги, зацікавлені в розбиванні українського національного життя, поширюють вістку, що вони впали від кулі ОУН. До постатей бл.п. Сеника і Сціборського, як і до всієї політичної групи, до якої вони належали, ОУН відноситься негативно, вважаючи її акцію шкідливою для українського народу. Рішуче однак стверджуємо, що ОУН не має нічого спільного з вбивством бл.п.Сеника і Сціборського. ОУН як політична організація в своїй боротьбі не вживає індивідуального терору. Приписування вбивства бл. п. Сціборського і Сеника ОУН вважаємо провокацією!

Львівська наукова бібліотека ім. В.Стефаника НАН України. ЛБ 300 с.; Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.2. – Львів. – 1998. – С.16.

---

* Див. док. № 131, 133, 145, 146, 149, 162.

** ОУН під проводом С.Бандери відразу після вбивства О.Сеника і М.Сціборського видала комунікат, що був опублікований в журналі ОУН (А.Мельника) "Сурма" від 20 вересня 1941 р.

№ 135

**З повідомлення Поліції безпеки та Служби безпеки (СД)
Німеччини про політичні настрої в Галичині й на Волині та
протистояння ОУН (А.Мельника) й ОУН (С.Бандери)**

10 вересня 1941 р.

*Начальник поліції безпеки і Служби безпеки (СД)
IV A I-B. №1 B/41 g.Rs.*

*Берлін, 10 вересня 1941 р.
Секретна справа Райху!*

Донесенні про події в СРСР № 79

...II. Повідомлення айнзацгруп і айнзацкоманд

Командуючий поліції безпеки і СД Кракова повідомляє:

Повідомлення про становище в кол[ишній] російській Польщі.

Загальний настрій:

Брест-Литовський:

Прилучення області до райхскомісаріату Києва викликало серед українців величезну радість. Райхскомісаріат розглядається як підготовчий етап до самостійної України. Очікується, що вже тепер управління перейде до рук українців. Українці бажають одне одному кращого майбутнього і обмінюються відомим великодним поцілунком. Серед білорусів і поляків прилучення до райхскомісаріату викликало розгубленість, оскільки вони розраховували на приєднання до Генерального губернаторства. Супроти німецьких місць – вказівки на економічну та транспортно-технічну залежність області від Генерального губернаторства. З Ковеля – повідомлення про дальші загострення між поляками і українцями, спричинені провокаторською поведінкою української міліції. Дальше повідомлення про непримиренне ставлення поляків до своїх людей, які працюють на службі у німців. Українське сільське населення дальше ставиться прихильно до німців. Запрошують німецьких солдатів на церковні та родинні свята.

Дистрикт Галичина

Нові надії на особливе місце українців у Генеральному губернаторстві викликається:

1) через відновлення переговорів з боку уряду Генерального губернаторства про нову українську народну організацію;

2) чутками про створення українського Ваффен-СС (частини СС) в Генеральному губернаторстві;

3) через встановлення, згідно з попередніми чутками, райхскомісаріату

в Києві та підпорядкування Волині і Полісся цьому комісаріату.

Вбивство Сціборського і Сеника*, як також одного з прихильників Мельника у Галичині, викликало великі обурення серед української інтелігенції. Занепокоєння, що від цього страждатимуть відношення між українцями і німцями. Чутки, що група Бандери веде переговори з польським рухом опору, посилюють ці побоювання. Загально очікується, що послідує заходи поліції безпеки**.

Національні групи:

Українці

У дистрикті Галичина – переговори з урядом Генерального губернатора про встановлення українського об'єднання громадського права “Українська народна громада”. Претензії українців внаслідок того, що адміністрація йде їм назустріч, суттєво зросли. Дозвіл положень, які пропонують українці, означав би надати особливий статус українцям в Генеральному губернаторстві. Особливо важливі такі вимоги: право на заснування культурних закладів різних видів, винятково видавництво і друкування книг, газет і т.д., планування щодо побудови шкільництва, пропозиції до вибору викладацького складу, виховання української молоді (молодіжні організації, дитячі садки, спортивні товариства і т.д.). Співдія при плануванні і розбудові господарства, як також при заснуванні транспортних і страхових підприємств, економічних цільових об'єднань, заснуванні профспілок, введення загального національного податку. Українці уже примирилися з положенням Допомогового комітету. Допуск переговорів про нову організацію оживив старі бажання щодо особливого статусу. У Брест-Литовську після оприлюднення приділення області райхскомісаріату посилилась пропаганда незалежності. Українська інтелігенція під сильним впливом групи Бандери. Розгортання діяльності групи гетьмана, але без особливого успіху.

* М. Сціборський і О. Сеник, члени ПУН під проводом А Мельника, були убиті 30 серпня 1941 р. в Житомирі невідомою особою. Здогадуються, що вбивство докочав радянський агент у порозумінні з іншим радянським агентом, членом ОУН (А.Мельника) К. Полуведьком, який приїхав з обома членами ПУН до Житомира. Пізніше німці його арештували у Харкові, і там він у тюрмі повісився. Вбивця був застрелений німецьким солдатом. Німці відмовилися показати тіло вбивці і не дозволили людям ОУН (А.Мельника) говорити з солдатом, який застрілив його. Заходи про це робив член ОУН (А.Мельника) Ст.Федак, який, як перекладач, належав до гестапо (СД) в Житомирі. Негайно після вбивства ОУН (А.Мельника) видала повідомлення, що вбивство виконав член ОУН (С.Бандери) і про це вона поінформувала німецькі власті (гестапо, проф. Г.Коха та ін.). ОУН (С.Бандери) комунікатом заперечила причетність до вбивства, називаючи його провокацією. ОУН (А.Мельника), помістила цей комунікат у своєму журналі “Сурма”, але одночасно накинулася на “бандеріаду” із ще більшими обвинуваченнями.

** Маються на думці заходи гестапо проти ОУН-Бандери.

Робляться спроби створити національну церкву.

Група Бандери як в Галичині, так і на Волині робить активні спроби влаштувати своїх членів перекладачами при німецьких службах. Посилена пропаганда за Бандеру, збір підписів для заяв на дозвіл в'їзду для Бандери на українську територію. Далі поширюються старі листівки про уряд Стецька і проголошення незалежності. Подібно поширюється також відомна відповідь Бандери, на вимогу проф. Коха (служба Розенберга), розв'язати уряд Стецька. Збір на фонд боротьби ОУН: продаж марок із датою прокламації незалежності (30.6.41). Чутки про дальші вбивства прихильників Мельника. Хто веде пропаганду за Мельника, того вбивають*. З цих причин – подальше відсторонення старшої генерації від групи Бандери. Домагання української інтелігенції групи Мельника:

- ввести заходи поліції безпеки проти проводу групи Бандери. Провідні члени групи Бандери після того, як стало відоме вбивство Сціборського і Сеника, переходять, побоюючись заходів поліції безпеки.

Білоруси.

Комітет в Бресті-Литовському. Головна увага звертається на економічну опіку над національною групою. На передньому плані - інформація про робочі місця і створення господарських підприємств. В народній боротьбі білоруси ...

ВAB, R 58/217/10; Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.1. – Львів. – 1997. – С.263-266.

№ 136

Повідомлення Головного штабу 11-ї армії Вермахту про батальйони “Нахтігаль” і “Ролянд”

10 вересня 1941 р.

Головний штаб 11-ї армії
Офіцер абверу (Абв. підрозділ I)

Г.Кв.А., 10 вересня 1941 р.

Стосується: Українська національна організація ОУН (Бандери)

---

* Ці і подібні інформації німці отримували від ОУН (А.Мельника).

Робляться спроби створити національну церкву.

Група Бандери як в Галичині, так і на Волині робить активні спроби влаштувати своїх членів перекладачами при німецьких службах. Посилена пропаганда за Бандеру, збір підписів для заяв на дозвіл в'їзду для Бандери на українську територію. Далі поширюються старі листівки про уряд Стецька і проголошення незалежності. Подібно поширюється також відомна відповідь Бандери, на вимогу проф. Коха (служба Розенберга), розв'язати уряд Стецька. Збір на фонд боротьби ОУН: продаж марок із датою прокламації незалежності (30.6.41). Чутки про дальші вбивства прихильників Мельника. Хто веде пропаганду за Мельника, того вбивають*. З цих причин – подальше відсторонення старшої генерації від групи Бандери. Домагання української інтелігенції групи Мельника:

- ввести заходи поліції безпеки проти проводу групи Бандери. Провідні члени групи Бандери після того, як стало відоме вбивство Сціборського і Сеника, переходять, побоюючись заходів поліції безпеки.

Білоруси.

Комітет в Бресті-Литовському. Головна увага звертається на економічну опіку над національною групою. На передньому плані - інформація про робочі місця і створення господарських підприємств. В народній боротьбі білоруси ...

ВAB, R 58/217/10; Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.1. – Львів. – 1997. – С.263-266.

№ 136

Повідомлення Головного штабу 11-ї армії Вермахту про батальйони “Нахтігаль” і “Ролянд”

10 вересня 1941 р.

Головний штаб 11-ї армії
Офіцер абверу (Абв. підрозділ I)

Г.Кв.А., 10 вересня 1941 р.

Стосується: Українська національна організація ОУН (Бандери)

---

* Ці і подібні інформації німці отримували від ОУН (А.Мельника).

Джерело: G.V.-Mann
Час.: 10 вересня 1941 р.

Для О.К.В. / зовнішній відділ абверу II.

З деякого часу в зоні, де ведуться воєнні дії, з'являються молоді українці, що називають себе членами ОУН (група Бандери). Вони вказують на те, що отримали завдання від організації з налагодження національно-культурної відбудови країни.

За їх словами, деякі з них належали раніше до підприємства абверу II* "Нахтігаль"**, яке було розв'язане. З того часу вони мають завдання від організації охоплювати в організаційному розумінні певні, наперед визначені області окупованої України. Але деякі з їхніх людей заарештовані німецькими інстанціями, що проте їм не перешкоджає у плановому проведенні акції. Нові люди мали б бути готові, щоб зайняти свої місця в парі з наступаючими військами.

Ці люди занепокоєні майбутнім України, побоюються поділу її між Румунією, Угорщиною та прилучення до Генерал-губернаторства, яке є під польським впливом, а також схвильовані долею решти земель, що мають стати німецькою колонією. Різні заходи німецької влади, як, наприклад, розпуск українських відділів добровольців***, Розпуск створеної в Галичині місцевої міліції тлумачиться як спроба придушення українського вільного розвитку. Чутки про планове німецьке управління Україною, очолюване гауляйтером Кохом і гауптманом професором Кохом, оцінюються приказкою: "Де багато кухарів, там борщ пересолений" без подальших коментарів. Шкодують лише, що в управлінні не знайшлося керівних посад для українців. Проте особа гауптмана професора Коха, здається, всюди користується певною симпатією.

За переміщенням вгорі названих людей далі слідкується. Просимо інструкції щодо заходів стосовно вищевикладеного.

За Головний штаб армії
начальник генерального штабу
з.д.майор

ВА-МА, RH 20-11/333; Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів. Т.1. – Львів. – 1997. – С.259-260.

* Абвер II – відділ німецької військової розвідки, що займався диверсіями за лінією фронту.

** Батальйон "Нахтігаль", хоча був вишколений в таборі абверу, військовою частиною абверу не був.

*** Розпуск батальйонів "Нахтігаль" і "Ролянд" стався в середині серпня 1941 р. Майже всі члени цих двох українських батальйонів погодилися служити в німецькому охоронному батальйоні (шццманшафт-батальйон 201) і підписали особистий контракт на один рік. 1 грудня 1942 р. батальйон був розформований, а українські офіцери посаджені під арешт у Львові.

№ 137

**З інформації Поліції безпеки та Служби безпеки (СД) Німеччини
про події в СРСР стосовно України**

12 вересня 1941 р.

Начальник Поліції безпеки і Служби безпеки (СД)
IV A I – B. Nr 1 B/41 g Rs
Берлін, 12 вересня 1941 р.
Секретна справа Райху!

Донесення про події в СРСР № 81

...Єврейське питання

Отриманий досвід підтверджує попередні твердження, що радянська держава була єврейською державою чистої води*. Це твердження можна зробити на кожному заводі, в кожній установі, навіть у колгоспах. Директор, його заступник, бухгалтер, касир, начальник складу на підприємстві – євреї**, службовці і робітники – українці. Керівник профспілки, партсекретар цього ж підприємства – євреї і т.д. Це можна спостерігати на середніх і малих підприємствах, вже не говорячи про великі. З цих причин єврейське питання – це пекуча проблема для українських людей. Усюди радісно погоджуються, коли про це питання говориться. За часу більшовиків вживання слова “жид” підлягало строгому покаранню і вважалось виявленням антирадянського настрою. Дозволена назва – “євреї”. Неприхильність населення і чітке розуміння єврейської проблеми зростають з Заходу на Схід, тобто євреїв в областях середньої і східної України, де не було “осілого” єврейства, як у регіонах на захід від Бердичева та Житомира, відхиляється з ще більшою гіркоту, ніж в “староєврейських” областях, де протягом століть у поводженні з євреями виробилось притуплення і призвичаєння. Для пропагандивної акції на широкі маси на українській території слід брати до уваги, що єврейське питання з вдячністю підхоплює населення. (Але) до активних кроків проти євреїв населення практично ніде не вдалося спонукати. Це можна пояснити тим страхом, який панує на широкому загалі, що червоні ще можуть повернутися. Завжди вказується на те, особливо серед старших, що вони вже таке пережили 1918 р., коли німці несподівано відійшли назад. Щоб протистояти цьому психозові страху і подолати примус, який робить єврея в очах багатьох українців носієм політичної влади, ЕК* 6 заставило багато разів євреїв перед розстрілом під охороною пройти через усе місто. Також багаторазово надавалося значення присутності

---

* Згідно з ідеологією націонал-соціалізму.

** Інформація перебільшена, не говорить, наприклад, про росіян.

міліції (українська служба порядку) при екзекуції євреїв. Серед євреїв, здається, і потойбіч фронту поширюються відомості про те, яка доля чекає їх у нас: якщо протягом перших тижнів була ще значна кількість євреїв, то в центральній- і східноукраїнських областях можна ствердити, що в багатьох випадках 70-80% єврейського населення повтікало, деколи – усі 100%. Тут вбачається непрямий успіх роботи поліції безпеки, оскільки безплатне відсунення сотень тисяч євреїв, згідно з допитами, аж за Урал, - це значний внесок до вирішення єврейського питання в Європі.

Особливо слід згадати відкриття єврейських колгоспів. Між Кривим Рогом і Дніпропетровськом знаходяться значні єврейські колгоспи, які поповнювалися євреями не лише щодо керівництва, але й сільськогосподарських робіт. Наскільки можна було встановити, йдеться про менш розумних євреїв, непридатних для вищих цілей, яких було “відсунено” на село політичним керівництвом. ЕК* 6 у цих випадках в інтересах продовження робіт відмовилося від розстрілу цих євреїв і задовільнилось ліквідацією єврейського керівництва і заміною його на українське.

Члени партії

Кількість членів партії** дуже мала, і навіть якщо врахувати утікачів і тих, чия приналежність не можна вже встановити. Строге відсіювання, якому завжди підлягали партійці, сприяє тому, що члени у більшості – але не у всіх випадках – повинні розглядатися як активні елементи і як небезпечні з причин поліційної безпеки. Іноді трапляються справді нешкідливі натурі, які з певних причин – умовлювання, кращий прожиток і т.д. – були в партії, але не виконували там жодних функцій, і їх не можна розглядати як небезпечних.

Церковне питання

У церковному питанні не можна змалювати єдиної картини. В цілому стара генерація дуже прив’язана до церкви, у багатьох випадках і молодь в сільській місцевості, тоді як у промислових районах спостерігається виразна байдужість. В окремих селах можна було виявити, що населення за кілька годин після вступу наших військ у першу чергу очистило церкву, котра 20 років використовувалась як склад зерна чи була занечищена, і прикрасило її невідомо звідки взятими золоченими іконами. Обережно і злякано заходили тоді жінки до церкви, приписані церемонії пам’ятали ще старші жінки з давніших часів, але молодші не знали добре...

ВАН, R 58/217/50; Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів. Т.1. – Львів. – 1997. – С.270-272.

* Айнзацкомандо.

** Йдеться про членів компартії.

№ 138

Спогади жінок-учасниць походу Південної групи ОУН
(С.Бандери)

Не раніше 15 вересня 1941 р.

СПОМИН УЧАСНИЦЬ ПОХОДУ ІІІ ПІВДЕННОЇ ГРУПИ

29/6. Неділя. Прийшов наказ першого їхати на Сянік. – Мешкаю з подругою в одного нашого священика, але противника, він “мірошник”*. Тому приготування наші є скриті, але більше нервові, ладую всі речі, наплечники годі двигнути, а до того ще дві валізки. Прийшов перший, в вечір відправа на дванадцятьці і вночі від’їздимо з Кракова. Речі лишила, взяла лиш наплечник. Їдемо всі порозсіяні по вагонах, але всі добре себе бачимо. Висідаємо одну стацію перед Сяніком та пішки болотом (падав, видно, дощ) манджаємо** до села К. По дорозі мороки з моїм наплечником, оказується, що подруги більше наладували, чим друзі, звичайно жіноча шпаровитість і господарність. В селі запаслись ми в солонину, приділили нас, себто подруг, до жіночого роя, але через границю Сян довелось нам йти з нашими друзями з Кракова. Подруги нас ждали по другому боці Сяну.

Переправа через “першу границю” на наших землях була досить тяжка. Сторожа вже стріляла, тому треба було старатись виминути “греншущів”***. Переходили ми в селі Н. Приїхали ми рано фірами осібно друзі, а осібно дівчата. На нашій фірі було повно пропагандивного матеріалу та інші наші видання. – Нещастя хотіло, що саме ми “попали чортові в зуби”, і на дорозі сам командант станиці нас задержав та хотів завести на станиці, щоб переслухати. І тут треба було ужити всіх хитрощів жіночих, щоби якось ціло викрутитись. На наше щастя над’їхав старшина військовий до нашого ангела-хоронителя, а ми обіцяли йому, що зараз самі зголосимось. Тільки ми стратили їх з очей, порозбирали речі і в ліс, аж тут на гостинці авантура. Командант кричить на нашого “малого” провідника, щоби показав, кудюю ми пішли. Тихесенько пересидівши від рана до вечора 5/7 о годині 8-й вечір, пройшли Сян. Подруги на одному броді, а друзі трохи від нас дальше. Я з подругою Реною пішла на глубшу воду, тому що самі малі, а дві висші подруги пішли на кращій брід. Трошки страху а трошки гумору, й ми були на другому боці. Оглянувши совітські

* ”Мірошник” – мельниківець.

** мандруємо

*** німецьких прикордонників.

“бункери”*, пішли ми в новозаложений “колгосп”, де нас ждали подруги з нашого рою. Вражіння погане, колгосп нам не подобався, було видно руїну й хижачьку руку наїзника. Фірами скоро переїжджаємо нашу рідну Галичину. 8/7 ще раз нас перегрупували, я розсталась зі своїми щирими подругами з Кракова в Дулібах, а радше в Лисятичах. Незабутній двір і дуже щира гостина селян, головню смакувало молоко і книші білі, це вперше білий хліб по еміграційнім Г.Г. Виразно тямлю село Пуків, а то завдяки Дарці, яка купила гарну весільну юбку. Наша Дарця вже передує в ній цілий час, і слава про красу юбки і дівчини несеться по широких степах України. 15/7 стрічаємо в Тернополі. Тут знов перегруповують нас, і подруг вже не пускають самих, тільки приділяють до муж[ських] роїв. Радять нам наплечники не переладувати, бо, може, прийдеться нам пішки іти, головню постаратись про хліб і харчі, бо, мовляв, там голод і не знати як населення прийме. 17/7, через Підволочиськ переїздимо другу границю на нашій рідній землі. Година 18.15, серце товчесь, якесь зворушення огорнуло всіх, ми переїздимо річку Збруч, історичну річку. Така погана, а стільки споминів з нею. Волочиська роблять на нас погане враження. Знищене жидівське й брудне містечко. Їдемо по обітованій землі, чим далше від границі, тим краще чуємось, і то почування буде степенуватись. Їду в рої симпатичнім, кожний друг – це для себе окремий тип людини, а однак цілість нашої “13” гармонійна, нас подруг тільки 3. Добре чуємось, товариське життя процвітає, заслуга це нашого роевого, все спокійний, зрівноважений, строгий і добрий. Любимо його і поважаємо. Напряма нашої дороги – Проскурів. Переночували в Бокіївці, це, мабуть, село, де всі наші рої гостювали. Їдемо далше кіньми, люде нас вітають щиро. З початку здержано, беруть нас за німців, що вмюють говорити по-українськи, і звідси та здержаність і холодність. Та коли переконаються, що ми такі самі українці, як і вони, то гостинності й щирості немає меж. Так як вмюють наші брати за Збруча гостити, так ми не вміємо. Хто раз загостив на наші степи, того все щось тягне туди, де чуєш серце України. Проскурів – це перше місто. Погане, брудне й жидівське. Навіть не хочеться в ньому задержуватись. 21/7, їдемо далше на схід. – Переїжджаємо через Давидківці, Бахмачівці, Порховміці, легенькими, плиткими возиками, зовсім дерев’яними. – Перший раз тоді побачила я красу українського села положенням, будовою хаток та стріхами солом’яними я була очарована, таке село я вимріяла собі з поезій Шевченка, але воно ще краще, немає слів, щоб описати ту красу. А степи. Такої краси, широчині, розмаху й сили я не бачила в своїй теперішній батьківщині. – А потім

* Йдеться про радянські оборонні споруди над р.Сян.

щодня інше село, інші люде, вечером збори й вибирання управи села та міліції. – Я починаю вироблятись на бесідницю, говорю так, як чую, ніщо не обіцяю, ані не страшу, селяне мене розуміють, і по кожній мові запитів і звірювань повна сила. – Дається відчутти, що тут елемент приголомшений тим режимом, НКВД, але багато цікавіший та в деяких випадках мудріший, чим у нас, крім національної свідомості. З тим тут гірше. Теорії марксизму і ленінізму знищили нам душу народу, але не зовсім, бо гін до власного окремішного від наїзників дримає в душах тих сірих мас. Так серед чудових степів золотої пшениці, серед добрих людей, збіджених і застрашених, серед нашої молоді “комсомольської” та щирих розмов сходили нам дні. Не чулось змучення, ані невигод. Вечорами по зборах спалось в клуні (якщо було, бо це рідкість), на соломі по-королівськи. Ставали рано, [о] 5 год., вели таборове життя. Спільна молитва на струнко робила величезне вражіння на наших селях. Були випадки, де старий дядько ставав собі з боку до молитви, а сльози радости, а, може, зворушення капали із змучених очей по зоранім зморшками обличчу від “щасливого життя” в “квітучій Україні”. – В тій хвилині відчувалась сила нашого народу, що ніхто й ніщо його не зломить, бо він – той господар землі цієї має тяглість з предками і внуками своїми.

Їдучи все так на схід, заїхали під Винницю та розташувались в Майдані Юзвинськім. Зупиняюсь на тому селі для того, що тут ми вперше зустрілись з нашими легіоністами з “Нахтігалю”. – Гостив у нас друг Ш. та заїдав молоду картоплю з кислим молоком. Завидували нам друзі в мундурах, ми чулись тут краще та були рідніші людям. Я з другом “Матсуокою” – це були ударні пропагандивні відділи – працювали між народом з блискучим успіхом, дійсно нас мило заскочив такий стан наших українців зі школи Сталіна. Є краще, як ми думали.

Приходить ненадійно 31/7, того дня ми довідались, що наш рій Г.4 перестає існувати, до нас приїдуть нові друзі, а 4 найкращих друзів від’їхали, як самостійний рій, на місце призначення на Запоріжжя. – Тяжке було наше прощання – зжились з нами і довго нам їх бракувало в рої, щоби знову було життя і гармонія. – Прийшли нові друзі, пізнавали ми їх, а по двох днях вернувся гумор і життя. Я дістала нового друга до пропаганди Богдана, удався нам, мов дотеп, та вмів з людьми скоро нав’язувати контакт. – Почалось знову працювати планоно, [в]вечорі сходили на співах, бо нові друзі краще співали, чим наші запоріжці. Молодь горнулась, і чим більше ми почали з ними зживатись та їх розуміти. Вже тепер відразу пізнавали, хто по десятирічці, а хто вчить, передше це нам було дуже тяжко розібрати, бо ноша у всіх однакова – бідна – але чиста. Жилось мені добре, за працею

для нашого брата по той бік греблі сходили дні скоро так, що особисте горе блідло, а віра в краще завтра, велике і могуте, давала сил, і росли крила нам. Аж нагло каже мені друг роєвий, що я відійду до штабу. Ох, лишенько. Лишити друзів, з ким зжилося. І прийшов той день цілком несподівано, зблукалось Т. П з дороги і цілком припадково натрапило на штаб, де я лишилась. – Два дні чулась ніяково, всі обличчя чужі, хоч це наші друзі, але все не те, що Т.П.

Тхнуло тут більше повагою, і більше людей комплікувало життя. Та однак стрінула я свою подругу ще з Кракова Анну і Уляну та скоро прирорувилась до нових обстакин. Знова дорога степами, але вже на власних возах, а вечором збори по селах, співи гутірки. Зближались ми до місця призначення Дніпропетровська, чим ближче Дніпропетровська, тим кращий краєвид, більше балок, а чорнозем чудовий, і тоді стає тобі ще ясніше, чому за той чорнозем так б'ються всі сусіди добрі. – Цілі лани пшениці та соняшнику, у нас цього не видати. Ночуємо в школі, або колгоспі. Людей уже знаємо добре, уміємо до них підійти навіть молодь вже наша, бувають острі дискусії і то на високому рівні, але ми все перемагаємо і то не все розумовими аргументами, а просто чуттєвими спонтанними, з глибин української душі і психіки. І дивно часами стає, що такого молодця протягом двох днів переконуємо, що націоналізм нам ближчий та кінечний, якщо бажаємо жити повним життям, а сталінська школа товкла 12 або 14 літ в його душу чужі теорії і віру. – Тому стає мені ясным те, чому кожний наїзник більше боїться національного відродження, чим господарського. Боїться часом більше огненних слів, чим танків от хоч би Шевченка... За це його Москва в'язнила. А там, на тих степах, між тим скатованим і виголомженим народом родиться стихійно український націоналізм, і прийде скорше чи пізніше хвиля, коли скаже він своє останнє слово. – Думаю, що розростеться той гін повного національного життя краще, чим у нас, бо там є широчінь і розмах та ще велика таємна сила з глибин землі, що дає почування хазяїна на власній загороді.

Багато я полишила друзів між молоддю, але з багатьох причин про них напишу колись пізніше. Маємо друзів і між старшими. От хоч би учителі в селі О. Двоє стариків, які з нами серцем і душею. Раділи нами та гостили так, як своїх рідних синів. Так як ми харчувались на нашій широкій Україні, так ми ніколи в Галичині не їли. Добрий борщ, курки варені з бараболею, вареники зі сметаною або з медом, пиріжки з сиром або з яськами*, молоко з медом і тільки пшеничний хліб. – А овочів, кавунів, не були ми жадні, а до того всего сім'ячки. Навчилися ми їх лускати як справжні “здешні”. Зближались

---

* квасолею

ми до Дніпропетровська, а що бої йшли під містом, ми мусіли ждати в одному селі О. Станули в школі та почались приготування до міста. Прання, шиття, читання книжок із совітських бібліотек – гутірки та завваги. – Одні підготовлялись до пропаганди, другі студіювали “безпеку”, треті адміністрацію, а четверті клопотались харчами, щоби зробити запас до міста. – Праця йшла як в годиннику. – Вечорами сходились до нас молоді хлопці та дівчата і вчились співати. – Співали ще своїх пісень при гітарі “Думи мої, думи мої”. Були студенти з педінституту і техніки, які тепер робили в колгоспі, щоб зібрати хліб та заробити на зиму. Мудрі й ніжні дівчатка. Історію Аркаса прочитали одним душком. – Аж 12/9 прийшов день мого виїзду у Дніпропетровськ, лишала подруг ще на постої а з Анкою прощались, їхала на полудне. В полудне 13 вересня в’їхали ми одною фірою з другом Д. і вояками з–під Одеси. Перед нами на похилих берегах Дніпра пишався Дніпропетровськ, величезне промислове місто, а за сивою лентою нашого Дніпра гуділи гармати, бахкали бомби. Ми вже застали тут наших друзів, які вже при праці, організували Олост, міліцію, школи, харчопостачання. – Замешкали ми в дома й мали спати в ліжку, але тому, що бомби били, прийшлося спати в льоху. Центр міста знищений вже був, а, думаю, що місто ще дуже потерпіло, бо обстріл був острій.

Йшла праця, темпо міське, прийшлося зустрітись з тутешньою інтелігенцією, вражіння гарні, спомини теж.

Місто скоро прибрало нормальний вид, аж тут нараз гестапо й арештування... Прийшлося нам покидати дороге нам місто, наше призначення і 18/Х покинули ми місто зі сльозами жалю й злості. Тяжко було кидати Дніпро.

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.2. – Стр. 16. – Арк. 13-18. Оригінал. Машинопис.

№ 139

Застереження Крайового проводу ОУН (С.Бандери) на ЗУЗ до членів і симпатиків ОУН у зв’язку з намірами німецької окупаційної влади провести арешти націоналістів

Не пізніше 15 вересня 1941 р.

ЗАРЯДЖЕННЯ

Всі друзі і члени ОУН, що мають організаційні функції, від найвищих до найнижчих, всі друзі, що брали участь у проголошуванні української державности й творенні її, всі бувші підпіляки мають

ми до Дніпропетровська, а що бої йшли під містом, ми мусіли ждати в одному селі О. Станули в школі та почались приготування до міста. Прання, шиття, читання книжок із совітських бібліотек – гутірки та завваги. – Одні підготовлялись до пропаганди, другі студіювали “безпеку”, треті адміністрацію, а четверті клопотались харчами, щоби зробити запас до міста. – Праця йшла як в годиннику. – Вечорами сходились до нас молоді хлопці та дівчата і вчились співати. – Співали ще своїх пісень при гітарі “Думи мої, думи мої”. Були студенти з педінституту і техніки, які тепер робили в колгоспі, щоб зібрати хліб та заробити на зиму. Мудрі й ніжні дівчатка. Історію Аркаса прочитали одним душком. – Аж 12/9 прийшов день мого виїзду у Дніпропетровськ, лишала подруг ще на постої а з Анкою прощались, їхала на полудне. В полудне 13 вересня в’їхали ми одною фірою з другом Д. і вояками з–під Одеси. Перед нами на похилих берегах Дніпра пишався Дніпропетровськ, величезне промислове місто, а за сивою лентою нашого Дніпра гуділи гармати, бахкали бомби. Ми вже застали тут наших друзів, які вже при праці, організували Олост, міліцію, школи, харчопостачання. – Замешкали ми в дома й мали спати в ліжку, але тому, що бомби били, прийшлося спати в льоху. Центр міста знищений вже був, а, думаю, що місто ще дуже потерпіло, бо обстріл був острій.

Йшла праця, темпо міське, прийшлося зустрітись з тутешньою інтелігенцією, вражіння гарні, спомини теж.

Місто скоро прибрало нормальний вид, аж тут нараз гестапо й арештування... Прийшлося нам покидати дороге нам місто, наше призначення і 18/Х покинули ми місто зі сльозами жалю й злости. Тяжко було кидати Дніпро.

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.2. – Стр. 16. – Арк. 13-18. Оригінал. Машинопис.

№ 139

Застереження Крайового проводу ОУН (С.Бандери) на ЗУЗ до членів і симпатиків ОУН у зв’язку з намірами німецької окупаційної влади провести арешти націоналістів

Не пізніше 15 вересня 1941 р.

ЗАРЯДЖЕННЯ

Всі друзі і члени ОУН, що мають організаційні функції, від найвищих до найнижчих, всі друзі, що брали участь у проголошуванні української державности й творенні її, всі бувші підпіляки мають

бути завжди впоготівлі і на осторозі, бо можуть бути масові арешти.

Ніхто з наших друзів не голоситься на поліцію, якщо його кличуть в інших справах.

Не даватися арештувати, втекти зі зброї, одначе, ще не вживати. Арештовані рішучо не признаються до приналежности до ОУН. Признавання до приналежности будемо трактувати так, як це трактували ми за Польщі та за совітів – цебто, як зраду, сьогодні до ОУН ніхто не належить.

Ніхто не сміє працювати з гестапо, бо це зрада, бо це вража робота супроти України. Співпрацю з гестапо будемо уважати тим, чим признавання до приналежности до ОУН є зрадою, так, як ми уважали співпрацю з польською поліцією та НКВД.

Рішучо не можна робити жодних українсько-німецьких концертів забав, прийнят і т.д. Це все бойкотувати.

Людей, що заангажовані в гестапо, відсепарувати від сітки. Намагати всіма силами виробити почуття національної зради. Вся праця з окупантами – це є злочин національної зради. За національну зраду грозить смерть. Це є цілковито виругування з українського життя. Не сміє бути співпраці там, де наші гинуть сотнями, де наші сидять по тюрмах, де заперечення України.

Скріпити чуйність і обережність, упорядкувати себе, примінитися до обставин, які витворюються. Однак, одночасно скріпити працю в терені. Не сміє бути в нас ані одного села, ні одного міста, ані одного більшого скупчення людей, ні одного підприємства, ні одного суспільного угруповання, де не було б нашого сильного організаційного ядра.

Творити всюди гуртки симпатиків, наставляти ціле українське суспільство в напрямі нашого думання, підпорядковувати його всеціло волі організації, волі одного сильного центра, волі одного сильного проводу.

Запрягти до праці визвольницької і державно-будуючої ціле українське громадянство.

Хай всі відчують вагу хвилі, хай всі відчують рішачий момент, хай всі відчують, що сьогодні на довгі століття рішається наше “Бути чи не бути?”

Або сьогодні двигнемося і збудуєм Українську суверенну незалежну державу – або нас зметуть з лиця землі.

Ми Українську державу мусим здобути!
Тому всі, як один – до творчої праці в ОУН!
Слава Україні!!!
Героям слава !!!

Краєвий провід ОУН

ЦДАГО України. – Ф.1. – Оп.23. – Спр.931. – Арк.149. – Машинописна копія.

№ 140

**Повідомлення представника МЗС Німеччини до МЗС у Берліні
стосовно політичного становища між містами Ярослав та
Кременчук**

15 вересня 1941 р.

*Головна ставка вермахту
Капітан Пфляйдерер,
Головна ставка армії, 15 вересня 1941 [р.]
п[редставник] МЗС при
В[ерховному] к[омандуванні] 17 а[рмії].
До Міністерства закордонних справ у Берліні*

Зміст: Політичне становище в Україні
3 копії

Політичне повідомлення

Попереднє зауваження: спостереження, що лежать в основі наступного повідомлення, походять із зони військових дій 17 армії, яка перебуває під верховним командуванням генерала піхоти фон Штюльпнагеля. Зона військових дій просунулася з Заходу на Схід приблизно до такої лінії:

Ярослав-Львів-Тернопіль-Проскурів-Вінниця-Умань-Єлисаветград (Кіровоград) – Олександрія-Кременчук на Дніпрі. Ці області мають переважно аграрний характер.

Політичну картину України намалювати важко. Після усунення більшовицьких функціонерів бракує однієї верстви, міродайної для політичної волі країни. Населення настільки обтяжене турботами повсякденного життя, що воно майже зовсім не може займатися громадськими справами. Після досвіду радянського часу політика виглядає надто небезпечною, щоб приваблювати. Проте на селі майже скрізь знаходяться чоловіки, які після зайняття німецькими військами здатні керувати громадами та своїми господарствами. Державне господарство совітів, особливо колгоспне господарство, подіяло тут явно виховним чином. Проте для керівництва державними підприємствами цього зараз ледве вистачить. Міста юдеїзовані, а також сильно русифіковані. Пересічний працівник розумової праці і службовець, здається, має небагато українського запалу. Виняток становлять хіба що вчителі. Всупереч русифікаційній політиці совітів вони пов'язані з країною та своєю історією. Також теперішнє безробіття вчителів

сприяє їх політизації. Проте загалом політичне волеутворення в Україні поміж Збручем та Дніпром зараз лише починає проявлятися, і можливості для політичної дії ще малі. Незважаючи на ці обмеження, вже тепер можна сказати таке:

1. Українці хочуть мати неподільну країну. Тут треба перевірити, яку роль відіграє кордон між рутенцями з Генерального губернаторства та іншими українцями. З фактичного погляду кордон виражає велику різницю між обома частинами українського народу: рутенці є греко-уніатами, під впливом Австрії і Польщі, тоді як українці, що розселяються на схід від них, належать до православної церкви і перебувають під глибокойдучим впливом Москви й більшовизму. Різноманітність цих впливів виявилась не лише в ділянках культури й господарства, але й у мові. Українець зі Львова й наддніпрянець завжди матимуть різні погляди на те, чия мова, властиво, є справді українською. Але також і в політичному відношенні картина по цей і по той бік кордону є різною. Для українців із колишніх російських областей кордон як такий існує насправді. Тому у них, мабуть, бажання мати неподільну Україну погодилось би з відокремленням Галичини. В українських організаціях Генерального губернаторства, однак, національне почуття, а також прагнення до розширення та єдності всіх територій є таким живим, що вони ніколи не відмовились би від приєднання України, принаймні по Дніпро. Тому бандерівці з Генерального губернаторства намагаються з іще більшою наполегливістю проникнути у звільнені нами доти советські області й здобути їх для української державної думки. Але тим самим поміж окупаційну владу і населення поволі проникає політична сила, яка утруднює наше управління і викликає побоювання, що одного дня вона може обернутися проти нас. Тому бандерівці є принципово небажаними в Україні на схід від давнього польсько-радянського кордону. Було б дуже доцільним заборонити їм туди переходити.

Отож, крім, хіба окремого випадку південно-східного Генерального губернаторства, якщо від України будуть відчужені інші місцевості й міста, це справить негативний вплив на загал населення, що було б некорисним для нашого становища у визволених областях. Це особливо стосується території на схід від Дністра. Втрата Одеси, наприклад, в Україні була б сприйнята подібним чином, як свого часу відокремлення Данціга в Німеччині.

2. Українці бажають мати незалежну країну. Там, де це бажання приводить до лозунгу “Україна-українцям”, є наявне, без сумніву, романтичне перебільшення. Прості українці занадто виразно відчувають, що визволення від більшовизму оплачене такими важкими

№ 141

Накази Головного штабу 11-ї німецької армії про арешти і депортацію членів ОУН (С.Бандери) за політичну діяльність у зоні дислокації армії

17 вересня 1941 р.

1

*Проект
Таємна справа командування.
Головне командування 11-ї армії
Офіцер розвідки*

Головна квартира армії, 17 вересня 1941 р.

Група армій “Південь”, відділ Іс/А.О. командування армії.

Консультант поліції безпеки в українських питаннях вказав під час одної з сьогоднішніх розмов на те, що членів руху Бандери, якщо вони займаються політичною діяльністю, необхідно арештувати і переправити у Тернопіль або Львів. Оскільки існує можливість, що і між українцями, які знаходяться при штабі 11-ї армії, є такі політичні активісти, просить-ся перед проведенням слідства подати основну позицію [з цього питання].

За Головний штаб 11-ї армії
Начальник Головного штабу
[Підпис]*

2

Радіограма

Головний штаб 11-ї армії. Офіцер Абверу
Головна квартира армії, 17 вересня 1941 р.

У штаб групи армій “Південь”, відділ Іс/А.О.

Консультант поліції безпеки в питаннях українців вказав у сьогоднішній розмові на те, що членів руху Бандери, які займаються політичною діяльністю, необхідно затримати і перевести до Тернополя або Львова. Зважаючи на можливість перебування таких політичних активістів у штабі 11-ї армії, про-шу перед проведенням слідства виробити принципову позицію з цього питання.

За Головний штаб армії Начальник Генерального штабу [підпис]
№ 107/41 g.Kdos
Стверджую: [підпис] Майор.

ВА–МА, RH 20–11/333; Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941–1942). Т.1. – Львів. – 1997. – С.279–280.

---

*Від руки дописано: “Консультант в українських справах при СД є д-р Баєр”.

№ 142

З інформації Поліції безпеки і Служби безпеки (СД) Німеччини про політичні настрої та діяльність груп ОУН(С.Бандери) та ОУН (А.Мельника) на території Генерал-губернаторства

Берлін

17 вересня 1941 р.

Начальник поліції безпеки і Служби безпеки (СД)

- IУ AI- В. № 1 В/4I g.Rs.

Берлін, 17 вересня 1941 р.

48 примірників

36-й примірник

Донесення про події в СРСР № 86

I. Політичний огляд

а) В Райху

Жодних подій

...Генеральне губернаторство:

Командуючий поліції безпеки і СД в Генеральному губернаторстві повідомляє про становище в дистрикті Галичина:

Загальний настрій.

Серед українців загальне занепокоєння викликали замаху (атентату) групи Бандери. У цьому взаємозв'язку циркулюють найдикіші чутки:

Група Бандери на цей час мала б цікавитися, зокрема, полковником Сушком і ведучим членом групи Мельника у Львові (Гайвас). Вже сам інтерес групи Бандери до певних осіб означає прийнятий вирок смерті. Крім того, прихильники Бандери мали б переслідувати професора Кубійовича, оскільки він головним чином винен у прилученні Галичини до Генерального губернаторства. Діяння групи Бандери привертають увагу громадської думки до себе до тої міри, що всі інші питання відійшли цілком на задній план. У країні – вже чутки про 100 убитих*. Тепер, як і раніше, з боку групи Мельника і старшої української інтелігенції – пропозиції схопити увесь провід групи Бандери і ліквідувати головних винуватців.

Поляки:

Віра в падіння Райху міцніє. Поширення панславістських ідей, які, однак, мають невеликий успіх в цьому дистрикті в результаті напружених стосунків між поляками і українцями.

---

* Ці чутки, поширювані керівниками ОУН (А.Мельника) з метою спонукати німців вжити заходи проти ОУН (С.Бандери), не відповідали дійсності. Після війни Я. Гайвас залишив ОУН (А.Мельника) і зблизився з ОУН (С.Бандери).

Українці:

Вбивство прихильників Мельника групою Бандери* привернуло основну увагу українського населення до боротьби відламів ОУН. Група Мельника за участю великих народних мас влаштувала велику панахиду по Сціборському та Сенику. Перед церквою роздавали листівки проти групи Бандери, в яких відкрито звинувачували її у вбивстві. Крім того, повідомлення про смерть із таким же змістом. У відповідь група Бандери поширила листівки, у яких це заперечується, а твердження, що вбивця був з групи Бандери, називається провокацією. Ці листівки у великому обсязі були розкидані навіть із хорів церкви під час богослужіння. Провід групи Бандери визнав, що пропаганда прихильників Мельника дуже небезпечна. Народна думка – цілком проти убивць, як це в загальному тепер називається. Митрополит Шептицький має намір виступити в українській пресі проти групи Бандери і закликати населення: “Українців, які діють проти Німеччини, незалежно від особи, слід схопити і передати німецькій поліції”**. Серед українців в загальному думка, що накази щодо атентатів виходять від служби безпеки групи Бандери, до якої належать Лебідь, Равлик і Вайс-Пришляк. Цілою акцією мав би проводити Ярий. Крім т.зв. листівок захисту, у взаємозв’язку з атентатами поширюються інші листівки про уряд Стецька та інші питання. Щодо уряду Стецька ствердження:

Група Бандери тепер, як і раніше, виступає за акт від 30.6. 41 р. Твердження про те, що Бандера ворожий до німців, називається брехнею. Група Мельника – зрадники народу, бо вони проти “Державного акта”. Нова тактика групи Бандери відповідати в листівках на російські листівки, які насправді ніколи не поширювалися. Замахи всередині організації ведуть до певної чистки в значенні партії. Все більше сили набирає т.зв. “фракція безкомпромісних”, яка вимагає повністю підпільної роботи. Подальші повідомлення про зародження розколу в групі Бандери. Т.зв. “компромісники”, здається, не мають серйозного керівника і, зрештою, виходять з організації. Офіційний провід комітетів чекає рішення Генерального губернаторства щодо української національної спільноти. Запрошення Розенберга для провідних українців з ГГ. Невирішено, чи запрошення повинно прийматися, бо побоюються, що тим самим викличуть незадоволення Генерал-губернаторства. Тому запрошення має бути пред’явлене для вирішення Генерал-губернаторству.

Греко-католицька церква

Підготування до церковної діяльності в російських старорадянських

---

* Ця інформація походила із кіл ОУН (А.Мельника). Німецькі органи безпеки (СД, гестапо) ніколи не повідомили про результат їхнього слідства.

** Німців неправильно поінформовано. Митрополит А.Шептицький ніколи такого не робив і, напевно, не мав такого наміру.

областях. Спроби церкви зачепити загальнонародну проблему українців. Зацікавлення точкою зору німців у цьому питанні. Від партійної боротьби груп ОУН церква повністю утримується, за винятком деяких священиків. З цієї тактики церкви видно, що вона не відмовиться від зв'язку з Римом. Підчинення Риму визначається як суттєва догма уніатської Церкви...

Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.1. – Львів. – 1997. – С.283-285.

№ 143

З інформації Поліції безпеки і Служби безпеки (СД) Німеччини про загальне становище у Генерал-губернаторстві та загострення взаємовідносин між ОУН (А.Мельника) та ОУН (С.Бандери)

Берлін

18 вересня 1941 р.

Начальник поліції безпеки і Служби безпеки (СД)

- IV AI- В. № 1 В/4I g.Rs.

Берлін, 18 вересня 1941 р.

Секретна справа Райху

48 примірників

36-й примірник

Донесення про події в СРСР № 87

1. Політичний огляд.

а/ в Райху:

Жодних особливих подій.

б/ Захоплені території:

Генерал-губернаторство

Головнокомандувач поліції безпеки і СД в Генеральному губернаторстві повідомляє:

Повідомлення про стан в дистрикті Галичина.

Загальний настрій:

Українці, як і раніше, дуже неспокійні через діяння групи Бандери. Чутки, що лише в Галичині група Бандери мала б винести коло 600 вироків смерті*. Крім того, є чутки із Східної України про подальші вбивства прихильників Мельника та очікування поліційних заходів безпеки**. Серед

* Чутки, поширювані членами ОУН (А.Мельника), що не відповідали дійсності.

** На прохання ОУН (А.Мельника), "поліційні зходи", тобто масові арешти, проведено 15 вересня 1941 р.

українського сільського населення неспокій через стан на Східному фронті. Зростання впливів польської усної пропаганди на загальний настрій. Однак, як і раніше, привітне до німців відношення українських селян.

Поляки:

Зближення зими стає основою надій на поразку Райху.

Про Росію хочеться вірити, що там закинули більшовизм і створений національний уряд. Тому поляки не мали б більше боятися комуністичної небезпеки.

Народні групи:

Українці:

Дальше загострення між групами Мельника та Бандери. Надзвичайно жвава пропаганда листівками. Група Бандери називає супротивника відкрито зрадниками та запідозрює їх у співпраці з більшовиками. Головний аргумент: Мельник зрадив “Державний акт від 30.6.41”.

Широкі верстви населення, які мали бажання співпрацювати з німцями при всіх обставинах, групою Бандери вимушені до обережних висловлювань стосовно Райху. Жодних відкритих нападів проти Німеччини в листівках. На протипагу цьому - в усній пропаганді.

Група Мельника в останній час розширила свій вплив. Однак населення загалом відхиляє обидві групи.

Керівництво комітету займається, в основному, охопленням молоді. В даний час молодіжні організації знаходяться під впливом групи Бандери.

Організаційна структура: Очолююча організація – “Виховна Рада” під керівництвом члена ОУН-Бандери.

Підлеглі відділення:

1. Спортивні товариства.
2. Українські студентські організації...

ВАН, R 58/217/139; Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.1. – Львів. – 1997. – С.290-291.

№ 144

Повідомлення ОУН (А.Мельника) про непричетність до репресій на Західноукраїнських землях

19 вересня 1941 р.

Постій

КОМУНІКАТ

У зв'язку з масовими арештуваннями членів диверсія Яриго-Бандери німецькими властями*, безвідповідальні люди з диверсійної групи, а за ними незорієнтовані одиниці поширюють вістки, немов-то ці арештування відбуваються на доноси ОУН, а що більше на доручення(!) самого полк[овника] Андрія Мельника.

Стверджуємо, що з цими арештуваннями не має нічого спільного ОУН – це справи виключно німецької влади. Приписування цих арештувань членам ОУН вважаємо черговою злобною провокацією вожаків диверсії Яриго-Бандери, яка саме членів ОУН не тільки десятками розстрілювала, але не завагалася видавати наших людей на Волині й СУЗ німецьким військовим властям як большевицьких парашутистів, шпигунів і диверсантів. На це є достовірні свідки й документи – матеріали, що будуть оголошені. Саме ці факти найкраще доказують методи ярівсько-бандерівських диверсантів, що, примінюючи злочин до членів ОУН, закидують це нам.

ОУН не боролася й не бореться з диверсією Яриго-Бандери ані братовбивствами, ані доносами, ані взагалі вмішуванням до нашого внутрішнього життя чужих чинників.

Ми стояли завжди на становищі, що ярівсько-бандерівська диверсія повинна бути ліквідована внутрішніми здоровими українськими силами. Ми цю ліквідацію з повним успіхом переводили!

Коли ж сьогодні жертвою безсовісних ярівсько-бандерівських вожаків паде багато невинних, ідейних, ошуканих ними людей, то за ці сумні, трагічні факти паде відповідальність на бандерівських вожаків під кермою чужинця Ріхарда Яриго, що його злочасну роллю розкривають саме останні події. А втім ОУН безперервно остерігала перед методами ярівсько-бандерівської диверсії, за наслідки яких платить уся українська нація.

Постій, дня 19 вересня 1941 р.

Краєва екзекутива ОУН
на західноукраїнських землях

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.42. – Арк.13. Оригінал. Друк. прим.

* “Членами диверсії Яри-Бандери” у мельниківській літературі називалися члени ОУН(Б).

№ 145

Повідомлення Німецького військового управління про вбивство О.Сеника – Грибівського та М.Сціборського

20 вересня 1941 р.

*197 польова комендатура
Група військового управління*

Повідомлення про ситуацію станом на 20 вересня 1941 р.

А) Загальне управління.

Настрій населення в цілому позитивний. Правда, часто виявляється, що населення ще дуже налякане, бо воно вважає, що більшовики можуть повернутися. Особливо населення цікавиться становищем біля Києва. З падінням Києва ставлення населення до німецького вермахту і німецьких службових інстанцій мало би суттєво покращитись. З певністю тоді з'являться також більш придатні сили для співпраці з органами управління.

В останньому місяці у Житомирі став помітним також бандерівський рух. 30 серпня прибічниками бандерівського руху* були застрелені два українських керівники, які прибули з Берліну, і, як повідомлялось, виступали за співпрацю українців з Німеччиною. Служба безпеки СС, яка здійснювала розслідування, змогла заарештувати декількох прибічників бандерівського руху, які брали участь у вбивстві**.

Розбудова державних органів продовжується. Вже при прибутті польової комендатури була створена обласна управа, яка у тісному контакті з польовою комендатурою займається підготовкою реорганізації українських обласних об'єднань...***

Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.2. – Львів. – 1998. – С.14.

---

* Так поінформували німців керівники ОУН (А.Мельника). Див. документ № .

** Німецькі органи безпеки (СД, гестапо) не арештували жодного співучасника вбивства. У Житомирі був арештований 7 вересня 1941 р. керівник похідної групи "Північ" Микола Климишин, який у час вбивства був у Кракові, а до Житомира прибув (через Львів) 6 вересня. Після допитів він був ув'язнений у концтаборі Аушвіц, де перебував до кінця війни. На прохання ОУН (А.Мельника) німці провели масові арешти членів ОУН (С.Бандери) 15 вересня 1941 р.

*** Див. док. № 131.

№ 146

Комунікат ОУН (А.Мельника) про непричетність організації до вбивства О.Сеника-Грибівського і І.М.Сціборського та звинувачення в тероризмі ОУН (С.Бандери)*

*Не раніше 20 вересня 1941 р.
Сурма №2
20 вересня 1941 р.*

У зв'язку з кайновим злочином, доконаним членом бандерівської диверсії Степаном Козієм у Житомирі дня 30 серпня ц. р., на особах бл[аженної] п[ам'яті] Омеляна Сеника-Грибівського і Миколи Сціборського, так зв. "Краєвий провід ОУН" бандеріяди видав наступний "Комунікат, ч.7".

Дня 30 серпня 1941 р. згинув бл. п. Сеник Омелян і Сціборський Микола. В зв'язку з цим деякі круги, заінтересовані в розбиванні українського національного життя, поширюють вістку, що вони впали від кулі ОУН. До постатей бл. п. Сеника і Сціборського, як і до всієї політичної групи, до якої вони належали, ОУН відноситься негативно, вважаючи її акцію, шкідливою для українського народу. Рішуче, однак, стверджуємо, що ОУН не має нічого спільного з вбивством бл. п. Сеника і Сціборського. ОУН, як політична організація, в своїй боротьбі не вживає індивідуального терору. Приписування вбивства бл. п. Сціборського і Сеника ОУН вважаємо провокацією!

С т в е р д ж у є м о :

1) Це правда, що не має нічого спільного з убивством бл. п. Сеника і Сціборського ОУН, отже, організація, основана сл.п.полк. Євгеном Коновальцем і ведена сьогодні полк. Андрієм Мельником, бо ж не може ОУН вбивати своїх найкращих членів і провідних людей, які її основували, весь час аж до останнього свого віддиху стояли в її Проводі та готові були за неї життя віддати, й віддали.

2) Натомість кайнового злочину в Житомирі, дня 30 серпня ц. р. доконав член бандерівської диверсії, яка кари гідна і злочинна, підшивається під назву ОУН.

3) Бандеріяда не лише вживає індивідуального терору, але примінює його в масових розмірах. Таких кайнових злочинів, як у Житомирі, виконано більше. На підставі переведеного доходження стверджено вже десятки вбивств наших членів бандерівцями: нпр. Куй, Шубський, Гадус, Шульга, брати Пришляки, Федів та інші; десяток членів пропало, й у їх справі ведеться доходження, десятки членів дістало

* Див. док. № 131, 133, 134, 149, 162.

засуди смерти, й були спроби їх виконати; десятки наших членів тероризували бандерівці дулами револьверів і грозили їм застріленням, коли ці не припинять своєї праці.

Бандерівці зробили вбивство членів ОУН системою своєї “акції”. Тому-то “приписування вбивства” бандеріяди не є “провокацією”, лише ствердженням дійсності на основі зібраних доказів і матеріалів. Заперечення “проводом” бандеріяди тих фактів і відмежовування себе від тих злочинів свідчить лише про неморальність і неетичність тих, які дають своїм членам наказ, а по виконанні тих наказів вирікаються їх і публічно п’ятнують своїх членів як звичайних кримінальних злочинців.

4) Вкінці стверджуємо, що бандеріяда видала чергові присуди смерти на сорок українських громадян, між якими є й не члени ОУН, і реєстр тих громадян разом із їхніми світлинами бандеріяда вислала по всіх своїх осередках з дорученням при стрічі тих громадян мордувати. А, втім, про це члени бандеріяди говорять у Львові навіть із посторонніми людьми, мовляв: “Інша боротьба була в Генерал-губернаторстві, а інша мусить бути тут”, “впаде ще не одна голова”, “впаде ще п’ять голов” і т. д.

Подаємо це ствердження до прилюдного відома.

Постій, дня 7 вересня 1941.

Красва ексекутива ОУН на ЗУЗ

С Л А В А У К Р А Ї Н І !

ВОЖДЕВІ СЛАВА!

Львівська наукова бібліотека ім.В.Стефаника НАН України. ЛБ 300 С.

№ 147

Повідомлення Рейхсміністерства окупованих східних територій Німеччини про невизнання української державності та утвердження влади німецької адміністрації на захоплених землях

Берлін

25 вересня 1941 р.

Копія

Реф.: пос. Гросскопф ГР. Баум

Стосується: повідомлення міністерства у питаннях Сходу.

Д-р Ляйббрандт, завідувач відділенням II (політика) Райхсміністерства окупованих східних територій, повідомив мені сьогодні про позицію міністерства в українському питанні наступне:

Створення власної Української держави, всупереч деяким поширеним чуткам, не покинуто на далеку мету; треба, однак, уникати на цьому питанні зупинятися; також обмірковування цього питання громадськістю слід не дозволяти. Зрештою, є багато розсудливих українців, які не вважають вирішення подібних питань майбутнього терміновою справою і яким більше залежить на можливості практично працювати на благо своєї країни і свого народу, створюючи при цьому на такій базі засоби для власного існування. Опозицію створюють, головним чином, політичні групи, серед яких найпретензійнішою є ОУН, що посилається на свої раніші заслуги перед німецькими чинниками. Користь людей, яких вона представила, як агентів, ми не спростовуємо, тим більше що вони принесли навіть певні жертви, але це не може бути підставою для конкретної легітимності будь-якої політичної діяльності. Міністерство Сходу, у всякому разі, не має наміру розглядати будь-яку українську партію і навіть ОУН як узаконеного носія політичних і державницьких завдань; людей необхідно залучати до роботи, виходячи з їхньої професійності, компетентності, обізнаності з місцевими умовами, незалежно від того, чи вони раніше належали до якого-небудь політичного угруповання, чи ні. Всі вимоги та декларації українських партій не мають для нас значення.

На українській території хочемо діяти у такий спосіб, щоб залучати місцеві сили до самоуправління передусім на нижньому і середньому рівнях, керівні позиції повинні залишатися за німцями. Не можна заперечити, що в окремих випадках частих недостатностей нова німецька адміністрація не може впоратись зі своїми завданнями; труднощі неймовірні, особливо на колишніх радянських територіях та ще й на третьому році війни; Міністерство Сходу, наприклад, вимушене тепер вести марну боротьбу за кожен автомобіль для своїх окружних комісарів. Коли трапляються несправедливі переслідування окремих українців, то вони самі часто в цьому винні, через погані відносини між собою і донощицтво. Німецька адміністрація на українській території повинна усвідомити, що вона в даний момент не може багато запропонувати населенню ні в політичному плані, ні, на жаль, в господарському: слід, отже, проявляти прихильність принаймні в культурній сфері і сприяти розвиткові самобутнього життя саме в цьому напрямку.

Д-р Ляйббрандт зауважив також, що Міністерство Сходу зустрічає ще великі труднощі, щоб взагалі навести порядок у себе, та що нестача у досвідчених адміністративних працівниках-краєзнавцях як в центральному управлінні, так і у місцевих адміністраціях, як і раніше, додає великих турбот.

Про стан справ на території Остлянд я незабаром отримаю інформацію. З 26-го по 29-те цього місяця я виїду з Берліна в Генерал-губернаторство, де на місці спробую зорієнтуватися в українському питанні, з тим, щоб доповісти про нього.

Передано через п[ана] рад[ника] Зігфріда
Пред'явлено панові державному секретарю фон Вайцекеру.
Берлін, 25 вересня 1941 р.

[підпис] Баум

Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.1. – Львів. – 1997. – С.294-295.

№ 148

З повідомлення Поліції безпеки та Служби безпеки (СД) Німеччини про настрої української громадськості з приводу арештів націоналістів німецькими властями

Берлін

27 вересня 1941 р.

*Начальник поліції безпеки і Служби безпеки (СД)
IV A I-B. №1 B/41 g.Rs.
Берлін, 27 вересня 1941 р.
Секретна справа Райху*

Донесення про події в СРСР № 96

...Генеральне губернаторство

Командир поліції безпеки і СД дистрикту Галичина-Львів повідомляє:

Загальний настрій:

Українці: Коли стали відомі причини проведених арештів*, серед українців збільшується заспокоєння. Населення, особливо старша інтелігенція, задоволені тим, що вчинкам групи Бандери дано відсіч. Офіційне керівництво [українців] вважає [поліційні] заходи єдиною можливою розв'язкою. Усна пропаганда групи Бандери про те, що ці заходи спрямовані загалом проти українців, знаходить в даний час мало віри.

* Арешти членів ОУН (С.Бандери) були проведені 15 вересня 1941 р. Були це перші масові арешти українців – в Україні і в Райху. Сотні людей опинилися в тюрмах і концтаборах. Арешти були проведені на прохання українців, противників ОУН (С.Бандери).

Сутужні намагання групи Бандери протидіяти скерованій проти неї громадської думки. Поширення чуток про те, що Сенік і Сціборський замордовані німцями, з метою мати привід виступити проти групи Бандери. Дальше, поширюються чутки, які обвинувачують групу Мельника, що вона допомагала в акціях [німецької] служби безпеки. Серед членів групи Бандери [поліційні] заходи викликали внутрішні труднощі. Благодать. Фракція непримиренних*, яка з'явилася вже після ліквідації уряду Стецька, розповсюдила листівку, що вину за теперішній стан несуть Бандера і Ярий, бо вони викликали вбивствами німецькі заходи. Все-таки одночасно [появилися] заклики до підпільної діяльності. Німці начебто сприяли розколу ОУН на групу Мельника і групу Бандери для того, щоб легше розправитися з українцями. Група Мельника висунула одночасно листівку, в якій приписує всю відповідальність за [німецькі] заходи групі Бандери...

Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.1. — Львів. — 1997. — С.298-299.

№ 149

Повідомлення німецького військового командування про вбивство О.Сеника–Грибівського та М.Сціборського

Не раніше 30 вересня 1941 р.

Донесення VII відділу (армії) за період 1-30.9.1941

...2. Політична ситуація.

30 серпня в Житомирі певний прибічник Бандери застрелив двох українських націоналістів**, які співпрацювали з органами німецького вермахту. У колах противників Бандери притримуються думки, що йшлося про організовану акцію. Мало місце звернення про надання захисту***.

* Йдеться про членів групи ОУН (А.Мельника)

** Цю інформацію про вбивство Сеника і Сціборського отримали німці від керівників ОУН А.Мельника. Див. док. № 131, 133, 134, 146, 149, 162.

*** Керівники ОУН (А.Мельника) в Україні, поінформували німців, що нібито член ОУН (С.Бандери) застрелив О. Сеника і М. Сціборського, твердили, що ОУН (С.Бандери) продовжує вбивати численних членів ОУН (А.Мельника) і просили, щоб німці вжили "поліційні заходи" проти ОУН (С.Бандери) та ліквідували бандерівський провід. Внаслідок цього німці провели перші масові арешти членів ОУН (С.Бандери) 15 вересня 1941 р. Від цього часу — з причин уже чисто німецьких інтересів — арешти членів ОУН (С.Бандери) стали щоденними.

Зростає кількість видалень* прибічників Бандери з причини їхньої небажаної пропаганди. Хоча в даний час цій справі ще не надається особлива увага, однак слід мати на увазі, що із зростанням труднощів у забезпеченні продуктами населення, ознаки яких вже існують, створюється поживний ґрунт для радикальної пропаганди. На жаль, німецькі інстанції своїми заявами щодо майбутньої політики стосовно населення, в яких ситуація змальовується чорною фарбою, постачають противникам постійно все нові агітаційні матеріали.

Дійсної протидії цим викривленням з боку німецької контрпропаганди не відмічається. У зв'язку з цим вплив на населення здійснюється в рамках воєнних завдань і в окремих випадках. Цього, однак, недостатньо для боротьби з ворожою пропагандою, тому що з протилежної сторони здійснюються тривалі активні зусилля, які являють собою далекосяжні вимоги, і можуть бути розбудовані у програмному відношенні. Українській схильності до політизування і дискутування німецька пропаганда має надати лозунги.

Розвивається справа видання українських газет, що відчуває труднощі через нестачу паперу і друкарських машин у маленьких містечках, які могли б забезпечувати навколишні села. ...

...Населення жадає новин про Німеччину та свою майбутню долю. Задоволення цієї потреби надало б в даний момент ворожій пропаганді багато аргументів.

Беручи до уваги посталі труднощі, повинно бути спробовано в кожному селі щонайменше час від часу надавати для вивішування газету або повідомлення про важливі політичні питання. Обговорення про проведення надають привід ще раз вказати на доцільність підпорядкування пропагандистів управлінню міліції.

До особливого обслуговування фольксдойчів в районі Житомира було укладено угоду, за якої їм надається в розпорядження одразу 1000, пізніше 5000 газет для політичного аналізу. Постачання страждає зараз через нестачу паперу.

Населенням було звернуто увагу на те, що пов'язки міліції з блакитно-жовтими фарбами є не з українськими національними кольорами, а з кольорами прихильників Бандери; національні фарби були б жовтий-блакитний. Через використання кольорів блакитний-жовтий створюється враження, як якщо б німецький вермахт стояв би за Бандеру. Пояснення не було можливим дотепер, оскільки було запозичено від однієї точки зору. На офіційних будинках можна було побачити кольори у кожному з обох розпоряджень; очевидно, населення само не знає, які

---

* Також армія отримала наказ "видаляти" членів ОУН (Бандери), тобто затримувати їх у воєнній зоні та передавати поліції безпеки і СД. (Див. док. № 141).

кольори є правильними. Запрошено про розпорядження, з якими кольорами можна носити пов'язки.

Деякі українські общини відкрили народні школи. Схвалення військових частин були отримані. Для ґрунтового регулювання дотепер не існує жодного розпорядження.

ВА-МА RH 22/203/201-202; Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.2. – Львів. – 1998. – С.18-19.

№ 150

Звернення А.Мельника до українських націоналістів в пам'ять загиблих М.Сціборського і О.Сеника-Грибівського із закликом до єдності в боротьбі за незалежність України

Вересень 1941 р.

НАЦІОНАЛІСТИ!

Від хвилин, коли націоналістичний рух зіткнувся на українських землях з новою дійсністю, ми весь час діяли в дусі наказу вождя Андрія Мельника:

Скривавлена Україна потребує великої праці національного мозку і наших рук, а не спорів і міжусобиць.

Тому всі свої змагання, цілу свою енергію ми спрямували на гоєння ран нашої нації і на розбудову українського життя. Ми залишили на боці всі внутрішні спори, всякі полеміки, розуміючи, що на останньому відтинку нашого шляху до мети ми мусимо не поглиблювати, а засипати межі, вириті злочинною рукою всередині організації. Ми не раз промовчували провокаційні виступи з боку диверсантів Бандери, уникаючи заогнень і витрачування енергії, потрібної на боротьбу з нашим вічним ворогом, та на відбудову зруйнованої Батьківщини. Ми припинили всяку пропаганду проти атакуючих нас диверсантів. І ця мовчанка не була браком активності чи сили, лише правдивим зрозумінням поваги положення і бажанням за всяку ціну не допустити до створення атмосфери для найбільшого прокляття, найбільшої згуби нації – братовбивчої війни:

КОЛИ НЕ БОРЕТЬСЯ НАША АРМІЯ НА ЗОВНІШНЬОМУ ФРОНТІ, ТО ЗЛОЧИНОМ Є ПРОЛИВАТИ УКРАЇНСЬКУ КРОВ НА ФРОНТІ ВНУТРІШНЬОМУ!

Ми весь час хотіли вірити, що люди, які пішли на темний шлях

бунту, потягаючи за собою сотні ідейних одиниць, нехай найгіршою дорогою, але все ж таки ідуть до тієї ж мети – державного будівництва. Ми не хотіли до останньої хвилини вважати їх здібними на найгірші засоби нищення борців за майбутнє української нації! Не хотіли вважати, бо звикли до цього часу винищувати в той спосіб українців лише польська поліція, або московське НКВД. Однак з кожним днем ми мали все більше і більше доказів їх руїницької безвідповідальної діяльності. І сталося те найстрашніше, що знищило в нас останні сумніви. Дня 30. 8. 1941 року о год. 19-30 від ганебного стрілу ззаду на Бердичівській вулиці Житомира впали два великі борці за Українську державу і націоналістичну революцію, довголітні члени Проводу ОУН.

Ці вбивства – це жахливі наслідки впливу чорного духа руїни, що, починаючи від княжих міжусобиць, нищать хребет і мозок української нації. Цим разом особа вбивника документарно znana, це Степан Козій з Любачева. Його вислали диверсанти на зруйновану спрагнену помічної братерської руки Східню Україну, щоб він виконав давно винесений “присуд смерті”. Так несуть бунтівники “ідею націоналізму” на СУЗ і так “будують” Українську державу на терені, де націоналістичний рух чекає велика історична місія.

Націоналісти!

Ми довго вірили в вічного українця, який прокинеться – гадалось – у групі відповідальних за бунт одиниць. Це не сталося! Раз станувши на шлях зради, бунту і руїництва, сили анархії і божевільного злочинства докотились до подлого братовбивства.

ЖИТОМИРСЬКИЙ ЗЛОЧИН ЗРИВАЄ МАСКУ З ОБЛИЧЧЯ БАНДЕРИ І ЙОГО СПІЛЬНИКІВ!

Зриває маску з обличчя агентів Яриго, національних зрадників, що в нинішню, таку важну для України хвилину, вбачають своє завдання, свою революційну місію, про яку стільки горлають У МОРДОВАННІ НАЙКРАЩИХ ЕЛЕМЕНТІВ УКРАЇНСТВА.

Бо житомирський злочин – це тільки звено в низці інших терористичних актів супроти наших найактивніших одиниць із верхів і з низів. Сини Волині, провідники протибольшевицького підпілля Куц, Шульга і Шубський, юнаки Гадус і Федів та другі – всі вони впали від тієї ж злочинної руки бунтівників*.

НАЦІОНАЛІСТИ!

Година амнесії для бунтівників покінчилася. Вони відповіли на просягнену правицю нашого вождя стрілами в членів нашого проводу. Для скритовбивників, на яких руках кров найкращих із-поміж нас, найкращих із-поміж українства, національними злочинцями, які висилають

---

* Див. док. № 162.

збаламучених людей на подлій братовбивчий морд – не може бути вибачення.

В почутті своєї святої правди, запричащені духом жалоби по своїх провідниках, готові віддати для України всі свої сили і своє життя – **ЙДЕМО В ОСТАННІЙ БІЙ ЗА ДУШУ УКРАЇНСТВА.**

Або нація подужає тепер, і в ній не стане місця для виродків–злочинців, або Україна стягне на себе жорстокий осуд історії!

Чи сміємо допустити до цього?

НАЦІОНАЛІСТИ!

Взиваємо Вас підняти цей наш вирішальний бій у карних лавах, у повній підпорядкованості своїм провідникам. Взиваємо вас не відступити від мети нашого теперішнього змагу, аж поки не буде наша цілковита перемога. Аж поки українство не очиститься від смертельної хвороби, що його мучить, в національній єдності не викине зі свого нутра первнів анархії і національного злочинства в ім'я самостійної соборної Української державності! Так сплатимо довг – ми та вся Україна – героїчній пам'яті і тих двох героїв нашого руху – Миколи Сціборського і Сеника – Грибівського, які впали, щоб воскресла оновлена Україна!

Слава Україні!

Вождеві слава!

Кр[аєва] ексекютива ОУН на західноукраїнських землях

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.42. – Арк.36-37 зв. Оригінал. Друк. прим.

№ 151

Повідомлення Крайового проводу ОУН (С.Бандери) про внутріполітичні протиріччя з прибічниками А.Мельника*

Вересень 1941 р.

Постій

КОМУНІКАТ

У зв'язку з останніми подіями, себто масовими арештуваннями націоналістичних самостійницьких елементів на ЗУЗ і на еміграції, краєвий провід Організації українських націоналістів подає наступне:

1) Від перших днів свого існування виходила Організація українських націоналістів завжди зі заложення, що єдино у самостійній

* Див. док. № 150, 162.

соборній суверенній Українській державі знайде український нарід повноту свого вияву та здобуде йому належні політичні права. Тому тож відбудова української державности стала найважнішою ціллю боротьби ОУН.

2) Виходячи з такого становища, проголосила ОУН під проводом Степана Бандери у Львові в дні 30.6.1941 р. самостійність Української держави та приступила до організованя державного життя: адміністрації, господарства, міліції, культурного і громадянського життя. Тим доказала ОУН, що уміє організувати не тільки революційну боротьбу в підпіллі й вести партизанські акції, але також будувати державне життя.

3) У своїй закордонно-політичній постановці ОУН заступала вимогу союзу усіми тими державами, що борються проти спільного московського ворога та респектують права українського народу на його самостійність. В тій площині розбудувала ОУН співпрацю з Німеччиною. ОУН з вибухом війни повела широку партизанську акцію, яка знайшла признання теж з німецького боку. Ми вели свою самостійну політичну й збройну революційну акцію проти московського-більшовицького імперіялізму, яка причинилася до скорішого розбиття ворога і до безладдя в запіллі ворога, як також ми негайно організували державне, господарське і громадянське життя й тим причинилися також до скорого упорядкування відносин у запіллі німецької збройної сили.

4) Зарівно у своїй внутрішньоукраїнській, як теж і в закордонно-політичній постановці знайшла ОУН повну піддержку укр[аїнського] громадянства, що при організуванні державного будівництва, а відтак у численних маніфестаціях і в масовій стихійній плебісцитовій акції дало вислід готовності захищати політику державного правління і проводу ОУН.

5) Єдиним [в] українському фронті національної солідарности стала злочинна і крайно шкідлива акція групи інж.А.Мельника, що від першої хвилини відновлення української державности повела проти неї підричну боротьбу, налягаючись обезцінити укр[аїнський] уряд в очах власного громадянства, і як теж забріханими наклепами повести до встрявання чужих неукраїнських чинників в укр[аїнське] життя. Крім цього, в ціле громадянське життя вносила баламуцтво, брехливі вістки, кириню* і розбиття. В цій атмосфері дійшло теж до арештату на Голову першого тимчасового державного правління відродженої України Ярослава Стецька, чим створилася серія кровавих розсправ, що були вислиди провокативного розсварення укр[аїнського] громадянства.

6) Окремим відтинком ведення протидержавницької акції групи інж.А.Мельника став німецько-український відтинок. Зі сторони тої ж кучки політичних спекулянтів та інтригантів ішли віддавна брехливі наклепи і доноси на тих членів ОУН, що вели самостійницьку національну на

---

* розкол

укр[аїнських] землях [політику] за їх згоадну акцію проти німців. У цілому ряді випадків стверджено безсумнівно, що оцих брехливих доносів допускалися вислужники груп інж. А.Мельника, та що інструкції в цьому напрямі для ліквідації ОУН під проводом Бандери були видані централею згори. Виславники інж.А.Мельника причинилися до виловлювання і помагання виловлювати членів ОУН, що вели працю на СУЗ.

7)Завершення цієї акції інж.А.Мельника стали останні масові арешти у Львові, на Руській, в таких товариствах як “Січ”, жіноча “Служба України”, Інститут націоналістичної освіти” і т.д., а також в цілому краю, як у Станіславові, Стрию, Дрогобичі, Бережанах, Тернополі, Рівному, Луцьку і т.д. Це є єдиним ганебним доказом безприкладної в укр[аїнському] житті зради національних інтересів. В цей спосіб думала група інж.А.Мельника, чи деякі її люди зліквідували чужими руками небезпечну для всяких політичних спекулянтів силу, що наростала в огні і крові підпільної революційної боротьби, перейшла тяжку спробу важких тюремних тортур і переслідування НКВД і в кінці проявилася в партизанській акції в державному будівництві. Як ж нові концепції, нові ідеї, яку корисну роботу внесла група інж. А.Мельника, або кириллю, розбиття, наклепи, доноси і провокації...*

8)Маючи до диспозиції зганьбитий доказовий матеріал, ОУН змушена подати його до відома укр[аїнського] громадянства, яке на два дні перед арештами поручило централя групи інж.А.Мельника у Львові переводити інвігілля понад українських націоналістів зглядно тих громадян, що з ними співпрацювали. Поручено дібрати докладні дані про ці особи, зокрема, їхні адреси, описи тощо. Особам, які ці дані мали зібрати, було недвозначно вияснене, що іде про ліквідацію цих людей.

9)В той спосіб, отже, дійшло до масових арештів, яких головною причиною є безвідповідальні і брехливі наклепи агентів інж.А.Мельника, що віддавна цькують німецьку владу проти ОУН. Стоячи в обличчі таких нечуваних засобів боротьби, ОУН під проводом Степана Бандери п’ятнує усякі дальші спроби групи інж.А.Мельника підшиватись під велике ім’я ОУН, здобути кров’ю найкращих борців України, прямити славні революційні традиції. На цей факт звертає ОУН увагу, зокрема, всіх тих непоінформованих українців, що в добрій вірі дають себе ловити в облудливі, підформовані фрази зрадників укр[аїнської] державности і політичних спекулянтів.

Постій, вересень 1941 р.

Краєвий провід

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – С.42. – Арк.10-11. Копія. Машинопис.

* Крапки у тексті.

№ 152

Інструкція ОУН (С.Бандери) про завдання щодо діяльності і проведення в життя засад суверенності України

Кінець вересня – початок жовтня 1941 р.

Інструкція до переведення в життя цілості діяльності ОУН

I

Продовж найближчих зимових місяців діяльність організації буде звернена в бік політичного та організаційного опанування суспільно-національного активу України, а через нього народніх українських мас для справи боротьби за суверенність українського народу на українській землі. Політичне опанування суспільно-політичного активу програмою та визвольною концепцією українського революційного націоналізму є передумовою його включення в організаційні ряди.

II

Головним і центральним завданням організації під сучасну пору являється політичне й організаційне опанування ЗУЗ і СУЗ, з географічних і політичних причин вирішальних для справи національного визволення. Діяльність організації на інших українських землях мусить бути функціонально включена в цілість революційної боротьби українського народу на всій етнографічній території.

III

Біжучий період організаційної праці є періодом мобілізації та підготовки українських революційних сил для дальшої боротьби за самостійну соборну Українську державу. Тому всілякі місцеві й частинні акції назовні, що доводять до конфліктів з теперішньою військовою і політичною владою в Україні та унеможливають нормальну внутрішню працю в організаційних клітинах, є недоцільні.

Політично опановуючи та організуючи національний актив українського народу взагалі, а СУЗ, зокрема, неодмінно звертати увагу на наступні моменти:

1) Підкреслювати провідну роль України в національному визволенні всіх народів бувшого СРСР, як головного носія боротьби з московським та кожним іншим імперіалізмом.

2) Наші гасла не можуть організувати і мобілізувати пасивних, правно неукраїнських мас в Україні проти українського визвольного руху та доводити до творення в Україні національних фронтів громадянської війни. Мусимо змагати, втягнути чи тільки держати під нашими

впливами можливо все населення України, без огляду на його розговірну мову, мобілізуючи його до боротьби не під гаслами боротьби з місцевим московським населенням, а проти імперіалістичної політики територіально чужої, політично ворожої Москви та інших імперіалізмів.

3) При політичній опануванні терену звертати особливу увагу на опанування міського населення: робітничого пролетаріату, кадрів спеців, культурних працівників, адміністративних кадрів. Не можна допускати до протиставлення інтересів села – інтересам міста.

4) Шляхом річевої критики марксістсько-інтернаціоналістичного світогляду та практики імперіалістичної політики Москви в Україні — змагати до заціплювання розвитку світогляду українського революційного націоналізму. Кожний провідний член мусить опанувати основи марксизму та вміння проводити його критику.

5) У зустрічі з урбанізацією, індустріалізацією і усупільненням економічного життя України — підкреслити, що ці по собі додатні процеси та конечні для державної самостійності України стануть чинниками психічного розвитку України тільки після включення їх у визвольні змагання українського народу та керовані з точки погляду життєвих потреб українського народу.

6) У підході до села треба підкреслювати, що: а) ОУН визнає і переведе засаду приватної власності на землю, поруч **добровільної** збірної та державної власності. б) Розвиток українського села й забезпечення за українським селянством права на свободну господарку – можливі тільки в Українській державі після революційного усунення економічної експлуатації села зовнішніми політичними імперіалізмами.

7) Взагалі гасло самостійності України треба тісно зв'язувати з боротьбою за суспільно-господарські права населення та за громадянські права одиниць (свобода людині). Тільки в самостійній Україні буде український селянин свободним господарем на землі, тільки в Українській державі буде запевнено робітництву економічне забезпечення, повнота громадських прав і право вільних професійних союзів, а українській інтелігенції — можливість всебічного розгорнення творчої праці.

V

Організаційна сітка — це організована система національно-політичного активу та технічно необхідного елементу. Більш суспільно пасивні, політично мало вироблені круги наших прихильників держимо поза властивою організацією, як зорганізованих симпатиків націоналістичного руху, впливаючи на них, а через них на маси шляхом особистих впливів та використовування всіх можливих форм громадянської діяльності при існуючій організації суспільного життя.

VI

Для поширення площини нашого руху та для усупільнення революції, з одного боку, а з другого боку, для відтяження організаційної сітки на найближчі місяці і для збереження наших кадрів шлемо найбільшу кількість наших людей у всі ділянки державного (залізниця, пошти, адміністрації, поліція, економічно-фінансові установи) суспільного і культурного життя. Спеціально переводимо і здійснюємо клич: село до міста.

VII

Дотеперішнє вироблення членства є далеко незадовільне для поширеного терену й нових політичних умовин діяльності ОУН. Тому вісню внутрішніх організаційних клітин у найближчих зимових місяцях буде вишкіл (політичний, організаційний, військовий). Справа вишколу буде уодностійнена відповідними референтурами, централізована у вишкільному осередку та систематично переведена від найвищих до найнижчих організаційних клітин.

VIII

В засяг організаційного вишколу входитимуть наступні роди вишколу:

- 1) Властивий організаційний вишкіл.
- 2) Конспіративний вишкіл.
- 3) Світоглядово-виховний вишкіл.

IX

З огляду на деякі браки в ділянці політичного вироблення членства та кінечність поставити членство в площину всеукраїнської дійсности, політичний вишкіл є в сучасну пору найважливішим вишколом організаційних кадрів. Ціллю політичного вишколу є дати членству — шляхом засвоювання ним можливо **всебічного позитивного політичного знання.**

- 1) Знання політичної концепції, програми й тактики ОУН.
- 2) Вміння узгіднювати працю генеральної політики ОУН в терені серед низових клітин.
- 3) Самостійно-політичне думання і орієнтація в політичній ситуації.

Формою політичного вишколу є вишкіл інструкторів від найвищих до найнижчих організаційних клітин і при їх помічі вишкіл членства.

X

Як основою внутрішнього життя наших організаційних клітин має бути вишкіл, так назовні їх діяльність обмежується до пропаганди серед мас шляхом особистого впливу та використання всіх інших можливостей впливу на маси, що їх нам дають державні й громадські установи.

Групу Мельника і йому подібних “вождів” трактувати як вислужників чужим імперіалізмам, що своєю діяльністю (продажністю, донощицтвом, провокацією) ослаблюють національну боротьбу за самостійну Україну.

Одержують: на письмі — до провідників надрайонів включно, усно — до всіх провідників станиць.

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.2.- Спр.1. – Арк.210-211. Копія. Машинопис.

№ 153

Донесення Служби безпеки (СД) Німеччини про боротьбу проти комуністів, євреїв, партизанів та членів ОУН (С.Бандери)

м.Берлін

2 жовтня 1941 р.

Начальник поліції безпеки
і Служби безпеки (СД)
-IV AI-B. № 1 B/41 g.Rs.

Берлін, 2 жовтня 1941 р.

Секретна справа Райху!

Донесення про події в СРСР № 101

...Айнзацгрупа Ц*

Дислокація — Київ

Спеціальна команда – зондеркоманда 4а у взаємодії зі штабом групи і двома командами полку поліції “Південь” 29 та 30 вересня 1941 р. страшила у Києві 33 771 єврея.

Айнзацгрупа Д

Дислокація — Миколаїв

Звільнення області командами від євреїв і комуністичних елементів продовжувалось. Особливо у звітний період звільнено від євреїв міста

* Дійові (оперативні) групи Поліції безпеки і СД (Служби безпеки) поділені на дійові команди (зондеркоманди або айнзацкоманди). Одна айнзацгрупа мала від 600 до 1000 осіб. В Україні діяли айнзацгрупа Ц (під час перших днів наступу мала букву Б; до групи Ц належали зондеркоманди 4а і 4б та айнзацкоманди 5 і 6 і айнзацгрупа Д (Бессарабія, Миколаїв, Крим, напрям Кавказ; до групи Д належали зондеркоманди 10а, 10б та айнзацкоманди 11а, 11б і 12).

Миколаїв і Херсон та піддавались відповідній процедурі наявні ще функціонери. З 16.9 до 30.9 були страчені 22 467 євреїв і комуністів. Загальна кількість 35 782. Розслідування виявили знову, що високі комуністичні партійці майже всюди врятувалися (повтікали). Захоплені були, в першу чергу, партизанські командири та керівники диверсійних груп.

Діяльність з виявлення партизанських груп продовжувалась. Пошуком виявлено, що совети вже кілька років на зібраннях закликали не лише до вступу до Червоної армії, але й до створення партизанських загонів. Партизанська боротьба та їхня підготовка були важливими темами вишколу.

...У Миколаєві був затриманий єврей, командир загону по боротьбі з парашутистами. Цей загін в бою з німецькими солдатами застрелив 43 солдати. Ще був схоплений командир загону партизанів, який скоїв підступні вбивства при вході військ. Його супроводжував 12-літній син, що мав при собі автомат. Затримано 3-х євреїв, які належали до партизанської роти, що діяла біля Нового Бугу. Рота була в цивільному одязі, але озброєна рушницями та одним кулеметом. Був виявлений склад з 15 рушницями, фугасними і запалювальними боезапасами та зарядженими кулеметними магазинами.

...Розпочато розслідування стосовно груп Бандери, особливо у Миколаєві. Бургомістр є прибічником Мельника. Згідно з його свідченням, фактичним натхненником бандерівської групи є Ярій, жінка і мати котрого — єврейки. Його батько — чех. Ярій відігравав значну роль стосовно комуністичного впливу на групу Бандери*. Зі 195 членів самооборони у Миколаєві 8 досі слід розглядати як бандерівців. Ознакою того, як добре працює розвідка цієї групи, є те, що серед членів самооборони поширюється чутка, що поліція безпеки скоро буде розшукувати у Миколаєві бандерівців, як це сталося у Житомирі і Кіровограді. Ці 8 членів самооборони ведуть себе демонстративно бездоганно.

В економічній сфері на першому місці проблема цін. Хоча однакові ціни на сільськогосподарські продукти встановлені, але вони дуже відрізняються територіально і вже наближаються до рівня цін в Райху, наприклад, по маслу (1 кг — 2,50 райхсмарок).

ВAB, R 58/218/3-5; Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.2. — Львів. — 1998. — С.20-21.

---

* Інформація про комуністичні впливи на рух Бандери — звичайна дезінформація. У жовтні 1941 р. Р.Ярій уже був ув'язнений (арештований гестапо 16 вересня 1941 р.).

№ 154

Вітальний лист Української національної ради А.Мельнику з побажанням згуртування українського народу навколо ОУН в боротьбі за незалежну Україну*

м.Київ

5 жовтня 1941 р.

Українська національна рада
м.Київ
Вождеві Організації українських націоналістів
панові Андрієві Мельникові

Українська національна рада, що повстала в столиці України в Києві, шле Вам, провідникові бойового загону української нації, своє палке й щире вітання.

Українська громадськість твердо упевнена, що весь українській нарід згуртується навколо прапорів ОУН, овіяних славою героїської боротьби за вільну, самостійну, соборну Українську державу, що весь українській нарід візьме гарячу участь в будівництві своєї власної держави.

В цьому Українська національна рада обіцяє Вам свою повсякденну співпрацю.

Хай живе Організація українських націоналістів!

Слава Україні!
Вождеві слава!

Голова Української
національної ради
Секретар
В Києві.
Жовтня 5-го, року Божого 1941 р.

[підпис] проф.Величківський
[підпис] Ант.Баранівський

Бібліотека ім.О.Ольжича. Колекція документів. Оригінал. Машинопис.

* Див. док.№ 158.

№ 155

З повідомлення Служби безпеки (СД) Німеччини про втрату євреїв у Києві

м.Берлін

7 жовтня 1941 р.

Начальник поліції безпеки
і Служби безпеки (СД)
-IV AI-B. №1 B/41 g.Rs.

Берлін, 7 жовтня 1941 р.

Секретна справа Райху!

Донесення про події в СРСР № 106

Страти та інші заходи

З одного боку, через краще економічне становище євреїв при більшовицькій владі і їхню службу донощиками та агентами НКВС, а з іншого — через висадження, які сталися в Києві і спричинили великі пожежі, хвилювання населення проти євреїв було надзвичайно великим. До цього додається ще і те, що євреї, як доведено, брали участь у підпалюваннях. Тому населення очікувало від німецьких інстанцій відповідних заходів відплати. На цій основі за погодженням з комендантом міста видано заклик всіх євреїв зібратися в понеділок 29 вересня до восьмої години у визначеному місці. Ці заклики були розклеєні членами створеної української міліції по всьому місту. Одночасно також усно було повідомлено, що всі євреї Києва переселяються. У взаємодії зі штабом групи і двома командами полку поліції Південь 29 і 30 вересня зондеркоманда 4-а стратила 33 771 єврея. Гроші, цінні речі, білизна та одяг були зібрані і частково передані націонал-соціалістичній народній добродійній організації для забезпечення фольксдойчів, частково — комісаріату міської управи для роздачі потребуєчому населенню. Сама акція пройшла без перешкод. Не виникло яких-небудь інцидентів. Проведений стосовно євреїв “захід по переселенню” вповні знайшов схвалення населення. Те, що євреї в дійсності були ліквідовані, досі ще не стало відомим, а за дотеперішнім досвідом ледве чи зустріне заперечення. З боку вермахту заходи також були схвалені. Євреї, які не були затримані, або ті, які поступово повертаються у місто з числа втікачів, час від часу піддаються відповідній процедурі.

Одночасно вдалося затримати ряд службовців НКВС, політичних комісарів і партизанських командирів...

...Одночасно могли бути зібрані та ліквідовані ряд службовців НКВС, політичних комісарів та партизанських керівників.

Бандерівці унаслідок проведених з боку Києва арештів загубили силу, та було встановлено дотепер тільки участь у розповсюдженні листівок та розклеюванні плакатів. Було проведено 3 арешти, наступні проводяться.

З боку штабу групи, а також зондеркоманди 4-а та також направленої до Києва айнцацкоманди-5 було одразу встановлено зв'язок з відповідними службами. З цими службами була спрямована поточна співпраця та обговорені у щоденних співбесідах актуальні проблеми.

Про діяльність айнцацкоманд повинно бути доповідано при наповненні матеріалом через відповідні доповіді про діяльність у деталях...

T58/218; Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.2. – Львів. – 1998. – С.24-25.

№ 156

З інформації Поліції безпеки й Служби безпеки (СД) Німеччини про події в СРСР щодо України

13 жовтня 1941 р.

Начальник поліції безпеки і Служби безпеки (СД)
- IV A I – В. Nr. 1 В/41 g. Rs.

Берлін, 13 жовтня 1941 р.

Повідомлення про події в СРСР № 12

...Айнзацгрупа II.

Місце дислокації Київ:

I

Більшовизм та єврейство

Відношення населення до цих обидвох проблем на теренах Києва, Полтави та Дніпропетровська є однаковим, як це до цих пір скрізь в Україні можна було спостерігати. Більшовизм майже повністю відкидається ним, бо майже немає сім'ї, з якої щонайменше один або багато членів були вислані або ліквідовані більшовиками. Крім того, місцеві українці були в старій Росії вільними селянами та самостійними, і вони не забули того, що їм всім було відібрано, коли їх примусили до

колективного господарства. Число таких українців, які з переконання вступили в компартію, є надивовиж малим.

...Єврейство відкидається українцями в зв'язку з комунізмом через те, що переважно євреї були функціонерами компартії, й українці могли самі переконатися в тому, що майже лише євреї насолоджувалися перевагами, які були пов'язані з приналежністю до компартії та особливо з керівними посадами в ній. Виражений антисемітизм з расистських та ідейних причин населенню, однак, є чужим. Для переслідування євреїв в українському населенні відсутні керівники та духовне піднесення, бо всі ще пам'ятають про суворі покарання, якими більшовизм звинувачував кожного, хто виступав проти євреїв. Кожного, наприклад, карали в'язницею, хто називав євреїв виразом "жид", який був одночасно лайливим словом, а не словом "єврей". Якщо, однак, з будь-якого боку прийшов би поштовх, і населенню було б дано вільні руки, то могло б виникнути широке переслідування євреїв...

...
ВАН, R 58/218/159; Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів. Т.1. – Львів. – 1997. – С.318-319.

№ 157

З матеріалів Нюрнберзького процесу щодо злочинів фашистів на території України

Не раніше 31 жовтня 1941 р.**

Секретна справа Райху!

Донесення про діяльність і ситуацію № 6 айнзацгруп поліції безпеки і СД в СРСР

(За період з 1 по 31.10.1941)

...II. Виконавча діяльність

...С. УКРАЇНА

а) Партизанська діяльність і боротьба з нею.

Хоча на південному відтинку партизанська діяльність є дуже сильною, складається, проте, враження, що поширення і ефективна партизанська діяльність зазнала значного впливу внаслідок втечі вищих

---

* Завжди згідно з ідеологією націонал-соціалізму.

** Дата події.

партизанських керівників і через брак ініціативи у підлеглих командирів, що залишились. Лише в одному випадку вдалося одній команді поліції безпеки і СД в бою з партизанами розстріляти секретаря обласного керівництва КП в Миколаєві–Херсоні, в той час комісара партизанського загону, який діяв в Миколаєві, Херсоні і в Криму.

Під Одесою після вогневої сутички був захоплений в полон командир партизанської групи з 5 чоловік. Він мав завдання вести розвідку артилерійських позицій і передавати дані советській командній інстанції.

Акція проти партизанів в районі Костромка привела до арешту 16 осіб, серед яких знаходилися один політрук, один командир підрозділу винищувальної бригади і 3 комуністичних революціонери.

У міському шпиталі в Миколаєві був виявлений єврей Гершко Саломон, який належав до протидесантного ударного батальйону.

Перевірка військовополонених виявила трьох євреїв, які були членами партизанської роти.

У Балаканівці був заарештований колишній голова сільської ради, який робив спробу організувати власну партизанську групу.

Крім того, був заарештований і ліквідований член політбюро і голова робітничої спілки, який на той час був організатором партизанських груп.

У Києві були розстріляні 14 партизанів.

У ході акції під Херсоном були схоплені 2 особи, які мали намір передати розвідані відомості до позицій більшовиків. Одночасно в ході тривалого бою був застрелений командир партизанської банди.

б) Арешти і розстріли комуністів і функціонерів.

Розшук колишніх комуністів привів до арешту колишнього керівника ГПУ в Херсоні Камінського. Він здійснив у 1919/21 рр. ліквідацію царських офіцерів. Одночасно був схоплений керівник в'язничної майстерні НКВД.

У Києві вдалося знешкодити ряд службовців НКВД і політичних комісарів.

в) Євреї.

Озлоблення українського населення проти євреїв є надзвичайно великим, бо їм приписується вина за підриви у Києві*. У них вбачають також донощиків і агентів НКВД, які накликали терор проти українського народу. Акцією відплати за підпали у Києві були арешти всіх євреїв та страта 29 і 30 вересня разом всього 33 771 єврея. Гроші, коштовності і одяг були зібрані і передані в розпорядження NSV (націонал-соціалістична народна благодійність) для забезпечення фольксдойчів** і частково

* Численні вибухи і пожежі, що почалися 24 вересня 1941 р., знищили центральну частину Києва.

** Фольксдойч(е) — особа німецького походження.

також комісарської міської управи для роздачі потребуючому населенню.

Житомир

У Житомирі виникла необхідність розстріляти 3145 євреїв, бо вони, з врахуванням досвіду розглядалися як носії більшовицької пропаганди і саботажу.

Херсон

Мірою покарання за акти саботажу в Херсоні була страта 410 євреїв.

Розв'язання єврейського питання було особливо енергійно започатковане з боку айнцаггруп поліції безпеки і СД в районі на схід від Дніпра. Зайняті командами нові території були звільнені від євреїв. При цьому були ліквідовані 2891 єврей. В інших місцях євреї були позначені особливими знаками і зареєстровані. Через це стало можливим направити в розпорядження органів вермахту робочі групи чисельністю до 1 000 осіб для проведення невідкладних робіт.

...д) Захоплений матеріал.

Херсон. Короткохвильові передатчики

Айнцацкоманда поліції безпеки і СД Херсон одержувала численні донесення про ймовірні світові сигнали, з допомогою яких більшовицька артилерія наводилась на цілі. У ході відразу організованої акції прочісування був виявлений короткохвильовий передавач, який, на думку дивізії, керував російським артилерійським вогнем по місту.

У Миколаєві були виявлені списки членів комуністичної партії і співробітників НКВД. Крім того, були захоплені інструкції з організації і діяльності партизанських загонів і диверсійних груп.

...III. Економіка, торгівля і культура

...Б. УКРАЇНА

а) Економіка і торгівля.

В областях, окупованих вже довгий час, значних змін у промисловому і економічному секторі не зафіксовано. Лише у настроях промислових фахових робітників помітним стало зростаюче погіршення, яке слід пояснювати усвідомленням того, що численні промислові підприємства в процесі відбудови ще не скоро зможуть бути введені в експлуатацію. Через це робітники схиляються до невтішного погляду на своє майбутнє. Цей песимізм тим більший, бо саме фахові робітники під керівництвом радників відносно добре заробляли.

Повною невдачею виявилась спроба використати українців як комісарів-управителів і керівників підприємств. Спеціалізація при радянському режимі була проведена так далекосяжно, що окремі особи з загальними знаннями підприємств і управління господарством майже повністю відсутні.

Поновлене введення в дію економіки і торгівлі наштовхується на великі труднощі через численні руйнування і пограбування колишніх державних магазинів і торговельних закладів. Наслідком цього є, однак, прагнення населення до приватної економіки, що стає все сильнішим. Особливо поживався ремісник, чия співпраця внаслідок втечі або знищення єврейства є обов'язково необхідною.

Замість торгівлі у формі продажу і купівлі товарів в Україні надається перевага торговельному обміну. Але коли в значній мірі товари для обміну надзвичайно обмежені, в багатьох місцях стає помітною нажива на цінах. Так, наприклад, за пару вживаних черевиків вимагається 16 кг борошна — 800 руб., тоді як раніше пара нових черевиків коштувала лише 200 руб. Ціна на молоко зросла в 40 разів. Ці ціни в жодному разі не постійні, вони тут і там зростають далі.

б) Ситуація з постачанням.

З огляду на те, що господарські служби досі в стані оцінити запаси і споживання, вони переконані, що з відрахуванням поставок для війська зібрані в часи врожаю запаси будуть достатніми для найнеобхідніших потреб міського цивільного населення. Незважаючи на це, вільне постачання на селі, яке не піддається контролю, досі не зменшилось.

У сільського населення, на противагу, ситуація з харчуванням з часу окупації території значно покращалась. Внаслідок ще не остаточно проведених акцій збору у селян, в їх вільному розпорядженні залишається більше продуктів, ніж раніше, так що можуть бути накопичені резервні запаси.

Забезпечення водою і електроенергією в більшості місць, незважаючи на значні руйнування, змогло знову бути відновлене.

Брак квартир, особливо відчутний у Києві через значні пожежі і підриви, зміг бути усунений після ліквідації євреїв через заселення у звільнені єврейські квартири.

в) Сільське господарство.

Старанність селян при збиранні врожаю була надзвичайно задовільною. Незважаючи на недостатнє керівництво і нестачу машин та реманенту, врожай був зібраний, в більшості випадків, на 3-5 днів швидше, ніж в попередні роки.

Однак, осінні польові роботи, як і раніше, наштовхуються на значні труднощі, бо в цьому випадку нестача сільськогосподарських машин є більш помітною.

г) Культура.

1. Школа

З допомогою малочисленних наявних вчителів організований тимчасовий навчальний процес, почасти без підручників. Скрізь замість

російської викладається німецька мова. Російська мова повинна бути повністю витіснена і в майбутньому має вживатися лише українська та німецька.

У районі Ананьєв, поза тим, використовується ще і румунська мова.

Питання, за яким навчальним планом та підручниками має відбуватися навчання в школі, досі ще не вирішене.

Лише у поселеннях фольксдойч як навчальні предмети у дотеперішні навчальні плани були введені розмовна німецька мова, читання, письмо, арифметика, гімнастика і співи. Заробітна платня вчителів депонована у бургомістрів на наступні місяці у формі підготованого фонду на основі єврейських грошей.

2. Церква

Виходячи з того, що більшовицьке панування з проведенням державної атеїстичної пропаганди не спромоглося суттєво підірвати релігійність населення, і прив'язаність населення до православної церкви все ще глибоко вкорінена, з румунської сторони виявляється бажання, щоб антикомуністична пропаганда і світоглядне виховання були доручені церкві. Румунська православна церква хоче направити необхідну кількість священників для нової області*. Тим часом створено нове архієпископство у Тирасполі.

Архієпископом призначений нинішній румунський військовий єпископ Антал.

Також і в районах, окупованих німецькими військами, ставлення населення до церков слід оцінити як надзвичайно позитивне. Реставрація церкви почалася майже всюди, і, як тільки з'являються священники, відбуваються служби Божі, які характеризуються численними відвідуваннями. Часто проводяться також молитовні години, які відбуваються під керівництвом певного місцевого мешканця. У багатьох випадках висловлюється бажання замінити досі вживану церковну мову церковнослов'янську (кирилицю) українською і створити українську національну церкву з головою у Києві.

IV. Поведінка чужих груп народів

...Б. УКРАЇНЦІ

а) Ставлення до німецькості.

Хоча українське населення можна в цілому розглядати як дружнє до Німеччини, все ж відсутність цілеспрямованої німецької пропаганди спричинює те, що населення частково має невірні уявлення про німецькі наміри. Сильній критиці піддається, наприклад, сучасне німецьке ставлення до колективних господарств і до проблеми заробітної платні.

---

* Українська територія між Дністром і південним Бугом (разом з Одесою), яку Гітлер віддав Румунії.

Після того, як стало відомо, що в Східній Галичині і на Волині надається перевага полякам при виконанні певних завдань управління на противагу українцям, позначилося легке незадоволення.

Ставлення до румунів.

На території, окупованій румунами, настрої, в цілому, є більш дружельний до німців. У німцях вбачали друга, який відходить, а в румунах — супротивника, який приходить в країну. Причину цього слід вбачати у неоднаковій позиції і поводженні німецьких і румунських військ. У колах українців відчувають, що румуни ведуть цю війну як національний реванш проти Росії за анексію Бессарабії і Північної Буковини, тоді як війну, яку ведуть німці, розглядають лише як визвольну боротьбу проти єврейського більшовизму. Отже, румун — це переможний супротивник, тоді як у німцеві вбачають визволителя.

б) Прагнення самостійності.

Українське населення і надалі ставиться вкрай негативно до плану самостійної України.

Група Бандери.

Найсильнішою групою, яка підтримує ідею самостійної України, є, як і раніше, група Бандери, прихильники якої надзвичайно активні, і чий фанатизм зумовлений частково особистими причинами, а частково глибоким національним почуттям.

Прихильники Бандери на початку воєнної кампанії були об'єднані у Львові та Сяноку у невеликі групи і одержали короткий вишкіл. У подальшому їх забезпечили грошима і пропагандистським матеріалом. Під виглядом виконання завдань по встановленню порядку, таких, як призначення бургомістрів, організація міліції і боротьба проти євреїв та комуністів, здійснювалась політична робота.

в) Ставлення до більшовизму.

У новоокупованих за звітний період українських районах спостерігається також повне відкидання більшовизму з боку українців. Майже з кожної сім'ї один з її членів був виселений або страчений більшовиками. Крім того, українці в старій Росії були вільними та самостійними хліборобами і не забули того, що в них, через примусовий вступ до колективних господарств, забрали все.

Правда, комунізм залишив певний вплив серед молоді. Цей факт слід пояснювати надзвичайно активною пропагандою, з допомогою якої прославлялись “успіхи і досягнення комунізму”. Однак фанатичні прибічники і переконані борці в рядах молоді відсутні...

Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.2. – Львів. – 1998. – С.27-34.

№ 158

**Відповідь А.Мельника на вітання Української національної ради
про співпрацю у боротьбі за незалежність Української держави***

1 листопада 1941 р.

Постій.

До Української національної ради на руки
Голові Вш.проф.М.Величківського і секретаря А.Баранівського в Києві

Вітаю Українську національну раду в серці України, в золотоверхій її столиці Києві, як переємника і континуатора визвольних змагань українського народу.

Потверджую одержання Вашого письма від 5 жовтня ц.р.* Щиро вдячний за вислови довір'я та вельми радий готовністю Української національної ради до співпраці з Організацією українських націоналістів в досягненні спільної найвищої нашої мети.

Український нарід, хоч тяжко скривавлений та ограблений, дає черговий доказ, що він живе потужним життям, та що не перестав змагатися за свою власну державу. Спілка визволення України, Організація українських націоналістів ствердили це своєю героїчною боротьбою за останніх двадцять літ, гідно продовжуючи діло своїх попередників. У цю важливу хвилину, коли рішається доля нації на десятиліття чи навіть століття, увесь наш нарід мусить у великій історичній відповідальності непохитно стати довкруги одної ідеї, ідеї української, незалежної, соборної держави та під одним проводом в боротьбі за неї.

Хоч жеде нас ще великий труд, може, й не одна невдача, я твердо вірю у остаточну недалеку перемогу нашої ідеї, у здійснення під жовто-блакитими прапорами Організації українських націоналістів наших і предків наших величних задумів, а кожночасна готовість кращих передовиків нації до праці і жертви для нашої найвищої мети є цього найпевнішою запорукою.

Палко бажаю Українській національній раді успіхів у її важких відповідальних завданнях.

Хай живе Українська, незалежна, соборна держава!

Слава Україні!

Постій, дня 1 листопада 1941 р.

Голова Проводу українських націоналістів

Бібліотека ім.О.Ольжича. Колекція документів.

---

* Див. док.№ 154.

№ 159

**З донесення Служби безпеки (СД) Німеччини про масове
знищення населення України**

*3 листопада 1941 р.
Таємно*

Берлін
Начальник поліції безпеки
і Служби Безпеки (СД)
-IV AI-B. №1 B/41g.Rs.
Секретна справа Райху!

Берлін, 3 листопада 1941 р.

Донесення про події в СРСР № 128

...Труднощі частково виникли через те, що колгоспники — раніше в деякій своїй частині заможні селяни — з відступом росіян відразу почали вимагати для себе поділу землі і розподілу худоби. У цих випадках завдяки планомірній роз'яснювальній роботі було вказано на необхідність тимчасового збереження колгоспного господарства, що дало, як результат, те, що, в основному, на майбутнє такі вимоги вже більше не висуватимуться.

Б. Виконавча діяльність

Що стосується саме виконання, то командами айнзацгрупи досі було ліквідовано приблизно 80 000 осіб.

Серед них знаходяться близько 8 000 осіб, щодо яких на основі розслідувань була доведена ворожа проти Німеччини або більшовицька діяльність.

Решта була страчена на основі заходів відплати.

Багато заходів було проведено в рамках широкомасштабних акцій. Найбільша з них мала місце безпосередньо після зайняття Києва; вона була спрямована винятково проти євреїв, з цілими сім'ями.

Труднощі при проведенні такої великої акції — перш за все стосовно охоплення — були подолані в Києві таким чином, що з допомогою оголошень на будинках єврейське населення закликалося до переселення. Хоча спочатку передбачувалася участь на рівні 5 000-6 000 євреїв, з'явилося їх понад 30 000, які внаслідок надзвичайно вмілої організації до моменту страчення все ще вірили у своє переселення.

Хоча досі в такий спосіб ліквідовано близько 75 000 євреїв*, однак вже сьогодні ясно, що цим проблема євреїв не може бути вирішена. Правда, передусім менші міста і села вдалося очистити від європейської проблеми, а у більших містах все ще спостерігається те, що після

* В Україні.

такої страти всі євреї зникають, але потім через якийсь час команда, повернувшись знову, все ще виявляє таку кількість євреїв, яка значно перевищує число страчених.

Поряд з цим команди провели досі у багатьох випадках і акції військового характеру. Окремі підрозділи команд повторно на вимогу вермахту здійснили прочісування лісів для виявлення партизанів...

Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.2. – Львів. – 1998. – С.44-45.

№ 160

З донесення Служби безпеки (СД) Німеччини про боротьбу проти радянських партизанів та активну діяльність ОУН (С.Бандери) на Волині

Берлін

14 листопада 1941 р.

Таємно

Начальник поліції безпеки
і Служби Безпеки (СД)
-IV AI-B.№1 В/41g.Rs.
Секретна справа Райху!

Берлін, 14 листопада 1941 р.

Донесення про події в СРСР № 133

...Положення про настрої на Волині

...1. Політична ситуація

1) Комуністи

... Певні особи не здали свої радіоприймачі і використовують їх для підслухування російських радіостанцій, у деяких випадках для цього влаштовуються навіть таємні зібрання.

У лісових та болотистих районах все ще перебувають партизанські групи, які все-таки видаються настільки сильними, що мають стати небезпечними для менших підрозділів. У районі Олеська (приблизно 32 км на північ від Володимир-Волинська) в бою з партизанською групою загинув нагороджений орденом юнкер Заблатніг.

Проти радянської пропаганди і її носіїв діє зовнішній пост Рівне. Для

успішного придушення партизанських дій необхідно дочекатись зими, бо до часу замерзання боліт не може бути проведена масштабна акція.

2) Бандера та інші українські політичні течії

Серед українських політичних течій, як зазвичай, найбільшу активність розгортає бандерівський напрям ОУН. Міліція в районі Рівне, як видається, потрапила під дуже сильний вплив цього руху. Ознаки цього відомі: самочинність у випадках, коли накази німецьких інстанцій не співпадають з інтересами ОУН; у деяких випадках свідомий саботаж німецьких заходів.

Поза тим, як політичні течії в рамках українства, слід згадати: група ОУН (Мельника), яка у менш явній формі переслідує такі ж цілі, як і група Бандери, а саме: створення незалежної суверенної України. Внаслідок характерної для цієї групи ОУН відсутності ініціативи, існування групи ОУН (Мельника) зараз ще не становить жодної гострої небезпеки.

ОУН* під керівництвом Левицького** діє, але має розголос лише у колахнебагатьох офіцерів, що вижили і були соратниками Петлюри та деякої частини духовенства. Якщо офіцерськими колами через їх малу значимість можна знехтувати, то симпатія у колах духовенства потребує певної уваги. Серед населення ставлення до ОУН на даний момент ще є байдужим.

Скоропадський користується певною популярністю у людей похилого віку та в колах місцевої інтелігенції. Так як симпатизування до цієї фігури серед молоді було виявлене лише в дуже обмеженій мірі, то ця політична течія видається приреченою на зникнення з вимиранням старшого покоління.

Резюмуючи про українські політичні течії на Волині, можна сказати, що небезпеку являє собою лише ОУН під впливом Бандери. Мельник міг би в певний момент стати небезпечним, якщо внаслідок боротьби проти Бандери його крило ОУН буде надміру випущене з уваги. Інші партії можна б навіть непомітно підтримувати, бо вони, не маючи очевидної перспективи на тривалий успіх, являють собою істотний елемент для розколу політичної думки серед українців...

Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.2. – Львів. – 1998. – С.56-57.

* Має бути УНР (В.К.)

** Йдеться про Андрія Лівіцького, президента УНР (Української Народної Республіки в екзилі), який перебував у Варшаві. Під час окупації Варшави німцями він не виконував своїх функцій, які перейшли до В.Прокоповича у Парижі (помер у 1942 р.).

№ 161

Ультимативні настанови німецької адміністрації щодо умов господарювання на окупованій території України

20 листопада 1941 р.

20.11.1941

Директиви щодо політики стосовно України

1. До тих пір, поки український народ дружньо відноситиметься до Німеччини, та, перш за все, у сільському господарстві добровільно співпрацює з німецькою адміністрацією, з німецького боку буде збережене до нього доброзичливе відношення. За принципом довірених рад допускатимуться придатні українці до співпраці у крайовій адміністрації, у громаді і районі. У центральній адміністрації окремі, гідні довіри українці, можуть бути залучені до консультації. Не сміють робитися будь-які державно-політичні обіцянки стосовно майбутнього оформлення країни.

2. На скарги українців про підпорядкування окремих земель України адміністрації Генерал-губернаторства і Румунії та інші подібні скарги відповідати, що Україна врятована ціною німецької крові, і тому Німеччина зберігає за собою право управляти цими областями відповідно до загальних політичних вимог. Зрештою, німецьке відношення більше залежатиме від українського.

3. Звільнення українських військовополонених, що вже триває, буде продовжено.

4. Сприятиметься українській усній і письмовій мові, допускатиметься (в обмеженому обсязі та при належній цензурі) українська преса.

5. Дозволяється найнижче (початкове) шкільництво. Подальші заходи будуть прийняті відповідно до розвитку ситуації.

6. Господарською метою має стати природній розвиток України, щоб стати житницею Європи. З другого боку, східний простір в майбутньому має стати головним ринком збуту для західноєвропейської індустрії, продукти якої будуть оплачуватися сільськогосподарськими товарами і сировиною. Необхідно зі всіх сил розвивати сільське господарство та видобуток сировини.

7. Рівень життя українського народу може зростати відповідно до його старанності.

8. В питаннях релігії практикуватиметься толерантність. Дозволяється Українська автокефальна церква та інші конфесійні об'єднання,

---

якщо вони не займаються політичною діяльністю. Церковні представники з інших держав мають бути виселені із підпорядкованих німецькій адміністрації територій.

9. Немає заперечень проти участі службовців вермахту і членів цивільної влади в святкових урочистостях, що влаштовуються українцями з метою подяки. Однак, організація таких урочистостей німцями є недоцільною.

Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.1. – Львів. – 1997. – С.361-362

№ 162

Звернення Крайового проводу ОУН (С.Бандери) до українських націоналістів з приводу загибелі О.Сеника–Грибівського і М.Сціборського та діяльності ОУН (А.Мельника)

Не раніше 21 листопада 1941 р. *

УКРАЇНСЬКІ НАЦІОНАЛІСТИ!

Трудні хвилини переживає український нарід. Отсе на його землях проходить тепер гігантський змаг двох сил, що теж для майбутнього України буде мати вирішне значення. Зруйновані міста й села і тисячі жертв крові платить український нарід у дань великій війні.

Але це не послаблює його волі до здобуття самостійної Української держави. Ніколи не була так дуже великою його туга за самостійне життя, як саме тепер. Ніколи не був готовий український нарід на більші жертви, як саме тепер, коли бачить він, що зближається хвилина завершення його боротьби.

Від хвилини, коли впали перші стріли на німецько-московському кордоні, станув український нарід до збройної боротьби проти відвічного ворога і дав вислів своїм бажанням, проголошуючи в дні 30 червня 1941 року відновлення української державности. Був це акт волі цілого українського народу, що його не вдасться заперечити ніяким ворогам України. За актом цим стали єдиним фронтом цілі українські маси, що по довголітній неволі проголосили своє право на самостійне життя. Здавалося, що не знайдеться ні одного українця, що не бажав би волі Україні, та що цілим серцем не вітав би відродження української державности.

---

* Датується за змістом документа.

№ 142

З інформації Поліції безпеки і Служби безпеки (СД) Німеччини про політичні настрої та діяльність груп ОУН(С.Бандери) та ОУН (А.Мельника) на території Генерал-губернаторства

Берлін

17 вересня 1941 р.

Начальник поліції безпеки і Служби безпеки (СД)

- IУ AI- В. № 1 В/4I g.Rs.

Берлін, 17 вересня 1941 р.

48 примірників

36-й примірник

Донесення про події в СРСР № 86

I. Політичний огляд

а) В Райху

Жодних подій

...Генеральне губернаторство:

Командуючий поліції безпеки і СД в Генеральному губернаторстві повідомляє про становище в дистрикті Галичина:

Загальний настрій.

Серед українців загальне занепокоєння викликали замаху (атентату) групи Бандери. У цьому взаємозв'язку циркулюють найдикіші чутки:

Група Бандери на цей час мала б цікавитися, зокрема, полковником Сушком і ведучим членом групи Мельника у Львові (Гайвас). Вже сам інтерес групи Бандери до певних осіб означає прийнятий вирок смерті. Крім того, прихильники Бандери мали б переслідувати професора Кубійовича, оскільки він головним чином винен у прилученні Галичини до Генерального губернаторства. Діяння групи Бандери привертають увагу громадської думки до себе до тої міри, що всі інші питання відійшли цілком на задній план. У країні – вже чутки про 100 убитих*. Тепер, як і раніше, з боку групи Мельника і старшої української інтелігенції – пропозиції схопити увесь провід групи Бандери і ліквідувати головних винуватців.

Поляки:

Віра в падіння Райху міцніє. Поширення панславістських ідей, які, однак, мають невеликий успіх в цьому дистрикті в результаті напружених стосунків між поляками і українцями.

---

* Ці чутки, поширювані керівниками ОУН (А.Мельника) з метою спонукати німців вжити заходи проти ОУН (С.Бандери), не відповідали дійсності. Після війни Я. Гайвас залишив ОУН (А.Мельника) і зблизився з ОУН (С.Бандери).

Українці:

Вбивство прихильників Мельника групою Бандери* привернуло основну увагу українського населення до боротьби відламів ОУН. Група Мельника за участю великих народних мас влаштувала велику панахиду по Сціборському та Сенику. Перед церквою роздавали листівки проти групи Бандери, в яких відкрито звинувачували її у вбивстві. Крім того, повідомлення про смерть із таким же змістом. У відповідь група Бандери поширила листівки, у яких це заперечується, а твердження, що вбивця був з групи Бандери, називається провокацією. Ці листівки у великому обсязі були розкидані навіть із хорів церкви під час богослужіння. Провід групи Бандери визнав, що пропаганда прихильників Мельника дуже небезпечна. Народна думка – цілком проти убивць, як це в загальному тепер називається. Митрополит Шептицький має намір виступити в українській пресі проти групи Бандери і закликати населення: “Українців, які діють проти Німеччини, незалежно від особи, слід схопити і передати німецькій поліції”**. Серед українців в загальному думка, що накази щодо атентатів виходять від служби безпеки групи Бандери, до якої належать Лебідь, Равлик і Вайс-Пришляк. Цілою акцією мав би проводити Ярий. Крім т.зв. листівок захисту, у взаємозв’язку з атентатами поширюються інші листівки про уряд Стецька та інші питання. Щодо уряду Стецька ствердження:

Група Бандери тепер, як і раніше, виступає за акт від 30.6. 41 р. Твердження про те, що Бандера ворожий до німців, називається брехнею. Група Мельника – зрадники народу, бо вони проти “Державного акта”. Нова тактика групи Бандери відповідати в листівках на російські листівки, які насправді ніколи не поширювалися. Замахи всередині організації ведуть до певної чистки в значенні партії. Все більше сили набирає т.зв. “фракція безкомпромісних”, яка вимагає повністю підпільної роботи. Подальші повідомлення про зародження розколу в групі Бандери. Т.зв. “компромісники”, здається, не мають серйозного керівника і, зрештою, виходять з організації. Офіційний провід комітетів чекає рішення Генерального губернаторства щодо української національної спільноти. Запрошення Розенберга для провідних українців з ГГ. Невирішено, чи запрошення повинно прийматися, бо побоюються, що тим самим викличуть незадоволення Генерал-губернаторства. Тому запрошення має бути пред’явлене для вирішення Генерал-губернаторству.

Греко-католицька церква

Підготування до церковної діяльності в російських старорадянських

---

* Ця інформація походила із кіл ОУН (А.Мельника). Німецькі органи безпеки (СД, гестапо) ніколи не повідомили про результат їхнього слідства.

** Німців неправильно поінформовано. Митрополит А.Шептицький ніколи такого не робив і, напевно, не мав такого наміру.

областях. Спроби церкви зачепити загальнонародну проблему українців. Зацікавлення точкою зору німців у цьому питанні. Від партійної боротьби груп ОУН церква повністю утримується, за винятком деяких священиків. З цієї тактики церкви видно, що вона не відмовиться від зв'язку з Римом. Підчинення Риму визначається як суттєва догма уніатської Церкви...

Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.1. – Львів. – 1997. – С.283-285.

№ 143

З інформації Поліції безпеки і Служби безпеки (СД) Німеччини про загальне становище у Генерал-губернаторстві та загострення взаємовідносин між ОУН (А.Мельника) та ОУН (С.Бандери)

Берлін

18 вересня 1941 р.

Начальник поліції безпеки і Служби безпеки (СД)

- IV AI- B. № 1 B/4I g.Rs.

Берлін, 18 вересня 1941 р.

Секретна справа Райху

48 примірників

36-й примірник

Донесення про події в СРСР № 87

1. Політичний огляд.

а/ в Райху:

Жодних особливих подій.

б/ Захоплені території:

Генерал-губернаторство

Головнокомандувач поліції безпеки і СД в Генеральному губернаторстві повідомляє:

Повідомлення про стан в дистрикті Галичина.

Загальний настрій:

Українці, як і раніше, дуже неспокійні через діяння групи Бандери. Чутки, що лише в Галичині група Бандери мала б винести коло 600 вироків смерті*. Крім того, є чутки із Східної України про подальші вбивства прихильників Мельника та очікування поліційних заходів безпеки**. Серед

* Чутки, поширювані членами ОУН (А.Мельника), що не відповідали дійсності.

** На прохання ОУН (А.Мельника), "поліційні зходи", тобто масові арешти, проведено 15 вересня 1941 р.

областях. Спроби церкви зачепити загальнонародну проблему українців. Зацікавлення точкою зору німців у цьому питанні. Від партійної боротьби груп ОУН церква повністю утримується, за винятком деяких священиків. З цієї тактики церкви видно, що вона не відмовиться від зв'язку з Римом. Підчинення Риму визначається як суттєва догма уніатської Церкви...

Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.1. – Львів. – 1997. – С.283-285.

№ 143

З інформації Поліції безпеки і Служби безпеки (СД) Німеччини про загальне становище у Генерал-губернаторстві та загострення взаємовідносин між ОУН (А.Мельника) та ОУН (С.Бандери)

Берлін

18 вересня 1941 р.

Начальник поліції безпеки і Служби безпеки (СД)

- IV AI- B. № 1 B/4I g.Rs.

Берлін, 18 вересня 1941 р.

Секретна справа Райху

48 примірників

36-й примірник

Донесення про події в СРСР № 87

1. Політичний огляд.

а/ в Райху:

Жодних особливих подій.

б/ Захоплені території:

Генерал-губернаторство

Головнокомандувач поліції безпеки і СД в Генеральному губернаторстві повідомляє:

Повідомлення про стан в дистрикті Галичина.

Загальний настрій:

Українці, як і раніше, дуже неспокійні через діяння групи Бандери. Чутки, що лише в Галичині група Бандери мала б винести коло 600 вироків смерті*. Крім того, є чутки із Східної України про подальші вбивства прихильників Мельника та очікування поліційних заходів безпеки**. Серед

* Чутки, поширювані членами ОУН (А.Мельника), що не відповідали дійсності.

** На прохання ОУН (А.Мельника), "поліційні зходи", тобто масові арешти, проведено 15 вересня 1941 р.

українського сільського населення неспокій через стан на Східному фронті. Зростання впливів польської усної пропаганди на загальний настрій. Однак, як і раніше, привітне до німців відношення українських селян.

Поляки:

Зближення зими стає основою надій на поразку Райху.

Про Росію хочеться вірити, що там закинули більшовизм і створений національний уряд. Тому поляки не мали б більше боятися комуністичної небезпеки.

Народні групи:

Українці:

Дальше загострення між групами Мельника та Бандери. Надзвичайно жвава пропаганда листівками. Група Бандери називає супротивника відкрито зрадниками та запідозрює їх у співпраці з більшовиками. Головний аргумент: Мельник зрадив “Державний акт від 30.6.41”.

Широкі верстви населення, які мали бажання співпрацювати з німцями при всіх обставинах, групою Бандери вимушені до обережних висловлювань стосовно Райху. Жодних відкритих нападів проти Німеччини в листівках. На противагу цьому - в усній пропаганді.

Група Мельника в останній час розширила свій вплив. Однак населення загалом відхиляє обидві групи.

Керівництво комітету займається, в основному, охопленням молоді. В даний час молодіжні організації знаходяться під впливом групи Бандери.

Організаційна структура: Очолююча організація – “Виховна Рада” під керівництвом члена ОУН-Бандери.

Підлеглі відділення:

1. Спортивні товариства.
2. Українські студентські організації...

ВAB, R 58/217/139; Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.1. – Львів. – 1997. – С.290-291.

№ 144

Повідомлення ОУН (А.Мельника) про непричетність до репресій на Західноукраїнських землях

19 вересня 1941 р.

Постій

КОМУНІКАТ

У зв'язку з масовими арештуваннями членів диверсія Яриго-Бандери німецькими властями*, безвідповідальні люди з диверсійної групи, а за ними незорієнтовані одиниці поширюють вістки, немов-то ці арештування відбуваються на доноси ОУН, а що більше на доручення(!) самого полк[овника] Андрія Мельника.

Стверджуємо, що з цими арештуваннями не має нічого спільного ОУН – це справи виключно німецької влади. Приписування цих арештувань членам ОУН вважаємо черговою злобною провокацією вожаків диверсії Яриго-Бандери, яка саме членів ОУН не тільки десятками розстрілювала, але не завагалася видавати наших людей на Волині й СУЗ німецьким військовим властям як большевицьких парашутистів, шпигунів і диверсантів. На це є достовірні свідки й документи – матеріали, що будуть оголошені. Саме ці факти найкраще доказують методи ярівсько-бандерівських диверсантів, що, примінюючи злочин до членів ОУН, закидують це нам.

ОУН не боролася й не бореться з диверсією Яриго-Бандери ані братовбивствами, ані доносами, ані взагалі вмішуванням до нашого внутрішнього життя чужих чинників.

Ми стояли завжди на становищі, що ярівсько-бандерівська диверсія повинна бути ліквідована внутрішніми здоровими українськими силами. Ми цю ліквідацію з повним успіхом переводили!

Коли ж сьогодні жертвою безсовісних ярівсько-бандерівських вожаків паде багато невинних, ідейних, ошуканих ними людей, то за ці сумні, трагічні факти паде відповідальність на бандерівських вожаків під кермою чужинця Ріхарда Яриго, що його злощасну ролю розкривають саме останні події. А втім ОУН безперервно остерігала перед методами ярівсько-бандерівської диверсії, за наслідки яких платить уся українська нація.

Постій, дня 19 вересня 1941 р.

Краєва екзекутива ОУН
на західноукраїнських землях

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.42. – Арк.13. Оригінал. Друк. прим.

* “Членами диверсії Яри-Бандери” у мельниківській літературі називалися члени ОУН(Б).

№ 145

Повідомлення Німецького військового управління про вбивство О.Сеника – Грибівського та М.Сціборського

20 вересня 1941 р.

*197 польова комендатура
Група військового управління*

Повідомлення про ситуацію станом на 20 вересня 1941 р.

А) Загальне управління.

Настрій населення в цілому позитивний. Правда, часто виявляється, що населення ще дуже налякане, бо воно вважає, що більшовики можуть повернутися. Особливо населення цікавиться становищем біля Києва. З падінням Києва ставлення населення до німецького вермахту і німецьких службових інстанцій мало би суттєво покращитись. З певністю тоді з'являться також більш придатні сили для співпраці з органами управління.

В останньому місяці у Житомирі став помітним також бандерівський рух. 30 серпня прибічниками бандерівського руху* були застрелені два українських керівники, які прибули з Берліну, і, як повідомлялось, виступали за співпрацю українців з Німеччиною. Служба безпеки СС, яка здійснювала розслідування, змогла заарештувати декількох прибічників бандерівського руху, які брали участь у вбивстві**.

Розбудова державних органів продовжується. Вже при прибутті польової комендатури була створена обласна управа, яка у тісному контакті з польовою комендатурою займається підготовкою реорганізації українських обласних об'єднань...***

Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.2. – Львів. – 1998. – С.14.

---

* Так поінформували німців керівники ОУН (А.Мельника). Див. документ № .

** Німецькі органи безпеки (СД, гестапо) не арештували жодного співучасника вбивства. У Житомирі був арештований 7 вересня 1941 р. керівник похідної групи "Північ" Микола Климишин, який у час вбивства був у Кракові, а до Житомира прибув (через Львів) 6 вересня. Після допитів він був ув'язнений у концтаборі Аушвіц, де перебував до кінця війни. На прохання ОУН (А.Мельника) німці провели масові арешти членів ОУН (С.Бандери) 15 вересня 1941 р.

*** Див. док. № 131.

№ 146

Комунікат ОУН (А.Мельника) про непричетність організації до вбивства О.Сеника-Грибівського і І.М.Сціборського та звинувачення в тероризмі ОУН (С.Бандери)*

*Не раніше 20 вересня 1941 р.
Сурма №2
20 вересня 1941 р.*

У зв'язку з каїновим злочиним, доконаним членом бандерівської диверсії Степаном Козієм у Житомирі дня 30 серпня ц. р., на особах бл[аженної] п[ам'яті] Омеляна Сеника-Грибівського і Миколи Сціборського, так зв. "Краєвий провід ОУН" бандеріяди видав наступний "Комунікат, ч.7".

Дня 30 серпня 1941 р. згинув бл. п. Сеник Омелян і Сціборський Микола. В зв'язку з цим деякі круги, заінтересовані в розбиванні українського національного життя, поширюють вістку, що вони впали від кулі ОУН. До постатей бл. п. Сеника і Сціборського, як і до всієї політичної групи, до якої вони належали, ОУН відноситься негативно, вважаючи її акцію, шкідливою для українського народу. Рішуче, однак, стверджуємо, що ОУН не має нічого спільного з вбивством бл. п. Сеника і Сціборського. ОУН, як політична організація, в своїй боротьбі не вживає індивідуального терору. Приписування вбивства бл. п. Сціборського і Сеника ОУН вважаємо провокацією!

С т в е р д ж у є м о:

1) Це правда, що не має нічого спільного з убивством бл. п. Сеника і Сціборського ОУН, отже, організація, основана сл.п.полк. Євгеном Коновальцем і ведена сьогодні полк. Андрієм Мельником, бо ж не може ОУН вбивати своїх найкращих членів і провідних людей, які її основували, весь час аж до останнього свого віддиху стояли в її Проводі та готові були за неї життя віддати, й віддали.

2) Натомість каїнового злочину в Житомирі, дня 30 серпня ц. р. доконт нав член бандерівської диверсії, яка кари гідна і злочинна, підшивається під назву ОУН.

3) Бандеріяда не лише вживає індивідуального терору, але примінює його в масових розмірах. Таких каїнових злочинів, як у Житомирі, виконано більше. На підставі переведеного доходження стверджено вже десятки вбивств наших членів бандерівцями: нпр. Куй, Шубський, Гадус, Шульга, брати Пришляки, Федів та інші; десяток членів пропало, й у їх справі ведеться доходження, десятки членів дістало

* Див. док. № 131, 133, 134, 149, 162.

засуди смерти, й були спроби їх виконати; десятки наших членів тероризували бандерівці дулами револьверів і грозили їм застріленням, коли ці не припинять своєї праці.

Бандерівці зробили вбивство членів ОУН системою своєї “акції”. Тому-то “приписування вбивства” бандеріяди не є “провокацією”, лише ствердженням дійсності на основі зібраних доказів і матеріалів. Заперечення “проводом” бандеріяди тих фактів і відмежовування себе від тих злочинів свідчить лише про неморальність і неетичність тих, які дають своїм членам наказ, а по виконанні тих наказів вирікаються їх і публічно п’ятнують своїх членів як звичайних кримінальних злочинців.

4) Вкінці стверджуємо, що бандеріяда видала чергові присуди смерти на сорок українських громадян, між якими є й не члени ОУН, і реєстр тих громадян разом із їхніми світлинами бандеріяда вислала по всіх своїх осередках з дорученням при стрічі тих громадян мордувати. А, втім, про це члени бандеріяди говорять у Львові навіть із посторонніми людьми, мовляв: “Інша боротьба була в Генерал-губернаторстві, а інша мусить бути тут”, “впаде ще не одна голова”, “впаде ще п’ять голов” і т. д.

Подаємо це ствердження до прилюдного відома.

Постій, дня 7 вересня 1941.

Красва ексекютива ОУН на ЗУЗ

С Л А В А У К Р А Ї Н І !

ВОЖДЕВІ СЛАВА!

Львівська наукова бібліотека ім.В.Стефаника НАН України. ЛБ 300 С.

№ 147

Повідомлення Рейхсміністерства окупованих східних територій Німеччини про невизнання української державності та утвердження влади німецької адміністрації на захоплених землях

Берлін

25 вересня 1941 р.

Копія

Реф.: пос. Гроскопф ГР. Баум

Стосується: повідомлення міністерства у питаннях Сходу.

Д-р Ляйббрандт, завідувач відділенням II (політика) Райхсміністерства окупованих східних територій, повідомив мені сьогодні про позицію міністерства в українському питанні наступне:

засуди смерти, й були спроби їх виконати; десятки наших членів тероризували бандерівці дулами револьверів і грозили їм застріленням, коли ці не припинять своєї праці.

Бандерівці зробили вбивство членів ОУН системою своєї “акції”. Тому-то “приписування вбивства” бандеріяди не є “провокацією”, лише ствердженням дійсності на основі зібраних доказів і матеріалів. Заперечення “проводом” бандеріяди тих фактів і відмежовування себе від тих злочинів свідчить лише про неморальність і неетичність тих, які дають своїм членам наказ, а по виконанні тих наказів вирікаються їх і публічно п’ятнують своїх членів як звичайних кримінальних злочинців.

4) Вкінці стверджуємо, що бандеріяда видала чергові присуди смерти на сорок українських громадян, між якими є й не члени ОУН, і реєстр тих громадян разом із їхніми світлинами бандеріяда вислала по всіх своїх осередках з дорученням при стрічі тих громадян мордувати. А, втім, про це члени бандеріяди говорять у Львові навіть із посторонніми людьми, мовляв: “Інша боротьба була в Генерал-губернаторстві, а інша мусить бути тут”, “впаде ще не одна голова”, “впаде ще п’ять голов” і т. д.

Подаємо це ствердження до прилюдного відома.

Постій, дня 7 вересня 1941.

Красва ексекютива ОУН на ЗУЗ

С Л А В А У К Р А Ї Н І !

ВОЖДЕВІ СЛАВА!

Львівська наукова бібліотека ім.В.Стефаника НАН України. ЛБ 300 С.

№ 147

Повідомлення Рейхсміністерства окупованих східних територій Німеччини про невизнання української державності та утвердження влади німецької адміністрації на захоплених землях

Берлін

25 вересня 1941 р.

Копія

Реф.: пос. Гросскопф ГР. Баум

Стосується: повідомлення міністерства у питаннях Сходу.

Д-р Ляйббрандт, завідувач відділенням ІІ (політика) Райхсміністерства окупованих східних територій, повідомив мені сьогодні про позицію міністерства в українському питанні наступне:

Створення власної Української держави, всупереч деяким поширеним чуткам, не покинуто на далеку мету; треба, однак, уникати на цьому питанні зупинятися; також обмірковування цього питання громадськістю слід не дозволяти. Зрештою, є багато розсудливих українців, які не вважають вирішення подібних питань майбутнього терміновою справою і яким більше залежить на можливості практично працювати на благо своєї країни і свого народу, створюючи при цьому на такій базі засоби для власного існування. Опозицію створюють, головним чином, політичні групи, серед яких найпретензійнішою є ОУН, що посилається на свої раніші заслуги перед німецькими чинниками. Користь людей, яких вона представила, як агентів, ми не спростовуємо, тим більше що вони принесли навіть певні жертви, але це не може бути підставою для конкретної легітимності будь-якої політичної діяльності. Міністерство Сходу, у всякому разі, не має наміру розглядати будь-яку українську партію і навіть ОУН як узаконеного носія політичних і державницьких завдань; людей необхідно залучати до роботи, виходячи з їхньої професійності, компетентності, обізнаності з місцевими умовами, незалежно від того, чи вони раніше належали до якого-небудь політичного угруповання, чи ні. Всі вимоги та декларації українських партій не мають для нас значення.

На українській території хочемо діяти у такий спосіб, щоб залучати місцеві сили до самоуправління передусім на нижньому і середньому рівнях, керівні позиції повинні залишатися за німцями. Не можна заперечити, що в окремих випадках частих недостатностей нова німецька адміністрація не може впоратись зі своїми завданнями; труднощі неймовірні, особливо на колишніх радянських територіях та ще й на третьому році війни; Міністерство Сходу, наприклад, вимушене тепер вести марну боротьбу за кожен автомобіль для своїх окружних комісарів. Коли трапляються несправедливі переслідування окремих українців, то вони самі часто в цьому винні, через погані відносини між собою і донощицтво. Німецька адміністрація на українській території повинна усвідомити, що вона в даний момент не може багато запропонувати населенню ні в політичному плані, ні, на жаль, в господарському: слід, отже, проявляти прихильність принаймні в культурній сфері і сприяти розвиткові самобутнього життя саме в цьому напрямку.

Д-р Ляйббрандт зауважив також, що Міністерство Сходу зустрічає ще великі труднощі, щоб взагалі навести порядок у себе, та що нестача у досвідчених адміністративних працівниках-краєзнавцях як в центральному управлінні, так і у місцевих адміністраціях, як і раніше, додає великих турбот.

Про стан справ на території Остлянд я незабаром отримаю інформацію. З 26-го по 29-те цього місяця я виїду з Берліна в Генерал-губернаторство, де на місці спробую зорієнтуватися в українському питанні, з тим, щоб доповісти про нього.

Передано через п[ана] рад[ника] Зігфріда
Пред'явлено панові державному секретарю фон Вайцекеру.
Берлін, 25 вересня 1941 р.

[підпис] Баум

Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.1. – Львів. – 1997. – С.294-295.

№ 148

З повідомлення Поліції безпеки та Служби безпеки (СД) Німеччини про настрої української громадськості з приводу арештів націоналістів німецькими властями

Берлін

27 вересня 1941 р.

*Начальник поліції безпеки і Служби безпеки (СД)
IV A I-B. №1 B/41 g.Rs.
Берлін, 27 вересня 1941 р.
Секретна справа Райху*

Донесення про події в СРСР № 96

...Генеральне губернаторство

Командир поліції безпеки і СД дистрикту Галичина-Львів повідомляє:

Загальний настрій:

Українці: Коли стали відомі причини проведених арештів*, серед українців збільшується заспокоєння. Населення, особливо старша інтелігенція, задоволені тим, що вчинкам групи Бандери дано відсіч. Офіційне керівництво [українців] вважає [поліційні] заходи єдиною можливою розв'язкою. Усна пропаганда групи Бандери про те, що ці заходи спрямовані загалом проти українців, знаходить в даний час мало віри.

* Арешти членів ОУН (С.Бандери) були проведені 15 вересня 1941 р. Були це перші масові арешти українців – в Україні і в Райху. Сотні людей опинилися в тюрмах і концтаборах. Арешти були проведені на прохання українців, противників ОУН (С.Бандери).

Про стан справ на території Остлянд я незабаром отримаю інформацію. З 26-го по 29-те цього місяця я виїду з Берліна в Генерал-губернаторство, де на місці спробую зорієнтуватися в українському питанні, з тим, щоб доповісти про нього.

Передано через п[ана] рад[ника] Зігфріда
Пред'явлено панові державному секретарю фон Вайцекеру.
Берлін, 25 вересня 1941 р.

[підпис] Баум

Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.1. – Львів. – 1997. – С.294-295.

№ 148

З повідомлення Поліції безпеки та Служби безпеки (СД) Німеччини про настрої української громадськості з приводу арештів націоналістів німецькими властями

Берлін

27 вересня 1941 р.

*Начальник поліції безпеки і Служби безпеки (СД)
IV A I-B. №1 B/41 g.Rs.
Берлін, 27 вересня 1941 р.
Секретна справа Райху*

Донесення про події в СРСР № 96

...Генеральне губернаторство

Командир поліції безпеки і СД дистрикту Галичина-Львів повідомляє:

Загальний настрій:

Українці: Коли стали відомі причини проведених арештів*, серед українців збільшується заспокоєння. Населення, особливо старша інтелігенція, задоволені тим, що вчинкам групи Бандери дано відсіч. Офіційне керівництво [українців] вважає [поліційні] заходи єдиною можливою розв'язкою. Усна пропаганда групи Бандери про те, що ці заходи спрямовані загалом проти українців, знаходить в даний час мало віри.

* Арешти членів ОУН (С.Бандери) були проведені 15 вересня 1941 р. Були це перші масові арешти українців – в Україні і в Райху. Сотні людей опинилися в тюрмах і концтаборах. Арешти були проведені на прохання українців, противників ОУН (С.Бандери).

Сутужні намагання групи Бандери протидіяти скерованій проти неї громадської думки. Поширення чуток про те, що Сенік і Сціборський замордовані німцями, з метою мати привід виступити проти групи Бандери. Дальше, поширюються чутки, які обвинувачують групу Мельника, що вона допомагала в акціях [німецької] служби безпеки. Серед членів групи Бандери [поліційні] заходи викликали внутрішні труднощі. Благодать. Фракція непримиренних*, яка з'явилася вже після ліквідації уряду Стецька, розповсюдила листівку, що вину за теперішній стан несуть Бандера і Ярий, бо вони викликали вбивствами німецькі заходи. Все-таки одночасно [появилися] заклики до підпільної діяльності. Німці начебто сприяли розколу ОУН на групу Мельника і групу Бандери для того, щоб легше розправитися з українцями. Група Мельника висунула одночасно листівку, в якій приписує всю відповідальність за [німецькі] заходи групі Бандери...

Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.1. – Львів. – 1997. – С.298-299.

№ 149

Повідомлення німецького військового командування про вбивство О.Сеніка–Грибівського та М.Сціборського

Не раніше 30 вересня 1941 р.

Донесення VII відділу (армії) за період 1-30.9.1941

...2. Політична ситуація.

30 серпня в Житомирі певний прибічник Бандери застрелив двох українських націоналістів**, які співпрацювали з органами німецького вермахту. У колах противників Бандери притримуються думки, що йшлося про організовану акцію. Мало місце звернення про надання захисту***.

* Йдеться про членів групи ОУН (А.Мельника)

** Цю інформацію про вбивство Сеніка і Сціборського отримали німці від керівників ОУН А.Мельника. Див. док. № 131, 133, 134, 146, 149, 162.

*** Керівники ОУН (А.Мельника) в Україні, поінформували німців, що нібито член ОУН (С.Бандери) застрелив О. Сеніка і М. Сціборського, твердили, що ОУН (С.Бандери) продовжує вбивати численних членів ОУН (А.Мельника) і просили, щоб німці вжили "поліційні заходи" проти ОУН (С.Бандери) та ліквідували бандерівський провід. Внаслідок цього німці провели перші масові арешти членів ОУН (С.Бандери) 15 вересня 1941 р. Від цього часу — з причин уже чисто німецьких інтересів — арешти членів ОУН (С.Бандери) стали щоденними.

Сутужні намагання групи Бандери протидіяти скерованій проти неї громадської думки. Поширення чуток про те, що Сенік і Сціборський замордовані німцями, з метою мати привід виступити проти групи Бандери. Дальше, поширюються чутки, які обвинувачують групу Мельника, що вона допомагала в акціях [німецької] служби безпеки. Серед членів групи Бандери [поліційні] заходи викликали внутрішні труднощі. Благодать. Фракція непримиренних*, яка з'явилася вже після ліквідації уряду Стецька, розповсюдила листівку, що вину за теперішній стан несуть Бандера і Ярий, бо вони викликали вбивствами німецькі заходи. Все-таки одночасно [появилися] заклики до підпільної діяльності. Німці начебто сприяли розколу ОУН на групу Мельника і групу Бандери для того, щоб легше розправитися з українцями. Група Мельника висунула одночасно листівку, в якій приписує всю відповідальність за [німецькі] заходи групі Бандери...

Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.1. – Львів. – 1997. – С.298-299.

№ 149

Повідомлення німецького військового командування про вбивство О.Сеника–Грибівського та М.Сціборського

Не раніше 30 вересня 1941 р.

Донесення VII відділу (армії) за період 1-30.9.1941

...2. Політична ситуація.

30 серпня в Житомирі певний прибічник Бандери застрелив двох українських націоналістів**, які співпрацювали з органами німецького вермахту. У колах противників Бандери притримуються думки, що йшлося про організовану акцію. Мало місце звернення про надання захисту***.

* Йдеться про членів групи ОУН (А.Мельника)

** Цю інформацію про вбивство Сеника і Сціборського отримали німці від керівників ОУН А.Мельника. Див. док. № 131, 133, 134, 146, 149, 162.

*** Керівники ОУН (А.Мельника) в Україні, поінформували німців, що нібито член ОУН (С.Бандери) застрелив О. Сеника і М. Сціборського, твердили, що ОУН (С.Бандери) продовжує вбивати численних членів ОУН (А.Мельника) і просили, щоб німці вжили "поліційні заходи" проти ОУН (С.Бандери) та ліквідували бандерівський провід. Внаслідок цього німці провели перші масові арешти членів ОУН (С.Бандери) 15 вересня 1941 р. Від цього часу — з причин уже чисто німецьких інтересів — арешти членів ОУН (С.Бандери) стали щоденними.

Зростає кількість видалень* прибічників Бандери з причини їхньої небажаної пропаганди. Хоча в даний час цій справі ще не надається особлива увага, однак слід мати на увазі, що із зростанням труднощів у забезпеченні продуктами населення, ознаки яких вже існують, створюється поживний ґрунт для радикальної пропаганди. На жаль, німецькі інстанції своїми заявами щодо майбутньої політики стосовно населення, в яких ситуація змальовується чорною фарбою, постачають противникам постійно все нові агітаційні матеріали.

Дійсної протидії цим викривленням з боку німецької контрпропаганди не відмічається. У зв'язку з цим вплив на населення здійснюється в рамках воєнних завдань і в окремих випадках. Цього, однак, недостатньо для боротьби з ворожою пропагандою, тому що з протилежної сторони здійснюються тривалі активні зусилля, які являють собою далекосяжні вимоги, і можуть бути розбудовані у програмному відношенні. Українській схильності до політизування і дискутування німецька пропаганда має надати лозунги.

Розвивається справа видання українських газет, що відчуває труднощі через нестачу паперу і друкарських машин у маленьких містечках, які могли б забезпечувати навколишні села. ...

...Населення жадає новин про Німеччину та свою майбутню долю. Задоволення цієї потреби надало б в даний момент ворожій пропаганді багато аргументів.

Беручи до уваги посталі труднощі, повинно бути спробовано в кожному селі щонайменше час від часу надавати для вивішування газету або повідомлення про важливі політичні питання. Обговорення про проведення надають привід ще раз вказати на доцільність підпорядкування пропагандистів управлінню міліції.

До особливого обслуговування фольксдойчів в районі Житомира було укладено угоду, за якої їм надається в розпорядження одразу 1000, пізніше 5000 газет для політичного аналізу. Постачання страждає зараз через нестачу паперу.

Населенням було звернуто увагу на те, що пов'язки міліції з блакитно-жовтими фарбами є не з українськими національними кольорами, а з кольорами прихильників Бандери; національні фарби були б жовтий-блакитний. Через використання кольорів блакитний-жовтий створюється враження, як якщо б німецький вермахт стояв би за Бандеру. Пояснення не було можливим дотепер, оскільки було запозичено від однієї точки зору. На офіційних будинках можна було побачити кольори у кожному з обох розпоряджень; очевидно, населення само не знає, які

---

* Також армія отримала наказ "видаляти" членів ОУН (Бандери), тобто затримувати їх у воєнній зоні та передавати поліції безпеки і СД. (Див. док. № 141).

кольори є правильними. Запрошено про розпорядження, з якими кольорами можна носити пов'язки.

Деякі українські общини відкрили народні школи. Схвалення військових частин були отримані. Для ґрунтового регулювання дотепер не існує жодного розпорядження.

ВА-МА RH 22/203/201-202; Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.2. – Львів. – 1998. – С.18-19.

№ 150

Звернення А.Мельника до українських націоналістів в пам'ять загиблих М.Сціборського і О.Сеника-Грибівського із закликом до єдності в боротьбі за незалежність України

Вересень 1941 р.

НАЦІОНАЛІСТИ!

Від хвилин, коли націоналістичний рух зіткнувся на українських землях з новою дійсністю, ми весь час діяли в дусі наказу вождя Андрія Мельника:

Скривавлена Україна потребує великої праці національного мозку і наших рук, а не спорів і міжусобиць.

Тому всі свої змагання, цілу свою енергію ми спрямували на гоєння ран нашої нації і на розбудову українського життя. Ми залишили на боці всі внутрішні спори, всякі полеміки, розуміючи, що на останньому відтинку нашого шляху до мети ми мусимо не поглиблювати, а засипати межі, вириті злочинною рукою всередині організації. Ми не раз промовчували провокаційні виступи з боку диверсантів Бандери, уникаючи заогнень і витрачування енергії, потрібної на боротьбу з нашим вічним ворогом, та на відбудову зруйнованої Батьківщини. Ми припинили всяку пропаганду проти атакуючих нас диверсантів. І ця мовчанка не була браком активності чи сили, лише правдивим зрозумінням поваги положення і бажанням за всяку ціну не допустити до створення атмосфери для найбільшого прокляття, найбільшої згуби нації – братовбивчої війни:

КОЛИ НЕ БОРЕТЬСЯ НАША АРМІЯ НА ЗОВНІШНЬОМУ ФРОНТІ, ТО ЗЛОЧИНОМ Є ПРОЛИВАТИ УКРАЇНСЬКУ КРОВ НА ФРОНТІ ВНУТРІШНЬОМУ!

Ми весь час хотіли вірити, що люди, які пішли на темний шлях

кольори є правильними. Запрошено про розпорядження, з якими кольорами можна носити пов'язки.

Деякі українські общини відкрили народні школи. Схвалення військових частин були отримані. Для ґрунтового регулювання дотепер не існує жодного розпорядження.

ВА-МА RH 22/203/201-202; Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.2. – Львів. – 1998. – С.18-19.

№ 150

Звернення А.Мельника до українських націоналістів в пам'ять загиблих М.Сціборського і О.Сеника-Грибівського із закликом до єдності в боротьбі за незалежність України

Вересень 1941 р.

НАЦІОНАЛІСТИ!

Від хвилин, коли націоналістичний рух зіткнувся на українських землях з новою дійсністю, ми весь час діяли в дусі наказу вождя Андрія Мельника:

Скривавлена Україна потребує великої праці національного мозку і наших рук, а не спорів і міжусобиць.

Тому всі свої змагання, цілу свою енергію ми спрямували на гоєння ран нашої нації і на розбудову українського життя. Ми залишили на боці всі внутрішні спори, всякі полеміки, розуміючи, що на останньому відтинку нашого шляху до мети ми мусимо не поглиблювати, а засипати межі, вириті злочинною рукою всередині організації. Ми не раз промовчували провокаційні виступи з боку диверсантів Бандери, уникаючи заогнень і витрачування енергії, потрібної на боротьбу з нашим вічним ворогом, та на відбудову зруйнованої Батьківщини. Ми припинили всяку пропаганду проти атакуючих нас диверсантів. І ця мовчанка не була браком активності чи сили, лише правдивим зрозумінням поваги положення і бажанням за всяку ціну не допустити до створення атмосфери для найбільшого прокляття, найбільшої згуби нації – братовбивчої війни:

КОЛИ НЕ БОРЕТЬСЯ НАША АРМІЯ НА ЗОВНІШНЬОМУ ФРОНТІ, ТО ЗЛОЧИНОМ Є ПРОЛИВАТИ УКРАЇНСЬКУ КРОВ НА ФРОНТІ ВНУТРІШНЬОМУ!

Ми весь час хотіли вірити, що люди, які пішли на темний шлях

бунту, потягаючи за собою сотні ідейних одиниць, нехай найгіршою дорогою, але все ж таки ідуть до тієї ж мети – державного будівництва. Ми не хотіли до останньої хвилини вважати їх здібними на найгірші засоби нищення борців за майбутнє української нації! Не хотіли вважати, бо звикли до цього часу винищувати в той спосіб українців лише польська поліція, або московське НКВД. Однак з кожним днем ми мали все більше і більше доказів їх руїницької безвідповідальної діяльності. І сталося те найстрашніше, що знищило в нас останні сумніви. Дня 30. 8. 1941 року о год. 19-30 від ганебного стрілу ззаду на Бердичівській вулиці Житомира впали два великі борці за Українську державу і націоналістичну революцію, довголітні члени Проводу ОУН.

Ці вбивства – це жахливі наслідки впливу чорного духа руїни, що, починаючи від княжих міжусобиць, нищать хребет і мозок української нації. Цим разом особа вбивника документарно знана, це Степан Козій з Любачева. Його вислали диверсанти на зруйновану спрагнену помічної братерської руки Східню Україну, щоб він виконав давно винесений “присуд смерті”. Так несуть бунтівники “ідею націоналізму” на СУЗ і так “будують” Українську державу на терені, де націоналістичний рух чекає велика історична місія.

Націоналісти!

Ми довго вірили в вічного українця, який прокинеться – гадалось – у групі відповідальних за бунт одиниць. Це не сталося! Раз станувши на шлях зради, бунту і руїництва, сили анархії і божевільного злочинства докотились до подлого братовбивства.

ЖИТОМИРСЬКИЙ ЗЛОЧИН ЗРИВАЄ МАСКУ З ОБЛИЧЧЯ БАНДЕРИ І ЙОГО СПІЛЬНИКІВ!

Зриває маску з обличчя агентів Яриго, національних зрадників, що в нинішню, таку важну для України хвилину, вбачають своє завдання, свою революційну місію, про яку стільки горлають У МОРДОВАННІ НАЙКРАЩИХ ЕЛЕМЕНТІВ УКРАЇНСТВА.

Бо житомирський злочин – це тільки звено в низці інших терористичних актів супроти наших найактивніших одиниць із верхів і з низів. Сини Волині, провідники протибольшевицького підпілля Куц, Шульга і Шубський, юнаки Гадус і Федів та другі – всі вони впали від тієї ж злочинної руки бунтівників*.

НАЦІОНАЛІСТИ!

Година амнесії для бунтівників покінчилася. Вони відповіли на прос-тягнену правицю нашого вождя стрілами в членів нашого проводу. Для скритовбивників, на яких руках кров найкращих із-поміж нас, найкращих із-поміж українства, національними злочинцями, які висилають

---

* Див. док. № 162.

збаламучених людей на подлій братовбивчий морд – не може бути вибачення.

В почутті своєї святої правди, запричащені духом жалоби по своїх провідниках, готові віддати для України всі свої сили і своє життя –
ЙДЕМО В ОСТАННІЙ БІЙ ЗА ДУШУ УКРАЇНСТВА.

Або нація подужає тепер, і в ній не стане місця для виродків–злочинців, або Україна стягне на себе жорстокий осуд історії!

Чи сміємо допустити до цього?

НАЦІОНАЛІСТИ!

Взиваємо Вас підняти цей наш вирішальний бій у карних лавах, у повній підпорядкованості своїм провідникам. Взиваємо вас не відступити від мети нашого теперішнього змагу, аж поки не буде наша цілковита перемога. Аж поки українство не очиститься від смертельної хвороби, що його мучить, в національній єдності не викине зі свого нутра первнів анархії і національного злочинства в ім'я самостійної соборної Української державності! Так сплатимо довг – ми та вся Україна – героїчній пам'яті і тих двох героїв нашого руху – Миколи Сціборського і Сеника – Грибівського, які впали, щоб воскресла оновлена Україна!

Слава Україні!

Вождеві слава!

Кр[аєва] ексекютива ОУН на західноукраїнських землях

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.42. – Арк.36-37 зв. Оригінал. Друк. прим.

№ 151

Повідомлення Крайового проводу ОУН (С.Бандери) про внутріполітичні протиріччя з прибічниками А.Мельника*

Вересень 1941 р.

Постій

КОМУНІКАТ

У зв'язку з останніми подіями, себто масовими арештуваннями націоналістичних самостійницьких елементів на ЗУЗ і на еміграції, краєвий провід Організації українських націоналістів подає наступне:

1) Від перших днів свого існування виходила Організація українських націоналістів завжди зі заложення, що єдино у самостійній

* Див. док. № 150, 162.

збаламучених людей на подлій братовбивчий морд – не може бути вибачення.

В почутті своєї святої правди, запричащені духом жалоби по своїх провідниках, готові віддати для України всі свої сили і своє життя –
ЙДЕМО В ОСТАННІЙ БІЙ ЗА ДУШУ УКРАЇНСТВА.

Або нація подужає тепер, і в ній не стане місця для виродків–злочинців, або Україна стягне на себе жорстокий осуд історії!

Чи сміємо допустити до цього?

НАЦІОНАЛІСТИ!

Взиваємо Вас підняти цей наш вирішальний бій у карних лавах, у повній підпорядкованості своїм провідникам. Взиваємо вас не відступити від мети нашого теперішнього змагу, аж поки не буде наша цілковита перемога. Аж поки українство не очиститься від смертельної хвороби, що його мучить, в національній єдності не викине зі свого нутра первнів анархії і національного злочинства в ім'я самостійної соборної Української державності! Так сплатимо довг – ми та вся Україна – героїчній пам'яті і тих двох героїв нашого руху – Миколи Сціборського і Сеника – Грибівського, які впали, щоб воскресла оновлена Україна!

Слава Україні!

Вождеві слава!

Кр[аєва] ексекютива ОУН на західноукраїнських землях

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.42. – Арк.36-37 зв. Оригінал. Друк. прим.

№ 151

Повідомлення Крайового проводу ОУН (С.Бандери) про внутріполітичні протиріччя з прибічниками А.Мельника*

Вересень 1941 р.

Постій

КОМУНІКАТ

У зв'язку з останніми подіями, себто масовими арештуваннями націоналістичних самостійницьких елементів на ЗУЗ і на еміграції, краєвий провід Організації українських націоналістів подає наступне:

1) Від перших днів свого існування виходила Організація українських націоналістів завжди зі заложення, що єдино у самостійній

* Див. док. № 150, 162.

соборній суверенній Українській державі знайде український нарід повноту свого вияву та здобуде йому належні політичні права. Тому тож відбудова української державности стала найважнішою ціллю боротьби ОУН.

2) Виходячи з такого становища, проголосила ОУН під проводом Степана Бандери у Львові в дні 30.6.1941 р. самостійність Української держави та приступила до організованя державного життя: адміністрації, господарства, міліції, культурного і громадянського життя. Тим доказала ОУН, що уміє організувати не тільки революційну боротьбу в підпіллі й вести партизанські акції, але також будувати державне життя.

3) У своїй закордонно-політичній постановці ОУН заступала вимогу союзу усіми тими державами, що борються проти спільного московського ворога та респектують права українського народу на його самостійність. В тій площині розбудувала ОУН співпрацю з Німеччиною. ОУН з вибухом війни повела широку партизанську акцію, яка знайшла признання теж з німецького боку. Ми вели свою самостійну політичну й збройну революційну акцію проти московського-більшовицького імперіялізму, яка причинилася до скорішого розбиття ворога і до безладдя в запіллі ворога, як також ми негайно організували державне, господарське і громадянське життя й тим причинилися також до скорого упорядкування відносин у запіллі німецької збройної сили.

4) Зарівно у своїй внутрішньоукраїнській, як теж і в закордонно-політичній постановці знайшла ОУН повну піддержку укр[аїнського] громадянства, що при організуванні державного будівництва, а відтак у численних маніфестаціях і в масовій стихійній плебісцитовій акції дало вислід готовності захищати політику державного правління і проводу ОУН.

5) Єдиним [в] українському фронті національної солідарности стала злочинна і крайно шкідлива акція групи інж.А.Мельника, що від першої хвилини відновлення української державности повела проти неї підричну боротьбу, налягаючись обезцінити укр[аїнський] уряд в очах власного громадянства, і як теж забріханими наклепами повести до встрявання чужих неукраїнських чинників в укр[аїнське] життя. Крім цього, в ціле громадянське життя вносила баламуцтво, брехливі вістки, кириню* і розбиття. В цій атмосфері дійшло теж до арештату на Голову першого тимчасового державного правління відродженої України Ярослава Стецька, чим створилася серія кровавих розсправ, що були вислиди провокативного розсварення укр[аїнського] громадянства.

6) Окремим відтинком ведення протидержавницької акції групи інж.А.Мельника став німецько-український відтинок. Зі сторони тої ж кучки політичних спекулянтів та інтригантів ішли віддавна брехливі наклепи і доноси на тих членів ОУН, що вели самостійницьку національну на

---

* розкол

укр[аїнських] землях [політику] за їх згогдну акцію проти німців. У цілому ряді випадків стверджено безсумнівно, що оцих брехливих доносів допускалися вислужники груп інж. А.Мельника, та що інструкції в цьому напрямі для ліквідації ОУН під проводом Бандери були видані централею згори. Виславники інж.А.Мельника причинилися до виловлювання і помагання виловлювати членів ОУН, що вели працю на СУЗ.

7)Завершення цієї акції інж.А.Мельника стали останні масові арешти у Львові, на Руській, в таких товариствах як “Січ”, жіноча “Служба України”, Інститут націоналістичної освіти” і т.д., а також в цілому краю, як у Станіславові, Стрию, Дрогобичі, Бережанах, Тернополі, Рівному, Луцьку і т.д. Це є єдиним ганебним доказом безприкладної в укр[аїнському] житті зради національних інтересів. В цей спосіб думала група інж.А.Мельника, чи деякі її люди зліквідували чужими руками небезпечну для всяких політичних спекулянтів силу, що наростала в огні і крові підпільної революційної боротьби, перейшла тяжку спробу важких тюремних тортур і переслідування НКВД і в кінці проявилася в партизанській акції в державному будівництві. Як ж нові концепції, нові ідеї, яку корисну роботу внесла група інж. А.Мельника, або кириною, розбиття, наклепи, доноси і провокації...*

8)Маючи до диспозиції зганьбитий доказовий матеріал, ОУН змушена подати його до відома укр[аїнського] громадянства, яке на два дні перед арештами поручило централа групи інж.А.Мельника у Львові переводити інвігілля понад українських націоналістів зглядно тих громадян, що з ними співпрацювали. Поручено дібрати докладні дані про ці особи, зокрема, їхні адреси, описи тощо. Особам, які ці дані мали зібрати, було недвозначно вияснене, що іде про ліквідацію цих людей.

9)В той спосіб, отже, дійшло до масових арештів, яких головною причиною є безвідповідальні і брехливі наклепи агентів інж.А.Мельника, що віддавна цькують німецьку владу проти ОУН. Стоячи в обличчі таких нечуваних засобів боротьби, ОУН під проводом Степана Бандери п’ятнує усякі дальші спроби групи інж.А.Мельника підшиватись під велике ім’я ОУН, здобути кров’ю найкращих борців України, прямити славні революційні традиції. На цей факт звертає ОУН увагу, зокрема, всіх тих непоінформованих українців, що в добрій вірі дають себе ловити в облудливі, підформовані фрази зрадників укр[аїнської] державности і політичних спекулянтів.

Постій, вересень 1941 р.

Краєвий провід

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – С.42. – Арк.10-11. Копія. Машинопис.

* Крапки у тексті.

№ 152

Інструкція ОУН (С.Бандери) про завдання щодо діяльності і проведення в життя засад суверенності України

Кінець вересня – початок жовтня 1941 р.

Інструкція до переведення в життя цілості діяльності ОУН

I

Продовж найближчих зимових місяців діяльність організації буде звернена в бік політичного та організаційного опанування суспільно-національного активу України, а через нього народніх українських мас для справи боротьби за суверенність українського народу на українській землі. Політичне опанування суспільно-політичного активу програмою та визвольною концепцією українського революційного націоналізму є передумовою його включення в організаційні ряди.

II

Головним і центральним завданням організації під сучасну пору являється політичне й організаційне опанування ЗУЗ і СУЗ, з географічних і політичних причин вирішальних для справи національного визволення. Діяльність організації на інших українських землях мусить бути функціонально включена в цілість революційної боротьби українського народу на всій етнографічній території.

III

Біжучий період організаційної праці є періодом мобілізації та підготовки українських революційних сил для дальшої боротьби за самостійну соборну Українську державу. Тому всілякі місцеві й частинні акції назовні, що доводять до конфліктів з теперішньою військовою і політичною владою в Україні та унеможливають нормальну внутрішню працю в організаційних клітинах, є недоцільні.

Політично опановуючи та організуючи національний актив українського народу взагалі, а СУЗ, зокрема, неодмінно звертати увагу на наступні моменти:

1) Підкреслювати провідну роль України в національному визволенні всіх народів бувшого СРСР, як головного носія боротьби з московським та кожним іншим імперіалізмом.

2) Наші гасла не можуть організувати і мобілізувати пасивних, правно неукраїнських мас в Україні проти українського визвольного руху та доводити до творення в Україні національних фронтів громадянської війни. Мусимо змагати, втягнути чи тільки держати під нашими

впливами можливо все населення України, без огляду на його розговірну мову, мобілізуючи його до боротьби не під гаслами боротьби з місцевим московським населенням, а проти імперіалістичної політики територіально чужої, політично ворожої Москви та інших імперіалізмів.

3) При політичній опануванні терену звертати особливу увагу на опанування міського населення: робітничого пролетаріату, кадрів спеціалістів, культурних працівників, адміністративних кадрів. Не можна допускати до протиставлення інтересів села – інтересам міста.

4) Шляхом річевої критики марксістсько-інтернаціоналістичного світогляду та практики імперіалістичної політики Москви в Україні — змагати до заціплювання розвитку світогляду українського революційного націоналізму. Кожний провідний член мусить опанувати основи марксизму та вміння проводити його критику.

5) У зустрічі з урбанізацією, індустріалізацією і усупільненням економічного життя України — підкреслити, що ці по собі додатні процеси та конечні для державної самостійності України стануть чинниками психічного розвитку України тільки після включення їх у визвольні змагання українського народу та керовані з точки погляду життєвих потреб українського народу.

6) У підході до села треба підкреслювати, що: а) ОУН визнає і переведе засаду приватної власності на землю, поруч **добровільної** збірної та державної власності. б) Розвиток українського села й забезпечення за українським селянством права на свободну господарку – можливі тільки в Українській державі після революційного усунення економічної експлуатації села зовнішніми політичними імперіалізмами.

7) Взагалі гасло самостійності України треба тісно зв'язувати з боротьбою за суспільно-господарські права населення та за громадянські права одиниць (свобода людині). Тільки в самостійній Україні буде український селянин свободним господарем на землі, тільки в Українській державі буде запевнено робітництву економічне забезпечення, повнота громадських прав і право вільних професійних союзів, а українській інтелігенції — можливість всебічного розгорнення творчої праці.

V

Організаційна сітка — це організована система національно-політичного активу та технічно необхідного елементу. Більш суспільно пасивні, політично мало вироблені круги наших прихильників держимо поза властивою організацією, як зорганізованих симпатиків націоналістичного руху, впливаючи на них, а через них на маси шляхом особистих впливів та використовування всіх можливих форм громадянської діяльності при існуючій організації суспільного життя.

VI

Для поширення площини нашого руху та для усупільнення революції, з одного боку, а з другого боку, для відтяження організаційної сітки на найближчі місяці і для збереження наших кадрів шлемо найбільшу кількість наших людей у всі ділянки державного (залізниця, пошти, адміністрації, поліція, економічно-фінансові установи) суспільного і культурного життя. Спеціально переводимо і здійснюємо клич: село до міста.

VII

Дотеперішнє вироблення членства є далеко незадовільне для поширеного терену й нових політичних умовин діяльності ОУН. Тому вісню внутрішніх організаційних клітин у найближчих зимових місяцях буде вишкіл (політичний, організаційний, військовий). Справа вишколу буде уодностійнена відповідними референтурами, централізована у вишкільному осередку та систематично переведена від найвищих до найнижчих організаційних клітин.

VIII

В засяг організаційного вишколу входитимуть наступні роди вишколу:

- 1) Властивий організаційний вишкіл.
- 2) Конспіративний вишкіл.
- 3) Світоглядово-виховний вишкіл.

IX

З огляду на деякі браки в ділянці політичного вироблення членства та кінечність поставити членство в площину всеукраїнської дійсности, політичний вишкіл є в сучасну пору найважливішим вишколом організаційних кадрів. Ціллю політичного вишколу є дати членству — шляхом засвоювання ним можливо **всебічного позитивного політичного знання.**

- 1) Знання політичної концепції, програми й тактики ОУН.
- 2) Вміння узгіднювати працю генеральної політики ОУН в терені серед низових клітин.
- 3) Самостійно-політичне думання і орієнтація в політичній ситуації.

Формою політичного вишколу є вишкіл інструкторів від найвищих до найнижчих організаційних клітин і при їх помічі вишкіл членства.

X

Як основою внутрішнього життя наших організаційних клітин має бути вишкіл, так назовні їх діяльність обмежується до пропаганди серед мас шляхом особистого впливу та використання всіх інших можливостей впливу на маси, що їх нам дають державні й громадські установи.

Групу Мельника і йому подібних “вождів” трактувати як вислужників чужим імперіалізмам, що своєю діяльністю (продажністю, донощицтвом, провокацією) ослаблюють національну боротьбу за самостійну Україну.

Одержують: на письмі — до провідників надрайонів включно, усно — до всіх провідників станиць.

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.2.- Спр.1. – Арк.210-211. Копія. Машинопис.

№ 153

Донесення Служби безпеки (СД) Німеччини про боротьбу проти комуністів, євреїв, партизанів та членів ОУН (С.Бандери)

м.Берлін

2 жовтня 1941 р.

Начальник поліції безпеки
і Служби безпеки (СД)
-IV AI-B. № 1 B/41 g.Rs.

Берлін, 2 жовтня 1941 р.

Секретна справа Райху!

Донесення про події в СРСР № 101

...Айнзацгрупа Ц*

Дислокація — Київ

Спеціальна команда – зондеркоманда 4а у взаємодії зі штабом групи і двома командами полку поліції “Південь” 29 та 30 вересня 1941 р. страшила у Києві 33 771 єврея.

Айнзацгрупа Д

Дислокація — Миколаїв

Звільнення області командами від євреїв і комуністичних елементів продовжувалось. Особливо у звітний період звільнено від євреїв міста

* Дійові (оперативні) групи Поліції безпеки і СД (Служби безпеки) поділені на дійові команди (зондеркоманди або айнзацкоманди). Одна айнзацгрупа мала від 600 до 1000 осіб. В Україні діяли айнзацгрупа Ц (під час перших днів наступу мала букву Б; до групи Ц належали зондеркоманди 4а і 4б та айнзацкоманди 5 і 6 і айнзацгрупа Д (Бессарабія, Миколаїв, Крим, напрям Кавказ; до групи Д належали зондеркоманди 10а, 10б та айнзацкоманди 11а, 11б і 12).

Групу Мельника і йому подібних “вождів” трактувати як вислужників чужим імперіалізмам, що своєю діяльністю (продажністю, донощицтвом, провокацією) ослаблюють національну боротьбу за самостійну Україну.

Одержують: на письмі — до провідників надрайонів включно, усно — до всіх провідників станиць.

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.2.- Спр.1. – Арк.210-211. Копія. Машинопис.

№ 153

Донесення Служби безпеки (СД) Німеччини про боротьбу проти комуністів, євреїв, партизанів та членів ОУН (С.Бандери)

м.Берлін

2 жовтня 1941 р.

Начальник поліції безпеки
і Служби безпеки (СД)
-IV AI-B. № 1 B/41 g.Rs.

Берлін, 2 жовтня 1941 р.

Секретна справа Райху!

Донесення про події в СРСР № 101

...Айнзацгрупа Ц*

Дислокація — Київ

Спеціальна команда – зондеркоманда 4а у взаємодії зі штабом групи і двома командами полку поліції “Південь” 29 та 30 вересня 1941 р. страшила у Києві 33 771 єврея.

Айнзацгрупа Д

Дислокація — Миколаїв

Звільнення області командами від євреїв і комуністичних елементів продовжувалось. Особливо у звітний період звільнено від євреїв міста

* Дійові (оперативні) групи Поліції безпеки і СД (Служби безпеки) поділені на дійові команди (зондеркоманди або айнзацкоманди). Одна айнзацгрупа мала від 600 до 1000 осіб. В Україні діяли айнзацгрупа Ц (під час перших днів наступу мала букву Б; до групи Ц належали зондеркоманди 4а і 4б та айнзацкоманди 5 і 6 і айнзацгрупа Д (Бессарабія, Миколаїв, Крим, напрям Кавказ; до групи Д належали зондеркоманди 10а, 10б та айнзацкоманди 11а, 11б і 12).

Миколаїв і Херсон та піддавались відповідній процедурі наявні ще функціонери. З 16.9 до 30.9 були страчені 22 467 євреїв і комуністів. Загальна кількість 35 782. Розслідування виявили знову, що високі комуністичні партійці майже всюди врятувалися (повтікали). Захоплені були, в першу чергу, партизанські командири та керівники диверсійних груп.

Діяльність з виявлення партизанських груп продовжувалась. Пошуком виявлено, що совети вже кілька років на зібраннях закликали не лише до вступу до Червоної армії, але й до створення партизанських загонів. Партизанська боротьба та їхня підготовка були важливими темами вишколу.

...У Миколаєві був затриманий єврей, командир загону по боротьбі з парашутистами. Цей загін в бою з німецькими солдатами застрелив 43 солдати. Ще був схоплений командир загону партизанів, який скоїв підступні вбивства при вході військ. Його супроводжував 12-літній син, що мав при собі автомат. Затримано 3-х євреїв, які належали до партизанської роти, що діяла біля Нового Бугу. Рота була в цивільному одязі, але озброєна рушницями та одним кулеметом. Був виявлений склад з 15 рушницями, фугасними і запалювальними боезапасами та зарядженими кулеметними магазинами.

...Розпочато розслідування стосовно груп Бандери, особливо у Миколаєві. Бургомістр є прибічником Мельника. Згідно з його свідченням, фактичним натхненником бандерівської групи є Ярій, жінка і мати котрого — єврейки. Його батько — чех. Ярій відігравав значну роль стосовно комуністичного впливу на групу Бандери*. Зі 195 членів самооборони у Миколаєві 8 досі слід розглядати як бандерівців. Ознакою того, як добре працює розвідка цієї групи, є те, що серед членів самооборони поширюється чутка, що поліція безпеки скоро буде розшукувати у Миколаєві бандерівців, як це сталося у Житомирі і Кіровограді. Ці 8 членів самооборони ведуть себе демонстративно бездоганно.

В економічній сфері на першому місці проблема цін. Хоча однакові ціни на сільськогосподарські продукти встановлені, але вони дуже відрізняються територіально і вже наближаються до рівня цін в Райху, наприклад, по маслу (1 кг — 2,50 райхсмарок).

ВAB, R 58/218/3-5; Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.2. — Львів. — 1998. — С.20-21.

---

* Інформація про комуністичні впливи на рух Бандери — звичайна дезінформація. У жовтні 1941 р. Р.Ярій уже був ув'язнений (арештований гестапо 16 вересня 1941 р.).

№ 154

Вітальний лист Української національної ради А.Мельнику з побажанням згуртування українського народу навколо ОУН в боротьбі за незалежну Україну*

м.Київ

5 жовтня 1941 р.

Українська національна рада
м.Київ
Вождеві Організації українських націоналістів
панові Андрієві Мельникові

Українська національна рада, що повстала в столиці України в Києві, шле Вам, провідникові бойового загону української нації, своє палке й щире вітання.

Українська громадськість твердо упевнена, що весь українській нарід згуртується навколо прапорів ОУН, овіяних славою героїської боротьби за вільну, самостійну, соборну Українську державу, що весь українській нарід візьме гарячу участь в будівництві своєї власної держави.

В цьому Українська національна рада обіцяє Вам свою повсякденну співпрацю.

Хай живе Організація українських націоналістів!

Слава Україні!
Вождеві слава!

Голова Української
національної ради
Секретар
В Києві.
Жовтня 5-го, року Божого 1941 р.

[підпис] проф.Величківський
[підпис] Ант.Баранівський

Бібліотека ім.О.Ольжича. Колекція документів. Оригінал. Машинопис.

* Див. док.№ 158.

№ 155

З повідомлення Служби безпеки (СД) Німеччини про втрату євреїв у Києві

м.Берлін

7 жовтня 1941 р.

Начальник поліції безпеки
і Служби безпеки (СД)
-IV AI-B. №1 B/41 g.Rs.

Берлін, 7 жовтня 1941 р.

Секретна справа Райху!

Донесення про події в СРСР № 106

Страти та інші заходи

З одного боку, через краще економічне становище євреїв при більшовицькій владі і їхню службу донощиками та агентами НКВС, а з іншого — через висадження, які сталися в Києві і спричинили великі пожежі, хвилювання населення проти євреїв було надзвичайно великим. До цього додається ще і те, що євреї, як доведено, брали участь у підпалюваннях. Тому населення очікувало від німецьких інстанцій відповідних заходів відплати. На цій основі за погодженням з комендантом міста видано заклик всіх євреїв зібратися в понеділок 29 вересня до восьмої години у визначеному місці. Ці заклики були розклеєні членами створеної української міліції по всьому місту. Одночасно також усно було повідомлено, що всі євреї Києва переселяються. У взаємодії зі штабом групи і двома командами полку поліції Південь 29 і 30 вересня зондеркоманда 4-а стратила 33 771 єврея. Гроші, цінні речі, білизна та одяг були зібрані і частково передані націонал-соціалістичній народній добродійній організації для забезпечення фольксдойчів, частково — комісаріату міської управи для роздачі потребуєчому населенню. Сама акція пройшла без перешкод. Не виникло яких-небудь інцидентів. Проведений стосовно євреїв “захід по переселенню” вповні знайшов схвалення населення. Те, що євреї в дійсності були ліквідовані, досі ще не стало відомим, а за дотеперішнім досвідом ледве чи зустріне заперечення. З боку вермахту заходи також були схвалені. Євреї, які не були затримані, або ті, які поступово повертаються у місто з числа втікачів, час від часу піддаються відповідній процедурі.

Одночасно вдалося затримати ряд службовців НКВС, політичних комісарів і партизанських командирів...

...Одночасно могли бути зібрані та ліквідовані ряд службовців НКВС, політичних комісарів та партизанських керівників.

Бандерівці унаслідок проведених з боку Києва арештів загубили силу, та було встановлено дотепер тільки участь у розповсюдженні листівок та розклеюванні плакатів. Було проведено 3 арешти, наступні проводяться.

З боку штабу групи, а також зондеркоманди 4-а та також направленої до Києва айнзацкоманди-5 було одразу встановлено зв'язок з відповідними службами. З цими службами була спрямована поточна співпраця та обговорені у щоденних співбесідах актуальні проблеми.

Про діяльність айнзацкоманд повинно бути доповідано при наповненні матеріалом через відповідні доповіді про діяльність у деталях...

T58/218; Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.2. – Львів. – 1998. – С.24-25.

№ 156

З інформації Поліції безпеки й Служби безпеки (СД) Німеччини про події в СРСР щодо України

13 жовтня 1941 р.

Начальник поліції безпеки і Служби безпеки (СД)
- IV A I – B. Nr. 1 B/41 g. Rs.

Берлін, 13 жовтня 1941 р.

Повідомлення про події в СРСР № 12

...Айнзацгрупа II.

Місце дислокації Київ:

I

Більшовизм та єврейство

Відношення населення до цих обидвох проблем на теренах Києва, Полтави та Дніпропетровська є однаковим, як це до цих пір скрізь в Україні можна було спостерігати. Більшовизм майже повністю відкидається ним, бо майже немає сім'ї, з якої щонайменше один або багато членів були вислані або ліквідовані більшовиками. Крім того, місцеві українці були в старій Росії вільними селянами та самостійними, і вони не забули того, що їм всім було відібрано, коли їх примусили до

Бандерівці унаслідок проведених з боку Києва арештів загубили силу, та було встановлено дотепер тільки участь у розповсюдженні листівок та розклеюванні плакатів. Було проведено 3 арешти, наступні проводяться.

З боку штабу групи, а також зондеркоманди 4-а та також направленої до Києва айнзацкоманди-5 було одразу встановлено зв'язок з відповідними службами. З цими службами була спрямована поточна співпраця та обговорені у щоденних співбесідах актуальні проблеми.

Про діяльність айнзацкоманд повинно бути доповідано при наповненні матеріалом через відповідні доповіді про діяльність у деталях...

T58/218; Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.2. – Львів. – 1998. – С.24-25.

№ 156

З інформації Поліції безпеки й Служби безпеки (СД) Німеччини про події в СРСР щодо України

13 жовтня 1941 р.

Начальник поліції безпеки і Служби безпеки (СД)
- IV A I – В. Nr. 1 В/41 g. Rs.

Берлін, 13 жовтня 1941 р.

Повідомлення про події в СРСР № 12

...Айнзацгрупа II.

Місце дислокації Київ:

I

Більшовизм та єврейство

Відношення населення до цих обидвох проблем на теренах Києва, Полтави та Дніпропетровська є однаковим, як це до цих пір скрізь в Україні можна було спостерігати. Більшовизм майже повністю відкидається ним, бо майже немає сім'ї, з якої щонайменше один або багато членів були вислані або ліквідовані більшовиками. Крім того, місцеві українці були в старій Росії вільними селянами та самостійними, і вони не забули того, що їм всім було відібрано, коли їх примусили до

колективного господарства. Число таких українців, які з переконання вступили в компартію, є надивовиж малим.

...Єврейство відкидається українцями в зв'язку з комунізмом через те, що переважно євреї були функціонерами компартії, й українці могли самі переконатися в тому, що майже лише євреї насолоджувалися перевагами, які були пов'язані з приналежністю до компартії та особливо з керівними посадами в ній. Виражений антисемітизм з расистських та ідейних причин населенню, однак, є чужим. Для переслідування євреїв в українському населенні відсутні керівники та духовне піднесення, бо всі ще пам'ятають про суворі покарання, якими більшовизм звинувачував кожного, хто виступав проти євреїв. Кожного, наприклад, карали в'язницею, хто називав євреїв виразом "жид", який був одночасно лайливим словом, а не словом "єврей". Якщо, однак, з будь-якого боку прийшов би поштовх, і населенню було б дано вільні руки, то могло б виникнути широке переслідування євреїв...

...
ВАН, R 58/218/159; Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів. Т.1. – Львів. – 1997. – С.318-319.

№ 157

З матеріалів Нюрнберзького процесу щодо злочинів фашистів на території України

Не раніше 31 жовтня 1941 р.**

Секретна справа Райху!

Донесення про діяльність і ситуацію № 6 айнзацгруп поліції безпеки і СД в СРСР

(За період з 1 по 31.10.1941)

...II. Виконавча діяльність

...С. УКРАЇНА

а) Партизанська діяльність і боротьба з нею.

Хоча на південному відтинку партизанська діяльність є дуже сильною, складається, проте, враження, що поширення і ефективна партизанська діяльність зазнала значного впливу внаслідок втечі вищих

---

* Завжди згідно з ідеологією націонал-соціалізму.

** Дата події.

колективного господарства. Число таких українців, які з переконання вступили в компартію, є надивовиж малим.

...Єврейство відкидається українцями в зв'язку з комунізмом через те, що переважно євреї були функціонерами компартії, й українці могли самі переконатися в тому, що майже лише євреї насолоджувалися перевагами, які були пов'язані з приналежністю до компартії та особливо з керівними посадами в ній. Виражений антисемітизм з расистських та ідейних причин населенню, однак, є чужим. Для переслідування євреїв в українському населенні відсутні керівники та духовне піднесення, бо всі ще пам'ятають про суворі покарання, якими більшовизм звинувачував кожного, хто виступав проти євреїв. Кожного, наприклад, карали в'язницею, хто називав євреїв виразом "жид", який був одночасно лайливим словом, а не словом "єврей". Якщо, однак, з будь-якого боку прийшов би поштовх, і населенню було б дано вільні руки, то могло б виникнути широке переслідування євреїв...

...
ВАН, R 58/218/159; Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів. Т.1. – Львів. – 1997. – С.318-319.

№ 157

З матеріалів Нюрнберзького процесу щодо злочинів фашистів на території України

Не раніше 31 жовтня 1941 р.**

Секретна справа Райху!

Донесення про діяльність і ситуацію № 6 айнзацгруп поліції безпеки і СД в СРСР

(За період з 1 по 31.10.1941)

...II. Виконавча діяльність

...С. УКРАЇНА

а) Партизанська діяльність і боротьба з нею.

Хоча на південному відтинку партизанська діяльність є дуже сильною, складається, проте, враження, що поширення і ефективна партизанська діяльність зазнала значного впливу внаслідок втечі вищих

---

* Завжди згідно з ідеологією націонал-соціалізму.

** Дата події.

партизанських керівників і через брак ініціативи у підлеглих командирів, що залишились. Лише в одному випадку вдалося одній команді поліції безпеки і СД в бою з партизанами розстріляти секретаря обласного керівництва КП в Миколаєві–Херсоні, в той час комісара партизанського загону, який діяв в Миколаєві, Херсоні і в Криму.

Під Одесою після вогневої сутички був захоплений в полон командир партизанської групи з 5 чоловік. Він мав завдання вести розвідку артилерійських позицій і передавати дані советській командній інстанції.

Акція проти партизанів в районі Костромка привела до арешту 16 осіб, серед яких знаходилися один політрук, один командир підрозділу винищувальної бригади і 3 комуністичних революціонери.

У міському шпиталі в Миколаєві був виявлений єврей Гершко Саломон, який належав до протидесантного ударного батальйону.

Перевірка військовополонених виявила трьох євреїв, які були членами партизанської роти.

У Балаканівці був заарештований колишній голова сільської ради, який робив спробу організувати власну партизанську групу.

Крім того, був заарештований і ліквідований член політбюро і голова робітничої спілки, який на той час був організатором партизанських груп.

У Києві були розстріляні 14 партизанів.

У ході акції під Херсоном були схоплені 2 особи, які мали намір передати розвідані відомості до позицій більшовиків. Одночасно в ході тривалого бою був застрелений командир партизанської банди.

б) Арешти і розстріли комуністів і функціонерів.

Розшук колишніх комуністів привів до арешту колишнього керівника ГПУ в Херсоні Камінського. Він здійснив у 1919/21 рр. ліквідацію царських офіцерів. Одночасно був схоплений керівник в'язничної майстерні НКВД.

У Києві вдалося знешкодити ряд службовців НКВД і політичних комісарів.

в) Євреї.

Озлоблення українського населення проти євреїв є надзвичайно великим, бо їм приписується вина за підриви у Києві*. У них вбачають також донощиків і агентів НКВД, які накликали терор проти українського народу. Акцією відплати за підпали у Києві були арешти всіх євреїв та страта 29 і 30 вересня разом всього 33 771 єврея. Гроші, коштовності і одяг були зібрані і передані в розпорядження NSV (націонал-соціалістична народна благодійність) для забезпечення фольксдойчів** і частково

* Численні вибухи і пожежі, що почалися 24 вересня 1941 р., знищили центральну частину Києва.

** Фольксдойч(е) — особа німецького походження.

також комісарської міської управи для роздачі потребуючому населенню.

Житомир

У Житомирі виникла необхідність розстріляти 3145 євреїв, бо вони, з врахуванням досвіду розглядалися як носії більшовицької пропаганди і саботажу.

Херсон

Мірою покарання за акти саботажу в Херсоні була страта 410 євреїв.

Розв'язання єврейського питання було особливо енергійно започатковане з боку айнцаггруп поліції безпеки і СД в районі на схід від Дніпра. Зайняті командами нові території були звільнені від євреїв. При цьому були ліквідовані 2891 єврей. В інших місцях євреї були позначені особливими знаками і зареєстровані. Через це стало можливим направити в розпорядження органів вермахту робочі групи чисельністю до 1 000 осіб для проведення невідкладних робіт.

...д) Захоплений матеріал.

Херсон. Короткохвильові передатчики

Айнцацкоманда поліції безпеки і СД Херсон одержувала численні донесення про ймовірні світові сигнали, з допомогою яких більшовицька артилерія наводилась на цілі. У ході відразу організованої акції прочісування був виявлений короткохвильовий передавач, який, на думку дивізії, керував російським артилерійським вогнем по місту.

У Миколаєві були виявлені списки членів комуністичної партії і співробітників НКВД. Крім того, були захоплені інструкції з організації і діяльності партизанських загонів і диверсійних груп.

...III. Економіка, торгівля і культура

...Б. УКРАЇНА

а) Економіка і торгівля.

В областях, окупованих вже довший час, значних змін у промисловому і економічному секторі не зафіксовано. Лише у настроях промислових фахових робітників помітним стало зростаюче погіршення, яке слід пояснювати усвідомленням того, що численні промислові підприємства в процесі відбудови ще не скоро зможуть бути введені в експлуатацію. Через це робітники схиляються до невтішного погляду на своє майбутнє. Цей песимізм тим більший, бо саме фахові робітники під керівництвом радників відносно добре заробляли.

Повною невдачею виявилась спроба використати українців як комісарів-управителів і керівників підприємств. Спеціалізація при радянському режимі була проведена так далекосяжно, що окремі особи з загальними знаннями підприємств і управління господарством майже повністю відсутні.

Поновлене введення в дію економіки і торгівлі наштовхується на великі труднощі через численні руйнування і пограбування колишніх державних магазинів і торговельних закладів. Наслідком цього є, однак, прагнення населення до приватної економіки, що стає все сильнішим. Особливо пошавився ремісник, чия співпраця внаслідок втечі або знищення єврейства є обов'язково необхідною.

Замість торгівлі у формі продажу і купівлі товарів в Україні надається перевага торговельному обміну. Але коли в значній мірі товари для обміну надзвичайно обмежені, в багатьох місцях стає помітною нажива на цінах. Так, наприклад, за пару вживаних черевиків вимагається 16 кг борошна — 800 руб., тоді як раніше пара нових черевиків коштувала лише 200 руб. Ціна на молоко зросла в 40 разів. Ці ціни в жодному разі не постійні, вони тут і там зростають далі.

б) Ситуація з постачанням.

З огляду на те, що господарські служби досі в стані оцінити запаси і споживання, вони переконані, що з відрахуванням поставок для війська зібрані в часи врожаю запаси будуть достатніми для найнеобхідніших потреб міського цивільного населення. Незважаючи на це, вільне постачання на селі, яке не піддається контролю, досі не зменшилось.

У сільського населення, на противагу, ситуація з харчуванням з часу окупації території значно покращалась. Внаслідок ще не остаточно проведених акцій збору у селян, в їх вільному розпорядженні залишається більше продуктів, ніж раніше, так що можуть бути накопичені резервні запаси.

Забезпечення водою і електроенергією в більшості місць, незважаючи на значні руйнування, змогло знову бути відновлене.

Брак квартир, особливо відчутний у Києві через значні пожежі і підриви, зміг бути усунений після ліквідації євреїв через заселення у звільнені єврейські квартири.

в) Сільське господарство.

Старанність селян при збиранні врожаю була надзвичайно задовільною. Незважаючи на недостатнє керівництво і нестачу машин та реманенту, врожай був зібраний, в більшості випадків, на 3-5 днів швидше, ніж в попередні роки.

Однак, осінні польові роботи, як і раніше, наштовхуються на значні труднощі, бо в цьому випадку нестача сільськогосподарських машин є більш помітною.

г) Культура.

1. Школа

З допомогою малочисленних наявних вчителів організований тимчасовий навчальний процес, почасти без підручників. Скрізь замість

російської викладається німецька мова. Російська мова повинна бути повністю витіснена і в майбутньому має вживатися лише українська та німецька.

У районі Ананьєв, поза тим, використовується ще і румунська мова.

Питання, за яким навчальним планом та підручниками має відбуватися навчання в школі, досі ще не вирішене.

Лише у поселеннях фольксдойч як навчальні предмети у дотеперішні навчальні плани були введені розмовна німецька мова, читання, письмо, арифметика, гімнастика і співи. Заробітна платня вчителів депонована у бургомістрів на наступні місяці у формі підготованого фонду на основі єврейських грошей.

2. Церква

Виходячи з того, що більшовицьке панування з проведенням державної атеїстичної пропаганди не спромоглося суттєво підірвати релігійність населення, і прив'язаність населення до православної церкви все ще глибоко вкорінена, з румунської сторони виявляється бажання, щоб антикомуністична пропаганда і світоглядне виховання були доручені церкві. Румунська православна церква хоче направити необхідну кількість священників для нової області*. Тим часом створено нове архієпископство у Тирасполі.

Архієпископом призначений нинішній румунський військовий єпископ Антал.

Також і в районах, окупованих німецькими військами, ставлення населення до церков слід оцінити як надзвичайно позитивне. Реставрація церкви почалася майже всюди, і, як тільки з'являються священники, відбуваються служби Божі, які характеризуються численними відвідуваннями. Часто проводяться також молитовні години, які відбуваються під керівництвом певного місцевого мешканця. У багатьох випадках висловлюється бажання замінити досі вживану церковну мову церковнослов'янську (кирилицю) українською і створити українську національну церкву з головою у Києві.

IV. Поведінка чужих груп народів

...Б. УКРАЇНЦІ

а) Ставлення до німецькості.

Хоча українське населення можна в цілому розглядати як дружнє до Німеччини, все ж відсутність цілеспрямованої німецької пропаганди спричинює те, що населення частково має невірні уявлення про німецькі наміри. Сильній критиці піддається, наприклад, сучасне німецьке ставлення до колективних господарств і до проблеми заробітної платні.

---

* Українська територія між Дністром і південним Бугом (разом з Одесою), яку Гітлер віддав Румунії.

Після того, як стало відомо, що в Східній Галичині і на Волині надається перевага полякам при виконанні певних завдань управління на противагу українцям, позначилося легке незадоволення.

Ставлення до румунів.

На території, окупованій румунами, настрої, в цілому, є більш дружельний до німців. У німцях вбачали друга, який відходить, а в румунах — супротивника, який приходить в країну. Причину цього слід вбачати у неоднаковій позиції і поводженні німецьких і румунських військ. У колах українців відчувають, що румуни ведуть цю війну як національний реванш проти Росії за анексію Бессарабії і Північної Буковини, тоді як війну, яку ведуть німці, розглядають лише як визвольну боротьбу проти єврейського більшовизму. Отже, румун — це переможний супротивник, тоді як у німцеві вбачають визволителя.

б) Прагнення самостійності.

Українське населення і надалі ставиться вкрай негативно до плану самостійної України.

Група Бандери.

Найсильнішою групою, яка підтримує ідею самостійної України, є, як і раніше, група Бандери, прихильники якої надзвичайно активні, і чий фанатизм зумовлений частково особистими причинами, а частково глибоким національним почуттям.

Прихильники Бандери на початку воєнної кампанії були об'єднані у Львові та Сяноку у невеликі групи і одержали короткий вишкіл. У подальшому їх забезпечили грошима і пропагандистським матеріалом. Під виглядом виконання завдань по встановленню порядку, таких, як призначення бургомістрів, організація міліції і боротьба проти євреїв та комуністів, здійснювалась політична робота.

в) Ставлення до більшовизму.

У новоокупованих за звітний період українських районах спостерігається також повне відкидання більшовизму з боку українців. Майже з кожної сім'ї один з її членів був виселений або страчений більшовиками. Крім того, українці в старій Росії були вільними та самостійними хліборобами і не забули того, що в них, через примусовий вступ до колективних господарств, забрали все.

Правда, комунізм залишив певний вплив серед молоді. Цей факт слід пояснювати надзвичайно активною пропагандою, з допомогою якої прославлялись “успіхи і досягнення комунізму”. Однак фанатичні прибічники і переконані борці в рядах молоді відсутні...

Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.2. – Львів. – 1998. – С.27-34.

№ 158

**Відповідь А.Мельника на вітання Української національної ради
про співпрацю у боротьбі за незалежність Української держави***

1 листопада 1941 р.

Постій.

До Української національної ради на руки
Голові Вш.проф.М.Величківського і секретаря А.Баранівського в Києві

Вітаю Українську національну раду в серці України, в золотоверхій її столиці Києві, як переємника і континуатора визвольних змагань українського народу.

Потверджую одержання Вашого письма від 5 жовтня ц.р.* Щиро вдячний за вислови довір'я та вельми радий готовністю Української національної ради до співпраці з Організацією українських націоналістів в досягненні спільної найвищої нашої мети.

Український нарід, хоч тяжко скривавлений та ограблений, дає черговий доказ, що він живе потужним життям, та що не перестав змагатися за свою власну державу. Спілка визволення України, Організація українських націоналістів ствердили це своєю героїчною боротьбою за останніх двадцять літ, гідно продовжуючи діло своїх попередників. У цю важливу хвилину, коли рішається доля нації на десятиліття чи навіть століття, увесь наш нарід мусить у великій історичній відповідальності непохитно стати довкруги одної ідеї, ідеї української, незалежної, соборної держави та під одним проводом в боротьбі за неї.

Хоч жеде нас ще великий труд, може, й не одна невдача, я твердо вірю у остаточну недалеку перемогу нашої ідеї, у здійснення під жовто-блакитими прапорами Організації українських націоналістів наших і предків наших величних задумів, а кожночасна готовість кращих передовиків нації до праці і жертви для нашої найвищої мети є цього найпевнішою запорукою.

Палко бажаю Українській національній раді успіхів у її важких відповідальних завданнях.

Хай живе Українська, незалежна, соборна держава!

Слава Україні!

Постій, дня 1 листопада 1941 р.

Голова Проводу українських націоналістів

Бібліотека ім.О.Ольжича. Колекція документів.

---

* Див. док.№ 154.

№ 159

**З донесення Служби безпеки (СД) Німеччини про масове
знищення населення України**

*3 листопада 1941 р.
Таємно*

Берлін
Начальник поліції безпеки
і Служби Безпеки (СД)
-IV AI-B. №1 B/41g.Rs.
Секретна справа Райху!

Берлін, 3 листопада 1941 р.

Донесення про події в СРСР № 128

...Труднощі частково виникли через те, що колгоспники — раніше в деякій своїй частині заможні селяни — з відступом росіян відразу почали вимагати для себе поділу землі і розподілу худоби. У цих випадках завдяки планомірній роз'яснювальній роботі було вказано на необхідність тимчасового збереження колгоспного господарства, що дало, як результат, те, що, в основному, на майбутнє такі вимоги вже більше не висуватимуться.

Б. Виконавча діяльність

Що стосується саме виконання, то командами айнзацгрупи досі було ліквідовано приблизно 80 000 осіб.

Серед них знаходяться близько 8 000 осіб, щодо яких на основі розслідувань була доведена ворожа проти Німеччини або більшовицька діяльність.

Решта була страчена на основі заходів відплати.

Багато заходів було проведено в рамках широкомасштабних акцій. Найбільша з них мала місце безпосередньо після зайняття Києва; вона була спрямована винятково проти євреїв, з цілими сім'ями.

Труднощі при проведенні такої великої акції — перш за все стосовно охоплення — були подолані в Києві таким чином, що з допомогою оголошень на будинках єврейське населення закликалося до переселення. Хоча спочатку передбачувалася участь на рівні 5 000-6 000 євреїв, з'явилося їх понад 30 000, які внаслідок надзвичайно вмілої організації до моменту страчення все ще вірили у своє переселення.

Хоча досі в такий спосіб ліквідовано близько 75 000 євреїв*, однак вже сьогодні ясно, що цим проблема євреїв не може бути вирішена. Правда, передусім менші міста і села вдалося очистити від європейської проблеми, а у більших містах все ще спостерігається те, що після

* В Україні.

такої страти всі євреї зникають, але потім через якийсь час команда, повернувшись знову, все ще виявляє таку кількість євреїв, яка значно перевищує число страчених.

Поряд з цим команди провели досі у багатьох випадках і акції військового характеру. Окремі підрозділи команд повторно на вимогу вермахту здійснили прочісування лісів для виявлення партизанів...

Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.2. – Львів. – 1998. – С.44-45.

№ 160

З донесення Служби безпеки (СД) Німеччини про боротьбу проти радянських партизанів та активну діяльність ОУН (С.Бандери) на Волині

Берлін

14 листопада 1941 р.

Таємно

Начальник поліції безпеки
і Служби Безпеки (СД)
-IV AI-B.№1 B/41g.Rs.
Секретна справа Райху!

Берлін, 14 листопада 1941 р.

Донесення про події в СРСР № 133

...Положення про настрої на Волині

...1. Політична ситуація

1) Комуністи

... Певні особи не здали свої радіоприймачі і використовують їх для підслухування російських радіостанцій, у деяких випадках для цього влаштовуються навіть таємні зібрання.

У лісових та болотистих районах все ще перебувають партизанські групи, які все-таки видаються настільки сильними, що мають стати небезпечними для менших підрозділів. У районі Олеська (приблизно 32 км на північ від Володимир-Волинська) в бою з партизанською групою загинув нагороджений орденом юнкер Заблатніг.

Проти радянської пропаганди і її носіїв діє зовнішній пост Рівне. Для

такої страти всі євреї зникають, але потім через якийсь час команда, повернувшись знову, все ще виявляє таку кількість євреїв, яка значно перевищує число страчених.

Поряд з цим команди провели досі у багатьох випадках і акції військового характеру. Окремі підрозділи команд повторно на вимогу вермахту здійснили прочісування лісів для виявлення партизанів...

Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.2. – Львів. – 1998. – С.44-45.

№ 160

З донесення Служби безпеки (СД) Німеччини про боротьбу проти радянських партизанів та активну діяльність ОУН (С.Бандери) на Волині

Берлін

14 листопада 1941 р.

Таємно

Начальник поліції безпеки
і Служби Безпеки (СД)
-IV AI-B.№1 B/41g.Rs.
Секретна справа Райху!

Берлін, 14 листопада 1941 р.

Донесення про події в СРСР № 133

...Положення про настрої на Волині

...1. Політична ситуація

1) Комуністи

... Певні особи не здали свої радіоприймачі і використовують їх для підслухування російських радіостанцій, у деяких випадках для цього влаштовуються навіть таємні зібрання.

У лісових та болотистих районах все ще перебувають партизанські групи, які все-таки видаються настільки сильними, що мають стати небезпечними для менших підрозділів. У районі Олеська (приблизно 32 км на північ від Володимир-Волинська) в бою з партизанською групою загинув нагороджений орденом юнкер Заблатніг.

Проти радянської пропаганди і її носіїв діє зовнішній пост Рівне. Для

успішного придушення партизанських дій необхідно дочекатись зими, бо до часу замерзання боліт не може бути проведена масштабна акція.

2) Бандера та інші українські політичні течії

Серед українських політичних течій, як зазвичай, найбільшу активність розгортає бандерівський напрям ОУН. Міліція в районі Рівне, як видається, потрапила під дуже сильний вплив цього руху. Ознаки цього відомі: самочинність у випадках, коли накази німецьких інстанцій не співпадають з інтересами ОУН; у деяких випадках свідомий саботаж німецьких заходів.

Поза тим, як політичні течії в рамках українства, слід згадати: група ОУН (Мельника), яка у менш явній формі переслідує такі ж цілі, як і група Бандери, а саме: створення незалежної суверенної України. Внаслідок характерної для цієї групи ОУН відсутності ініціативи, існування групи ОУН (Мельника) зараз ще не становить жодної гострої небезпеки.

ОУН* під керівництвом Левицького** діє, але має розголос лише у колахнебагатьох офіцерів, що вижили і були соратниками Петлюри та деякої частини духовенства. Якщо офіцерськими колами через їх малу значимість можна знехтувати, то симпатія у колах духовенства потребує певної уваги. Серед населення ставлення до ОУН на даний момент ще є байдужим.

Скоропадський користується певною популярністю у людей похилого віку та в колах місцевої інтелігенції. Так як симпатизування до цієї фігури серед молоді було виявлене лише в дуже обмеженій мірі, то ця політична течія видається приреченою на зникнення з вимиранням старшого покоління.

Резюмуючи про українські політичні течії на Волині, можна сказати, що небезпеку являє собою лише ОУН під впливом Бандери. Мельник міг би в певний момент стати небезпечним, якщо внаслідок боротьби проти Бандери його крило ОУН буде надміру випущене з уваги. Інші партії можна б навіть непомітно підтримувати, бо вони, не маючи очевидної перспективи на тривалий успіх, являють собою істотний елемент для розколу політичної думки серед українців...

Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.2. – Львів. – 1998. – С.56-57.

* Має бути УНР (В.К.)

** Йдеться про Андрія Лівіцького, президента УНР (Української Народної Республіки в екзилі), який перебував у Варшаві. Під час окупації Варшави німцями він не виконував своїх функцій, які перейшли до В.Прокоповича у Парижі (помер у 1942 р.).

№ 161

Ультимативні настанови німецької адміністрації щодо умов господарювання на окупованій території України

20 листопада 1941 р.

20.11.1941

Директиви щодо політики стосовно України

1. До тих пір, поки український народ дружньо відноситиметься до Німеччини, та, перш за все, у сільському господарстві добровільно співпрацює з німецькою адміністрацією, з німецького боку буде збережене до нього доброзичливе відношення. За принципом довірених рад допускатимуться придатні українці до співпраці у крайовій адміністрації, у громаді і районі. У центральній адміністрації окремі, гідні довіри українці, можуть бути залучені до консультації. Не сміють робитися будь-які державно-політичні обіцянки стосовно майбутнього оформлення країни.

2. На скарги українців про підпорядкування окремих земель України адміністрації Генерал-губернаторства і Румунії та інші подібні скарги відповідати, що Україна врятована ціною німецької крові, і тому Німеччина зберігає за собою право управляти цими областями відповідно до загальних політичних вимог. Зрештою, німецьке відношення більше залежатиме від українського.

3. Звільнення українських військовополонених, що вже триває, буде продовжено.

4. Сприятиметься українській усній і письмовій мові, допускатиметься (в обмеженому обсязі та при належній цензурі) українська преса.

5. Дозволяється найнижче (початкове) шкільництво. Подальші заходи будуть прийняті відповідно до розвитку ситуації.

6. Господарською метою має стати природній розвиток України, щоб стати житницею Європи. З другого боку, східний простір в майбутньому має стати головним ринком збуту для західноєвропейської індустрії, продукти якої будуть оплачуватися сільськогосподарськими товарами і сировиною. Необхідно зі всіх сил розвивати сільське господарство та видобуток сировини.

7. Рівень життя українського народу може зростати відповідно до його старанності.

8. В питаннях релігії практикуватиметься толерантність. Дозволяється Українська автокефальна церква та інші конфесійні об'єднання,

якщо вони не займаються політичною діяльністю. Церковні представники з інших держав мають бути виселені із підпорядкованих німецькій адміністрації територій.

9. Немає заперечень проти участі службовців вермахту і членів цивільної влади в святкових урочистостях, що влаштовуються українцями з метою подяки. Однак, організація таких урочистостей німцями є недоцільною.

Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.1. – Львів. – 1997. – С.361-362

№ 162

Звернення Крайового проводу ОУН (С.Бандери) до українських націоналістів з приводу загибелі О.Сеника–Грибівського і М.Сціборського та діяльності ОУН (А.Мельника)

Не раніше 21 листопада 1941 р. *

УКРАЇНСЬКІ НАЦІОНАЛІСТИ!

Трудні хвилини переживає український нарід. Отсе на його землях проходить тепер гігантський змаг двох сил, що теж для майбутнього України буде мати вирішне значення. Зруйновані міста й села і тисячі жертв крові платить український нарід у дань великій війні.

Але це не послаблює його волі до здобуття самостійної Української держави. Ніколи не була так дуже великою його туга за самостійне життя, як саме тепер. Ніколи не був готовий український нарід на більші жертви, як саме тепер, коли бачить він, що зближається хвилина завершення його боротьби.

Від хвилини, коли впали перші стріли на німецько-московському кордоні, станув український нарід до збройної боротьби проти відвічного ворога і дав вислів своїм бажанням, проголошуючи в дні 30 червня 1941 року відновлення української державности. Був це акт волі цілого українського народу, що його не вдасться заперечити ніяким ворогам України. За актом цим стали єдиним фронтом цілі українські маси, що по довголітній неволі проголосили своє право на самостійне життя. Здавалося, що не знайдеться ні одного українця, що не бажав би волі Україні, та що цілим серцем не вітав би відродження української державности.

* Датується за змістом документа.

якщо вони не займаються політичною діяльністю. Церковні представники з інших держав мають бути виселені із підпорядкованих німецькій адміністрації територій.

9. Немає заперечень проти участі службовців вермахту і членів цивільної влади в святкових урочистостях, що влаштовуються українцями з метою подяки. Однак, організація таких урочистостей німцями є недоцільною.

Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.1. – Львів. – 1997. – С.361-362

№ 162

Звернення Крайового проводу ОУН (С.Бандери) до українських націоналістів з приводу загибелі О.Сеника–Грибівського і М.Сціборського та діяльності ОУН (А.Мельника)

Не раніше 21 листопада 1941 р. *

УКРАЇНСЬКІ НАЦІОНАЛІСТИ!

Трудні хвилини переживає український нарід. Отсе на його землях проходить тепер гігантський змаг двох сил, що теж для майбутнього України буде мати вирішне значення. Зруйновані міста й села і тисячі жертв крові платить український нарід у дань великій війні.

Але це не послаблює його волі до здобуття самостійної Української держави. Ніколи не була так дуже великою його туга за самостійне життя, як саме тепер. Ніколи не був готовий український нарід на більші жертви, як саме тепер, коли бачить він, що зближається хвилина завершення його боротьби.

Від хвилини, коли впали перші стріли на німецько-московському кордоні, станув український нарід до збройної боротьби проти відвічного ворога і дав вислів своїм бажанням, проголошуючи в дні 30 червня 1941 року відновлення української державности. Був це акт волі цілого українського народу, що його не вдасться заперечити ніяким ворогам України. За актом цим стали єдиним фронтом цілі українські маси, що по довголітній неволі проголосили своє право на самостійне життя. Здавалося, що не знайдеться ні одного українця, що не бажав би волі Україні, та що цілим серцем не вітав би відродження української державности.

---

* Датується за змістом документа.

Але так не було. Дух розвалу й диверзії виринув навіть в цей історичний час. Навіть тоді, коли вся нація прагнула волі, коли скривавлена в казематах НКВД відроджувалась до нового життя, навіть тоді знайшлися люди, що не завагались поставити своїх групових, вузькопартійних інтересів понад добро загалу. Була це знана сьогодні група інж.Мельника. Вона одинока в цілому українському народі, від першого дня проголошення самостійності виступила безоглядно проти неї та повела нечувану підривну боротьбу української державності.

Це треба в ім'я історичної правди сьогодні ствердити. Бо сьогодні, коли робота цієї групи довела до розсварення українського громадянства, коли дійшло до того, що у висліді розгаряченої атмосфери, ті, які спричинили оте зло, прибирають пози невинних ягнят та у фарисейський спосіб хочуть скидати вину на своїх противників.

УКРАЇНСЬКІ НАЦІОНАЛІСТИ!

Ви пам'ятаєте, коли на приказ проводу ОУН Ви зо збройною рукою виступили проти московського наїзника. Ви пам'ятаєте дні вашого підпілля, коли Ви в час, як багато українців перестало вірити в успішність боротьби, високо несли її прапор. Ви тямите, як у гарячі дні червня того року Ви піднесли зрив проти відвічного ворога. Ваша боротьба не осталася без успіхів. Завдяки їй, весь народ повстав до бою. Але Ви знаєте теж, що не було в цей час нікого другого, хто боротьбу цю провадив би. В цей трудний час проти московського підпілля і збройної партизанки, Ви ніколи не чували про якісь непорозуміння в ОУН, Ви нічого не знали про якихось “вождів” і про Мельників, Барановських і других. Від вашої завзятої боротьби люди ці стояли осторонь.

Щойно, коли під ударами німецької армії не стало на частині українських земель московського наїзника, коли при Ваших кровавих жертвах відступав ворог, щойно тоді з'явилися оті “вожді”, що з першого дня побуту в Україні внесли роздор і диверзію на наших землях. Сьогодні, боячись гніву народу, та в острасі перед його караючою рукою, люди ці в найбільш забріханий спосіб заявляють, що вони ніколи не виступали проти ОУН і проти української державності. В своїй останньої виданій летючці пишуть вони, між іншим, про себе, що мовляв: “Ми залишили на боці всі внутрішні спори, всякі полеміки, розуміючи, що на останньому відтинку нашого шляху до мети ми мусимо не поглиблювати, а засипувати межі, вириті злочинною рукою в середині організації... Ми припинили всяку пропаганду проти атакуючих нас диверзантів”*. Але якою облудою, свідомим обманом треба уважати отсі слова, які офіційно фірмує інж. Мельник, коли їх порівняти з отсею повинню атак і наклепів, що їх ведуть

---

* Цитується абзац з відозви А.Мельника до українських націоналістів. Див. док. № 150, 151.

віддавна проти ОУН і проти української державности люди з-під стягу інж.Мельника. Чей же це вони дерли всюди на місцях летючки і відозви, що повідомляли про акт самостійності з 30 червня ц.р. і всюди заперечували отсю історичну подію. Чей же це вони заатакували акт цей в безприкладний спосіб у своїй пресі: “Наступ”^{*} у Празі, “Український Вістник”^{**} у Берліні і “Сурма”^{***}, називаючи його “безвідповідальним”, “цирковим”, “оперетковим” і др. Хто ж, як не вони, повели найбільшу атаку проти людей, що акта цього доконали? Хто, як не вони, вніс тоді роздор в українські маси, що впродовж довшого часу знали лиш один свій уряд і провід і йому підпорядковалися? Хто, отже, поносить відвічальність за розбивання і хаос?

То не так, як в названій летючці, промовляли заступники інж.Мельника до українського народу. Від перших днів їх приходу на землі в липні ц.р. баламутять вони нарід, вмовляючи в нього, що не треба йому своєї держави, що ніколи він її не проголошував. Ось клясичний приклад цього: “Сурма” - орган інж. Мельника в числі з дня 19 липня ц.р. на сторони 5-й писала:

“Авторитетна відповідь на питання.

Чи це правда, що створилось західноукраїнське правління під проводом Ярослава Стецька, за яким стоять теж авторитети митрополита гр.Шептицького й посадника міста Полянського?

Західноукраїнського правительства під проводом Ярослава Стецька немає. Вслід за тим оба згадані достойники не склали ніяких заяв у справі такого уряду.

Президія одного “Українського національного комітету”, що про його існування німецьким чинникам нічого не відомо, ствердила в “Інформаційному листку”, Ч.І. з 1-го липня ц.р., що на одному зібранні у Львові, “підпоручник німецького уряду др.Кох привітав український уряд та український нарід”. Це ствердження не відповідає правді”.

Так писалося тоді про уряд відродженої України! Так, отже, виглядало “припинення пропаганди” ОУН, про яке тепер облудливо декламують сторонники Мельника. Видно, що неприємно є признаватися до своєї руйницької акції.

Та на тому не кінець. Ми питаємо далі: хто несе відповідальність за

---

* ”Наступ” – націоналістична газета, що виходила 2 рази на тиждень в Ужгороді та Хусті (1937-1939) як орган Карпатської Січі. З 1939 р. видавалася в Празі. У 1940-1944 рр. – під впливом ОУН(М).

** “Український Вістник” – орган Українського національного об’єднання (УНО) в Німеччині. Видавався в Берліні з 1936 до 1945 р. Газета перебувала під ідейним впливом ОУН, з 1940 р. – ОУН(М).

*** ”Сурма” – підпільний журнал УВО, згодом ОУН. Після розколу ОУН перебував під ідейним впливом ОУН(М).

стихійні криваві виступи й порахунки між самими українцями, яких в припливі щирости не хотючи прозраджує мельниківська берлінська газета (Вістник, Ч.27-28. з дня 21.XI. 1941), що вони оба, а, зокрема, бл. п.Сціборський, були запідозрені ще в Парижі в тому, що мають зв'язки з червоними, й пише: “Наскільки він мусів виявити обережність та чуйність, можна собі уявити з того, що разом із Сенником покійний Сціборський був примушений в самообороні унешкодити одного советського агента”.

УКРАЇНСЬКІ НАЦІОНАЛІСТИ!

Ви, що з доручення вашого проводу опинились на землях, а, зокрема, ті, що перейшли на осередні східні області, знаєте ті умовини, що там продовж двох останніх місяців витворилися.

В найкращій вірі, з найкращими бажаннями працювати для України перейшли Ви на ці українські терени. В мозольній праці здобували Ви довір'я мас, що по уступленні московського наїзника відроджувалися до вільного життя. Завдяки Вашій праці, родився там один фронт визвольної боротьби цілого народу. Здавалося, що принайменше там не поважаться розбивачі з-під стягу інж.Мельника вносити розклад й розбиття.

Але сталося інакше.

Знову, як тільки уступила московська небезпека, знову, як тільки терен став безпечний, на схід[них] укр[аїнських] землях почали появлятися люди, що для них не служба Україні була ціллю. Тоді почалась агітація за “вождем цілої України”, про якого отся Україна нічого не знала. Але тоді почалось теж щось, що несплямленою ганьбою спадає на інж.Мельника та всіх його прихильників.

Почалось незнане в нашій історії донощиттво і усування, а відтак винищування при помочі цілево хибно інформованих і підбурюваних неукраїнських чинників всіх тих українських націоналістів, що серед небезпек і трудів дістались на східні області, щоб там служити Україні. Є це, безперечно, одна з найчорніших сторінок мельниківської диверзії.

В наших руках численні докази того, як вислужники інж.Мельника продають рідних братів, та як завдяки їм заповнюються тюрми найкращим елементом. Сьогодні ще не час на опублікування тих ганебних матеріялів, але вже сьогодні кожний чесний українець, що йому залежить на пізнанні правди, зможе знайти шлях до тих документів, що до решти розоблачують ганебну гру Мельника й його групи. Дійшло навіть до того, що газета, видавана людьми з групи Мельника, що виходила в Житомирі, (“Українське слово”)* одверто домагалася віддачі всіх людей з-поза теренів східних областей в руку влади, незалежно від того, що люди ці ніякої

---

* “Українське слово” – щоденна газета, що видавалася у вересні – листопаді 1941 р. спочатку в Житомирі, а згодом у Києві. Ред. І.Рогач, П.Олійник, О.Чемеринський. Наклад 50 000 примірників. Газета була під ідейним впливом ОУН(М).

акції проти чужих властей не вели, та падали завжди тільки жертвою брехливих наклепів мельниківців.

УКРАЇНСЬКІ НАЦІОНАЛІСТИ!

В комунікаті ч.7, Краєвого проводу ОУН було з'ясоване становище до названого вбивства*. Незважаючи на своє негативне становище до групи інж. Мельника, ОУН, як політична організація, відкидає індивідуальний терор, як засіб боротьби. Тому теж ОУН не має нічого спільного з названим вбивством.

Але ОУН не сміє і не буде мовчати ніколи на отсю розкладову роботу, на оте ширення роздору і ненависти серед українського громадянства, що його доконує горстка безвідповідальних одиниць в ім'я своїх групових інтересів. ОУН не може мовчати на отсю атмосферу, що в ній дійшло до вбивства бл. п.Сеника і Сціборського. Зокрема, не може ОУН мовчати на облудливу спробу групи Мельника заховатися перед гнівом народу за свої ганебні вчинки та зіпхати вину за вбивство на Організацію українських націоналістів. Цю тактику свідомого баламучення українського громадянства треба вважати злочинним маневром цієї групи.

УКРАЇНСЬКІ НАЦІОНАЛІСТИ!

З повною відданністю підняли Ви боротьбу в нових умовах за волю України. Ви ніколи не гляділи на особисті інтереси, бо для вас добро революції було завжди найвищим наказом. Коли проти Вашої праці і проти української державності піднялась рука диверзії і амбіціонерства, Ви довгий час мовчали, сподіваючись, що група зрад інж.Мельника, однак, прийде до опам'ятання. Від хвилини проголошення самостійності провід ОУН не видав ні одної полемічної летючки та не вів ніколи боротьби з другими політичними групами. Ми зо спокоєм приймали всі нечувані наклепи і обвинувачення, що проти нас від довшого часу сипляться.

Сьогодні, однак, треба рішуче назвати зло по імені: група інж.Мельника, що зрадила українську державність, стала найбільш розкладовою мафією в нашій трудній сучасній дійсності, що запрягає до своїх партійних розгрівок неукраїнські чинники та в той спосіб діє на шкоду українській справі.

Тому загальне п'ятнування і погорда належить тим, що не Україні служать.

УКРАЇНСЬКІ НАЦІОНАЛІСТИ!

Ви і Ваша організація перетривали вже не одні трудні періоди в своїй боротьбі. Польський і московський наїзник вже не раз намагався стерти Вас і весь український наїзник з лиця землі. Але хоч один з тих наїзників уже не існує, а другий гнеться під важкими ударами. Ви досі існуєте, бо

---

* Комунікат № 7 ОУН(Б) заперечував причетність цієї організації до вбивства Сеника О. і Сціборського М. у Житомирі.

немає сили, що могла б Вас знищити. Теж з'єднані сили опортунізму і зради вас не одоліють.

Тому сміло вперед до дальшої боротьби в нових умовах! Вперед з вірою і завзяттям! Ясна і чиста є наша ідея, і тому непереможна є наша боротьба!

Перед нами перемога!

Слава Україні! – Героям слава!

Краєвий провід Організації українських націоналістів

ЦДАВО України. Ф.3833. – Оп.1. – Спр.63. Арк.211-213. Копія. Друк. прим.

№ 163

Наказ Поліції безпеки та Служби безпеки (СД) Німеччини на арешти і таємну страту членів ОУН (С.Бандери) за антинімецький рух

25 листопада 1941 р.

Trial of major war criminals before the International Military Tribunal, Nuremberg 14 November 1945 - 1 October 1946, vol. XXXIX, p. 268-269.
Document 014-USSR*

№7

...Айнзацкоманда С/5 (Ц/5)

Поліції безпеки і СД

О.У., 25 листопада 1941

-Kdo-Tgb № 124321/41

О.У.,

Зовнішнім поштам: Київ
Дніпропетровськ
Миколаїв
Рівне
Житомир
Вінниця

---

* Суд над головними військовими злочинцями Міжнародним військовим трибуналом. Нюрнберг 14 листопада 1945 – 1 жовтня 1946, том. XXXIX, ст. 268-269. Документ 014, СРСР. Переклад з англійської. Цей документ знаходиться між доказовими матеріалами процесу над військовими злочинцями в Нюрнберзі про масове знищення населення.

немає сили, що могла б Вас знищити. Теж з'єднані сили опортунізму і зради вас не одоліють.

Тому сміло вперед до дальшої боротьби в нових умовах! Вперед з вірою і завзяттям! Ясна і чиста є наша ідея, і тому непереможна є наша боротьба!

Перед нами перемога!

Слава Україні! – Героям слава!

Краєвий провід Організації українських націоналістів

ЦДАВО України. Ф.3833. – Оп.1. – Спр.63. Арк.211-213. Копія. Друк. прим.

№ 163

Наказ Поліції безпеки та Служби безпеки (СД) Німеччини на арешти і таємну страту членів ОУН (С.Бандери) за антинімецький рух

25 листопада 1941 р.

Trial of major war criminals before the International Military Tribunal, Nuremberg 14 November 1945 - 1 October 1946, vol. XXXIX, p. 268-269.
Document 014-USSR*

№7

...Айнзацкоманда С/5 (Ц/5)

Поліції безпеки і СД

О.У., 25 листопада 1941

-Kdo-Tgb № 124321/41

О.У.,

Зовнішнім постам: Київ
Дніпропетровськ
Миколаїв
Рівне
Житомир
Вінниця

---

* Суд над головними військовими злочинцями Міжнародним військовим трибуналом. Нюрнберг 14 листопада 1945 – 1 жовтня 1946, том. XXXIX, ст. 268-269. Документ 014, СРСР. Переклад з англійської. Цей документ знаходиться між доказовими матеріалами процесу над військовими злочинцями в Нюрнберзі про масове знищення населення.

Стосується: ОУН (Рух Бандери)

Незаперечно встановлено, що рух Бандери готує повстання у Райхскомісаріаті з метою створити незалежну Україну. Всі функціонери руху Бандери повинні бути негайно арештовані і після ґрунтового допиту таємно страчені як грабіжники.

Протоколи допитів належить переслати у айнзацкоманду Ц/5.

Цей лист має бути знищений командофюрером негайно після прочитання.

[Підпис]*

СС-оберштурмбанфюрер

Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.1. – Львів. – 1997. – С.365.

№ 164

З донесення Служби безпеки (СД) Німеччини про знищення єврейського населення, діяльність та арешти членів ОУН (С.Бандери)**

Берлін

Не раніше 30 листопада 1941 р.

Таємно

Секретна справа Райху!

Донесення про діяльність і ситуацію № 7 айнзацгруп поліції безпеки і СД в СРСР

(За період з 1.11. по 30.11.1941)

... Важливі події та основні пункти звітів

...в) Євреї

Соціальна і кримінальна специфіка євреїв викликала і в Україні необхідність енергійного втручання айнзацкоманд поліції безпеки і СД. Так, було розстріляно багато єврейських комісарів і жінок-військовослужбовців.

У Лубнах були піддані екзекуції 1865 євреїв.

У Чернігові перед приходом німецьких військ євреї підпалили центр міста. Після цього айнзацкоманда поліції безпеки і СД розстріляла всіх євреїв, що залишились там. По кількох днях, в ході подальшої акції були

* Підпис нерозбірливий.

** Випущено тексти під назвою “Остлянд”, “Білорусь” та частково “Україна”.

Стосується: ОУН (Рух Бандери)

Незаперечно встановлено, що рух Бандери готує повстання у Райхскомісаріаті з метою створити незалежну Україну. Всі функціонери руху Бандери повинні бути негайно арештовані і після ґрунтового допиту таємно страчені як грабіжники.

Протоколи допитів належить переслати у айнзацкоманду Ц/5.

Цей лист має бути знищений командофюрером негайно після прочитання.

[Підпис]*

СС-оберштурмбанфюрер

Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.1. – Львів. – 1997. – С.365.

№ 164

З донесення Служби безпеки (СД) Німеччини про знищення єврейського населення, діяльність та арешти членів ОУН (С.Бандери)**

Берлін

Не раніше 30 листопада 1941 р.

Таємно

Секретна справа Райху!

Донесення про діяльність і ситуацію № 7 айнзацгруп поліції безпеки і СД в СРСР

(За період з 1.11. по 30.11.1941)

... Важливі події та основні пункти звітів

...в) Євреї

Соціальна і кримінальна специфіка євреїв викликала і в Україні необхідність енергійного втручання айнзацкоманд поліції безпеки і СД. Так, було розстріляно багато єврейських комісарів і жінок-військовослужбовців.

У Лубнах були піддані екзекуції 1865 євреїв.

У Чернігові перед приходом німецьких військ євреї підпалили центр міста. Після цього айнзацкоманда поліції безпеки і СД розстріляла всіх євреїв, що залишились там. По кількох днях, в ході подальшої акції були

* Підпис нерозбірливий.

** Випущено тексти під назвою “Остлянд”, “Білорусь” та частково “Україна”.

схоплені 49 євреїв, що повернулися в тому часі, і також піддані екзекуції.

У ході єврейської акції в Києві та Житомирі було конфісковано 137 вантажівок з предметами одягу і передано до націонал-соціалістичної народної благодійної організації. Більша частина їх після дезинфекції призначалась для розподілу серед фольксдойчів. Крім того, воєнний шпиталь військ СС зміг поповнити свою потребу у вовняних ковдрах з цього запасу.

г) Виявлений матеріал

При перегляді матеріалів у будинку НКВС в Лубнах був виявлений “Організаційний план партизанів для Лубен і прилеглих районів”. Згідно з ним у багатьох місцевостях утворились партизанські загони, штаб яких знаходився у Холептах.

...Е. УКРАЇНА

Серед українських політичних течій найбільшу активність розгорнула ОУН напрямку Бандери*.

Так, безпосередньо після свого створення обласна управа в Дніпропетровську опинилась під впливом члена ОУН Регея, який в меншій мірі займався практичною управлінською діяльністю, а віддавав перевагу політичним інтригам. Ним було також передбачено створення національного українського товариства з завданнями в національно-політичній сфері.

Регей на розпорядження за поданням айнзацкоманди поліції безпеки і СД був усунутий (арештований) як політично нетерпимий елемент.

У Миколаєві подальші арешти невинуватих прибічників Бандери привели до виявлення важливих матеріалів. Так, були захоплені плани організаційних заходів і організаційної структури організацій, крім того, дані про завдання, застосування псевдо та пропагандистські матеріали.

Хоча і не можна говорити про загальний успіх групи Бандери, проте в деяких місцях їх пропаганда має до тої міри наслідки, що паралізує роботу запопадливості, яка досі панувала, а в окремих випадках висловлюється незадоволення заходами у сільському господарстві.

---

* Німці не брали до уваги розколу ОУН на дві окремі організації, який стався у 1940 році. Замість говорити про дві окремі ОУН, вони воліли говорити про той чи інший “напрямок”, те чи інше “крило”, ту чи іншу “фракцію” одної ОУН. Цей ненауковий підхід до існування двох окремих організацій з окремими проводами і структурами, який влаштовував гітлерівське, але також і російсько-більшовицьке імперське бачення справ, (звичайно, в очах Берліна і Москви всі були націоналістами!), перебрали деякі українські автори, яким вигідний такий “амальгам” (суміш різнорідних понять). І так, подібно як в нацистських документах, в “Енциклопедії українознавства” під редакцією В.Кубійовича говориться про дві “фракції” ОУН. Василь Верига в своїй книжці “Втрати ОУН в Другій світовій війні” підводить втрати двох різних організацій під одну ОУН, причому читач не має можливості довідатися, які були втрати ОУН (С.Бандери), а які ОУН (А.Мельника), та, зокрема, від якого часу почалися німецькі репресії проти кожної з цих організацій.

Поряд з групою Бандери необхідно згадати групу ОУН Мельника як подальшу політичну течію, яка переслідує майже ті самі цілі, що і група Бандери. Внаслідок характерного для цієї групи браку ініціативи вона не являє собою жодної гострої небезпеки.

Група ОУН під керівництвом Левицького* має своїх прибічників лише серед небагатьох офіцерів, які вижили і були колись соратниками Петлюри, та у певної частини духовенства. Незважаючи на незначущість цієї групи, останній факт заслуговує на певну увагу.

ВAB, R70/SU/31/98, 107-108; Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.2. – Львів. – 1998. – С.60-62.

№ 165

З доповіді керівництва Вермахту про діяльність VII відділення пропаганди за час з 1 по 30 листопада 1941 р.

Не раніше 30 листопада 1941 р.

З доповіді про діяльність VII відділення за час з 1 до 30 листопада 1941 р.

2. Настрій населення.

Настрій населення у зайнятих німецькими військами районах обнадійливий. Населення вірить, що підприємства у найближчому часі знову будуть пущені у хід, через що буде досягнута можливість працевлаштування. Де ця надія не підтверджується, там цей настрій швидко змінюється.

Цей розвиток викликають труднощі з продовольством. Велика частина працюючого населення залишає до вихідних робочі місця, щоб запаситись продовольством у селах. ...

(про німецьку пропаганду)

...Бандерівська пропаганда на схід від Дніпра прийшла з німецькими військами; до того вона була там невідомою. Було спробовано здійснювати вплив через допоміжну поліцію. В багатьох випадках командири допоміжної поліції з українськими посвідченнями були уповноважені на створення підрозділів допоміжної поліції у містах, але про них

* Йдеться про групу УНР. Див. док. № 160.

Поряд з групою Бандери необхідно згадати групу ОУН Мельника як подальшу політичну течію, яка переслідує майже ті самі цілі, що і група Бандери. Внаслідок характерного для цієї групи браку ініціативи вона не являє собою жодної гострої небезпеки.

Група ОУН під керівництвом Левицького* має своїх прибічників лише серед небагатьох офіцерів, які вижили і були колись соратниками Петлюри, та у певної частини духовенства. Незважаючи на незначущість цієї групи, останній факт заслуговує на певну увагу.

ВАН, R70/SU/31/98, 107-108; Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.2. – Львів. – 1998. – С.60-62.

№ 165

З доповіді керівництва Вермахту про діяльність VII відділення пропаганди за час з 1 по 30 листопада 1941 р.

Не раніше 30 листопада 1941 р.

З доповіді про діяльність VII відділення за час з 1 до 30 листопада 1941 р.

2. Настрій населення.

Настрій населення у зайнятих німецькими військами районах обнадійливий. Населення вірить, що підприємства у найближчому часі знову будуть пущені у хід, через що буде досягнута можливість працевлаштування. Де ця надія не підтверджується, там цей настрій швидко змінюється.

Цей розвиток викликають труднощі з продовольством. Велика частина працюючого населення залишає до вихідних робочі місця, щоб запаситись продовольством у селах. ...

(про німецьку пропаганду)

...Бандерівська пропаганда на схід від Дніпра прийшла з німецькими військами; до того вона була там невідомою. Було спробовано здійснювати вплив через допоміжну поліцію. В багатьох випадках командири допоміжної поліції з українськими посвідченнями були уповноважені на створення підрозділів допоміжної поліції у містах, але про них

* Йдеться про групу УНР. Див. док. № 160.

головнокомандуючому та керівникові СС та поліції нічого не було відомо. Вони були вислані на захід.

Бандерівська пропаганда, як виглядає, дає підстави населенню для роздумів та виразів, як-от: “німці хотіли б все ж якомога більше залишитись у країні, щоб утримувати порядок” або “українці не можуть, самостійно примножуючи, керувати”.

Російська пропаганда звертається до патріотичних почуттів населення через розповсюдження новин, що німці боролися не для того, щоб знищити більшовизм, або щоб зберегти від нього Німеччину, а що вони хотіли розгромити Росію та поневолити населення.

ВА-МА, РН 22/203/212-213.

№ 166

Наказ командувача Української національно-революційної армії І.Климів (Є.Легенди) про підготовку Українських збройних сил у союзі з німецьким Вермахтом для боротьби за самостійність України

Листопад 1941 р.

ГРОМАДЯНИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ!

Провід українських націоналістів проголосив повстання на всіх українських землях самостійної соборної Української держави. На його наказ вже вийшли в бої перші українські боєві відділи – відділи бойового поготівля ОУН. Вже іде боротьба за Україну.

Мене назначив Краєвий провід ОУН Начальним командантом Української національної революційної армії. Як начальний командант Української національної революційної армії видаю слідуєчий наказ:

I

Українська національна революційна армія перебирає під свою руку:
а) оборону кордонів Української держави перед зовнішніми ворогами та боротьбу з ними;

б) охорону й безпеку діяння української державної влади;

в) охорону життя, майна і праці всіх громадян Української держави.

II

На Україні ще ворог, більша частина українських земель ще окупована ворогом - московською Красною армією. Треба ворога викинути поза

головнокомандуючому та керівникові СС та поліції нічого не було відомо. Вони були вислані на захід.

Бандерівська пропаганда, як виглядає, дає підстави населенню для роздумів та виразів, як-от: “німці хотіли б все ж якомога більше залишитись у країні, щоб утримувати порядок” або “українці не можуть, самостійно примножуючи, керувати”.

Російська пропаганда звертається до патріотичних почуттів населення через розповсюдження новин, що німці боролися не для того, щоб знищити більшовизм, або щоб зберегти від нього Німеччину, а що вони хотіли розгромити Росію та поневолити населення.

ВА-МА, РН 22/203/212-213.

№ 166

Наказ командувача Української національно-революційної армії І.Климів (Є.Легенди) про підготовку Українських збройних сил у союзі з німецьким Вермахтом для боротьби за самостійність України

Листопад 1941 р.

ГРОМАДЯНИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ!

Провід українських націоналістів проголосив повстання на всіх українських землях самостійної соборної Української держави. На його наказ вже вийшли в бої перші українські боєві відділи – відділи бойового поготівля ОУН. Вже іде боротьба за Україну.

Мене назначив Краєвий провід ОУН Начальним командантом Української національної революційної армії. Як начальний командант Української національної революційної армії видаю слідуєчий наказ:

I

Українська національна революційна армія перебирає під свою руку:
а) оборону кордонів Української держави перед зовнішніми ворогами та боротьбу з ними;

б) охорону й безпеку діяння української державної влади;

в) охорону життя, майна і праці всіх громадян Української держави.

II

На Україні ще ворог, більша частина українських земель ще окупована ворогом - московською Красною армією. Треба ворога викинути поза

межі України:

- а) Тому заряджую боеве поготівля всіх українських зброєних сил;
- б) Боротьба з ворогом, як і всяка акція, вимагає об'єднання всіх зусиль в один організований чин. Тому всі боеві групи ОУН та всі стихійно-повсталі постанчі військові групи негайно нав'яжуть контакт з начальною командою Української національної революційної армії та підпорядкують їй усі свої дії. Визначити зв'язкових і вислати їх в ставку начальної команди;
- в) Всякі самовільні групи, що не захочуть підпорядкуватися начальній команді, не схочуть зложити зброї, уважатиму на ворожі банди і накажу поголовно розстріляти. Те саме відноситься до польських, московських груп, що схочуть діяти на українських землях.

III

- а) Осібним наказом створюю Центр українських повітряних сил та Центр української зброї;
- б) Всі котуни, танкісти негайно оголосяться до своїх центрів і до служби;
- в) Всі летунські і панцерні частини підпорядкуються негайно своїм центрам і ввійдуть з ними в зв'язок.

IV

а) Крім Української національної революційної армії, діє ще Український військовий легіон.

б) І Укр[аїнський] військ[овий] легіон, і Укр[аїнська] нац[іональна] рев[олюційна] армія – це лише дві частини одної Укр[аїнської] армії. Обі мають свої окремі опоратавні команди. Обі, одначе, підлягають провідникові української нації з Степаном Бандерою на чолі та Головному штабові ОУН.

в) Обі борються за самостійну соборну Українську державу.

V

а) На українські землі ввійшли Німецька армія (Дейтше вермахт). Ввійшла, як наша союзниця в боротьбі з Москвою. І за таку треба її уважати.

б) Головна роля в першій фазі боротьби з Москвою падає на Німецьку армію. Поки німці будуть бити Москву, ми маємо створити міцну Українську армію, щоби потім спільними силами приступити до розподілу і перебудови світу.

в) Значую: одиноким сувереном на українській землі є український народ та його виразник – провід українських націоналістів з Степаном Бандерою на чолі. Всякі зазіхання на це наше право стрінуть рішучий наш збройний спротив.

г) Німецькій армії в боротьбі з Москвою помагати всіма можливими способами. Але творити свою Українську армію.

VI

Українська національна армія в першу чергу:

а) переймає охорону всіх залізничних станиць і вузлів, військових магазинів, полігонів, казарм, міст та всіх осередків державного життя, охорону фабрик, копалень, транспорту.

б) Будучи в стані організації, переходить до військового вишкілу, щоби стати міцною боєвою силою.

в) Лише найкращі частини з місця візьмуть участь в боях проти ворога.

VII

Жовніри Укр[аїнської] нац[іональної] армії вберуть однострої, позістали по совітській армії. На лівім рукаві вище локтя синя опаска з золотим написом “Українське військо”.

б) Підстаршини, старшини і почоти вберуть жовто-сині опаски з тризубом.

в) Всі вояки зложать присягу на вірність укр[аїнській] нації, Укр[аїнській] державі і проведуть українських націоналістів з Степаном Бандерою на чолі.

г) Всі ворожі відзнаки і [знамена] знищити.

VIII

а) В теренах, де немає військових гарнізонів, охорону державного майна, військових об'єктів, транспорту, копалень, фабрик, заготзерна і т.д. переймуть сільради і міськради.

б) В тій цілі наказую створити в кожній оселі допоміжні військові відділи, т.зв. відділи укр[аїнської] нац[іональної] оборони, січові стрільці. В їх склад ввійдуть всі військовообов'язані українці даних осель (молодь, старші).

в) Їх завдання – вартова служба при військових об'єктах, транспорті.

г) Вони співпрацюють з військом в боротьбі з парашутистами і шпигунами та диверсантами.

д) Їх завдання – військова підготовка юнацтва.

IX

а) Впроваджую на терені всіх укр[аїнських] земель воєнний стан.

б) Все майно, всі громадяни, їх життя, праця та спосіб життя переходять під охорону і юрисдикцію військової влади.

X

а) Впроваджую воєнні і революційні трибунали за всі проступки супроти укр[аїнського] народу, Укр[аїнської] держави, українського війська та супроти моралі, безпеки.

б) Впроваджую збірну відповідальність (родову і національну) за всі провини супроти Укр[аїнського] війська, Укр[аїнської] держави.

в) Впроваджую кари за злочини: кара смерти, кара осадження в концтаборі, кара тюрми, кара конфіскації майна.

г) Про вироки повідомити до 8 год. обласні або дивізійні команди. І до 24-ї години виконати.

XI

а) Наказую знести всю зброю і передати Укр[аїнському] військові, або віддати відділам Укр[аїнської] державної служби безпеки;

б) Чужинцям зброї не давати.

XII

а) В кожному районі повстають негайно районні військові команди. В кожній області повстає обласна військова команда.

б) Вони переведуть* всіх боєпридатних українців.

в) Визначають бракові комісії.

г) Приступлять до творення пляново регулярних частин Укр[аїнського] війська та їх вишколу.

д) Переведуть під свою руку охорону всього військового майна свого терену.

е) Започаткують творення військових варстатів та осередків військового постачання.

XIII

Окремим наказом зазначую командантів більших військових об'єднань та районних і обласних команд.

Війна, що її починаємо, свята. Її мусимо виграти. Тому – всі на фронт.

Слава Україні!

Слава героям!

Слава вождеві!

Краєвий провід українських націоналістів на МУЗ 1941 р.

Нач[альний] ком[андуючий] Укр[аїнської]

нац[іональної] рев[олюційної] армії

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.63. – Арк.4,4 зв. Копія. Машинопис.

* Далі одне слово нерозбірливе.

№ 167

З донесення Служби безпеки (СД) Німеччини про антинімецькі настрої в Києві та поширення діяльності ОУН (С.Бандери) в Криму

Берлін

5 грудня 1941 р.
Таємно

Начальник поліції безпеки
і Служби Безпеки (СД)
-IV AI-B. №1 B/41 g.Rs.
Секретна справа Райху!

Берлін, 5 грудня 1941 р.

Донесення про події в СРСР № 142

...Айнзацгрупа Ц
Місце дислокації — Київ

Настрій українського населення в місті Києві

Настрій українського населення міста Києва за звітний період значно погіршився. Виявлене в перші дні після вторгнення до міста німецьких військ захоплення замінюється з кожним днем все сильнішими проявами байдужості. Причина цього криється у надзвичайно поганому економічному становищі міста. Народ розчарований, бо із зайняттям Києва німецькими військами очікувалось негайне покращення економічних умов. Населення нарікає, в першу чергу, на відсутність економічних заходів, а особливо — ціноутворення і контроль за цінами, підвозу продуктів харчування та інших товарів, а також на те, що з німецького боку не докладається зусиль, щоб ліквідувати нестачу товарів у магазинах.

З іншого боку, українець не бажає розуміти існуючі технічні труднощі. Його вимоги зумовлені майже дитячими уявленнями і ясно демонструють, що він не спроможний зрозуміти масштаби причин тих труднощів, які виступили. Тому треба розуміти й оцінити його дорікання з приводу “неспрацювання відомої німецької організованості”. Загроза голоду взимку цілком серйозно береться до уваги.

Намір Німеччини, який в останній час став відомий — надати Україні іншу, ніж тут очікувалось, політичну структуру, — як і ставлення німців щодо українців, надали поштовху до песимізму. Українці захищали позицію, відповідно до якої німці вибороли українців (визволили) не як ворогів, а як друзів. А зараз у ставленні німців до себе вони розчарувались. Українці відчують, що німці поведуться з ними як з меншовартісними людьми і задають собі питання, чи таке положення є тимчасовим, чи

воно перетвориться на тривале. Так, наприклад, поширюваний серед них розголос, що укладання шлюбу між німцями і українцями ніби не дозволяється, розглядається як незрозумілий і ганебний.

Показним для песимістичного і незадовільного настрою українців у Києві є, крім того, обмеження їх політичної діяльності. Вони вважають себе у всьому, що вони роблять, обмеженими з боку німецької поліції і німецького вермахту та їхню незалежність обрізаною.

Незадоволення у молодих людей чоловічої статі зросло через начебто труднощі з німецького боку при заснуванні політичних організацій, таких як, наприклад, “Січ”*.

Населення Києва майже не виявляє прошарку інтелігенції. Інтелігенція походила раніше з рядів партії та НКВС. Правлячим і активізуючим елементом був єврей, стосовно якого українець відчував себе підлеглим і підпорядкованим. З цього приводу він ще і сьогодні не знаходить вірного ставлення у єврейському питанні. Він вбачає у єврейському питанні лише релігійний конфлікт, а не расову проблему.

...Айнзацгрупа D

Місце дислокації - Сімферополь

Айнзацкоманда 116 арештувала прибічника Бандери Івана Осадчука**, замешкалого у Кривому Розі... Доходження дали наступний результат:

Рух Бандери відновив свою діяльність у Криму, поширює пропаганду і змагає до того, щоб створити міцну організацію. Для виконання цього завдання були введені в дію якимсь Лебедем*** зі Львова групи 6-х осіб. Вищеназваний належав до такої 6-тисобової групи, яка діє на території Сімферополя. Розшуки продовжуються...

Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.2. – Львів. – 1998. – С.66-68.

* “Січ” – спортивно-гімнастичне товариство, що існувало в Галичині й Буковині (1900-1930). “Січі” були заборонені польською владою. У 1941 р. ОУН намагалася відродити “Січ”, як парамілітарну організацію молоді, але наштовхнулася на спротив гітлерівців.

** Іван Осадчук, з Тернопільщини, провідник Кримської групи Південної похідної групи членів ОУН(С.Бандери), “видалений” до Львова і там розстріляний у грудні 1941 р.

*** Микола Лебедь, псевдо Максим Рубан, третій заступник провідника ОУН(С.Бандери); після ув’язнення Степана Бандери — виконуючий обов’язки провідника організації (1941-1943), у 1944р. з дорученням УГВР (Української Головної Визвольної Ради) виїхав за кордон, голова Закордонного представництва УГВР, помер 1998 р.

№ 168

**Донесення Поліції безпеки й Служби безпеки (СД) Німеччини щодо
антинімецької діяльності ОУН (С.Бандери)
в Житомирі та Запоріжжі**

Берлін 8 грудня 1941 р.
Начальник Поліції безпеки і СД Берлін, 8 грудня 1941 р.
IV AI – В. № 1 В/41 т[аємна] д[ержавна] с[права]
Таємна справа Райху!

Донесення про події в СРСР № 143

Айнзацгрупа “Ц”
Місце дислокації – Київ

Діяльність руху Бандери в районі Житомира

Закордонний пост а[йнзац]к[оманди] 5 у Житомирі заарештував чотирьох членів ОУН, які прибули з Львівщини, допит яких дав нові обвинувачувальні матеріали проти бандерівського крила ОУН.

Завдання, які ОУН поставила перед заарештованими, цілком збігаються з намірами, про які вже раніше сповіщалося, цієї політичної групи: створення української міліції, призначення бургомістрів і начальників поліції, усунення службовців, яких група Бандери не акцептує, і вербування для справи Бандери серед населення. Як і раніше, особливої ваги надається зайняттю всіх керівних постів лише вірними і надійними прибічниками Бандери.

Безперечно було встановлено, наприклад, що правлячий бургомістр-фольксдойч у м.Йозефштадт Цільке, який не погодився виконувати вказівки ОУН, був усунутий з посади заарештованими особами. Це доводить знову, що група Бандери не має наміру поважати накази, видані якими-небудь іншими сторонами, якщо вони не збігаються з планами ОУН.

Наскільки ці плани вже набули однозначно спрямованого проти Німецького райху характеру, впливає з висловлювань одного з заарештованих, Симона Марчука*. Він заявив, що перед прибічниками ОУН було поставлене завдання шукати в лісах російську зброю і боєприпаси та надійно переховувати їх, щоб вони не потрапили в руки Німецьких збройних сил. Коли Провід ОУН визнає момент за слушний, а необхідні партизанські групи будуть створені (звідси організація вірної Бандері міліції), має бути завданий удар по німецьких окупаційних військах. М[арчук] заявив також, що за заявами провідників бандерівського руху Німецькі збройні сили розглядаються як найбільший ворог України. Ці керівні кола

* Симон Марчук, член ОУН (С.Бандери). Про нього німецькі документи не подають жодних відомостей. Мабуть, це — Роман Марчак, обласний провідник ОУН (С.Бандери) Житомирщини.

ОУН не вірять у перемогу Німеччини над Радянською Росією й Англією. Більше того, панує думка, що Німеччина після перемоги над Радянською Росією була б до такої міри ослаблена, що вона не змогла б продовжувати війну. Використовуючи це становище, сформована українцями армія мала б подолати німецькі збройні сили і створити самостійну Українську державу, виникненню якої Росія, знекровлена у програній з Німеччиною війні, не могла б перешкодити.

Розпочаті розслідування, пов'язані з арештом чотирьох вказаних членів ОУН, ще не завершені.

Рух Бандери у Запоріжжі

У Запоріжжі вдалося призначити на найважливіші пости фольсдойчів, українців і росіян ще до того, як туди прибули західноукраїнці. Приблизно 8.10.1941 [р.] з'явилась перша група бандерівців. Тим часом виявлено близько 15 осіб, які походять із Західної України, а з них 9, як доведено, є членами або довіреними особами ОУН.

Ці люди намагалися одержати провідні посади в управлінні (міська управа, допоміжна міліція і т.д.). Коли це не вдалося, вони вислали маріонеток, які зверталися до німецьких інстанцій з нахабними вимогами звільнити фольсдойчів, росіян та ін., а призначити названих ними кандидатів. Так, наприклад, головним редактором новозаснованої у Запоріжжі газети був запропонований вчитель Олександр Ващук, народжений у Західній Україні. Друкарню перед цим самовільно зайняв член ОУН Дивнич-Ляйтвіхс з Києва. На посаду бургомістра і заступника бургомістра були також запропоновані ці дві вищеназвані особи.

Через існуючі в даний момент транспортні труднощі відправка західноукраїнців на їхню батьківщину не могла досі бути проведена.

Загальна ситуація у Запоріжжі

Запоріжжя перед німецько-російською війною мало 350 000 мешканців. З них було приблизно 45% українців, 45% - росіян, а решту 10% переважно складали євреї. Нова частина міста Запоріжжя постала щойно під час правління більшовиків навколо споруджуваного Дніпробуду. Значна частина всіх більших споруд у старому місті, як і в новому, була зруйнована підірваними командами більшовиків[...]

ВАН, R 58/219/253 - 255; Косик Володимир. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів. – Т.2. – Львів. – 1998. – С.72-74. Переклад з німецької мови. – С.70-72; Українське державотворення. Акт 30 червня 1941: Збірник документів і матеріалів. – Львів-Київ: Літературна агенція "Піраміда", 2001. – С.439-440.

№ 169

**Меморандум ОУН (С.Бандери) до А.Розенберга про самовизначення
Української держави та її розбудову**

м.Берлін

9 грудня 1941 р.

“ПРО МЕМОРИЯ”

(передане мін[істрові] А.Розенбергові – Берлін).

Серед українських націоналістів панує погляд, що німецькі й українські інтереси в Східній Європі є ідентичні. Для обох націй є життєвою konieczністю якнайліпше і якнайскорше зорганізувати (упорядкувати) Україну та влучити в європейську духов[н]у, господарчу та політичну систему.

Національний обов'язок та теперішнє положення вимагають від нас якнайактивнішої участі при запровадженні нового порядку на Україні. Рівночасно також і труднощі, на які зовсім природно кожна чужинна адміністрація в новім краю натрапляє, примушують нас предклатати широко зачеркнені наші пропозиції (плани) відносно німецько-української співпраці на звільнених від большевиків українських теренах.

Можливості співпраці бачимо ми на наступних ділянках життя та в наступній формі:

1) Перевишкіл народніх мас: Мимо великої органічної відпорності українського народу не міг большевицький режим остати без впливу на спосіб думання народніх мас. Тому негайною konieczністю є ці сліди усунути та переорієнтувати народні маси. Тому треба в цілім краю зорганізувати відповідну до завдання пропагандивну діяльність. Успіхи будуть залежні не лише від технічних засобів, але багато більше від людей, що будуть ту пропагандивну діяльність виконувати. Дорогу до серця української людини знайдуть лише українці, які добре знають душу народу та разом з народом відчують. В інтересі співжиття Німеччини та України мусить відбуватися духов[н]е зближення українських мас до сьогоднішньої Німеччини. Ніхто інший не буде міг цього перевести, як українські націоналісти, які виховувані в дусі споріднених до націонал-соціалізму ідей.

2. Виховання молоді: В теперішній ситуації треба молоді присвятити особливу увагу. Російські большевики примінили спеціальні методи, щоби лише молодь України розложити. Тому konieczність є без втрати часу доложити відповідних старань, щоби привернути духов[н]е оздоровлення української молоді. Це можна досягнути вщипленням ідей, які є протилежні комунізму та інтернаціоналізму. Такою ідеєю може бути лише український націоналізм.

Українській молоді треба дати нагоду зуживати її енергію з користю

для праці культурно-освітних спротивах та інших виховних товариствах (під проводом вишколених націоналістів).

3.Культура та релігія: Довголітнє панування Москви в Україні діяло розкладово на ціле духов[н]е життя українців. Ще сьогодні діють в Україні агенти царської та большевицької Росії на полі церковного, шкільного, наукового та мистецького життя. Вони є вороже успісблені супроти української національної ідеї, змагають тепер та будуть на дальше змагати, викликувати серед українців тертя та дезорганізацію. Ті агенти мусять бути в інтересі порядку вилучені з суспільного життя України. Націоналісти можуть під умовою свободи діяння багато зробити для очищення українського духов[н]ого життя від ворожих елементів.

4.Внутрішня безпека: Большевицька Москва полишила в Україні багато тайних агентів. Ті, як рівно ж і новоприслані, стараються викликати ворожі настрої до української національної справи та до Німеччини. Викриття та унешкідливлення тих агентів є важним та великої ваги завданням. Без докладного знання краю, без зв'язку з місцевим населенням не могла цього завдання в короткім часі з успіхом перевести. Знання терену, як рівно ж наладнання тісного зв'язку з населенням, не можна перевести при помочі людей припадку. До переведення тих завдань конечно є створення сильної служби безпеки, яка притягне місцеві і національно-свідомі й без закиду елементи, та буде співпрацювати разом з відповідними німецькими станицями. Націоналісти радо візьмуть участь у організуванні та в праці того рода служби безпеки.

5.Внутрішня адміністрація: Організація життя в Україні вимагає адміністраційного апарату, зложеного з людей, які визнаються в місцевих обставинах. Таких людей треба і на долішніх і нагорішніх керівних постах. В інтересі одностійної праці адміністраційного апарату в Україні конечно є, щоби до того діла притягнуто не лише тих людей, які виконували би лише чисто техно-адміністраційні завдання, але багато більше, які, як люди адміністраційного апарату, могли би діяти поміж німецькими станицями та українським населенням.

6.Господарство й соціальна розбудова: Перехід від комуністичного режиму до національного упорядкування життя та до загальноєвропейських форм життя є дуже важною та рівночасно дуже дразливою проблемою. Цей перехід мусить проходити з якнайменшими шкодами для господарки та продукції краю. При переведенню узгляднити традиції, органічну структуру української національної спільноти, як рівно ж бажання народних мас. Українські націоналісти ставляться радо до розпорядимости німецьких станиць, які працюють над розв'язкою згаданих проблем.

7.Оборонна акція: Україна буде ще довго стояти під натиском російської небезпеки. Оборона так великого простору вимагає великої збройної

сили, щоби відтяжити німецьку збройну силу, можна таку збройну силу створити при участі цілого українського народу. Ми є тої думки, що кінечним є від сьогодні приготувати український народ до військової служби. Для того діла треба перевести вишкіл відповідних кадрів, здібних носити зброю людей. Українські націоналісти ставляться теж до тої праці до розпорядимости.

Вгорі наведені пропозиції можна, по нашій думці, під наступними умов'ями з успіхом здійснити:

а) Українська сторона повинна стояти під проводом людей, які в дотеперішній співпраці Німеччини з Україною показалися корисними, й які є запорукою гармонійного перебігу співпраці на будуче.

б) Праця української сторони мусила би бути очолена одним центральним органом, якого завданням було би предклатати та заступати бажання українського народу.

в) Український нарід мусив би одержати запевнення міродатних німецьких кіл, що українські національні змагання будуть узнані.

При вручуванні тих пропозицій в імені українських націоналістів, які діють в Україні та поза її межами, ми далекі від думки виєлімінувати не націоналістичні елементи від розбудови України та трактувати німецько-українську співпрацю, як наш монополь.

Ми свідомі того, що український нарід не мав можливостей, тому що довгий час жив без власної держави, набрати досвіду в ділянці державного будівництва та його ведення. Тому кінечною є практика та вишкіл в тій ділянці. Приклади та досвіди німецького державного будівництва будуть для України корисними, вартісними та взірцевими.

Берлін, 9.12.1941.

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.22. – Арк.16–17. Копія. Машинопис.

№ 170

З донесення Служби безпеки (СД) Німеччини про антинімецькі настрої серед націоналістів та придушення православ'я Поліцією безпеки й СД

Не раніше 31 грудня 1941 р.

Секретна справа Райху!

Донесення про діяльність і ситуацію № 8 айнцагрупп поліції безпеки і СД в СРСР

(За період з 1.12. по 31.12.1941)

сили, щоби відтяжити німецьку збройну силу, можна таку збройну силу створити при участі цілого українського народу. Ми є тої думки, що конечним є від сьогодні приготувати український народ до військової служби. Для того діла треба перевести вишкіл відповідних кадрів, здібних носити зброю людей. Українські націоналісти ставляться теж до тої праці до розпорядимости.

Вгорі наведені пропозиції можна, по нашій думці, під наступними умов'ями з успіхом здійснити:

а)Українська сторона повинна стояти під проводом людей, які в дотеперішній співпраці Німеччини з Україною показалися корисними, й які є запорукою гармонійного перебігу співпраці на будуче.

б)Праця української сторони мусила би бути очолена одним центральним органом, якого завданням було би предклатати та заступати бажання українського народу.

в)Український нарід мусив би одержати запевнення міродатних німецьких кіл, що українські національні змагання будуть узнані.

При вручуванні тих пропозицій в імені українських націоналістів, які діють в Україні та поза її межами, ми далекі від думки виелімінувати не націоналістичні елементи від розбудови України та трактувати німецько-українську співпрацю, як наш монополь.

Ми свідомі того, що український нарід не мав можливостей, тому що довгий час жив без власної держави, набрати досвіду в ділянці державного будівництва та його ведення. Тому конечною є практика та вишкіл в тій ділянці. Приклади та досвіди німецького державного будівництва будуть для України корисними, вартісними та взірцевими.

Берлін, 9.12.1941.

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.22. – Арк.16–17. Копія. Машинопис.

№ 170

З донесення Служби безпеки (СД) Німеччини про антинімецькі настрої серед націоналістів та придушення православ'я Поліцією безпеки й СД

Не раніше 31 грудня 1941 р.

Секретна справа Райху!

Донесення про діяльність і ситуацію № 8 айнзацгруп поліції безпеки і СД в СРСР

(За період з 1.12. по 31.12.1941)

...Проблема євреїв і сьогодні все ще не осмислена з повною ясністю, так що відсутнє конкретне і відповідне ставлення до неї. Єврейське питання розглядається лише як релігійний конфлікт.

V. Діяльність групи Бандери

Оперативні групи поліції безпеки і СД приділяють особливу увагу виявленню і придушенню спроб опору серед кіл населення окупованих територій. При цьому було констатовано, що, крім групи ОУН (Бандери), в Україні немає жодної організації опору, яка була б в змозі становити серйозну небезпеку. Розслідування проти групи Бандери через це були особливо активізовані.

Було виявлено, що група Бандери в Криму відновила свою діяльність, активізується в пропагандистському плані і намагається створити міцну організацію. Для виконання цих завдань зі Львова були направлені 6 шестичленних груп, з яких один член групи, відповідальний за район Сімферополь, вже заарештований.

Айнзацкоманда поліції безпеки і СД змогла заарештувати під Житомиром чотирьох членів ОУН, які також прибули зі Львова. Поставлені їм завдання відповідали вже відомим намірам групи Бандери:

- формування української міліції;
- призначення бургомістрів і начальників міліції з власних рядів;
- звільнення неприйнятливих їм службових осіб;
- пропагандистська діяльність.

В якій мірі ці плани набули однозначно спрямований проти Німецького райху характер, впливає з висловлювань одного заарештованого. Згідно з ними прибічники ОУН одержали завдання здійснювати пошук російської зброї і боєприпасів та надійно їх переховувати, щоб вони не потрапили в руки німецького вермахту. Коли керівництво ОУН визнає момент за слушний, а необхідні **партизанські групи** будуть створені, має бути **нанесений удар по німецьких окупаційних військах**. Партизани будуть формуватись з вірних Бандері міліціонерів.

Керівні кола ОУН не вірять у перемогу Німеччини над радянською Росією і Англією. Вони вважають, що Німеччина після перемоги над радянською Росією не зможе довести до кінця війну проти Англії. Така ситуація має бути використана для побудови самостійної України, причому втручання Німеччини і радянської Росії, як знекровлених народів, не слід очікувати.

IV. Церковна ситуація

Для того, щоб мати змогу докладно обсервувати церковний розвиток у його проявах, продовжується **перевірка духовних осіб з боку айнзацкоманд поліції безпеки і СД**. Одночасно були **розпущені** численні вже сформовані **церковні ради** і замінені надійними та перевіреними

церковними старостами.

Архієпископ Вільна Яльбжиковський, відомий представник активного польського націоналізму, започаткував наступ з метою **окатоличування білоруського регіону**. Призначені для Смоленська і Могильова священники-місіонери були виявлені айнзацгрупою поліції безпеки і СД вже в Мінську та видалені.

Створення православних громад виявляє подальший прогрес. При новому відкритті раніше закритих церков часто доходить до сильних проявів почуттів віруючих...

Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.2. – Львів. – 1998. – С.75-76.

№ 171

Звернення з нагоди нового, 1942 р., Голови Проводу українських націоналістів А.Мельника до членів ОУН і українського населення із закликом готуватися до відбудови Української держави

Кінець грудня 1941 р.

Постій.

Слово Андрія Мельника, вождя українських націоналістів, з нагоди Нового року.

Українці!

Знову минає рік нашої боротьби і праці. Рік, що надходить, буде переломовим у долі нашої Батьківщини. Стаємо до іспиту, до якого готувалися ми роками серед труду і жертв.

Великість української справи, важність завдань української нації вимагають для їх здійснення довшого часу. У заграві великих подій щойно зарисовуються обрії майбутнього України. У завзятій боротьбі з відвічним ворогом нашим, Москвою, гартується українська сила.

Все ми вірили в життєвість і незнищимість нашого народу. Тепер ми певні, що Україна стоїть на порозі великої перемоги. Живемо напередодні відродження української державности.

Останній рік розгорнув перед нами цілу нашу національну дійсність з усіма її додатними і від'ємними сторінками. Ми були свідками героїстичного й самопожертви кращих з-поміж нас. І нам довелося бачити, як дух руїни пхнув засліплених проти їх же братів. Ми пережили звірства

церковними старостами.

Архієпископ Вільна Яльбжиковський, відомий представник активного польського націоналізму, започаткував наступ з метою **окатоличування білоруського регіону**. Призначені для Смоленська і Могильова священники-місіонери були виявлені айнзацгрупою поліції безпеки і СД вже в Мінську та видалені.

Створення православних громад виявляє подальший прогрес. При новому відкритті раніше закритих церков часто доходить до сильних проявів почуттів віруючих...

Косик В.М. Україна в Другій світовій війні у документах. Збірник німецьких архівних матеріалів (1941-1942). Т.2. – Львів. – 1998. – С.75-76.

№ 171

Звернення з нагоди нового, 1942 р., Голови Проводу українських націоналістів А.Мельника до членів ОУН і українського населення із закликом готуватися до відбудови Української держави

Кінець грудня 1941 р.

Постій.

Слово Андрія Мельника, вождя українських націоналістів, з нагоди Нового року.

Українці!

Знову минає рік нашої боротьби і праці. Рік, що надходить, буде переломовим у долі нашої Батьківщини. Стаємо до іспиту, до якого готувалися ми роками серед труду і жертв.

Великість української справи, важність завдань української нації вимагають для їх здійснення довшого часу. У заграві великих подій щойно зарисовуються обрії майбутнього України. У завзятій боротьбі з відвічним ворогом нашим, Москвою, гартується українська сила.

Все ми вірили в життєвість і незнищимість нашого народу. Тепер ми певні, що Україна стоїть на порозі великої перемоги. Живемо напередодні відродження української державности.

Останній рік розгорнув перед нами цілу нашу національну дійсність з усіма її додатними і від'ємними сторінками. Ми були свідками героїстичного й самопожертви кращих з-поміж нас. І нам довелося бачити, як дух руїни пхнув засліплених проти їх же братів. Ми пережили звірства

большевицько-московських катів. І нас поривала разом безмежна радість, коли на мурах Львова й Києва знову замаяли жовто-блакитні прапори.

Ми, націоналісти, ніколи не думали, що перемога української справи буде легкою. Ми не чекали бездіяльно, доки волю України виборе нам хтось інший, сторонній. Ми знаємо, що Українська держава не буде плодом лише збігу щасливих обставин, але що вона буде здвигнена передусім українськими руками. Наша ідеологія, наша програма, наша тактика й методи праці – всі були основані на самодіяльності.

У к р а ї н с ь к і н а ц і о н а л і с т и і н а ц і о н а л і с т к и !

Живемо в часі так багатому на події й рішення. Доля України усталюється на десятки, а, може, й остки років. Багато залежатиме від політичної мудрости, характерности й жертвености самих українців. Ми, націоналісти, мусимо бути зрілими і готовими, щоб сповнити завдання, яке історія ставить перед нашою Батьківщиною.

Ще точаться бої з історичним ворогом України – Москвою. Під ударами німецької збройної сили та під натиском поневолених народів валиться московська імперія. У німецьких вояках бачимо ми тих, що під проводом Адольфа Гітлера прогнали большевиків з України; ми зобов'язані свідомо й організовано помагати в хрестоносному поході проти Москви, незважаючи ні на які труднощі. А втім ці труднощі тратять свою вагу й силу перед фактом звільнення України від московсько-большевицького ярма.

Живемо в часі народин нового ладу в Європі. В оновленій і сконсолідованій під проводом націонал-соціалістичної Німеччини Європі, Україна має стати нарівні з іншими народами. На неї спадають завдання, подиктовані її геополітичним положенням та її історичними традиціями.

Україна приступає до виконання цих завдань у винятково тяжких обставинах. Москва, як бувало вже не раз у минулому, ограбувала і спустошила наш край, полишивши в ньому нужду, згарища та руїну, так матеріяльну, як і моральну. Треба років невтомної праці, щоб відбудувати наш край, треба великих зусиль, щоб наш нарід дорівняв у добробуті й культурі передовим європейським народам.

Українська нація переживає глибокий процес внутрішнього оновлення, яке завершиться відбудовою Української держави. Двигуном цього процесу є і мусить бути український націоналізм. Тож до великої праці! Один за десять, десять за сто, бо мусимо на всіх відтинках національного життя зробити в один місяць те, що другі творили рік, в один рік те, що другі будували десять років. Нашим зусиллям Україна мусить стати скоро щасливою і багатою країною.

Організація українських націоналістів стоїть непорушно на своїх програмових позиціях. Одним із найближчих завдань вона уважає в суспільному житті розкріпощення приватної ініціативи, в культурному житті

очищення його від московсько-большевицьких залишків, зокрема, збереження релігії належного їй місця; вона вважає пекучим завданням відновлення приватної власності, розбудову приватної і кооперативної торгівлі та промислу, забезпечення гідності і добробуту нашого селянства і робітництва.

Коли ж дотепер не дійшло ще до здійснення цих завдань нашої програми, то це треба пояснити насамперед воєнними обставинами, а також тим, що переведення так важких і далекосяглих реформ вимагає часу й належної підготовки.

Н а ц і о н а л і с т и і н а ц і о н а л і с т к и !

Коли Ви йшли у вирішальний змаг, Ви дістали від мене певні доручення. Ви їх виконали гідно й успішно, із самопосвятою і часто в обличчі смерті. Сьогодні перед нами стають нові завдання, не менше важні, як тамті.

З них першим і передовим завданням це [є] поширення і закріплення по всій Україні в серцях нашого народу нашої націоналістичної ідеї, яка є єдиноспасенною для нашої Батьківщини. Ця ідея є однородною з ідеями, що ними живуть і діють провідні народи сучасної Європи, під знаком цих ідей пароджується нова доба і встановлюється новий лад.

Нав'язуючи[сь] до наших традицій в Україні, шукайте дружнього співробітництва з попередниками націоналістичного руху: бувшими учасниками визвольної війни, колишніми членами Співки визволення України, Української військової організації. Державного центру й іншими підпольними гуртами, щоправда, розбитими, але не знищеними займанцями.

Кожний націоналіст мусить тямити, що він покликаний не так для цього, щоб панувати і наказувати, як для того, щоб бути передовиком у творенні нового життя. У душі народу затремо сліди чужих розкладових впливів, в їх місце вщепимо ідею українського націоналізму, здійснювану зразком. Вашим життям і прикладом, поборюючи елементи, що схотіли б звести націю зо шляху творчої праці на дорогу анархії й нового знищення.

Ти, українська молоде, в передових лавах гордо нестимеш стяги націоналізму, скроплені кров'ю наших героїв. Ти зумієш панувати над собою, бути карною і здисциплінованою, матимеш зрозуміння до завдань часу і, передусім, до своїх обов'язків.

У к р а ї н ц і !

У цей великий час Ви усі, де б не жили і яких напрямків не були, мусите стати в допомогу Батьківщині. І Ви, що на далекій чужині, на еміграції, в Європі чи за океаном, не захоплені війною, не смієте стояти осторонь. Хоч далеко від рідної землі, готуйте фахові сили, збирайте засоби, щоб у сьогоднішній час Україна знайшла у Вас належну поміч.

Великий обов'язок лежить на нас у теперішню історичну хвилю. На розі нового року кличу до Вас: Будьте готові до дальшого змагу! Кожної хвилини і на кожному місці пам'ятайте, що на нас лежить велика відповідальність перед прийдешніми поколіннями, бо рішається доля українського народу, а вона є в наших і лише в наших руках!.

Дух Міхновського, Петлюри, Коновальця вказує нам путь і провадить нас до остаточної перемоги. З нами Бог!

Слава Україні!

Постій, в грудні 1941 .

Андрій Мельник –
Голова Проводу українських націоналістів

ЦДАГО України. – Ф.57. – Оп.4. – Спр.343. – Арк.34 і зв. Копія.Машинопис.

№ 172

Звернення ОУН (А.Мельника) до українського народу із закликом підтримки націоналістичного руху в боротьбі за незалежну Українську державу

Грудень 1941 р.

У к р а ї н с ь к и й н а р о д е !

Організація українських націоналістів звертається до Тебе в рішальну для України годину! Ти прагнеш волі і борешся за неї довгі роки. Чи зміниш твою тяжку долю криваве змагання народів? Ти переможеш, коли в рішальну хвилину станеш залізним муром до боротьби!

Яким же шляхом маєш ти прямувати до перемоги? Які засоби вживатимеш, щоб цю перемогу здобути? В кому знайдеш опертя в боротьбі? Твій шлях – це Українська національна революція! Твої засоби – це твоя єдність, зорганізованість і дисципліна! Твоя опора – це український націоналістичний рух під кермою Андрія Мельника – спадкоємця славних традицій Симона Петлюри й Євгена Коновальця.

В чорну й страшну годину, коли вороги зруйнували молоду Українську державу, цей рух знову підніс боєві прапори визволення. Вже двадцять років серед надзвичайних труднощів гідно й жертвено несе він ці прапори революції, змагаючись за твою правду й волю!

Це визначає місце націоналістичного руху в Твоїй історії та виправдує

Великий обов'язок лежить на нас у теперішню історичну хвилю. На розі нового року кличу до Вас: Будьте готові до дальшого змагу! Кожної хвилини і на кожному місці пам'ятайте, що на нас лежить велика відповідальність перед прийдешніми поколіннями, бо рішається доля українського народу, а вона є в наших і лише в наших руках!.

Дух Міхновського, Петлюри, Коновальця вказує нам путь і провадить нас до остаточної перемоги. З нами Бог!

Слава Україні!

Постій, в грудні 1941 .

Андрій Мельник –
Голова Проводу українських націоналістів

ЦДАГО України. – Ф.57. – Оп.4. – Спр.343. – Арк.34 і зв. Копія.Машинопис.

№ 172

Звернення ОУН (А.Мельника) до українського народу із закликом підтримки націоналістичного руху в боротьбі за незалежну Українську державу

Грудень 1941 р.

У к р а ї н с ь к и й н а р о д е !

Організація українських націоналістів звертається до Тебе в рішальну для України годину! Ти прагнеш волі і борешся за неї довгі роки. Чи зміниш твою тяжку долю криваве змагання народів? Ти переможеш, коли в рішальну хвилину станеш залізним муром до боротьби!

Яким же шляхом маєш ти прямувати до перемоги? Які засоби вживатимеш, щоб цю перемогу здобути? В кому знайдеш опертя в боротьбі? Твій шлях – це Українська національна революція! Твої засоби – це твоя єдність, зорганізованість і дисципліна! Твоя опора – це український націоналістичний рух під кермою Андрія Мельника – спадкоємця славних традицій Симона Петлюри й Євгена Коновальця.

В чорну й страшну годину, коли вороги зруйнували молоду Українську державу, цей рух знову підніс боєві прапори визволення. Вже двадцять років серед надзвичайних труднощів гідно й жертвено несе він ці прапори революції, змагаючись за твою правду й волю!

Це визначає місце націоналістичного руху в Твоїй історії та виправдує

Твою в нього віру: український націоналізм – це підстава Твого життя! Український націоналізм – це організація твоєї непереможної сили! Український націоналізм – це чинник, з яким здобудеш Ти власну державу!

Державу, де український селянин буде господарем на прадідівській землі. Державу, де український робітник не буде погноєм визиску. Державу, кермовану Твоєю владою, що забезпечить тобі гідне місце серед інших народів світу.

Український народе!

Зосередь свої духов[н]і й фізичні сили для боротьби за самостійну соборну державу! Не допусти, щоб вороги знову скинули тебе під колеса історії! На сучасне Твоє покоління спадає велика відповідальність перед Богом і Україною!

В порі, коли б'є дванадцята година ОУН і вождя Андрія Мельника – воїна, революціонера й державника, занехай внутрішні свари та дрібні розбіжності! Скрипи свою організовану силу та єдність! Зміцни свою громадську й боєву дисципліну! Цим здобудеш Ти своє право бути вільним господарем на власній землі.

Слава Україні!

ОУН

Бібліотека ім. О.Ольжича. Колекція документів.

№ 173

Повідомлення про масові арешти гестапо діячів ОУН (С.Бандери)

Грудень 1941 р.

Арештування

Останніми часами гестапо, при допомозі мельниківців, розпочало масові арешти людей за приналежність до ОУН. Зокрема багато виарештувано тих членів ОУН та чільних українських громадян, які на приказ свого провідника Степана Бандери творили українську владу та позанимали керівні пости в українських урядах.

Такі арештування відбулися на Східних Українських Землях у областях: Київській (Васильків, Біла Церква, Лисянка, Сміла, Фастів, Умань і інш[их]), Житомирській, Вінницькій, Кам'янець-Подільській, Дніпропетровській, Кіровоградській, Миколаївській, Одеській і інш[их].

На Західних Українських Землях: Галичина, Волинь, Полісся, Лемківщина, Холмщина, а зокрема у Львові у т[оварист]вах: “Січ”, “Жіноча

Твою в нього віру: український націоналізм – це підстава Твого життя!
Український націоналізм – це організація твоєї непереможної сили!
Український націоналізм – це чинник, з яким здобудеш Ти власну державу!

Державу, де український селянин буде господарем на прадідівській землі. Державу, де український робітник не буде погноєм визиску. Державу, кермовану Твоєю владою, що забезпечить тобі гідне місце серед інших народів світу.

Український народе!

Зосередь свої духов[н]і й фізичні сили для боротьби за самостійну соборну державу! Не допусти, щоб вороги знову скинули тебе під колеса історії! На сучасне Твоє покоління спадає велика відповідальність перед Богом і Україною!

В порі, коли б'є дванадцята година ОУН і вождя Андрія Мельника – воїна, революціонера й державника, занехай внутрішні свари та дрібні розбіжності! Скрипи свою організовану силу та єдність! Зміцни свою громадську й боєву дисципліну! Цим здобудеш Ти своє право бути вільним господарем на власній землі.

Слава Україні!

ОУН

Бібліотека ім. О.Ольжича. Колекція документів.

№ 173

Повідомлення про масові арешти гестапо діячів ОУН (С.Бандери)

Грудень 1941 р.

Арештування

Останніми часами гестапо, при допомозі мельниківців, розпочало масові арешти людей за приналежність до ОУН. Зокрема багато виарештувано тих членів ОУН та чільних українських громадян, які на приказ свого провідника Степана Бандери творили українську владу та позанимали керівні пости в українських урядах.

Такі арештування відбулися на Східніх Українських Землях у областях: Київській (Васильків, Біла Церква, Лисянка, Сміла, Фастів, Умань і інш[их]), Житомирській, Вінницькій, Кам'янець-Подільській, Дніпропетровській, Кіровоградській, Миколаївській, Одеській і інш[их].

На Західніх Українських Землях: Галичина, Волинь, Полісся, Лемківщина, Холмщина, а зокрема у Львові у т[оварист]вах: “Січ”, “Жіноча

служба Україні”, Інститут національної освіти. Поза землями України у таких містах як: Краків, Берлін, Відень і інш[і].

Зі знатніших осіб арештовано слідуючих: провідника ОУН Степана Бандеру, голову уряду Ярослава Стецька, професора університету Юрка Стефаніка (Київ), ректора Педагогічного інституту д-ра Сака (Київ), ректора [Інституту] ветеринарії Чінченка (Київ), відомого східноукраїнського поета Гай-Головка Олексу (Київ), редактора Позичанюка (Київ), ін[женера] Кравціва (Стрий), мгра Малащука (Станиславів), Рибчука (Станиславів), Кравчука Романа (Львів), Одарку Лебідь, жінку Миколи Лебідя (Львів), мгра Ребета Льва, урядуючого голову Державного управління (Львів), мгр Дарку Цісик Ребетову (Львів), мгра Волошина Ростислава (Рівне), Уляну Самчук (Рівне), цілу Обласну управу в Тернополі, декого з Обласної управи в Рівному і Луцьку, як: мгра Марченка, Андріїшина, Юревича, Коха Ю., Зубрицького Г. і інш[их]. Всіх арештованих около 1 500 осіб.

Причини арештів: намагання зліквідувати ОУН під Проводом Степана Бандери, як єдиної і потужної української організації, що твердо стоїть за самостійну Українську державу. Свідчить про це те, що впарі з арештами зліквідовано всі українські уряди, а місто них засновано німецькі, в яких рішаючий голос всьому мають німецькі комісарі.

Українське державотворення. Акт 30 червня 1941: Збірник документів і матеріалів. – Львів – Київ: Літературна агенція “Піраміда”, 2001. – С.442-443.

№ 174

Наказ командувача Української національної революційної армії команданта І.Климів (Є.Легенди) про організацію збройної боротьби за самостійність Української держави

Кінець 1941 р.

Постій

Г р о м а д я н и!

Українська нація станула до вирішального змагу за своє визволення і самостійність. Краєвим проводом Організації українських націоналістів – єдиної революційної провідної сили всієї української нації – проголошена на всій українській землі **самостійна соборна Українська держава. В**

служба Україні”, Інститут національної освіти. Поза землями України у таких містах як: Краків, Берлін, Відень і інш[і].

Зі знатніших осіб арештовано слідуючих: провідника ОУН Степана Бандеру, голову уряду Ярослава Стецька, професора університету Юрка Стефаніка (Київ), ректора Педагогічного інституту д-ра Сака (Київ), ректора [Інституту] ветеринарії Чінченка (Київ), відомого східноукраїнського поета Гай-Головка Олексу (Київ), редактора Позичанюка (Київ), ін[женера] Кравціва (Стрий), мгра Малащука (Станіславів), Рибчука (Станіславів), Кравчука Романа (Львів), Одарку Лебідь, жінку Миколи Лебідя (Львів), мгра Ребета Льва, урядуючого голову Державного управління (Львів), мгр Дарку Цісик Ребетову (Львів), мгра Волошина Ростислава (Рівне), Уляну Самчук (Рівне), цілу Обласну управу в Тернополі, декого з Обласної управи в Рівному і Луцьку, як: мгра Марченка, Андріїшина, Юревича, Коха Ю., Зубрицького Г. і інш[их]. Всіх арештованих около 1 500 осіб.

Причини арештів: намагання зліквідувати ОУН під Проводом Степана Бандери, як єдиної і потужної української організації, що твердо стоїть за самостійну Українську державу. Свідчить про це те, що впарі з арештами зліквідовано всі українські уряди, а місто них засновано німецькі, в яких рішаючий голос всьому мають німецькі комісарі.

Українське державотворення. Акт 30 червня 1941: Збірник документів і матеріалів. – Львів – Київ: Літературна агенція “Піраміда”, 2001. – С.442-443.

№ 174

Наказ командувача Української національної революційної армії команданта І.Климів (Є.Легенди) про організацію збройної боротьби за самостійність Української держави

Кінець 1941 р.

Постій

Г р о м а д я н и!

Українська нація станула до вирішального змагу за своє визволення і самостійність. Краєвим проводом Організації українських націоналістів – єдиної революційної провідної сили всієї української нації – проголошена на всій українській землі **самостійна соборна Українська держава. В**

бій з окупаційними бандами північного московського варварства вже вступили передові відділи української збройної сили – відділи бойового поготівля ОУН.

Українську революційну збройну силу становлять **нині Українська національна революційна армія і Український військовий легіон**, які діють під єдиним керівництвом Проводу Організації українських націоналістів і **вождя Степана Бандери**.

Збройна боротьба з окупаційними московськими військами, очищення всієї української землі від ворожих сил, оборона Української держави і її кордонів, безпека життя, праці й майна всіх громадян Української держави – в руках тієї української революційної збройної сили.

В ході воєнних операцій, які розгорнулися внаслідок війни, що заіснувала між Німеччиною і Московщиною, на українські землі вступили **війська Німецької армії**. В боротьбі з варварством – московсько-большовицького босяцтва та його грабіжницької держави – Німецька армія являється союзником України.

Г р о м а д я н и!

Вся територія української землі від ворожих сил ще не звільнена. Інтереси українського національного визволення вимагають цілковитого розгрому всіх ворожих сил і повного їх знищення. З боку української нації і її організованих сил потрібні тому надзвичайно великі зусилля і концентрація всіх дій і засобів.

Ввиду цього наказую:

Всім українським стихійно створеним боєвим групам – повстанчим відділам і загонам негайно підпорядкуватися командуванню Української національної революційної армії та передати в розпорядження її все військове майно і засоби.

Дальше самочинне творення збройних військових відділів заборонене.

До тих, що не виконують цього наказу, будуть застосовані з усією рішучістю революційні заходи як до зрадників і шкідників держави. Спіймані зі зброєю в руках будуть розстріляні на місці.

Начальний командант Української національної революційної армії

Легенда, вр.

Постій – 1941 р.

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.63. – Арк.13.Копія. Друк. прим.

Твій шлях – шлях Української національної революції, шлях збройної боротьби, шлях ОУН.

Слава Україні!
Слава героям!
Слава вождеві!

Крайовий провід українських націоналістів на ЗУЗ і
Матерні українські землі. 1941 р.

*ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.63. – Арк.12. Копія. Друк.
прим.*

№ 176

**З довідки спецслужб УРСР про
історію й діяльність ОУН у 1920-1940 рр.**

1941 р.

Копія
Перевод с украинского

ИСТОРИЯ И ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ “ОУН”

С падением Украинской армии в 1920 году украинские офицеры и интеллигенция не сдались. Свою работу перевели под землю, т.е. в подполье. Первыми организаторами ОУН были – доктор Степан ФЕДАК и его сыновья. К ним присоединились и другие.

Название: Украинская войсковая организация – УВО.

Дислокация: Край находился в Чехословакии.

В 1924 году был совершен террористический акт на польского маршала Иосифа ПИЛСУДСКОГО, но неудачно. Тогда ФЕДАК был арестован бывшей польской полицией. В связи с арестом ФЕДАК, руководителем и главным проводником УВО стал полковник Евгений КОНОВАЛЕЦ. Краевым проводником стал полковник Андрей МЕЛЬНИК, шурин КОНОВАЛЬЦА.

Проводник УВО Евгений КОНОВАЛЕЦ создает структуру УВО, налаживает связь со всей Украиной и ее организациями, такими как: “Спилка визволення України”, “УНО”, “УНДО”, “Просвіта” и даже с церковью. Одновременно налаживает связь с украинцами в Америке, Германии,

Австрии, Литве, Чехословакии и других краях, откуда приобретает денежные и материальные фонды. Также КОНОВАЛЕЦ налаживает связь с чужими державами. Например: большие фонды получают от Литвы, Германии и Австрии.

Первой газетой УВО была “СУРМА”, которую распространяли между населением Украины. Одновременно печатались разные листовки, пропагандистские книги. Все печаталось в Чехословакии. Украинские националисты распространяли свою пропаганду и в других издательствах, как-то: “Украинский голос”, “Новый час”, “Украинский вистник”, “Самоустийнык”, “Дешева кныжка”, “Квартальный вистник”,* которые печатались в Польше.

Когда польская власть начала преследовать националистов, то КОНОВАЛЕЦ штаб переводит в Австрию в город Вена, а также периодически размещается в Праге и Берлине, откуда ведет большую работу в крае. Его ближайшими соратниками тогда были: Андрей Мельник, Сциборский, Роман Сушко, Ярый, Барановский Ярослав, Сенник Емельян, Др. Горбовый, Др. Степан Шухевич, Богдан Кравцов, Донцов Дмитрий, сотник Головинский, Бессараб, его жена Ольга, др. Кордюк, Евгений Малай, др. Петрушевич.

Когда польские власти арестовали полковника Андрея Мельника, Бессараба и его жену, краевым проводником назначается сотник Головинский, который налаживает работу в соответствующем направлении и умело ее ведет. В УВО входит почти все студенчество. Работа повсюду идет как будто бы легенда, что еще больше втягивает молодежь в националистическую работу. Подготовку военно-революционную, военной разведки организывает на территории Западной Украины организация “Пласт”*, которая имела идеологию националистическую. Она организывает всю украинскую молодежь, все студенчество, проводит с ними собрания, на которых главными руководителями есть украинские националисты.

“Пласт” всю молодежь учит и подготавливает к принятию присяги. Организовывались лагеря для обучения военному делу.

В 1930 году националисты начали проводить активную борьбу в Польском государстве как уничтожение всех продуктов, сжигание всех государственных имений, террористические акты на польских полицейских и патриотов. На эту работу польское правительство ответило так называемой карательной пацификацией. Тогда карательные военные отряды разъезжали по селам и городам – били украинцев и арестовывали украинскую интеллигенцию.

---

* Пласт – патріотично-виховна організація української молоді, з’явилася в Галичині у 1911 році, проіснувала в регіоні до 1944 р. З 1944 до 1991 рр. – Пласт діяв у еміграції, з 1991 р. Пластові структури відновлені в Україні.

В 1930 году был арестован сотник Головинский. На должность краевого проводника назначается Степан Бандера, молодой студент. В тот же год проходит большой организационный конгресс в Вене. На этом конгрессе избрано Коновальца вождем организации, а последней избрано название “Организация украинских националистов”. Также было издано 16 постановлений. Заместителем вождя назначен был Андрей Мельник.

Краевой штаб на то время находился в Кракове и Львове. Штаб краевого экзекутива: 1.Степан Бандера, 2.Николай Лебедь, 3.Гнатковская, 4.Зарицкая, 5. Мигаль, 6.Малюца, 7.Подгайный. 8.Старух Ярослав, 9.Черный Ярослав, 10.Рак, 11.Др.Горбовой, 12.Др.Шухевич, 13.Геррага Владимир из Козовой, 14.Стецько.

С 1930 года националистическая работа пошла все больше под уклон активизации и была распространена среди молодежи. Все больше и больше накапливалось денег, военных материалов в силу нападения на банки, полицейские отделы. Например, нападение на город Городок Ягайловский Львовской области, где были пойманы участники нападения Василий Билас и Дмитрий Данилишин, которые были осуждены к смертной казни через повешение, и приговор в исполнение был приведен 21.XII-1932 года во дворе Львовской тюрьмы “Бригидки”. В честь этих казненных каждый год собираются украинские националисты и празднуют.

Начиная с 1932 года, начали все больше преследования и аресты польскими властями украинских националистов. Снова украинцы на террор отвечают террором.

В 1934 году исполнен был террористический акт на бывшего польского министра внутренних дел Станислава Ператского. Террористический акт исполнил член краевой экзекутивы Мацейка. Тогда же был арестован Бандера вместе с вышеуказанной экзекутивой. Между членами организации возросла паника и суматоха, нашлись такие легкодумы, которые хотели реорганизовать организацию, но вождь Коновалец назначает на должность краевого проводника пана Лопатинского под псевдонимом “ГУР”, а тех, которые хотели реорганизовать – издал приказ уничтожить. Террористические акты в отношении их исполнил с Козовы Геррага Владимир, но сам также был ранен в ногу. Впоследствии польская полиция его арестовала, и он погиб.

Когда пан Головинский стал краевым проводником в 1934 г., то подбирает себе новый краевой штаб, в основном, из студентов из Бережанщины, которые были тогда наилучше организованы: 1.Стецько, 2.Вайс (псевдоним), 3.Стахив, 4.Зацный Лев из Козовы, 5.Федечкив Федор из Медивской колонии Козовского района, 6.Федорив Петр из Кривого Козовского р-на, 7.Старух Ярослав, 8.Др.Степан Шухевич, 9.Др.Горбовый.

Пока организо[вы]вался краевой провод, Коновалец при помощи

своего шурина Андрея Мельника, который был главным управляющим имущества митрополита, ведут работу и залечивают рану по Бандере. В этих днях борьбы Евгений Коновалец возводит себя к большой славе и авторитету вождя Украины.

Немцы, которые наиболее помогали организации в своих интересах и осуществления своих десятилетних планов в части оккупации Украины и борьбы с СССР и Польшей, видели в Коновальце своего вредителя и решили его убить при помощи его сотрудников – сотника Ярого и Ярослава Барановского. Свой провокаторский план осуществили 23 мая 1938 года в 12 часов дня в Голландии в городе Роттердам, там, где Коновалец имел связь с Барановским и Ярым, украинские националисты, ничего не зная о точностях террористического акта, пустили в свет слух, якобы Коновальца убило НКВД.

По смерти Евгения Коновальца украинские националисты начали делать месячный траур и ежегодно празднуют день 5 мая. Вождем украинских националистов поставлен шурина Коновальца – Андрей Мельник. Андрей Мельник меньше ориентирован в работе на таком великом посту, подпадает под диктовку своего окружения и немцев, которые выигрывают в самом пункте великую роль в части осуществления своих намерений, но немцы еще не довольны жертвою Коновальца и своей целью ставят уничтожить авторитет организации.

Такое положение было тогда, когда немцы начали проводить в жизнь свои захватнические цели (нахальным и провокаторским путем оккупируют Чехословакию) к этому преклонны и другие государства – Польша, Венгрия. Венгрия, чтобы утешить украинцев, провозглашает Закарпатскую Украину самостоятельной, но весной опять отдает Закарпатскую Украину мадярам, а чтобы потешить украинцев, принимают к себе беженцев, ибо им украинцы были нужны для дальнейшей работы.

Немцы, не израсходовав того, что награбили в Чехословакии, как шлют ультиматум Польше, которая такового не принимает. Германия, подобно тигру, бросается на Польшу и за 17 дней ее полностью захватывает, а Волынь и Галиция входят в состав СССР. Украинские националисты в этот момент потеряли голову. Краевой проводник посылает штафету за штафетой за границу, но напрасно, ответа не получает, а когда советы пришли во Львов, тогда Мельник вызывает Головинского к себе и дает приказ, чтобы как больше молодежи эмигрировало в Германию и чтобы пропагандировать, что Германия дает большие привилегии и права эмигрантам.

Тогда-то Бандера и его сотрудники и все другие политические заключенные эмигрируют за границу и организовываются при центральном комитете в городе Кракове. Центральный комитет размещается на улице

Ляротанская, 18, а политбюро организации по улице Яблоновская, 1/12. Начальником центрального комитета назначается тогда др.Салвич, секретарем Ярослав Старух (из Бережан). Начальником политического бюро назначается сам Бандера.

Украинский центральный комитет имеет своей задачей: организовать так называемый лагерь для всех украинцев, так как их германские эксплуататоры брали на работу вглубь Германии. Политический провод организует около себя всех политических заключенных, регистрирует их и старается их не высылать в Германию на работу, а только размещает по бывшей Польше.

В 1939-40 гг. вождь Андрей Мельник в своем приказе ко всем украинским националистам пишет: а) прервать связь с краем; б) прекратить работу в крае (под тем углом, чтобы не уничтожать); в) брать активное участие в сотрудничестве с Германией; г) подтягивать Холмщину, Лемкивщину.

На этот приказ обиделось много украинских националистов. Поэтому Степан Бандера собирает своих сторонников, производит совещания и посылает в 1940 году к Мельнику письмо, в котором обращает его внимание на следующее: а) Вывести из главного штаба: 1. Ярослава Барановского, 2. Инженера Сциборского, 3. Сеника (Грибивского).

На этот проект не согласился вождь Андрей Мельник. Когда Андрей Мельник не согласился с проектом Степана Бандеры и его сторонников, Бандера по личной инициативе реорганизовывает свой главный штаб, который находится в Кракове, и в штаб входят следующие лица: 1. Степан Бандера, 2. Сотник Ярый, 3. Стецько, 4. Ярослав Старух, 5. Два брата Стаховы, 6. Николай Лебедь, 7. Зацный Лев (Лопатинский), 8. Федечкив Федор, 9. Федорив Петр, 10. Голяш Григорий, 11. Др. Кордюк, 12. Дмитрий Донцов, 13. Богдан Кравцив.

При Андрее Мельнике остаются: 1. Андрей Мельник, 2. Ярослав Барановский, 3. Сеник, 4. Малай, 5. Сушко Роман – полковник, 6. Курманович – полковник, 7. Сотник Дорошинский, 8. Николай Кузьмин, 9. Сотник Кузь, 10. Кубийович (профессор).

Клич при Андрее Мельнике был следующим: “Слава Украине”. Ответ: “Вождю слава”. При Степане Бандере: “Слава Украине”. Ответ: “Героям слава”.

Степан Бандера, когда был избран в 1940 г. своим окружением на должность вождя, т.е. проводника украинских националистов, начал активно проводить свою работу при помощи своих сторонников.

На должность краевого проводника назначается бывший проводник пан Лопатинский, который, спустя короткое время, был убит. Одновременно с этим он посылает много украинских националистов для организации подпольной работы в крае.

Когда был убит Лопатинский, Степан Бандера посылает в край Зацного Льва, др.Горбового, Федечкива и других для организации краевого провода.

Краевым проводником назначается Зацный Лев под псевдонимом “Троян”, и краевой провод подальше дислоцируется во Львове. Там был арестован органами НКВД др.Горбовый и Федечкив*.

Верно: Подполковник

[підпис] МАХОВ

ДА СБУ. – Спр. 372. – Т.3. – Арк. 2-7. Засвідчена копія. Машинопис.

№177

Загальна інструкція Служби безпеки ОУН (С.Бандери)

Загальна інструкція СБ

Без дати

За самостійну соборну Українську державу.
Свобода Народам і Людині!

Розвідка

Кожний живий організм, коли він хоче бути здібним до життя, мусить мати органи пізнання, то значить, в першу чергу, слух і зір. Подібно і державний організм, щоб могли існувати, мусить мати таке: око і ухо, котре мусить все бачити, чути і знати. Подібно як власник ока і уха не бачить їх, так і розвідка, котра є оком і ухом держави, не повинна бути баченою громадянином даної держави. Вона мусить бути невидима, щоб могли успішно ділати там, де потрібне її втручання. Кожна, навіть найбільш культурна держава і найкраще зорганізована, має внутрі себе певну частину людей, незадоволених існуючим станом, зрештою так мусить бути, бо, на жаль, як серед нормальних людей знаходяться частинно виродки і в суспільстві. Вони творять окрему верству пасожитів [паразитів], що жирують на здоровому тілі держави. Власне для поборення цього елемента призначена розвідка і взагалі міліція, котра цей шкідливий елемент, в залежності від цілі і способу ділання, ділить на дві окремі групи: криміналісти і політичні. Власне розвідка, чи взагалі міліція, маючи завдання поборювати цей елемент, ділиться, в залежності від призначення, на кримінальну і політичну. Після кожної акції, спрямованої проти ладу і порядку, зіставляються, звичайно хоч малі, сліди, котрі є першими підставами матеріалу для слідчого судді.

* На цьому текст обривається.

Когда был убит Лопатинский, Степан Бандера посылает в край Зацного Льва, др.Горбового, Федечкива и других для организации краевого провода.

Краевым проводником назначается Зацный Лев под псевдонимом "Троян", и краевой провод подальше дислоцируется во Львове. Там был арестован органами НКВД др.Горбовый и Федечкив*.

Верно: Подполковник

[підпис] МАХОВ

ДА СБУ. – Спр. 372. – Т.3. – Арк. 2-7. Засвідчена копія. Машинопис.

№177

Загальна інструкція Служби безпеки ОУН (С.Бандери)

Загальна інструкція СБ

Без дати

За самостійну соборну Українську державу.
Свобода Народам і Людині!

Розвідка

Кожний живий організм, коли він хоче бути здібним до життя, мусить мати органи пізнання, то значить, в першу чергу, слух і зір. Подібно і державний організм, щоб могли існувати, мусить мати таке: око і ухо, котре мусить все бачити, чути і знати. Подібно як власник ока і уха не бачить їх, так і розвідка, котра є оком і ухом держави, не повинна бути баченою громадянином даної держави. Вона мусить бути невидима, щоб могли успішно ділати там, де потрібне її втручання. Кожна, навіть найбільш культурна держава і найкраще зорганізована, має внутрі себе певну частину людей, незадоволених існуючим станом, зрештою так мусить бути, бо, на жаль, як серед нормальних людей знаходяться частинно виродки і в суспільстві. Вони творять окрему верству пасожитів [паразитів], що жирують на здоровому тілі держави. Власне для поборення цього елемента призначена розвідка і взагалі міліція, котра цей шкідливий елемент, в залежності від цілі і способу ділання, ділить на дві окремі групи: криміналісти і політичні. Власне розвідка, чи взагалі міліція, маючи завдання поборювати цей елемент, ділиться, в залежності від призначення, на кримінальну і політичну. Після кожної акції, спрямованої проти ладу і порядку, зіставляються, звичайно хоч малі, сліди, котрі є першими підставами матеріалу для слідчого судді.

* На цьому текст обривається.

Він на їх підставі укладає плян розкриття злочину. Розвідники дістають різномірні завдання, котрі, як часом здавалося, не мають нічого спільного з ділом. Власне для того повинні вони мати відповідню підготовку, знати тактичні і технічні способи використання тих, котрі спричинюються до причин злочину та виявлення їх.

Прикмети характеру розвідника

Крім знання, повинен розвідник посідати деякі видатні прикмети характеру, це є: спостережливість, відвага, обов'язковість, карність, холоднокрівність, комбінаційний хист, зручність і витривалість.

Зовнішній вигляд розвідника

Назовні розвідник нічим не різниться від оточення. Він уникає ношення течки [папки], п[а]лочки, апарату фотографічного, бо знає, що люде на селі спеціально звертають на такого увагу. Одягатися [слід] не надто блискуче, але і не по-простацьки. Знати правила доброї поведінки, але мати також свій спосіб натури і поведінки при людях різних професій і верств суспільства. Відповідно передягнений зуміє втиснутися поміж інтелігентів, селян, батярів [хуліганів, розбишак], купців, візників, шевців, злодіїв, в залежності від того, що від кого треба дізнатися. Розвідчик, крім того, повинен відповідно вести розмову і пристосуватися до вимоги розмовця і в першу чергу порушити цікаві теми для нього.

Еквіпунок [екіпіровка] розвідчика

Розвідчик мусить мати нотес [записник], олівець, люпу [лупу], кайдани, тасьму-мірничку [метр із м'якого матеріалу], ляк [сургуч], кавалок оронії [вугілля], цинковий порошок з пензлем, електричну лампу, ніжик і, найголовніше, револьвер.

Ствердження точностей

а) Конфронтація [опізнання]

Найбільш повніше і часто вживаним способом ствердження тотожності є конфронтація. Предметом конфронтації може бути: якась річ, труп, особа підозріла або невідома. Конфронтація відбувається при вбивствах, при розпізнаванні трупа, при нещасних випадках, для пізнавання речей, складених у слідстві, при виявленні спільників або властивих злочинців.

б) Аналітична обсервація

Розвідник повинен виробити здатність для скорого запам'ятовування підозрілої чи слідженої особи. Це вдається при довгій розвідчій

практиці. При запам'ятовуванні і описах ділимо зовнішній вигляд людини на 5 груп:

1. Опис голови і других відкритих частин тіла людини

Голова.

Велика, мала, кругла, подовгаста, висока, широка, приплюснута, випуклості на ній.

Лице.

Широке, вузьке, довге, кругле, приплюснуте, бліде, смагляве, з ряботинням, поморщене, віспувате [з характерними наслідками віспи], костисте, частоголене, брудне.

Волосся.

Їжаком, просте, кучеряве, фасон зачіски, колір волосся: сиве, шпак, чорне, риже, руде, ясно бльонд, упорядковане, розчухране.

Лоб.

Високий, низький, широкий, випуклий, простий, похилений, - назад чи вперед.

Ніс.

Тонкий, грубий, бамбулькуватий, горбастий, кирпатий, малий, великий, довгий, короткий, загнутий, червоний.

Брови.

Широкі, вузькі, густі, рідкі, луковаті, розхилені, обвислі, зрослі.

Очі.

Великі, маленькі, примкнені, витріщені, уложені просто або скосо.

Колір очей.

Чорні, сиві, голубі, очі з відтінком жовтим, зеленим, сталевим, водянистим, блискучим або з червоним білком.

Губи.

Великі, малі, вузькі, грубі, червоні, бліді, стиснуті, розхилені, верхня або нижня вистає.

Борода.

Остра, нормальна, тупа, роздвоєна, подана вперед або взад.

Зуби.

Здорові, цорак [карієс] зубів, вставлені, золоті, кістяні, білі, здорові, жовті, зіпсовані, великі (малі), рідкі, густі.

Руки.

Великі, малі, довгі, короткі, вузькі, білі, червоні, сухі, костисті, пухлі, чисті, брудні.

2. Знаки спеціальні

Шрами на лиці, на руках, бородавки, ряботиння, родинні виспи, брак уха, брак пальців на руках, професійні знаки на руках, грубіння шкіри, мозолі, пухирі.

3. Опис одягу

Розрізняємо форму одягу, колір, стан, накриття голови: берет, шапка, капелюх, якого фасону, баярка [картуз], лецатарка [спортивна шапка для лижників], як лежить на голові, зимовий одяг, плащі, кожухи, пальта взагалі убрання: мундур, маринарка [легка куртка], жакет, сорочка, гімнастерка, блюза [піджак], штани до чобіт, широкі, прості, кльошні, вузькі, спортові. Взуття: чоботи, черевики, туфлі, пантофлі, сандалі, калюші, чорні, жовті, білі.

4. Опис постави

Високий, низький, тримається просто, зігнутий, горбатий, худий, пузатий, поданий вперед, взад, лукуваті [вигнуті] ноги, прості, викривлені іксом.

5. Руки.

Руки в кишенях, по-військовому, заложені за спину, на грудях, розмахування руками, хід скорий, повільний, військовий, твердий, широкий, спортовий, тяжкий, пташиний.

Дактильоскопія

Один з найпевніших середників ідентифікаційних є дактильоскопія. Вона спирається на тому, що нема в світі двох людей, котрі могли б мати однакові "папілярні лінії". Є це дрібні фаледовання [візерунки] на шкірі, на пучках пальців рук, вони не стираються і не змінюються. Дактильоскопічні жилки налягають на перенесення папілярних ліній на відповідні блянкети [бланки] т. зв. дактильоскопічні картки. Згадані картки виготовляються в трьох екземплярах, при допомозі їх легко віднайти і зловити злочинця, коли він зіставив на місці злочину свої відбитки. Тому на місці злочину треба шукати дуже обережно, щоб не знищити відбиток. В випадку, коли їх знайдеться, застосувати цинковий порошок і фалія [матеріал для зняття відбитків]. Таким способом утриману відбитку порівнюється з дактильоскопічними картками.

Сліди

Прибувши на місце злочину, розвідчик в першу чергу віддаляє сторонних, котрі не можуть дати для справи щось нового. Забезпечує сліди злочину, описує стан, в якому застав їх, робить шкіц [замальовку, ескіз, план], докладно оглядає сліди, робить знімки при допомозі фотографії і дактильоскопії, а також відливає піскові сліди, переважно тоді, коли не може взяти дослідження поліційних собак. Перепитує потерпівшого, свідків, списує протокол слідства.

Начерк (шкіц)

По подільці 1:100 (виміри в теперішніх мірах [в метричній системі])

Предмети, котрі є в поблизу кімнати, зазначаємо скороченими назвами. На лівому краю даємо стрілку, показуючи північ. Беремо на увагу слідувачі сліди: ніг, пальців, рук, сліди крові, кия, воза, ровера [велосипеда], всі предмети в оточенні: кал, порвані або спалені папери і інші найдрібніші всілякі сліди. По слідах ніг стараємося довідатись рід, вік злочинця, а також суспільну класу, до якої належить. Довжина кроку від 75-80 см показує нам мушину дорослого, малолітні й жінки роблять короткий крок. Форма слідів і взуття або голі стопи дають також вказівки, до якої належать суспільної класи.

Нормальності або дефекти.

Про час більш-менш коли стався злочин, можемо внескувати [дізнатися] із слідів, на котрих є висохла роса. Кров із землі а також із предметів убирається обережно для того, щоб піддати аналізу. Відбитки всіх слідів робимо при помочі гипсу, воску і смоли, лою, глини, цементу т.д. Подерті опалені папери складається на шклі і ставиться в мокрому місці. Спалений папір від вологости втрачає свою штивність [цупкість] і повільно розглажується [руйнується].

Орієнтація в терені і умовинах

Розвідник, стараючись мати успіх в праці, мусить знати всі роди поступків, способи і вислідження пізнати терен і місцеві обставини на найбільшу знайомість людей, осіб урядових, підозрілих, караних. Підозрілі є ті особи, які не охочі до праці, п'яниці, бенкетні, ворожо наставлені проти уряду, а поза тим, котрих доручено мати на оці. Над цими людьми міліція має надзир, послуговуючись своїми довіреними людьми.

Ревізія особиста

Ревізія особиста, як і домашня, припроваджується на приказ слідчого судді. Одначе в більшості випадків ця ревізія робиться самовільно і негайно після затримання підозрілої особи, це є потрібно. Бо затриманий може знищити обтяжуючі матеріали.

Ревізія робиться так: затриманий мусить піднести руки догори. Питаємося, чи не має зброї, обшукуємо його і обмацуємо, а поверхні кишені за поясом внутрішні кишені і під колінами. Цим стверджуємо чи затриманий має зброю. Після цього приступаємо до більшої ревізії. Виймаємо з кишені всі предмети, які дуже детально оглядаємо, пробуємо підшви, обцаси [каблуки] та латки на шкарпетках, халяви, всі рубчики в штанах, в блюзі, в поясі і всі латки і подвійні закладки також докладно оглядаємо шапку, крім цього оглядаємо волосся, ніс, руки, під рукавами, ротові органи і ціле тіло, чи немає де приложеного пластира.

Також оглядаємо пакунки затриманого, спеціальну увагу звертаємо на засохлий хліб і ковбасу.

Інвігіляція [слідкування]

Акція міліції, що має на меті вислідити злочинця, винайти, доказати його вини і виявити його співучасників називається інвігіляцією, за особами, які зробили якийсь злочин, а також за людьми, які мають щось спільного з злочинцем заряджується:

- а) погоня;
- б) розшук;
- в) властива інвігіляція або обсервація і слідження.

Погоня.

За злочинцем, відомим поліції, заряджується погоня, причому міліція орієнтується по слідах, залишених злочинцем, така погоня називається безпосередньою. Для певності прискіпшення погоні, міліція даного району повідомляє сусідні станиці міліції, спеціально ті, в якому напрямі втікає злочинець. Таке повідомлення повинно складатися: а) докладний опис лица даної особи з спеціальними знаками; б) опис одягу і загального вигляду; в) у виконанні якого злочину він підозрілий; г) що зробити на випадок його зустрічі.

Повідомляється міліцію на терені, де злочинець має своє помешкання, місце замешкання родичів близьких і дальніх, варстат праці [місце роботи]. Для досконалішого слідження цих місць: д) де доконав злочин, ж) можливо, має своїх співучасників. Міліція провадить розшук своїми силами, а також послуговується тайними співробітниками.

Розшук.

Коли безпосередня погоня за злочинцем безрезультатна, окружна команда міліції розпочинає розшук, при чому міліція розсилає гончі з листами, спрямовуючи їх безпосередньо до всіх команд міліції, на терені котрих дана особа останньо мешкала, має рідню чи сховок. На гончим місці уміщується:

- а) докладний опис даної особи;
- б) знимку, коли є, дактильоскопічну відбитку;
- в) національність;
- г) вік та професії.

У випадку, коли ця акція не дає позитивних наслідків (14 день), краєва команда розсилає гончі листи по цілому краю, і повідомляє владу адміністративну, котра при відправі голів станиць подає далі пошукову особу і намагається викрити місце її укриття.

Розшук усіх пропавших без вісти.

До цієї групи належать особи:

- а) особи фізично і психічно хворі;
- б) малолітні. Котрі відлучилися в невідомому напрямі;
- в) жінки, що мають попасти в руки купців живим товаром і взагалі особи, що впали жертвами якогось злочину. Розшук за цими особами провадиться, як подано в першому розділі.

Обсервація (слідження)

Для того, щоб вияснити якийсь злочин, виявити злочинця, зібрати обтяжуючі матеріали, відкрити його спільників і врешті в вигідний момент затримати злочинця, розвідка усталює обсервацію цих пунктів, проходів, де може знаходитись злочинець, є це, в першу чергу, станції злочійські кнайпи [бари, кав'ярні], торговиці, ярмарки, відпусти [місця проц та масових релігійних обрядів], різного роду зборища, дороги, ліси, стежки, кущі, місце замешкання самих злочинців або їх коханок. Розвідчик мусить докладно знати свій терен і мати опис пошукових осіб. До підозрілих осіб належать:

а) карані в'язницею; б) передчасно звільнені з в'язниці та видані під надзор поліції; в) особи без окремого заняття; г) ті, що живуть добре, черпаючи доходи з невідомих джерел. Самі слідження відбуваються в такий спосіб, що над помешканням слідженого уставляється безперервний надзір. Розвідчики змінюються, будучи зауважені, замішуються між прохожими. Вони обсервують будинок та осіб, що входять і виходять з нього. У випадку, коли вигідна криївка, розвідчик займає її, це може бути також близький дім, з якого добре видно обсервоване місце. Коли є багато злочинців, а справа важка, або треба розділити цілу сітку злочинців, то слідиться всіх підозрілих осіб, зокрема, а також людей, що з ними в'яжуться. Коли нема змоги слідити тих осіб, тоді їх фотографується, або описується докладно зовнішній вигляд. Подібним способом користуються і на публічних місцях (кінотеатр). Щоб сліджений не зауважив, що над ним є око, розвідчик мусить бути дуже обережним, мусить укриватися всіма можливими способами. В першу чергу часто передягати, характеризуватися відповідно до ролі, яку він грає, напр.: точильник, продавець, катериньщик [бродячий музикант, лірник], слуга, візник. Треба нам пам'ятати, що злочинці мають прекрасно розвинутий обсерваційний смисл, тому не вистачить перевдягнутися, але треба відповідно до одягу змінювати поставу, вигляд рук, лица, а навіть мову. Злочинці зі своєї сторони докладають різних способів, щоб впровадити розвідчика в блуд, як при обсервації в місці, так і в русі. Розвідчик повинен притримуватися тих самих правил. Злочинець, посуваючись вулицею, часто раптово затримується перед вітринами, або запалюючи папіроса, в цей час обсервує, чи хто його не слідить. Розвідчик в першу

чергу мусить заховати рівновагу духа не спинюватися, а цілком нормально іти далі і затриматися, але тоді і з таких причин, щоб злочинець не зауважив. Найкраще слідити, йдучи з другої сторони вулиці. Коли сліджений зайшов до склепу, ми також стараємося туди зайти, або ховаємося десь за браму, щоб мати на оці хід до даного склепу і могли оглядати усіх осіб, що входять і виходять, бо це можуть бути спільники. Коли зауважемо, що сліджений стоїть у вікні і дивиться на вулицю, а навіть на нашу сторону, це значить, що він зауважив за собою хвоста, тоді слідження треба передати другому розвідникові. Злочинці часто для вислідження розвідника вживають знаний спосіб, при першій нагоді сліджений звертає в бічну вулицю і раптово затримується ніби поправити панчошу, розвідник, боячись, щоб не згубити слідженого приспішує крок і раптово звернувши в ту ж вулицю набігає на нього. В таких випадках розвідчик не повинен гарячитись а іти, просто переходячи дорогу на другу сторону, тільки мімоходом поглянути в сторону злочинця. Зауважити, що він стоїть, розвідчик, перейшовши вулицю, звертає під прямим кутом, не тратить зі слідженого ока.

Випитування (тягнути за язик)

Кожний розвідчик повинен вміти провадити розмову з першою-ліпшою особою. При чому в часі розмови повинен виловити зі слів розмовця дані про нього самого, або речі чи особи, що його цікавлять. Співбесідник не повинен розуміти замірів розвідчика, в цьому випадку міг би свідомо впровадити його в блуд. Починаючи розмову, розвідчик в першу чергу, мусить зорієнтуватися, яка професія його співрозмовця, в зв'язку з тим порушує часто фахові питання, чим вкрадається в довір'я даної особи. Розвідчик повинен бути менш-більш ознайомлений зі всіма професіями. Розмову треба починати якимись дрібницями напр.: з квіток, погоди, дорожнечі і т.д. а потім легенько добираємося до окресленої мети. Найкраще до цього надаються дівчата, і взагалі жінки, люде п'яні, покривджені і т.д. Велику вагу треба приділяти людям п'яним, котрі не мають таємниць, головне, хвалити їх. В відношенні до жінок треба пам'ятати, що хотівши добре настроїти до себе молоду чи стару жінку, головна річ, хвалити її, захоплюватися її теперішньою чи минулою красою. Також і муштини люблять, коли їх хвалити та захоплюватися їх стрільцтвом, відвагою, їх силою і т.д.

Обсервація та дослідження політичних зв'язків

Одним з найтяжчих завдань міліції, це є слідження тайних організацій, затримування різних кур'єрів і т.д., що привозять інструкції, літературу, зброю та інше.

Для того заряджується слідує:

1. Обсервація станцій залізничних і автобусових:

а) обсервацію налаштувати так, щоб жодна особа не проникла до даного району, не будучи зауважена службовцями міліції. Міліція повинна звернути увагу на переїжджаючих, що не є знані в районі;

б) коли треба установити контрольну службу, при чому звернути увагу не тільки на людей, але і на будинки;

в) обсервацію треба зорганізувати, щоб приїжджаючі і від'їжджаючі машини були під надзором. Ще перед 15 хвилин прибуття машини, службовець повинен бути на місці. Політичні злочинці, звичайно їдучи потягом, вміщують пакки на полицях чи під лавками, при чому самі сідають збоку. Пакунок після приїзду забирають в принагідний момент.

2. Обсервація і контролю готелю

Прибуваючи до даної місцевості, члени якої організації, спеціально інтелігенція, затримуються, тому тут також треба встановити обсервацію і час від часу препроводжувати контролю. При контролі спеціальну увагу звернути на документи приїжджаючих, бо більшість і значніші члени організації послуговуються фальшивими документами. Коли документ є підозрілий, треба негайно справдити його ідентичність. Для полегшення дослідження зв'язков[им] політичних місць політична поліція повідомляє районний чи окружний слідчий відділ про зв'язківця даної організації, подаючи, крім прізвища, докладний опис його, а навіть, коли це можна, ціль виїзду. Треба також повідомити, що робити з ним: чи арештувати, чи тільки слідити. Тут розходиться, щоб не розконспірувати інформатора.

3. Обсервація підозрілих

В місцевостях, де є підпільна організація, і деякі її особи є відомі міліції, то вони повинні бути під обсервацією міліції та конфідентів. Обсерваційна служба мусить бути так зорганізована, щоб кожний рух чи акція ворога були відомі. До обсерваційного пункту повинні бути призначені службовці (спостерігачі), енергічні, відважні, а, головне, запізнані з тереном і людьми, а також з усіма можливими і оживленими способами зв'язку і контакту.

Інформації міліції

У випадку зміни місця замешкання кримінального злочинця міліція негайно передає інформації про нього на місце його перенесення. Це докладні генералі [основні дані], псевда, котрими послуговувався він в організаційних роботах, знані дані з його діяльності. Коли стверджено, що до якоїсь місцевості прибув невідомий політдіяч і по залагодженні справ від'їхав, то в випадку, коли не вдасться добути його генералій [загальні дані], треба обов'язково старатись здобути докладний опис і

передати місцевому слідчому відділові, при чому подається, що даний особник зробив. Про кожного значнішого політичного діяча, котрий вийшов з в'язниці, треба негайно повідомити місцевий слідчий відділ, бо правдоподібно, що він по певному часі знову розпочне свою роботу. Завдання політичних розвідників – зазнайомитись з людьми даної організації. Для такого розвідника невідкладним є знання самої організації і структури організаційної тактики конспірації.

Розвідчик повинен знати:

- а) історії повстання даної організації,
- б) характеристику;
- в) програму,
- г) завдання.

Докази

Щоб розбити організацію, треба зібрати якнайбільше доказів, на підставі яких можна доказати вину обвинуваченим. Є це:

1. Зловлення при малюванні кличів, вивішуванні транспарантів, переносенні, поревоженні і розкиданні літератури.
2. Писана відозва проти державного ладу або обіжник партійного змісту, коли стверджено: коли і хто його писав, і коли письмо обвинуваченої особи буде згоджуватись з характером письма на обіжнику.
3. Листи, писані в справах партійних, часом шифровані.
4. Скриті конференції, при учаснику знайдено конспіративний матеріал.

Техніка розвідки

Служба безпеки внутрішньої і зовнішньої.

Внутрішня розвідка полягає на провадженні слідження в середині організації, котрою ми цікавимось. Щоб знати, яка то є організація, хто до неї належить, і яке він займає становище або який вплив має на організацію, які заміри на будучність, то мусимо мати зв'язок з членами організації.

Розвідка внутрішня. Полягає на безпосереднім розпитуванні й обсервації осіб. Особа, що є членом організації і є на послугах міліції, називається конфідентом. Всі інші особи, що є на услугах міліції, не будучи в організації, є інформатори чи довірені. Довірені ділимо на сталих і випадкових. Вони можуть бути платні і безплатні (ідейні). Сталім конфідентом є той, що працює довгий час в організації. Випадковим є той, що дав нам раз чи кілька разів інформації, часом навіть несвідомо. Донощик за ідеї є вірніший від платного, хоч не завжди дає добрі інформації, але коли це людина інтелігентна і коли має на душі добро своєї

батьківщини, може дуже прислужитися. Платні донощики дають цінні інформації і перебільшують справу, роблять з мухи слона, щоб тільки одержати зарплату. Тому, використовуючи донощика, в кожному випадку треба йому давати інструкції і по можливості контролювати роботу. Донощик отримує якесь завдання в формі конкретних питань, на які мусить докладно відповісти або дістати відповідь. Не треба обороняти власної ініціативи, бо принагідно [можна довідатись] про цінні для розвідчика інформації. Праця донощика мусить бути так проваджена і керована, щоб достати скільки і такого матеріалу, на підставі котрого і ми могли б свobodно вибрати місце, час розбиття і ліквідації злочинця, роботи організації. Конфідентальна робота повинна тривати якнайдовше. Витривалість, терпеливість, впертість, - це прикмети характеру того, хто керує конфідентальною роботою (службою).

Способи здобування довірених

Способів вишуку довірених є багато. Успіх в цьому залежить від помисловості [зваженості], фахового вироблення і впливу даного розвідчика. Розвідчик, що має завдання знайти донощика, мусить розглянутися між особами, що були карані в'язницею, підозрілими, взагалі між тими, що є зв'язані з даною організацією чи особою, котра нас цікавить. Ми мусимо перед за все докладно дізнатись про життя даної особи від найдавніших літ, пізнати його вдачу, його знайомство і зв'язки, матеріальний стан та чи вживає алкоголь. Відомості про дану особу збираються так, щоб її знайомі, а також вона сама не спостерігала, що нею цікавиться міліція. Коли дана особа не годиться бути донощиком, то треба шукати іншу. В разі потреби можна зробити кожную особу конфідентом, застосовуючи провокації і т.п. В таких випадках треба зібрати обтяжуючий матеріал і, залякавши осібника, а попередньо зламавши психічно, запропонувати йому якусь неважку справу. Коли він згодиться і виконає це, то пояснити йому, що він вже подвійно "попався". Коли особа погодиться співпрацювати, тоді треба спіткатися з нею без свідків і поговорити кілька годин. Вже перший контакт мусить відбутися конспіративно, щоб осібник бачив, що ми дбаємо про це, щоб його не побачив міліціант, це є важніше й найголовніше, бо від цього залежить, чи дана особа погодиться давати інформації, чи ні. Нема такого члена, щоб перед першим розвідчиком признавався до приналежності до даної організації помимо того, що хоче працювати. Для нього перший раз про організацію нічого не говорити, а розмовляємо про загальні справи. Дати зрозуміти осібникові, що будемо приятелями, розмовляти сердечними. Розмову провадимо так, щоб особа відкрила перед нами своє серце, виказала свої думки, жаль і претенсії. Розвідчик мусить

використовувати різні ситуації, в яких знаходиться особа, щоб зробити її донощиком. Розвідчик в разі згоди обіцяє налагодити неприємні для нього справи, забезпечуючи матеріально та іншими способами. Старатись прихилити ту особу, зловити деякі факти. Коли донощик нічого не знає, то не примушувати, а сказати, щоб доносив те, що побачить і почує. Місце і час стрічі може вибирати сам донощик. Про організацію, про котру нам ходить, можна споминати при першому контакті, запитуючи його, чи не знає він про таку організацію. В залежності від відповіді, треба сказати, що було б добре нав'язати з цією організацією контакти. Наказати донощиківі, щоб зв'язався з людьми, що є членами організації, щоб в міру можливості сам став членом організації, що буде для нього легко, коли буде знатися з представниками даної організації, хоч ще не був її членом. Перші контакти повинні бути не рідше як раз на тиждень, а коли можливо, то і частіше. Це для того, щоб зв'язати його з собою, мати на нього більший вплив. Жінки з добрим елементом [очевидно "інтелектом"] і можуть часто багато допомогти. Одначе, вони не завжди певні, бо в них часто серце бере верх над розсудком. Поза тим жінка дуже язиката і через те, як донощик, мало вартісна. Буває часом, що зголошується член організації і сам пропонує свої услуги. Це буває з пімсти і охоти легкого заробітку. Такий донощик може бути використаний, але і він не є вартісний, бо його донесення бувають часто тенденційні. Найголовнішими з донощиків, що є членами провуду. Такий осібняк може інформувати про всіх членів організації, про відносини і заміри її. Працю одного донощика треба справджувати другим. Між собою донощики не повинні знатися. Донощик мусить бути: пунктуальний, обережний, правдомовний, щирий і холоднокровний.

Облава

Щоб запобігти бандитстві кримінальному, а, в першу чергу, політичному, котрий має осідки в труднопрохідних теренах або в селах з більшою кількістю злочинного елемента, міліція препроводжує облаву. Для успішного проведення облави є необхідне:

1. Терен, на котрому має відбутися облава, повинен бути докладно вивчений через службовців міліції. Вони повинні знати кожний пункт, кожну криївку, окопи, яри, бліндажі, руїни, опущені будинки (спеціально ті, що стоять на узбіччі), повинні знати ті місця, де відбувається нелегальна продаж горілки, ті доми, де ночують цигани, волоцюги і т.д., будинки політично підозрілих осіб, всі переходи через ліс, багна, дорожки, лінії і т.д.

2. Кожний вищезгаданий пункт повинен бути докладно переглянутий, бо там найчастіше можна спіткати пошукуваних осіб.

3. На облаву спроваджується службовців міліції із сусідніх районів, в разі більших теренових труднощів із дальших міліційних пунктів.

4. Кожна міліційна стежа повинна мати шкіц терену, на якому мають бути зазначені пункти, що їх треба прислідити. Крім цього кожна стежа повинна мати спис осіб, підозрілих і пошукуваних з цілого повіту.

5. Розмір терену, обнятий облавою, є залежний від кількості міліції.

6. Всі затримані особи, до яких будуть певні підозріння, мусять бути справджені.

7. Розпорядження про облаву видавати в останню хвилину для того, щоб про неї не довідалися злочинці. Найкраще робити облаву, занявши вихідні позиції і пункти, підїхавши вночі до них далекими дорогами. Сама облава починається перед досвідком.

СЛАВА УКРАЇНІ! ГЕРОЯМ СЛАВА!

ЦДАВО України. — Ф.3833. — Оп.1. — Стр. 231. — Арж. 3-10. Копія. Машинопис.

№ 178

Інструкція Служби безпеки ОУН (С. Бандери) для підпілля організації

Без дати

Конспірація

Вступ:

Найкращою зброєю поневоленої нації в боротьбі за незалежність є її підпільні революційні організації. Революційні підпільні організації - це вияв невмиручости, творчости, життєвости нації. Тут гуртуються найкращі з найкращих, тут твориться найкраща армія. Тут діють найкращі лицарі в темряві. Найбільшою силою революційної підпільної організації є таємниця її діланья. Як в армії зброя, вивідування — так тут таємниця.

Підпільна революційна організація буде доти страшна для ворога, буде доти мати силу, доки в неї буде збережена якнайбільша тайна діянья. Підпілля — найкращий панцир, зброя поневоленої нації.

Армія в таємниці до часу виступу — дратує, страшить, лютить ворога.

Підпілля — це засіб до осягнення мети самостійности.

Вояк без зброї - член підпільної організації без конспірації — згине сам, потягне за собою упадок інших.

Конспірація — це [не] лише держання язика за зубами, а перш за все правильне ведення праці (ділянки, обставини, час).

Ворог має всі засоби для знищення нас — мільйони війська, модерна

3. На облаву спроваджується службовців міліції із сусідніх районів, в разі більших теренових труднощів із дальших міліційних пунктів.

4. Кожна міліційна стежа повинна мати шкіц терену, на якому мають бути зазначені пункти, що їх треба прислідити. Крім цього кожна стежа повинна мати спис осіб, підозрілих і пошукуваних з цілого повіту.

5. Розмір терену, обнятий облавою, є залежний від кількості міліції.

6. Всі затримані особи, до яких будуть певні підозріння, мусять бути справджені.

7. Розпорядження про облаву видавати в останню хвилину для того, щоб про неї не довідалися злочинці. Найкраще робити облаву, занявши вихідні позиції і пункти, підїхавши вночі до них далекими дорогами. Сама облава починається перед досвідком.

СЛАВА УКРАЇНІ! ГЕРОЯМ СЛАВА!

ЦДАВО України. — Ф.3833. — Оп.1. — Стр. 231. — Арж. 3-10. Копія. Машинопис.

№ 178

Інструкція Служби безпеки ОУН (С. Бандери) для підпілля організації

Без дати

Конспірація

Вступ:

Найкращою зброєю поневоленої нації в боротьбі за незалежність є її підпільні революційні організації. Революційні підпільні організації - це вияв невмиручости, творчости, життєвости нації. Тут гуртуються найкращі з найкращих, тут твориться найкраща армія. Тут діють найкращі лицарі в темряві. Найбільшою силою революційної підпільної організації є таємниця її діланья. Як в армії зброя, вивідування — так тут таємниця.

Підпільна революційна організація буде доти страшна для ворога, буде доти мати силу, доки в неї буде збережена якнайбільша тайна діянья. Підпілля — найкращий панцир, зброя поневоленої нації.

Армія в таємниці до часу виступу — дратує, страшить, лютить ворога.

Підпілля — це засіб до осягнення мети самостійности.

Вояк без зброї - член підпільної організації без конспірації — згине сам, потягне за собою упадок інших.

Конспірація — це [не] лише держання язика за зубами, а перш за все правильне ведення праці (ділянки, обставини, час).

Ворог має всі засоби для знищення нас — мільйони війська, модерна

зброя, засоби зв'язку, техніку, шпигунство, тюрму, владу, гроші. Ми — підпільна організація на здорових моральних основах і на найдосконалішій конспірації.

Наш успіх (секрет нашого успіху) — конспірація.

Розріст і поглиблення організації - багато причин до вияву.

Бездільність, безчинність, страх — конспірація.

Конспірація - це правильне ведення підпільної боротьби. Від доброї конспірації до страху лише один крок.

Хто виправдовує свою безчинність конспірацією, не є конспіратор, а боягуз. Добрим конспіратором є той член підпільної організації, який мудро, хитро і безперервно виконує назначену йому роботу.

* * *

1. Конспірація - від латинського слова "конспіро" - значить загаювати.

Таємниця слова, духа, поведінки.

а) Слово – найбільший ворог, язик без кости, сказане раз не вернеться. Довгий язик – прикмета слабкої людини.

б) Напади слабости, коли прогрішуємося проти мовчанки:

1. П'янство, куріння, любов-коханья, нервовість, змучення, зневіра, нестримана гарячка.

2. Добрий настрій, п'янство, товариства.

3. Злість — схвильованість, нервовість, змучення, зневір'я.

4. Хвальба, гарячка, нестриманість.

5. Страх.

6. Скорє зживання з людьми.

в) Мовчанка (6 т[очка] Декалогу), не лише в словах, але й у письмі (не вільно писати щоденника чи спогадів).

1. Про організаційні справи можна говорити з зверхником і підчиненим. Поминати розмови з нечленами, членами, з якими не маємо зв'язку (зрозуміло, що тут йде про організаційні справи). Щоб члени між собою не говорили про організаційні справи.

2. В розмові з людьми звернути увагу на такі роди справ:

а) справи, про які не можна говорити ніде (різні дії боївки, офензивні* методи і т.д.).

б) справи, про які говорить де-не-де (симпатки, співчуваючі, наші люде).

в) справи, про які говорити скрізь.

Про організаційні справи зі всіма бути глухим. Важення слів (роздумувати над кожним словом).

3. Конспірація в вузькому оточенні.

а) Вузьке оточення — родина, батьки, брати, сестри, жінка, діти,

* наступальні

наречена (поведінка дома).

б) Ширше оточення - друзі, приятелі, знайомі, свояки, сусіди, принагідні товариства (поведінка на вулиці, поведінка в школі, уважати на рух, крок, рівновагу духа).

II. Не менше як мовою, розконспіруємося своєю поведінкою.

а) Поведінка природня без гордості, зарозумілості.

б) Примірюватися до обставин (одяг, мова, теренова звичка, привіт). Нічим не сміємося зрадитись (шепотання, відкликування когось, передавання записок, пакунків, товаришування членів, у церкві, на якійсь okazії, пиятика, товариство, пісні, промови, виступи, показування себе поверх на кожному кроці, природна поведінка, щоби ані тіні не було зверху, що є в нашій душі і що ми робимо).

Зрівноваженість, холоднокривність, обдумання, опановання себе.

Словом, поведінкою зраджуємо таємницю свого духа, свого я.

Розконспіруючись перед більшою кількістю людей, заганяємо в могилу себе і організацію (Це — злочин).

Конспіруючись скромністю, стараємось не знати цього, що нам не треба знати (нові члени хочуть знати все).

Чого не знаємо, того не зрадімо, люди - людьми.

Слабости: говорення в сні, епілептики, тортури фізичні і моральні, підступи ворога, заломання і т.д.

Точність до хвилини, наказ — річ свята, неточність нараз потягає за собою великі втрати не лише в роботі, але й в людях.

Холодний, спокійний, врівноважений - проти самого себе.

До II. Не розмовляємо про організаційні справи на вулиці. Кожночасно звертати увагу на те, що нас слідять. В розмові на вулиці вміти звернути на веселу товариську тему. Ми — провідники не з призначення, а вирости з ґрунту. Кожний з нас мусить побачити щось кращого, оту нашу вищість. Ми — аристократи духа, живе уособлення й носії нашої ідеї, ми тверді, в першу чергу до себе, відтак до інших. В нас думка, слово, чин - згідні.

В нас мораль, світогляд, активність.

Ми будуємо круг себе життя організації.

Ми будуємо других і самі ростемо.

Наш кожний крок без закиду.

Ми вміємо вчитися ритму життя, оточення, пізнавати його болі і знайти на них лік.

Ми даємо розв'язку всіх питань життя, все нормуємо, провадимо.

Ми у всім авторитетні - тоді ми провідники.

Наш кожен чин, кожна хвилина нашого життя пливе під кутом нашої мети — самостійної Української держави.

Алібі (обман)

Алібі (обман) французьке слово, значить затушувати.

а) Вважаємо, що кожен наш крок є сліджений.

б) Фікційна причина: зустрічі, виїзди, віддалення з дому, сходини і т.д. Вона мусить вдоволити і переконати не лише рідню, сусідів, знайомих, але й поліцію. Добре обдумувати.

в) На кожний наш крок мати ясне оправдання. Щоб не бути заскоченим. При зустрічі насамперед умовити алібі, бо кожної хвилини можемо бути розірвані поліцією, отже, тут однаково треба говорити. Обдумати: "що ми тут робимо", "чи ми знайомі особисто", "від якого часу", "про що ми говоримо" і т.д., щоби кожночасно дати однакову відповідь.

Перепровадження збірок і сходин

а) Члени сходяться тільки на сходинах. Члени не товаришують, не пристають.

б) 1. Час. 2. Місце. 3. Клички. 4. Алібі. Два типи членів, одні поширювати свої знайомства і організації - другі обмежуватися до знайомства одного члена. І одні і другі не добре роблять.

в) Планування: 1. Мета. 2. Час і місце. 3. Повідомлення. 4. Прихід. 5. Програма. 6. Розхід.

г) Роди сходин: 1. Ділово-навчальні. 2. Святочні. 3. Контрольні. Щодо змісту і щодо кількості, то: 1. Звенові, 2. Групові.

д) В день: в приміщенні хати, в лісі, клуні, уряді, бюрі, школі, часом в ресторані і т.д. Але треба підбирати відповідний час перед і після занять (урядових годин). Приватні хати стежать сусіди. Вміло перепровадити.

е) Повідомлення, стягання людей через умовні знаки (чухання потилиці, руки і т.д.). Мати приготовлених і означених кілька місць. Сходяться по одному, не разом, різними стежками, а не одною. (Більші сходини, зголошення і пункти). При групових і контрольних сходинах охорона є відповідно умовленими заходами (свист, сякання носа, кашель і т.д.). Поворот до дому. Не ходити разом, не дразнити собак, в місті мислити, вважати, чи хто не слідкує.

Проби (опанованости і витривалости).

1. Наскок поліції.

2. Фіктивне арештовання, допити, тортури, інсценізований розстріл (так випробовувати головно: базік, самолюбів, анархістів, хвальків).

Легші проби.

1. Голодівка (8 год.[очевидно, "діб"]).

2. Неспання (3 доби).

3. Бичування (скрученим мокрим рушником по спині).

4. Марш (60 км).

5. ....*

6. Не сміятися, не співати і т.д. (певний час).

[Організація – це] не дискусійний клуб, пливке політиканство, а армія найкращих, що веде бій на визволення.

Довір'я до себе, пізнати, загартувати та випробувати себе (сила волі, терпеливість на біль, свої нерви і твердість характеру).

Кар'єристи і слабодухи бояться проби, щоби не виявити їхньої слабости.

Проби молодих, нових членів - старі своїм життям дали доказ своєї вартости.

Проби, або щоб загартуватись, або в час викинути.

Інвігіляція, ревізія, арешт, слідство, суд, тюрма.

I. Інвігіляція

1. Рівновага духа, поведінка (9 точка Декалогу).

2. Тактика займанців (НКВД, поляки, мадяри, німці) мають свої питомі методи, часто змінні в просторі й часі.

3. Інвігіляція - дві причини інвігіляції:

а) підозріння-донос — провірення правди доносу.

б) вина - виявлення всіх ниток, зв'язків, адрес (листи), люде і т.д. (є всі дані до арештовання, але якийсь час...).

(Це, звичайно, в мирний час, в воєнний час усе зразу ліквідується).

в) Кожний уважає, що він сліджений, і після того [слід] відповідно поводиться, (звільнення з арешту - відвідини, слідження).

В місті дверники [швейцари] і керівники будинків на службі поліції (пізнати співльокаторів, співробітників в праці).

В селі - злодії, п'яниці, бувші НКВД-ти, сексоти, листоноші, спекулянти і інші слідять, пронюхують настрої людей. Відноситись до них байдухо, ні ворожо, ні по-приятельськи. В разі виявлення, донести, де слід, не ліквідувати, бо ворог знайде другого добре замаскованого.

II. Ревізія

Завжди бути готовим до трусу, ревізії.

Дві причини ревізії:

1-ша: знайти нелегальний матеріал, що міг би доказати вину.

2-га: вина вже є, а ще треба шукати решти. Панування і спостережливість, вважати, що кожний наш рух обсервують - тактика.

Поліції — родина (чемність, тактовність, усміх, спокій, якщо перша причина, - не роздратує поліції, якщо друга, - то уможливить нашу втечу).

Спокій родини (через нашу поведінку).

Руки поліції слідкувати - відкидання нелегальних речей (література – зброя).

---

* Тут і далі крапки у тексті документа.

Заздалегідь підкинені нелегальні речі через агентів (село: в стрісі, в загаті, землі; місто: в бібліотеках і т.д.) в порозумінні з поліцією. Агенти поліції на власну руку підкидають, щоб заробити, вислужитися і т.п. В таких випадках рішучо заявити, що це не ваше; багато не говорити, спокійно, мудро.

III. Арешт.

1. Спокійно, мужньо попрощатися з родичами (задержати спокій родини, повагу у ворога).

2. Одягти білизну, вбрання, взяти коц [одіяло, покривало], наїстися, взяти харчів, тютюн, сірники, олівець, кусок самобрийки, (захований в пуделко сірників, дашок шапки, в черевиках), кусок графіту з олівця (запахати в хліб).

Поводитися так, щоб не кинути найменшої тині вини.

IV. Слідство.

1. 9-та точка Декалогу. "Згинуть, але не зрадить". Говорити якнайменше, відповідати на питання завжди на думці, хоч би відповідь була в нас на язиці, не міняти зізнань, пам'ятати все, що сказали, не вдаватися в філософічні, політичні дискусії, на питання відповідати питаннями, як брехати, то вміло до кінця.

2. Дві методи зізнань.

Перша: негація — заперечення всього, ні до чого не признається, на все відповідь: не був, не бачив, не знаю, ні.

Друга: демонстрація — плюнути словами правди в вічі катові, мати силу волі знести наслідки такого кроку (тортури). Приміри: Данилишин*, Байда**, Базарці***.

Торттури фізичні і моральні.

Фізичні: биття, голки за нігті, виривання волосся, безсонність, голод, купелі, пальці між двері і т.д. Методи ГПУ.

---

* Данилишин Дмитро (1907-1932) - псевдонім "Оса", бойовик УВО й ОУН. Був членом бойової групи "Летюча бригада". Брав участь у експропріаційних нападах на "Банк людови" в Бориславі, поштові відділи в Трускавці та Городку. 29.8.1931 Д.Данилишин разом зі своїм племінником В.Біласом, за наказом Організації, ліквідував начальника східного відділу міністерства закордонних справ, депутата Сейму Т.Голувка. Арештований польською поліцією 30.11.1932. Страчений разом із В.Біласом у львівській в'язниці "Бригідки" 23.12.1932 року.

** Вишневецький Дмитро (р. н. невідомий - 1563) - український князь, перший із достовірних українських гетьманів, засновник Запорозької Січі на о. Мала Хортиця (1552 р.), прославився своїми походами проти татар і турків. Потрапив до полону, закатований турками.

*** Базарці - назва походить від містечка Базар (зараз село Народницького району Житомирської області). 17.11.1921 року коло Базару під час Другого зимового походу в бою з Червоною армією зазнала поразки Волинська група армії УНР. 23.11.1921 року у Базарі більшовиками було розстріляно 359 полонених учасників походу.

V. Суд.

1. На судовому процесі триматися подібно як на допиті. Ворог не сміє бачити упокорення.

2. Гордо, гідно, без благань.

3. Вирок смерті, як найвище відзначення, приймати спокійно, поважно, гордо, святочно.

Додаток: виправдання, звалювання вини на інших і т.д. Польський суд*.

VI. Тюрма.

В камері не звирятися ні перед ким. Секоти.

З товаришами камери жити в згоді і солідарності. Триматись гідно і чесно. Не просити і не запобігати ласки у сторожі. В співжитті з другими знати свою ціну, дешево себе не продавати. Шанують тих, хто сам себе шанує. Приклади з тюрем: Володимир, Тарнів, Луцьк.

Переносення, переховання і перевозення нелегальної літератури

1. Переносення. Все маскувати, примінюватись до обставин. Жінка, муляр, урядник, студентка і т.д. Гармонія між клунком і тим, що несе.

2. Пакунки - грипси [записки з таємною інформацією] зашиті, або в руці, ніколи в портфелі. Найкраще надаються жінки.

3. Перевезення. Фірою з дровами, гноєм, збіжжям, мукою, соломною і т.д.

Потягом — валізка, або особистий вантаж здати на багаж.

Переховання нелегальної літератури і зброї.

Сховки робити там, де нікому і на думку не впаде (город, в землі вкопана скринька, забудовання сусідів).

В місті: долівка, чемодан, шухляда і т.д.

Хто працює в підпіллі, в себе не повинен нічого переховувати. Мати для підпільних зимовики. Хати для провідників терену, його співробітників, зв'язкових, для спеціальних людей, все наперед приготовлене, забезпечене, охорона, остерігаючі знаки (літом краще, але для партизан). Хати, де нема малих дітей, люде мовчазливі, живуть у згоді і не скупі. Можливий відхід, сусіди, з краю села. Криївка добре влаштована і замаскована - скарб для організації, але про неї багато не сміє знати.

Місто, передмістя, або головний центр. Документи.

Перевіз підпільників, як хворих, сам за фірмана, бічний шлях,

---

* "Додаток" не зберігся.

охорона. Підпільні обережні, відважні (ані боягуз, ані гарячий не може бути). Підпільник мусить бути скромний, вміти жити з людьми, видержливий на голод і холод, завжди вдоволений. Це найкращий репрезентант нашої ідеї - вояк. Не показувати зброї. Поводитися скромно, морально. Підпільник - це живий пророк святої ідеї, вояк героїчної армії. Маса хоче його таким бачити. Йому не вільно курити, пити і за дівчатами ходити, бо може прийти моральна гниль, розклад і руїна. Здоровий фізично, фанатичний вірою в перемогу, він веде вже сьогодні бій за Україну.

Розкидання летючок, розвішення прапора

1. Роди летючок (святочні, пропагандивні, закликуючі до акції і т.д.).

2. Село. Розношення по домах, підкидання, розклеювання, розвідка і охорона.

3. Скупчення людей. Відпуст — свято. Прикріплений і замаскований валок з гумкою, тюк обмотаний, передіркований шнуром папір, викидання руками, пружиною, всовування в кишеню.

Читання нелегальної літератури.

1. На сходинах.

2. В самому відповідному місці, мати легальну літературу, мати сховок

Листування, шифрування, коди, стрічі, умовлені знаки, клички, зв'язок.

1. Л и с т у в а н н я.

а) Пошта, тонкий папір та грипси.

б) Симпатичні чорнила не висушувати промакачкою, по одержанні нагріти над лямпою - викликати.

2. Ш и ф р у в а н н я. (Роди шифрів).

а) Умовні знаки. Всі букви абетки замінювати умовними знаками (гієрогліфи, стенографія), легко писати, скоро відгадується.

б) Квадрат абетки, простий. Абетка ділиться на шість стовпців по 5 букв, замість букв виписати цифри. Найбільш вживається в тюрмі, при стінному перестуку.

в) Квадрат абетки мішаний. В цих самих рамках, що й попередні, уклад, велич, Дніпро, густа, хом'як, Везій, ф, ц, ш, щ, ю. Можна скомплікувати, встановлюючи за відповідною цифрою другу умовлену.

г) Ключовий. Ключ-слово з 8-9 букв, писане поземо [почергово] в нумеровану сітку. Дальше букви встановлюються від кожної букви, починаючи як йде в азбуці. Тут одна буква може бути в кількох місцях, отже, її можна шифрувати кількома цифрами. (Ключ можна вписувати різно: поземо, в першій лінії, вгору, взаді).

д) Числовий. Ключем здати. Число підписується під словами, які мають бути зашифровані. Цифра під буквою. Пишеться цю букву, яка вказує число, що під нею стоїть. Рахуємо вперед, при відшифруванні назад. Можна ускладнювати, уложити іншу чергу літер (числовий зашифровувати ключовим).

е) Книжковий. Умовитись сторінку книжки. Пишеться дробами: рядок — чисельник, буква — знаменник; рядок — ціле число, слово — знаменник, буква - чисельник. Наколювати, закреслювати букви.

є) Віршовий. Умовляємось, якийсь вірш, пісню.

з) В азбуці взад - вперед.

і) Шифруємо певні речення, не поодинокі слова, або змісту закінчення. По змісту закінчення попереднього можна розшифрувати зашифроване. (Адреси, прізвища, клички, зустрічі і важливі накази). Не вільно шифрувати: друже, Слава Україні, бувай здоров, по цьому можна пізнати шифри.

2. Шифруємо дослівно все, але тоді без вступів, титулів, закінчень, перерв. Без коми, разом. Назви шифрів. Можна мати умовлених кілька шифрів, тоді можна їх поназивати іменами, буквами, числами; при писанні зазначувати.

3. К о д и.

а) Коди - це підставлені слова на означення таємних імен, назв, справ і т.д. Прим.: організація — крамниця, член — цукор.

б) Кодом треба поназивати всі справи підпільного життя (члени, ступені, зброя, години і т.д.). Кодом не лише писати, але й говорити.

в) Одного коду не вживаємо на великому терені. Коди берегти, давати лише тим, кому треба користуватися.

4. С т р і ч і.

а) Без зустрічі нема організації. Зустрічі — це найбільша небезпека для організації. Отже, треба їх вміло проводити.

б) Докладно плянувати, точно виконувати: 1. Час (точно рахувати добу на 24 од., брати час офіційної влади). Дата, година, де, в якій порі, базар, кладовище, вулиця, уряд, ліс, кіно, церква. 2. Місце (двері підходу точно означити). 3. Повна кличка (розпізнавчий знак, вступна кличка, властива кличка). 4. Справа (святочні сходи, вишкільні, ділові). 5. Алібі (вдома, в дорозі, на місці). 6. Запасова зустріч.

Все нормальне, природне (пора дня, ночі, місце убрання, професія) ліс — день, ніч — поле, церква — неділя, кладовище — ніч, вулиця — день, дівчина — вечір, пляжа — по обіді.

в) Брати під увагу, хто має прийти на зустріч. 1. Віддаль. 2. Родинні справи. 3. Праця. 4. Місцевий звичай. 5. Довжина часу зустрічі (треба подавати, як довго чекати один одного: місто - коротше, село, ніч -

довше. В селі час міряється по сонці, годинники йдуть неправильно).

г) Місце - адреси точно подавати. 1. Вулиця, точно в якому місці, між якими номерами домів. 2. За містом. 3. В лісі - точно подати місце, рів, дерево, яр і т.д. 4. Площа, напрям ходу. 5. Військо, поліція, державні інституції. 6. В малих містах: театри, кіно, церква, ресторан, вечірки, вечорниці, де не вільно зустрічатись, всі людину обсервують. 7. Мости, пам'ятники, клуб, читальні, перехресні дороги, залізничні станції ворог обсервує. 8. Місця, розконспіровані ворогом, або звичайними людьми, - заборонено.

д) Повна кличка.

1. Розпізнавчі знаки, природні (вдень зовнішній вигляд, вночі свист, гук, кашель і т.д.)*.

ЦДАВО України. — Ф. 3833. — Оп.1. — Спр. 231. — Арк. 11-15). Копія. Машинопис.

---

* Текст обірвано.